

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*
ISSN : 2287-0121

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2560

Vol.6 No.4 October-December 2017

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม / ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน / ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน / ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระราชวรเมธี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุวรมเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระราชวรมนี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระเมธีธรรมอาจารย์	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ผศ. ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล	ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. - ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร- ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พระปลัดระพีพัน พุทธิสารโร, ดร.
 พระมหากฤษณา กิตติโสภณ, ดร.
 พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.
 พระสมนึก ธีรปัญโญ
 ผศ.ดร.ธิตวุฒิ หมั่นมี
 อ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา
 อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

หน่วยงานภายนอก

รศ.ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
 ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ผศ.ดร.อุทัย สติมันน์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 ผศ.ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 อ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
 น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค วิทยาลัยการทัพอากาศ
 อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง มหาวิทยาลัยมหิดล
 อ.ดร.วันชัย สุขตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขานุการ : อ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

ผู้ช่วยเลขานุการ : นายกรกต ชาบัณฑิต

ศิลปกรรม : อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา - นายพลวัฒน์ สีทา

สำนักงาน : สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

(1) ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2560

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชปรีดีติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระเทพปริยัติเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูปริมาณุรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระมหาสมบุญ วุฑฒิโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิมมากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รองศาสตราจารย์ ดร.อนิพันธ์ จันตะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เตื่อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดิศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สติชัย ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรต บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดิวดี หมั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
33. อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
34. อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วารีนแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. รองศาสตราจารย์ วราคม ทีสุภะ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
6. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7. รองศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะซันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สรเสริญ อินทร์ตัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
10. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์สุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลบเพลิง คงชนะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรตระกูล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณี เจนวิถีสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ อดิศักดิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
26. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.อนันท์ ใจสมุทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก	มหาวิทยาลัยนครพนม
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรรเจ็ดฤทธิ	มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัลยาณี พรพิเนตพงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมินรัตน์ นวะบุศย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษุกร นาคธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หทัยรัตน์ ทรรพวุฒ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
37. อาจารย์ ดร.ถนัด แก้วเจริญไพศาล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
38. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ	สถาบันพระปกเกล้า
39. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
40. อาจารย์ ดร.วรอนงค์ โกวิทเสถียรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
41. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

บรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 4 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์เพื่อคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด เพื่อควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการโดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัยอันประกอบด้วยบทความวิจัยทั้งหมดซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ บทความเรื่อง “ทิศทางใหม่ของการพัฒนาการทางรัฐศาสตร์” พบว่าสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน หรือ American Political Science Association-APSA คือ ประชาคมแห่งความร่วมมือทางวิชาการของนักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านรัฐศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการบริหารจัดการของตนเองในรูปแบบของสมาคม รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านรัฐศาสตร์จากทั่วโลก รวมทั้งในรูปแบบขององค์กรต่างๆ สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกันได้โดยบรรดา สมาชิกทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กรจะทำงานร่วมกันในการสรรค์สร้างความรู้ความก้าวหน้าให้แก่สาขาวิชาด้านรัฐศาสตร์

บริตตา สันถลวี บทความเรื่อง “แนวทางการแก้ไขปัญหาประมงไทยโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมาตรฐานสากล” พบว่าสาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสหภาพยุโรป คือ การขาดจริยธรรมจรรยาบรรณทางธุรกิจและการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมง องค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล รวมทั้งภาครัฐ ที่ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง แนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ปัญหาธุรกิจประมงไทย มี 5 ประเด็น คือ การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม การเคารพสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างยุติธรรม การคุ้มครองผู้บริโภค การต่อต้านการทุจริต

หทัยชนก คตะสมบูรณ์ บทความเรื่อง “องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอไทรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” พบว่าองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเนินกลางนั้น ชุมชนได้นำวิถีธรรมชาติ และวิถีชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือนและระดับชุมชน โดยในระดับบุคคลได้ดำเนินกิจกรรม การปรับเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิต การปลูกจิตสำนึกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการเรียนรู้ตนเอง

จัดทำแผนชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเอง การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการออม โดยเริ่มต้นจากระดับครัวเรือน มีกิจกรรมการลดรายจ่ายของครัวเรือนกิจกรรมเพิ่มรายได้

ชญาดา เข้มเพชร บทความเรื่อง “การพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย” พบว่าตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย คุณลักษณะและแนวทางการพัฒนา ตามสมการ (2S) + (3I) + (2A) + M + (SPIRIT)] + C4 = SSLM หมายถึงผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยามหรือ SIAM-Spiritual Leader Model อธิบายได้ว่า 2S คือการยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) และการเสียสละ (Sacrifice); 3I คือการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Integrated kalyanamitra Communication) และการเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology); 2A คือการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement); M คือการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) และ SPIRIT คือการมีวิสัยทัศน์ (Vision) และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith)

อัจฉรา หล่อตระกูล บทความเรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา” พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาสภาพปัญหา ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการศึกษาแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก

พระครูบรรพตภาวนาวีธาน วิ. บทความเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก” การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก ด้านการวางแผน พระสังฆาธิการได้ดำเนินการให้ความสอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์แต่ไม่มีการวางแผนระยะยาว ด้านการจัดองค์การ โครงสร้างขององค์กรดำเนินการตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติมาไม่ได้ดำเนินการเชิงรุก

พิมพ์ภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์ บทความเรื่อง “แนวทางการจัดท างานวิจัยด้านการบัญชีบริหาร” พบว่าบทความด้านการบัญชีบริหารนี้ เป็นกระบวนการศึกษาหาคำตอบอย่างเป็นระบบ (Systematic) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านการบัญชีบริหารจากประเด็นปัญหาข้อสงสัยอย่าง น่าเชื่อถือ ลักษณะของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร แบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) งานวิจัยแบบสำรวจ 2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ 3) งานวิจัยภายหลังเหตุการณ์ หรือ งานวิจัยย้อนรอย หรือ งานวิจัยเปรียบเทียบเชิงสาเหตุ 4) งานวิจัยเฉพาะกรณี และ 5) งานวิจัยแบบทดลอง

พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทโท บทความเรื่อง “ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13” พบว่าด้านดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยให้พระภิกษุในสังกัดวัด ลงอุโบสถกรรมฟังพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือนมีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดประชุมให้พระภิกษุท้าวัตรสวดมนต์เข้า -

เย็นตลอดทั้งปีการให้คณะสงฆ์ห่มผ้าสีราชนิยมให้เหมือนกันและพร้อมเพรียงกันทั้งภาค 13 ห้าม พระสงฆ์ขับรถและมีเจ้าคณะปกครองสอดส่องดูแลอยู่เป็นประจำ

อภิชาติ พานสุวรรณ บทความเรื่อง “**หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่**” พบว่าผู้บริหารถือเป็นบุคคลสำคัญขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นบุคคลที่นำองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองหรืออยู่รอดภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำที่ดีต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารงาน และการบริหารคนผู้นำต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม มีการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำไว้หลายด้านเช่น ประเภทของผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ ภาวะผู้นำ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง บุคลากรในองค์กรถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร การบริหารคนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารต้องมีเครื่องมือในการบริหารที่เหมาะสม มีการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารคนไว้ทั้งแนวคิดทฤษฎีตะวันตกและตะวันออกซึ่งได้แก่การเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารคน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 โดยพรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารคน เป็นการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

อนุวัต กระสังข์ บทความเรื่อง “**ทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์กรในอนาคต**” พบว่าทิศทางการบริหารจัดการขององค์กรในอนาคตมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ตัวผู้นำ 2) ผู้ตาม 3) การเปลี่ยนแปลง 4) อิทธิหรือแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการยังสอดคล้องกับหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ปกครอง อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเห็นอกเห็นใจของบุคคล และประสานหมู่ชนให้สามัคคีเป็นหลักการของการสงเคราะห์มีพื้นฐานบนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติด้วยความศรัทธา การยึดหลักการของการรับใช้และให้บริการ การกระทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน

พระชลญาณมุนี บทความเรื่อง “**พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคโลก**” พบว่าหลักธรรมกถึกหรือธรรมะสำหรับนักเผยแผ่ 5 ประการ คือ 1) แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ 2) ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกเยื้องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล 3) แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ เป็นประโยชน์แก่เขา 4) ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีไม่เพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภหรือผลประโยชน์ตอบแทน 5) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น สิ่งที่ทำนุ่งเน้นการปฏิบัติตน โดยมีศีลาจริยวัตรอย่างเคร่งครัดงดงาม นับว่า เป็นคุณสมบัติภายนอกที่เกิดศรัทธาต่อผู้พบเห็น นอกเหนือจากคุณสมบัติทางกายภาพ มีการศึกษาศึกษาค้นคว้าวิชาการต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจอย่างดี ถือว่าเป็นคุณสมบัติภายใน รวมถึงการการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัย

พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร บทความเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท” พบว่าการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาทมีจุดแข็งคือมีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุดมีความรู้เป็นอย่างดี ส่วนจุดอ่อนคือ มีพระภิกษุสามเณรจนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียวบางวัดมีแต่พระที่ชราภาพทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ สกปรก รกร้างโบราณสถานเกิดการชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา

ชลวิทย์ เจียรจิตต์ บทความเรื่อง “สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว” พบว่าสถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว ปัจจัยที่นำไปสู่ความเครียดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้วคือการมีความรู้สึกกังวลหรือมีปัญหาต้องให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ รองลงมาคือ รู้สึกต้องแบ่งเบาภาระความเครียดจากคนรอบข้างประสบปัญหาความเครียด อันดับที่สาม คือกังวลต่อปัญหาสุขภาพของตนเอง จึงจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจแนวทางการจัดระบบงาน มีการแบ่งเบาภาระร่วมกัน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ฆราวาสสามารถเข้ามาร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น

วิไลวรรณ ลิทธิ บทความเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสถานศึกษาในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2” พบว่าสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น ด้านความรู้ จำนวน 5 สมรรถนะ 16 ตัวบ่งชี้ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติ จำนวน 4 สมรรถนะ 9 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะด้านเจตคติ จำนวน 1 สมรรถนะ 3 ตัวบ่งชี้ ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมี 9 ประการ คือ ความเป็นมาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญ โครงสร้าง แนวทางการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล

อุทัยวรรณ ภูเทศ บทความเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” พบว่ากระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระจังหวัดนครสวรรค์นั้น มีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ภายใต้การดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดจากพ่อ แม่ ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจักสาน มีรูปแบบการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการส่งสมประสมการณ์จากการที่เห็นพ่อ แม่ ทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่เด็ก และลงมือปฏิบัติจริง การฝึกฝนด้วยตนเองและจากเพื่อนบ้าน จากผู้รู้ ผู้ชำนาญการเรียนรู้จากตนเองโดยเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริม สนับสนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำเครื่องจักสานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านมากขึ้น

จิติวาส์ สุขป้อม บทความเรื่อง “การพัฒนารูปแบบชุดการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท” พบว่ากลุ่มทดลอง มีความรู้มากกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งก่อน การทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

กิงกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล บทความเรื่อง “จะสอนวรรณคดีอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์” พบว่าบทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดเชิงมโนทัศน์ให้กับผู้เรียนโดยใช้วรรณคดีเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากวรรณคดีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทั้งในด้านวิชาการ สังคม และเท่าทันผู้คนในสังคม โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล อันเป็นทักษะสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

พินิจดา คากรฤชา บทความเรื่อง “วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การของบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สุมาลี บุญเรือง บทความเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่าปัญหาการจัดการความรู้ ด้านการแสวงหาความรู้ มีการขอคำแนะนำจากผู้รู้ ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาคือเรื่องทุนสนับสนุนให้กับบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ยังไม่ตรงกับความต้องการ ด้านการสร้างความรู้ มีการสร้างเอกสาร คู่มือ ตำรา และงานวิจัย รวมทั้งผลิตสื่อที่มีความทันสมัย ปัญหาคือผลการค้นคว้ายังขาดความเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการแบ่งชนิดและประเภท ข้อมูลความรู้ไว้เพื่อค้นหาและการใช้งาน ปัญหาคือขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อสามารถสืบค้น

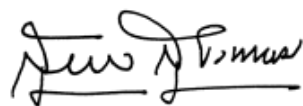
ได้อย่างรวดเร็ว ด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ มีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ เช่น บทความ เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ ฐานข้อมูลสารสนเทศในการเผยแพร่

ธนู ทดแทนคุณ บทความเรื่อง “การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ” พบว่าประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กรในอดีตของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ประกอบด้วยวัฒนธรรมองค์กรใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านการมีวินัย 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร และ 6) ด้านความสามัคคี ซึ่งในอดีตจะมีการปฏิบัติต่อกันเป็นเครือข่ายที่แน่นแฟ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมร่วมกันในศูนย์พื้นที่อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในองค์กรต้องอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของราชการมีการช่วยเหลือกันตลอดเวลา มีความผูกพันฉันท์พี่น้อง และเห็นผู้อาวุโสในองค์กรเสมือนญาติผู้ใหญ่

นิลวรรณ ทองเทียนชัย บทความเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิผลการจัดการศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การเป็นคนดี การเป็นคนเก่ง การเป็นคนมีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูความสำเร็จของงาน และความก้าวหน้าของงาน

คณะกรรมการพิจารณาการขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(2)
บทบรรณาธิการ	(3)
ทิศทางใหม่ของการพัฒนาการทางรัฐศาสตร์	1
: อีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	
แนวทางการแก้ไขปัญหาประมงไทยโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร	14
มาตรฐานสากล	
: บรินดา สิ้นหนวี	
องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	26
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ	
จังหวัดนครสวรรค์	
: หทัยชนก คะตะสมบุรณ์	
การพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย	38
: ชญาดา เข้มเพชร	
การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพ	51
การศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	
: อัจฉรา หล่อตระกูล	
การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัด	60
นครนายก	
: พระครูบรรพตภาวนาวชิธาน วิ.	
แนวทางการจัดทำงานวิจัยด้านการบัญชีบริหาร	72
: พิมพ์ภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์	
ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13	87
: พระครูสมุห์ชินรวีวัตร ธีรภทฺโท	
หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่	100
: อภิชาติ พานสุวรรณ	
ทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์กรในอนาคต	112
: อนุวัต กระสังข์	
พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก	127
: พระชลญาณมุนี	
รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท	141
: พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร	

<p>สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษา คณะสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว</p> <p>: ชลวิทย์ เจียรจิตต์</p>	154
<p>การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการ เรียนรู้ตามแนวคิด คอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสถานศึกษาในพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2</p> <p>: วิไลวรรณ สิทธิ</p>	168
<p>กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์</p> <p>: อุทัยวรรณ ภูเทศ</p>	180
<p>การพัฒนารูปแบบชุดการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมี เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท</p> <p>: จิตติวิสต์ สุขป้อม</p>	189
<p>จะสอนวรรณคดีอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์</p> <p>: กิ่งกาญจน์ บุรณสินวัฒนกูล</p>	203
<p>วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัดในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>: พินิจตา คำกรฤชา</p>	214
<p>ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p>: สุมาลี บุญเรือง</p>	225
<p>การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุวรรณภูมิ</p> <p>: ธนู ทดแทนคุณ</p>	238
<p>รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผล ต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p> <p>: นิลวรรณ ทองเทียนชัย</p>	251
<p>BOOK REVIEWS : การลงโทษโดยสังคม (Social Sanctions)</p> <p>: พระสุธีวีรบัณฑิต (ไขว่ ทสฺสนีโย) และคณะ</p>	265

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่
ใบตอบรับเป็นสมาชิก

ทิศทางใหม่ของการพัฒนาการทางรัฐศาสตร์ NEW DIRECTION OF POLITICAL SCIENCE DEVELOPMENT

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์*

Thirapat Serirangsan

1. คำนำ

สมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน หรือ American Political Science Association-APSA คือ ประชาคมแห่งความร่วมมือทางวิชาการของนักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านรัฐศาสตร์ ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการบริหารจัดการของตนเองในรูปแบบของสมาคม รวมทั้งเปิด โอกาสให้นักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านรัฐศาสตร์จากทั่วโลก รวมทั้งในรูปแบบของ องค์กรต่างๆสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกันได้โดยบรรดาสมาชิกทั้ง ปัจเจกบุคคลและองค์กรจะทำงานร่วมกันในการสรรค์สร้างความก้าวหน้าให้แก่สาขาวิชาด้าน รัฐศาสตร์ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาสร้างสรรคองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ใน รูปแบบต่างๆ อาทิ การสนับสนุนการเขียนตำราและงานวิจัย การปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการ สอน การแสดงผลงานทางวิชาการในหลากหลายลักษณะทั้งระดับอาจารย์และนักศึกษา โดยเฉพาะ ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งการสร้างมาตรฐานทางวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม ของวิชาชีพทางด้านรัฐศาสตร์

ดังนั้น APSA จึงมุ่งมั่นพยายามที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่วงการรัฐศาสตร์ เสริมสร้าง ความเป็นวิชาชีพ ขยายโอกาสอย่างกว้างขวางแก่มวลสมาชิก เป็นตัวแทนของผลประโยชน์ทาง วิชาชีพให้แก่ภรรรัฐศาสตร์ และมุ่งรับใช้สังคมหรือสาธารณชนด้วย

APSA ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.1903 และอาจถือได้ว่าเป็นประชาคมทางรัฐศาสตร์ที่เก่าแก่ ที่สุดและมีขอบข่ายรวมทั้งเครือข่ายที่กว้างขวางที่สุด เพราะ APSA ได้รวมแขนงวิชาทางด้าน รัฐศาสตร์ไว้ทั้งหมด และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการแขนงวิชาใหม่ๆ รวมทั้งพยายามสร้างสรรค์ บรรยากาศให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างแขนงวิชา สมาชิกมีทั้งปัญญาชน นักศึกษา นักวิจัย อาจารย์ มหาวิทยาลัยและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและภาคเอกชน และมีตัวแทนอยู่ในประเทศต่างๆทั่วโลก มากกว่า 70 ประเทศ (Thirapat Serirangsan,2013: 3-4)

ในด้านสมาชิคนั้น APSA ทำหน้าที่จัดอันดับ จัดการดูแลผลประโยชน์ จัดสรรทุนให้แก่ สมาชิก ให้รางวัลและประกาศเกียรติคุณผลงานทางด้านรัฐศาสตร์ดีเด่นหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จ อย่างสูงทางด้านวิชาชีพ เหตุผลสำคัญที่สุดสำหรับการมีส่วนร่วมใน APSA ก็คือความรับผิดชอบใน การผลักดันให้เกิดการพัฒนาของวิชาชีพรัฐศาสตร์และเสริมสร้างโครงการที่มุ่งรับใช้สังคมและ สาธารณชน

* Professor of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University.

ทางด้านนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ APSA มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมของการสอนและการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่ก่อตั้งสมาคมเมื่อ 113 ปีที่แล้ว APSA เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางแก่นักรัฐศาสตร์และมวลสมาชิกอื่นๆ เพื่อสร้างสรรค์ความก้าวหน้าของเหล่าปัญญาชนซึ่งสนใจศึกษาทั้งด้านการเมือง การปกครอง การบริหารรัฐกิจหรือรัฐประศาสนศาสตร์ นโยบายสาธารณะ และการระหว่างประเทศ ปัจจุบัน APSA มีสมาชิกทั่วโลกมากกว่า 10,000 คน การประชุมใน ค.ศ. 2017 เป็นการจัดประชุมครั้งที่ 113 ณ นครซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา(ณ โรงแรม Hilton Union Square, The Westin St. Francis, Parc 55 and Hotel Nikko)ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม – 3 กันยายน ค.ศ. 2017 โดยมีหัวข้อเรื่องว่า “The Quest for Legitimacy: Actors, Audiences, and Aspirations” โดยเหตุผลที่ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรม ทั้งในด้านกระบวนการทางการเมืองและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการท้าทายต่อบรรทัดฐานและสถาบันต่างๆ ที่ดำรงอยู่ ตัวอย่างเช่น ความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตยทุกวันนี้ถูกท้าทายโดยลัทธิประชานิยม (populism) ความเกลียดกลัวชาวต่างชาติ (xenophobia) การเลือกปฏิบัติ (discrimination) และระดับความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในด้านการระหว่างประเทศ ระบอบการเมืองในระดับสากลต้องเผชิญกับการท้าทายโดยความชอบธรรมของตัวแสดงต่างๆ ความรุนแรง สงคราม การโยกย้ายถิ่นฐานยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และมีผลกระทบต่อความรู้สึกผูกพันกับมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรมของเรา ตลอดทั้งสิทธิอันชอบธรรมของฝ่ายอื่น ๆ ด้วย

2. เนื้อหาการประชุม

การประชุมทางวิชาการของ APSA ครั้งที่ 113 มีประธานอำนวยการร่วมกัน 2 คน คือ Susan Hyde แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ และ Amaney Jamal แห่งมหาวิทยาลัยบรีนซตัน โดยมี David Lake ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน โดยมีการแบ่งเนื้อหาสาระของการประชุมออกเป็น 56 กลุ่มวิชาการ แต่ละกลุ่มวิชาการจะมีการนำเสนอผลงานรวมทั้งหมดหลายพันหัวข้อ โดย David Lake ได้แสดงปาฐกถาในหัวข้อ “International Legitimacy Lost : Rule and Resistance When America is First”

2.1 องค์ประกอบและวิธีการของการประชุม มีลักษณะหลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ ดังนี้

- 1) มีการแสดงปาฐกถาในห้องประชุมใหญ่ โดยนายกสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน
- 2) มีการอภิปรายทางวิชาการและระดมความคิดในห้องประชุมใหญ่
- 3) มีการประชุมกลุ่มสัมมนาย่อย
- 4) มีการนำเสนอบทความวิชาการและบทความวิจัยในกลุ่มย่อย
- 5) มีการนำเสนอบทความวิชาการและข้อมูลใน iPoster Sessions
- 6) มีการสนทนาการในบรรดาผู้เข้าร่วมประชุมและสมาชิกใหม่ของสมาคม
- 7) มีการนัดหมายสัมภาษณ์ การพบปะสนทนาระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม

8) มีการจัดแสดงนิทรรศการและจัดจำหน่ายหนังสือ ตำรา และผลงานวิชาการต่างๆ โดยสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยต่างๆมากกว่า 65 สำนักพิมพ์

2.2 กลุ่มวิชาการในการประชุม ซึ่งแบ่งออกเป็น 56 กลุ่มวิชาการ ประกอบด้วย

1) Political Thought and Philosophy : Historical Approaches	25) Public Policy
2) Foundations of Political Theory	26) Law and Courts
3) Normative Political Theory	27) Constitutional Law and Jurisprudence
4) Formal Political Theory	28) Federalism and Intergovernmental Relations
5) Political Psychology	29) State Politics and Policy
6) Political Economy	30) Urban and Local Politics
7) Politics and History	31) Women & Politics Research
8) Political Methodology	32) Race, Ethnicity and Politics
9) Teaching and Learning in Political Science	33) Religion and Politics
10) Political Science Education	34) Representation and Electoral Systems
11) Comparative Politics	35) Political Organizations and Parties
12) Comparative Politics of Developing Countries	36) Elections, Public Opinion, and Voting Behavior
13) The Politics of Communist and Former Communist Countries	37) ยุบรวมกับกลุ่ม 36
14) Comparative Politics of Advanced Industrial Societies	38) Political Communication
15) European Politics and Society	39) Science, Technology and Environmental Politics
16) International Political Economy	40) Information Technology and Politics
17) International Collaboration	41) Politics, Literature and Film
18) International Security	42) New Political Science
19) International Security and Arms Control	43) International History and Politics
20) Foreign Policy	44) Comparative Democratization
21) Conflict Processes	45) Human Rights
22) Legislative Studies	46) Qualitative Methods
23) Presidents and Executive Politics	47) Sexuality and Politics
24) Public Administration	48) Health Politics and Health Policy

49) Canadian Politics	53) African Politics
50) Political Networks	54) Ideas, Knowledge and Politics
51) Experimental Research	55) Class & Inequality
52) Migration and Citizenship	56) American Political Thought

* หมายเหตุ : กลุ่มวิชาที่ 37 มีการยุบรวมกับกลุ่มวิชา 36 จึงทำให้ไม่ปรากฏในเอกสารการประชุมของสมาคมในครั้งนี้

3. การเข้าร่วมประชุมและกิจกรรมการประชุม

โดยทั่วไป ผู้เข้าร่วมประชุมจะเป็นสมาชิกของสมาคมฯหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกสมาคมฯ จะได้รับส่วนลด อาทิ ค่าลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมประชุม การบริการจองที่พักในอัตราพิเศษที่ต่ำกว่าราคาปกติ การเช่าเหมารถ เป็นต้น การสมัครเป็นสมาชิกของสมาคมฯสามารถกระทำได้ทั้งปีทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการชำระค่าลงทะเบียน การจองที่พัก และอื่นๆสามารถกระทำได้ล่วงหน้าโดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งกระทำได้รวดเร็วโดยใช้เวลาไม่กีนาที สำหรับการลงทะเบียน ณ ที่ประชุมก็สามารถกระทำได้ตลอดเวลาทำการทุกวัน โดยระบบคอมพิวเตอร์สำหรับลงทะเบียน และจะมีเจ้าหน้าที่ของสมาคมฯจัดทำบัตรชื่อและเลขประจำตัวสำหรับคล้องคอ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน สิ่งที่น่าสนใจคือบริเวณด้านหลังของบัตรจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบไวไฟ (WiFi) ของสถานที่จัดงานคือโรงแรมต่างๆทั้ง 4 แห่ง เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมประชุมในการใช้โทรศัพท์พกพาและคอมพิวเตอร์

การเข้าร่วมประชุมรายการต่างๆ สมาชิกและผู้ลงทะเบียนเข้าประชุมทุกคนสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมประชุมได้ทุกรายการตามความถนัด เนื่องจากรายการประชุม โดยเฉพาะในกลุ่มวิชาการต่างๆซึ่งมีถึง 56 กลุ่มวิชาการ มีจำนวนมากกว่า 2,000 หัวข้อ ผู้เข้าร่วมประชุมจึงต้องวางแผนล่วงหน้าว่าในแต่ละวันจะเข้าร่วมประชุมรายการใดบ้าง ในช่วงเวลาใด ซึ่งทางสมาคมฯได้กำหนดหัวข้อ วันเวลาและรายการต่างๆไว้แล้วโดยละเอียด โดยเฉพาะในหนังสือเล่มขนาดใหญ่ ส่วนรายการบางรายการที่ผู้จัดมีความประสงค์จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ก็อาจจัดพิมพ์เอกสารแผ่นหรือโบรชัวร์(brochure) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แยกต่างหากเพื่อดึงดูดให้มีผู้สนใจเข้าฟังมากขึ้น

การประชุมในแต่ละ panel จะมีผู้เสนอผลงานของตนหรือกลุ่มตนประมาณ 4-5 เรื่อง และอาจมีผู้วิจารณ์ 1-2 คน ผู้วิจารณ์มักเป็นนักวิชาการอาวุโส ส่วนมากเป็นผู้บุกเบิกหรือมีชื่อเสียงในวงการวิชาการนั้นๆ ผู้เสนอผลงานส่วนมากเป็นอาจารย์และนักวิชาการในมหาวิทยาลัยและองค์กรพัฒนาต่างๆ เนื่องจากการนำเสนอผลงานวิชาการจำนวนมาก ในแต่ละหัวข้อมักจำกัดเวลาไว้ประมาณหัวข้อละ 1.30 ชั่วโมง ดังนั้นผู้เสนอผลงานวิชาการจึงมักใช้เวลาไม่เกินคนละ 15 นาที ส่วนผู้วิจารณ์และผู้เข้าร่วมประชุมมีโอกาสอภิปรายซักถามเพิ่มเติมอีกประมาณ 30 นาที แล้วจึงจบการประชุมในแต่ละเรื่อง ผู้เข้าร่วมประชุมก็มีหลากหลาย ทั้งอาจารย์ นักศึกษา

นักพัฒนา รวมทั้งอาจมีอาจารย์อาวุโสทางรัฐศาสตร์ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกัน อย่างรอบด้านหลายแง่หลายมุม การประชุมจึงเป็นทั้งเวทีการนำเสนอผลงานทางวิชาการ และการสร้างประชาคมย่อยๆของสาขาวิชาการในทางรัฐศาสตร์

นอกจากประเภท panel แล้ว ยังมีการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มศิษย์เก่า (alumni) การอภิปรายประเด็นปัญหาสำคัญทางรัฐศาสตร์ การร่วมประชุมปรึกษาทางวิชาการเฉพาะเรื่อง หรือเน้นอาณาบริเวณศึกษา เช่น การเมืองของประเทศต่างๆที่มีความสนใจร่วมกัน อาทิ การเมืองของแคนาดา การเมืองแอฟริกัน เป็นต้น ซึ่งการประชุมดังกล่าวอาจไม่มีวิทยากร แต่มีผู้ดำเนินการให้ทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่วนมากก็จะเป็นนักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงให้เป็นผู้ดำเนินรายการ กิจกรรมการประชุมตามปกติเหล่านี้จะเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 8.00 น. ถึง 17.30 น. ทุกวัน ยกเว้นในการประชุมวันแรกที่มีการแสดงปาฐกถาพิเศษของนายกสมารัฐศาสตร์อเมริกันและมีงานเลี้ยงรับรองผู้เข้าร่วมประชุมจนถึงเวลา 21.00 น. โดยประมาณ และวันสุดท้ายของการประชุมที่การประชุมทางวิชาการของกลุ่มย่อยทั้งหลายมีกำหนดการที่จะยุติลงในเวลา 11.30 น. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนได้ในช่วงบ่ายของวันนั้น

การจัดประชุมนี้ไม่เน้นพิธีการ ไม่เน้นการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือการสร้างข่าว แต่จะมีการบันทึกเสียงและภาพไว้ ไม่มีการจัดอาหารเลี้ยงผู้เข้าร่วม แต่บางกลุ่มอาจมีอาหารกลางวันหรืออาหารเย็นไว้รับรองสมาชิก ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละกลุ่มย่อย แต่ข้อดีของสถานที่ประชุมในทุกโรงแรม คือจะมีน้ำเย็นไว้บริการฟรีในห้องประชุมหรือตามสถานที่ต่างๆจำนวนหลายแห่งเพื่อเป็นการให้บริการหรือรองรับแก่ผู้เข้าร่วมซึ่งมีจำนวนมาก

นอกจากนั้น APSA ยังเปิดโอกาสให้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาเอก ปริญญาโทจำนวนมากที่มีความประสงค์จะแสดงผลงานทางวิชาการของตน อาทิ ผลงานวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ของตน โดยสามารถแสดงผลงานทางวิชาการที่เรียกกันว่า iPoster Sessions ซึ่งในอดีตทาง APSA จะจัดห้องขนาดใหญ่ที่มีบอร์ดกระดานตั้งไว้ตามจุดต่างๆ และให้ผู้ต้องการแสดงผลงานนำเสนอเอกสารข้อมูลมาติดตามบอร์ดกระดาน และคอยอธิบายแก่ผู้เข้าชมที่สนใจเรื่องของตนตามช่วงเวลาทางสมาคมฯจัดอย่างเป็นระบบไว้ เนื่องจากโดยปกติมักจะมีนักศึกษาจำนวนมากที่ต้องการแสดงผลงานของตน แต่ในปีนี้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแบบใหม่เข้ามาแทนที่ กล่าวคือเป็นการแสดงผลงานผ่านจอทีวีแทน ซึ่งทำได้รวดเร็ว ไม่ใช่เนื้อที่ของห้องประชุมมากเกินไป APSA ได้จัดบริเวณแสดง iPoster Sessions ประมาณ 18 จอภาพ ติดตั้งไว้ในห้องเดียวกับห้องแสดงนิทรรศการและจัดจำหน่ายหนังสือ ตำรา ผลงานวิชาการต่างๆ

4. ข้อสังเกตในการเตรียมการประชุม

สมาคมนักรัฐศาสตร์อเมริกัน หรือ APSA มีประสบการณ์ในการจัดประชุมมายาวนาน โดยเฉพาะการมีฐานข้อมูลสมาชิกและมีเทคโนโลยีในการจัดประชุมอย่างสมบูรณ์ครบครัน จึงสามารถจัดการประชุมที่มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการประชุมประจำปีของ APSA จะมีการกำหนดสถานที่ของการประชุมและคณะกรรมการประชุมไว้ล่วงหน้าถึง 5 ปี การนำเสนอผลงานกำหนดให้ส่งล่วงหน้าก่อนวันประชุมเป็นระยะเวลานานถึง 9 เดือน ตัวอย่างเช่น การจัดประชุมของ APSA ในปีหน้า ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม- 2 กันยายน ค.ศ. 2018 ที่นครบอสตัน รัฐแมสซาชูเซตส์ ผู้ต้องการนำเสนอผลงานวิชาการต้องส่งผลงานล่วงหน้าอย่างช้าภายในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2017

สำหรับรายละเอียดและ Theme เรื่องหรือหัวข้อหลักของการประชุมของ APSA ในแต่ละปีจะกำหนดไว้ล่วงหน้าถึง 3 ปี ในการเตรียมการประชุมในแต่ละเรื่องจะมีประธานกลุ่มรับผิดชอบ และมีกรรมการซึ่งเป็นผู้ที่มีความถนัดในเรื่องนั้นๆรวมกันเป็นกลุ่มขนาดเล็กประมาณ 10-20 คนพิจารณาร่วมกัน กรรมการแต่ละคนมักอยู่ต่างสถาบันการศึกษาหรือต่างมหาวิทยาลัยกันกระจายไปทั่วประเทศหรือทั่วโลก มีการประชุมกรรมการกลุ่มวิชาการเหล่านี้เพียงปีละครั้งในช่วงเวลาประชุมประจำปี คือประมาณ 1-2 วันก่อนการประชุม ทั้งเป็นการประเมินผลการดำเนินการในปีที่ผ่านมา และการเตรียมการประชุมสำหรับปีต่อไป หลังจากนั้นก็จะติดต่อกันทางอีเมล เว็บไซต์ ไลน์ หรือทางไปรษณีย์ ปกติการกระจายความรับผิดชอบและการแบ่งหน้าที่กันประสบความสำเร็จด้วยดี

5. ข้อสังเกตในการดำเนินการประชุม

การประชุมทางวิชาการของ APSA จะดำเนินไปตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ตามวาระอย่างตรงเวลาค่อนข้างมาก ไม่นั้นพิธีการ อาทิ ไม่นั้นพิธีเปิดอย่างเอิกเกริก หรือการสร้างข่าวทางสื่อสารมวลชน แต่เน้นที่การนำเสนอเนื้อหาทางวิชาการเป็นสำคัญ รวมทั้งไม่มีพิธีปิดการประชุมสัมมนาด้วยเช่นกัน

ผู้เข้าร่วมประชุมจะมีจำนวนมากหรือน้อยไม่สำคัญ เมื่อถึงเวลาของการนำเสนอผลงานวิชาการ ผู้ดำเนินรายการก็จะเปิดโอกาสให้ผู้นำเสนอผลงานทางวิชาการได้ใช้เวลาไม่เกิน 15 นาทีเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อครบกำหนดเวลา ผู้ดำเนินรายการจะตัดบทและให้โอกาสแก่ผู้เสนอผลงานวิชาการรายอื่นๆถัดมาได้นำเสนอต่อโดยทันที เพราะเวลาของการนำเสนอค่อนข้างจำกัด โดยมากแต่ละ session จะมีเวลากำหนดให้เพียง 1.30 ชั่วโมง ดังนั้นเมื่อมีผู้เสนอผลงานประมาณ 4-5 คน ก็จะต้องมีการเฉลี่ยเวลาให้เท่าเทียมกัน และหลังจากการนำเสนอของผู้เสนอผลงานทางวิชาการทุกคนแล้ว ยังพอมีเวลาสำหรับผู้วิจารณ์และคำถามของผู้เข้าร่วมรับฟังอีกเพียง 30 นาทีในการประชุมในปีนี้จะไม่มีการแจกเอกสารหรือบทความทางวิชาการ แต่ผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดข้อมูลได้ทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายต่างๆได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะแตกต่างจากในอดีตที่มีการประชุม APSA ที่จะมีห้องเอกสารประกอบการประชุมเป็นห้องขนาดใหญ่ มีการจัดวางเอกสารทั้งหมดเรียงไว้ตามลำดับตัวอักษรของผู้เขียน หากเอกสารหมด ผู้สนใจอาจวางนามบัตรของตนหรือเขียนจดหมายวางไว้เพื่อเป็นการแสดงความจำนงที่จะขอเอกสารนั้น หลังจากนั้นผู้เขียนจะติดต่อกับผู้สนใจทางอีเมลหรือทางไปรษณีย์ แต่ในการประชุมครั้งนี้ไม่มีลักษณะดังกล่าว เพราะผู้สนใจสามารถหาเอกสารทั้งหมดได้จากเว็บไซต์ของ APSA

6. ข้อสังเกตเกี่ยวกับวงการวิชาการด้านรัฐศาสตร์

ในอดีต วิชาการทางด้านรัฐศาสตร์แบ่งออกเป็น 6 สาขาวิชาใหญ่ๆ (Thirapat Serirangsan, 2003 : 10-11) ได้แก่

1) Political Philosophy and Political Thought	4) Public Law and Public Policy
2) Internal Politics	5) Public Administration
3) Comparative Politics	6) International Relations

ในช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา วงการวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาได้มีการแตกกิ่งก้านสาขาออกไปอย่างหลากหลายมากขึ้น ในการจัดหมวดหมู่วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ได้แบ่งออกเป็น 10 สาขา เรียงตามลำดับตัวอักษร ได้แก่

1) American Government	6) Methodology
2) BioPolitics	7) Political Theory
3) Comparative Politics	8) Public Administration
4) Criminal Justice	9) Public Law
5) International Relations	10) Public Policy

สำหรับการประชุม APSA ครั้งที่ 113 ในปี ค.ศ. 2017 นี้ได้แบ่งกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นจำนวนมากถึง 56 กลุ่มวิชาการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นความพยายามที่จะแตกแขนงเพื่อเป็นการโฟกัสความสนใจหรือความเชี่ยวชาญของนักวิชาการให้ตรงจุดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และแน่นอนอาจไม่ได้หมายความว่าความพยายามที่จะแตกสาขาวิชาออกไป แต่เป็นเพียงการจัดกลุ่มวิชาการให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของนักวิชาการและตรงกับความสนใจของผู้เข้าร่วมการประชุมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่อย่างน้อยก็สะท้อนถึงความหลากหลายที่กว้างขวางในขอบเขตของวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่สังเกตว่าไม่ปรากฏการแบ่งแยกวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ให้ออกจากกันอย่างชัดเจน

7. การสร้างความเข้มแข็งของวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์

ในการประชุม APSA ประจำปี ค.ศ. 2017 ณ นครซานฟรานซิสโกในครั้งนี้มีบรรยากาศเป็นไปอย่างคึกคัก เพราะมีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมากที่มาจากทั่วโลก ไม่ใช่เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น จะพบว่ามีการรัฐศาสตร์อาวุโสและนักรัฐศาสตร์รุ่นใหม่ได้ให้ความสนใจในการนำเสนอแนวความคิดและผลการศึกษาทางรัฐศาสตร์อย่างหลากหลายและกว้างขวางมาก ผู้นำเสนอผลงานทางวิชาการส่วนใหญ่เป็นนักรัฐศาสตร์รุ่นใหม่และรุ่นกลางๆ ที่มีความคิดหลากหลายและ

ท้าทาย มีการนำเสนอความคิดและผลการวิจัยใหม่ๆต่อประชาคมรัฐศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการอาวุโสที่มาจากต่างสถาบันและต่างกลุ่มความคิดกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็นที่นำไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ นอกจากนั้นยังมีผลงานวิจัยใหม่ๆ ที่ดำเนินการร่วมกันเป็น ทีม แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในวงวิชาการ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของสถาบันการศึกษา หรือมหาวิทยาลัยที่ผู้วิจัยสังกัด การประชุมทางวิชาการของสมาคมฯจึงทำให้เกิดการผสมผสาน ความรู้ใหม่ๆเข้ากับระบบความรู้เดิม สรรค์สร้างเป็นองค์ความรู้ที่มั่นคงแน่นหนาปีแล้วปีเล่าจน กลายเป็นองค์ความรู้ที่เข้มแข็ง และองอกเงยเป็นกิ่งก้านสาขาใหม่ของความรู้ แลกแขนงเพิ่มจำนวน กิ่งก้านสาขามากขึ้นทุกปีๆ เป็นการท้าทายสมรรถนะในการอธิบาย (explanation) และทำนาย (prediction) ปรากฏการณ์ใหม่ๆทางการเมืองและสังคมที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศสหรัฐอเมริกา และทั่วโลก

นอกจากนั้น ยังเป็นที่น่าสังเกตได้ว่ากิจกรรมของการนำเสนอผลงานทางวิชาการ เหล่านี้ช่วยบ่มเพาะความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างกันของบรรดานักวิชาการทางรัฐศาสตร์ และพัฒนากลายเป็นกลุ่มศึกษาปัญหาเฉพาะเรื่องหรือประเด็นที่เฉพาะเจาะจงหยั่งรากลึกมากขึ้น และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่แน่นหนา ทั้งในกลุ่มของผู้ที่มีความสนใจร่วมกันและบรรดานัก รัฐศาสตร์ทั้งหมด นำไปสู่การสร้างประชาคมรัฐศาสตร์ (Political Science Society) และสังคม ย่อยๆของสาขารัฐศาสตร์ เปรียบเสมือนต้นไม้ยืนต้นที่มีลำต้นเติบโตใหญ่แข็งแรง และแตกแขนง ออกเป็นกิ่งก้านสาขาวิชาการทางรัฐศาสตร์ที่มีความมั่นคงและพัฒนาการเป็นวิชาการวิชาชีพชั้นสูง (high profession) ต่อไป

8. ทิศทางใหม่ของการพัฒนาการทางรัฐศาสตร์

ในการประชุมของสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน ครั้งที่ 113 ประจำปี ค.ศ. 2017 ที่นคร ซานฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา จากการสังเกตพัฒนาการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นยังเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าจะยังไม่ถึงขั้นที่เรียกกันว่าเป็นการปฏิวัติทางศาสตร์ (science revolution) หรือการก้าวข้าม ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ก็ตาม สิ่งที่เป็นพัฒนาการใหม่ๆ สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

8.1 กิจกรรมที่สำคัญของการประชุม(program highlights) ในการประชุม APSA ประจำปี ค.ศ.2017 มีกิจกรรมที่สำคัญของการประชุม ได้แก่ การแสดงปาฐกถาของนายกสมาคม รัฐศาสตร์อเมริกัน คือ ศาสตราจารย์เดวิด เลค (David Lake) ในหัวข้อ “International Legitimacy Lost : Rule and Resistance When America is First” ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการสูญเสียความชอบธรรมในระดับการเมืองระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่หลัง สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา อันเนื่องมาจากความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกานั้นเอง ที่ทำให้สถานะของสหรัฐอเมริกาแตกต่างไปจากประเทศอื่นๆ โดยทั่วไป และนำมาซึ่งการกระทำที่ละเมิด

กฎเกณฑ์หรือมีลักษณะที่ก้าวร้าวรุนแรง จนเกิดกระแสต่อต้านสหรัฐอเมริกาและนำไปสู่ปัญหาการก่อการร้าย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการเสวนาหรืออภิปรายในลักษณะ panel โดยผู้ได้รับรางวัลฮัมฟรีย์ (Humphrey Award) เกี่ยวกับการคิดใหม่ของนโยบายผู้อพยพ (rethinking refugee policy) การเสวนาเกี่ยวกับการยกระดับของนโยบายจากสมัยโอบามาจนกระทั่งสมัยทรัมป์ในวาระเกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ การแสดงปาฐกถาและร่วมสนทนาของอธิการบดีมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย นางจานเนต นาโปลิตาโน (Janet Napolitano) การเสวนาเกี่ยวกับความชอบธรรมของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะความเชื่อมั่นของสาธารณชนที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งของสหรัฐอเมริกา การบรรยายของผู้ได้รับรางวัลเจมส์ เมติสัน เกี่ยวกับจริยธรรมของการนับคะแนนเสียง (The Ethics of Counting) การอภิปรายโต๊ะกลม (roundtable) เกี่ยวกับปัญหาการแบ่งแยกทางเพศของผู้ใช้แรงงานในวิชาชีพต่างๆ การบรรยายของผู้ได้รับรางวัลเบนจามิน อี ลิปพินคอตท์ (Benjamin E. Lippincott) การเสวนาและอภิปรายเกี่ยวกับนโยบายของประธานาธิบดีทรัมป์ในการจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของนักศึกษา ที่มาจากซีเรีย อิหร่าน ซูดาน โซมาเลีย และเยเมน ซึ่งมีผลกระทบต่อวงวิชาการทั่วไปและเสรีภาพทางวิชาการเป็นอย่างยิ่ง เป็นต้น

8.2 รูปแบบใหม่ของการประชุม (new session formats) ได้แก่ การจัดประชุมกลุ่มย่อยในประเด็นปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือการโฟกัสไปยังอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง อาทิ การเมืองในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือประเทศอดีตคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก การเลือกตั้งที่ผิดปกติของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสรรค์สร้างกระบวนการเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย การเมืองในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น มีการจัดประชุมเกี่ยวกับผลงานการวิจัยที่ค้นพบกรอบแนวคิด ระเบียบวิธีวิจัย และทฤษฎีความรู้ใหม่ๆ การระดมสมองเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสำคัญของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง การอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ในรูปแบบที่เรียกว่า Teaching Café' อาทิ บทบาทของครูและอาจารย์และนักกิจกรรม การอภิปรายเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ในห้องเรียน การอบรมเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น การเล่นเกมในห้องเรียนที่มีนักศึกษาเป็นศูนย์กลางและการแสดงถึงเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเวทีสำหรับการนำเสนอบทความทางวิชาการ โดยกำหนดให้นักวิชาการสามารถนำเสนอผลงานของตนในระยะเวลาที่มากขึ้นกว่าปกติ อาทิ การนำเสนอบทความในระยะเวลา 30 นาที และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายตั้งข้อสังเกตหรือให้คำแนะนำจากผู้เข้าร่วมฟังการนำเสนอผลงานดังกล่าว ผลงานทางวิชาการเหล่านี้มีความแตกต่างหลากหลายที่น่าสนใจจำนวนมาก โดยเฉพาะ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการกำเนิดและการแตกดับของพรรคการเมืองต่างๆ ข้อมูลใหม่และวิธีการใหม่ในการศึกษาวิจัยทางการเมืองระดับรัฐ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย การศึกษาบทบาทของนักศึกษาในการพัฒนาการทางด้านสังคมและความเป็นพลเมือง เป็นต้น

8.3 วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบใหม่และยังคงให้ความสำคัญกับสหวิทยาการ

ในรอบหลายทศวรรษที่ผ่านมาในอดีต การศึกษาเชิงประจักษ์หรือการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณได้รับความสนใจอย่างคงเส้นคงวา อันเนื่องมาจากการเป็นการศึกษาที่สามารถตรวจสอบปรากฏการณ์ที่เป็นจริงได้อย่างแน่นอน โดยการใช้เทคนิคสมัยใหม่ที่พัฒนาการมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น และความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์ ทำให้สามารถศึกษาข้อมูลได้อย่างกว้างขวางในหลากหลายรูปแบบได้มากกว่าในอดีต ทั้งในทางเทคนิคด้านปริมาณ และเทคนิคด้านคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ในการประชุมทางวิชาการของ APSA ใน ค.ศ. 2017 ได้ปรากฏผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจำนวนมากขึ้น โดยมีการนำเสนอการพัฒนาวิธีการและการประดิษฐ์ซอฟต์แวร์มาใช้ในการศึกษาอย่างกว้างขวางมากขึ้น อาทิ การใช้ซอฟต์แวร์ในการวิเคราะห์ข้อเขียน คำพูด รูปภาพ เป็นต้น ในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีตำราและเทคนิคในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ละเอียดอ่อนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งช่วยขยายขอบเขตของการศึกษาเชิงคุณภาพให้สามารถหยั่งลึกลงไปในเรื่องละเอียดได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น วิชาการทางรัฐศาสตร์ยังคงมีแนวโน้มที่จะรับเอาระเบียบวิธี (methodology) ของศาสตร์แขนงอื่นๆ มาใช้ประโยชน์ในการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในทางรัฐศาสตร์ดังเช่นที่ผ่านมา ดังนั้นเอกลักษณ์ของวิชารัฐศาสตร์จึงไม่ใช่ศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่มีการบูรณาการระเบียบวิธีการใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ รัฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่เปิดกว้าง เน้นสหวิทยาการหรือการผสมผสานกับศาสตร์แขนงต่างๆ ในลักษณะข้ามสาขา เหมือนดังอดีตที่ผ่านมาและยังมีแนวโน้มที่จะเป็นไปเช่นนี้ต่อไป

8.4 เน้นการศึกษาสถาบันและกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย การศึกษาทางรัฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจในการศึกษาสถาบันทางการเมืองการปกครองต่างๆ มาอย่างยาวนาน และแนวโน้มก็ยังคงเป็นไปในรูปแบบดังกล่าว อาทิ ความสนใจในทางการเมืองระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับสถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอิทธิพลต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งกระบวนการทางการเมือง อาทิ กระบวนการการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับสากล สิ่งนี้ที่รัฐศาสตร์ยังคงให้ความสนใจในกระแสของยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern) ก็คือบทบาทของกลุ่มทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีพัฒนาการอย่างเปิดเผยและล้ำหน้ามากขึ้น อาทิ กลุ่มเพศทางเลือก กลุ่มสตรี กลุ่มทางด้านเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา กลุ่มทางสังคมและชุมชนต่างๆ ผลของการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมย่อยๆ เหล่านี้มีความเข้มข้นมากขึ้น และมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากกลุ่มย่อยๆ เหล่านี้ได้กระจายตัวกลายเป็นประชาคมทางการเมืองที่แตกแขนงไปตามส่วนต่างๆ ของประเทศ ดังนั้นจึงมีความสนใจในการศึกษากลุ่มเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้วิชาการรัฐศาสตร์มีองค์ความรู้ที่ทันสมัยและสะท้อนต่อปรากฏการณ์ที่เป็นจริงทางสังคมมากขึ้น

รัฐศาสตร์ใหม่ยังคงให้ความสนใจต่อการกำเนิด พัฒนาการ และบทบาทของสถาบันทางการเมืองทั้งหลายนี้ให้ประจักษ์แจ้งยิ่งขึ้น ในการประชุม APSA ครั้งที่ 113 ยังคงมีการนำเสนอ

เรื่องของสถาบันและกระบวนการทางการเมืองและกลุ่มย่อยต่างๆอย่างหลากหลาย มีการนำเสนอผลของการศึกษาและตำราทางรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับชุมชน (community politics) มากขึ้น

8.5 การสร้างเครือข่ายและความเชื่อมโยงกับศาสตร์แขนงอื่น ในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายทางรัฐศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมากขึ้น ในระดับระหว่างประเทศมุ่งเน้นการศึกษาสภาพความเป็นจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาอื่น อาทิ ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการเมืองภายในประเทศ และระบบการเมืองระหว่างประเทศ ตรงกันข้ามปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สำนักรัฐศาสตร์ยังคงให้ความสนใจกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และหลักธรรมาภิบาล (good governance) โดยเฉพาะนักรัฐศาสตร์ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งนำไปสู่ปัญหาความชอบธรรมที่ต้องแสวงหาในทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นศึกษาหลักของการประชุม APSA ในครั้งนี้ที่ให้ความสนใจในสถานการณ์ของโลกยุคปัจจุบัน

8.6 การให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาทางการเมืองทั้งในระดับโรงเรียน สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย และชุมชนทั่วไป การประชุมของ APSA ในครั้งนี้ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งกับการนำการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ลงไปสู่นักเรียนในระดับโรงเรียน นักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป รวมทั้งการพยายามที่จะนำความรู้ทางรัฐศาสตร์เข้าสู่สาขาวิชาต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น หัวข้อการนำเสนอทางวิชาการที่มีการประชาสัมพันธ์ถึงขนาดมีการพิมพ์เอกสารสี่สีเผยแพร่แก่ผู้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ คือ การนำเสนอในหัวข้อ “Teaching Civic Engagement Across the Disciplines” และผลงานของกลุ่มนักวิชาการในรูปแบบของตำราที่มีการศึกษาวิจัยร่วมกัน

แนวทางของการให้การศึกษาทางการเมืองดังกล่าวนี้ควรมีการนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยที่มีแนวทางการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง ที่ต้องการให้ระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยลงหลักปักฐานในสังคมไทยอย่างมั่นคงถาวร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องปรับแนวทางการศึกษาและการสร้างกระบวนการอบรมกลุ่มเอกลาทางการเมือง อันจะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปอย่างเอาจริงเอาจัง มิเช่นนั้นแล้วก็คงเป็นเรื่องยากลำบากที่ระบอบประชาธิปไตยของไทยจะมีเสถียรภาพ ความชอบธรรม และประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างแท้จริง

8.7 การให้ความสำคัญกับนโยบายต่อต้านการล่องละเมิดทางเพศ เนื่องจากทางสมาคม APSA มักได้รับการร้องเรียนจากแหล่งต่างๆในทำนองที่ว่ามีการล่องละเมิดหรือความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเกิดขึ้นในการประชุมต่างๆ ซึ่ง APSA ให้ความสนใจและมีได้นึ่งเฉยดูตายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังนั้นในการประชุมประจำปีของสมาคมฯในครั้งนี เพื่อเป็นการพัฒนาวิชาชีพทางรัฐศาสตร์ สร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และสิทธิเสรีภาพ

ในการแสดงออกอย่างเต็มที่ ป้องกันการใช้อารมณ์ การข่มขู่คุกคาม หรือการแสดงออกที่ไม่สุภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การวางหลักเกณฑ์ของการแสดงออกอย่างเป็นอิสระ การล่องละเมิดดังกล่าวจึงถูกนำมาพิจารณาอย่างเอาใจจริงเอาใจของสมาคมฯ และพัฒนาการไปสู่การสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมหรือประมวลจริยธรรมของการประชุมต่อไป

ดังนั้น APSA จึงมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่จะสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมของการประชุม โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันทางเพศ ชาติพันธุ์ สัญชาติ ความสามารถ สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม อายุ หรือศาสนา “ผู้เข้าร่วมประชุม” หรือ “Participant” ตามนโยบายนี้ จึงหมายถึงความรวมถึงทุกคนที่เป็นสมาชิก หรือผู้เข้าร่วมการประชุมอื่นๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของสมาคมฯ (staff) ผู้ติดต่อประสานงาน ผู้จัดแสดงนิทรรศการ และผู้เข้าร่วมทั้งหมด ต้องปฏิบัติตามนโยบายการป้องกันการล่องละเมิดดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนโยบายป้องกันการล่องละเมิดดังกล่าวอาจจะยังเป็นของใหม่ หรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในทางปฏิบัติ ดังนั้น APSA จึงแต่งตั้งผู้ตรวจการ (the APSA Ombuds) ที่จะคอยทำหน้าที่ให้คำปรึกษากับผู้เข้าร่วมประชุมว่าอะไรปฏิบัติได้ อะไรที่ไม่สมควรปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ตระหนักถึงการป้องกันการล่องละเมิดดังกล่าว

การประชุม APSA ครั้งที่ 113 ทางสมาคมฯ ได้แต่งตั้งผู้ตรวจการขึ้น 2 ท่าน ท่านแรกเป็นสุภาพสตรี ชื่อว่า Carol Mershon, PhD จากมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย เธอมีบทบาทในการพัฒนาสำหรับผู้นำที่มีความแตกต่างหลากหลาย และให้ความสำคัญกับปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interest) และความลำเอียงทางวิชาการทางรัฐศาสตร์และวงการวิชาชีพทางการศึกษากว้างขวาง ส่วนอีกท่านหนึ่ง คือ David Rasch, PhD จากมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ด เขาเป็นนักจิตวิทยาและทำหน้าที่ผู้ตรวจการของมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ดมาตั้งแต่ ค.ศ. 2004 เขายังเคยดำรงตำแหน่งอดีตประธานและปัจจุบันเป็นผู้อำนวยการของคณะกรรมการประกาศนียบัตรสำหรับวิชาชีพผู้ตรวจการแผ่นดิน รวมทั้งยังเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ตรวจการแผ่นดินระหว่างประเทศ (International Ombudsman Association) อีกด้วย

8.8 การเน้นความเป็นศาสตร์ที่ปฏิบัติได้จริงและมีคุณค่าต่อสังคมส่วนรวม การศึกษารัฐศาสตร์ในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นในรายละเอียดที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติหรือใช้ประโยชน์ได้จริง โดยผ่านขั้นตอนการประยุกต์แต่เพียงเล็กน้อย หมายความว่า ผลของการศึกษาทางรัฐศาสตร์ควรเน้นองค์ความรู้ที่หลากหลาย แผ่กิ่งก้านสาขาไปในทุกองคาพยพทางการเมืองการปกครองและการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งขององค์ความรู้เชิงประจักษ์ให้มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในสภาพการณ์ปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ความเป็นศาสตร์ของวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ยังคงเป็นจุดเน้นสำคัญที่บรรดานักรัฐศาสตร์พยายามที่จะยกสถานะ ศักดิ์ศรีและเกียรติยศให้ทัดเทียมกับศาสตร์สาขาวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะในกลุ่มสังคมศาสตร์ด้วยกัน ภารกิจของวิชารัฐศาสตร์คือการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ๆ และภูมิปัญญาในรูปแบบต่างๆ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและมีคุณค่าต่อสังคม

โดยรวม การนำเสนอวิธีการในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สังคมและพลเมืองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ รัฐศาสตร์ยังเป็น "ศาสตร์แม่บท" (Master Science) และสื่อกลางสำหรับศาสตร์สาขาอื่นๆ ที่ต้องอาศัยกระบวนการในการผลักดันให้เกิดผลของการศึกษาวิจัยที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในรูปแบบใดๆ ก็ตาม (Thirapat Serirangsan, 2003 : 14)

9. ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการเข้าร่วมประชุมของสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกันหรือ APSA ในครั้งที่ 113 ประโยชน์ที่ได้รับสามารถสรุปสรุปได้ดังนี้ 1. ได้ทราบถึงพัฒนาการหรือความก้าวหน้าขององค์ความรู้ใหม่ๆ ในวงการวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2. ได้ทราบถึงกระบวนการและวิธีการในการทำงานร่วมกันในการสร้างสรรค์ความก้าวหน้าให้แก่สาขาวิชาด้านรัฐศาสตร์ 3. ได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมของบรรยากาศความเป็นอิสระเสรีทางวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์อย่างแท้จริง 4. ได้ทราบถึงการสร้างมาตรฐานทางวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมของวิชาชีพทางด้านรัฐศาสตร์ และ 5. ผลของการเข้าร่วมประชุม APSA สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแวดวงวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ในประเทศไทย อาทิ การสร้างสรรค์สมาคมรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทยให้กำเนิดขึ้นใหม่ในวงการวิชาการด้านรัฐศาสตร์ของประเทศไทย

10. สรุป

โครงการการเข้าร่วมประชุมสมาคมรัฐศาสตร์อเมริกัน หรือ APSA จะทำให้สามารถติดตามพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของวิชาการทางรัฐศาสตร์ในระดับสากล ทั้งนี้เพราะวิชาการรัฐศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นผู้นำของโลกของวิชาการทางด้านนี้ APSA ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ และเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักรัฐศาสตร์ในด้านต่างๆ ทั้งด้านวิชาการ เทคนิคการเรียนการสอน หนังสือ ตำรา และสวัสดิภาพต่างๆ ซึ่งควรจะได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์สร้างประชาคมรัฐศาสตร์ในประเทศไทยต่อไป

References

- Thirapat Serirangsan. (2003). "New Direction of Political Science" Sukhothai Thammathirat Journal of Economics (STJOE) Bangkok: Phim Aksorn LTD.Part.
- American Political Science Association. (2017). *APSA Annual Meeting. The Quest for Legitimacy :Actors, Audiences, and Aspirations.* August 31- September 3. San Francisco. CA.

แนวทางการแก้ไขปัญหาประมงไทยโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคม
ขององค์กรมาตรฐานสากล

THE GUIDELINES FOR SOLVING THAI FISHING PROBLEMS WITH
INTERNATIONAL CSR STANDARDS IMPLEMENTATION

บริندا สันหะวี*

Brinda Sunhachawee

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป 2. ผลกระทบที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป 3. แนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ปัญหาธุรกิจประมงไทย โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เลือกแบบเจาะจง 5 กลุ่ม คือ 1) องค์กรธุรกิจเรือประมงไทย จำนวน 15 คน 2) องค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล 13 คน 3) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จำนวน 6 คน 4) ภาครัฐ จำนวน 6 คน 5) องค์กรไม่แสวงกำไรที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จำนวน 4 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 44 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป คือ การขาดจริยธรรมจรรยาบรรณทางธุรกิจและการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมง องค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล รวมทั้งภาครัฐ ที่ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

2. ผลกระทบที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป มีทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยด้านบวก คือ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประมงไทย ทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมง องค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล ต้องหันมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ ให้มีความถูกต้องและเหมาะสม ทั้งในด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรมทางธุรกิจ และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนภาครัฐต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังโดยไม่มีข้อยกเว้น ส่วนผลในด้านลบ ที่เห็นได้ชัดในขณะนี้ คือ มูลค่าการส่งออกสินค้าประมงไทยลดลงเป็นอย่างมาก และหากไทยไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้จนเป็นที่พอใจของสหภาพยุโรป ก็จะทำให้ธุรกิจประมงไทยถูกคว่ำบาตรทางการค้าจากสหภาพยุโรปในอนาคต

---

* Faculty of Business Administration and Public Administration, Western University.

3. แนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ปัญหาธุรกิจประมงไทย มี 5 ประเด็น คือ การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม การเคารพสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างยุติธรรม การคุ้มครองผู้บริโภค การต่อต้านการทุจริต

คำสำคัญ: ประมงไทย, ความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากล

ABSTRACT

The purposes of this research were to study: 1. the causes of Thai fishing industry receiving yellow card from European Commission. 2. The effects of receiving yellow card from the EU Commission. 3. The key guidelines and details of International Corporate Social Responsibility Standard for solving Thai fishing problems. This research study utilized in-depth interviewing of 44 key informants such as 15 Thai fisheries, 13 Thai Seafood Exporters, 6 academic experts, 6 governmental officials, and 4 non-governmental organizations.

The findings of this research were as follows:

1. The causes of Thai fishing industry received yellows from European Commission were lack of business ethics and corporate social responsibility awareness of Thai fisheries and Thai seafood exporters. Thai governmental officials ignore to force law regulation seriously.

2. The effects of receiving yellow card from European Commission were both positive and negative effects. The positive effects were all involving parties must change the way they worked entire the supply chain to be suitable in terms of legal, business ethic and corporate social responsibility. The government officials must enforce the law seriously without any exception. For the negative effects were at present the export value of fishery products dropped significantly and if Thailand could not solve these problems to meet the European Commission criteria, Thai fishing industry would face the sanctions by the European Commission in the future.

3. The key guidelines for solving Thai fishing problems were 5 issues as follows: Conservation and environmental protection, human rights, Fair Business Operation, customer issue, anti-corruption.

Keywords: Problem solving, Thai Fishing, International Corporate Social Responsibility

1. บทนำ

ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตและแปรรูปสินค้าอาหารทะเลและประมง มีปริมาณส่งออกโดยเฉลี่ย 3 ล้านตันต่อปี หรือประมาณร้อยละ 1.5 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทย (Thawonmat,2015) คิดเป็นมูลค่าส่งออกประมาณ 5 พันล้านยูโร หรือประมาณ 1.7 แสนล้านบาทต่อปี (Foreign Agricultural Advisory Office European Union,2016) สินค้าประมงส่งออกโดยส่วนใหญ่ ได้แก่ กุ้ง หิมิก ปลาสดแช่เย็นแช่แข็ง รวมทั้งผลิตภัณฑ์ทูน่า มีสหภาพยุโรปเป็นตลาดส่งออกอาหารทะเลที่สำคัญเป็นอันดับ 3 รองจากญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา

ด้วยเหตุที่มูลค่าส่งออกสินค้าประมงของไทยค่อนข้างสูง ทำให้นักลงทุนหันมาให้ความสนใจลงทุนในธุรกิจประมงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นการทำประมงที่มากเกินไป (Overfishing) ส่งผลให้สัตว์ทะเลมีจำนวนลดเป็นอย่างมาก รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติได้รับความเสียหาย (Department of Fisheries,2012) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานสถิติการส่งออกอาหารทะเลของไทยไปยังตลาดสหภาพยุโรป ปีพ.ศ. 2555-2557 พบว่า มีปริมาณและมูลค่าการส่งออกลดลงอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ปีพ.ศ. 2555 ปริมาณการส่งออกมีจำนวน 189,904 ตัน คิดเป็นมูลค่า 33,782 ล้านบาท ต่อมาในปีพ.ศ. 2556 ปริมาณการส่งออกมีจำนวน 176,939 ตัน คิดเป็นมูลค่า 31,072 ล้านบาท และปีพ.ศ. 2557 ปริมาณการส่งออกมีจำนวน 148,995 ตัน คิดเป็นมูลค่า 26,292 ล้านบาท (Thai News Agency,2015) ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจาก ไทยถูกจับตามองเป็นพิเศษจากกลุ่มสหภาพยุโรป นำโดยคณะกรรมการยุโรป เนื่องจากที่ผ่านมา พบว่าประเทศไทยมีปัญหาด้านการทำประมงที่ผิดกฎหมายเป็นอย่างมาก ดังนั้น คณะกรรมาธิการยุโรปจึงได้ออกกฎระเบียบว่าด้วยการป้องกัน ยับยั้งและขจัดการประมงที่ผิดกฎหมาย การไม่รายงานและไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing) ซึ่งมีชื่อย่อว่า “IUU Fishing” เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ซึ่งประเทศต่างๆ ต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด (Commission, 2015) โดยกองเกษตรสารสนเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทย ได้อธิบายรายละเอียด “IUU Fishing” ในแต่ละประเด็นไว้ ดังนี้

Illegal Fishing (ทำการประมงผิดกฎหมาย) หมายถึง การทำประมงในเขตน่านน้ำของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประเทศนั้นๆ หรือ กระทำการที่ผิดต่อกฎระเบียบหรือ ฝ่าฝืนข้อตกลงทางการประมงระหว่างประเทศ หรือ ฝ่าฝืนข้อตกลงความร่วมมือทางประมงในระดับภูมิภาค

Unreported Fishing (ขาดการรายงาน) หมายถึง การทำประมงโดยไม่ได้รายงานต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการประมงระดับประเทศหรือระดับภูมิภาค รวมถึง การรายงานข้อมูลที่ไม่ถูกต้องตามกฎระเบียบ หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้

Unregulated Fishing (ไร้การควบคุม) หมายถึง การทำประมงโดยเรือที่ไม่ติดธงของประเทศ หรือเรียกว่า “เรือไม่ปรากฏสัญชาติ” รวมทั้ง การทำประมงในเขตอนุรักษ์ หรือ ทำการประมงโดยไม่มีมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งมีชีวิตทางทะเลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้ ส่งผลให้คณะกรรมการการยุโรปให้ใบเหลืองกับธุรกิจประมงไทยในเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 เพื่อตักเตือน เนื่องจากธุรกิจประมงไทยเข้าข่ายการทำผิด IUU Fishing ทุกประเด็น กล่าวคือ ไทยมีการจับสัตว์ทะเลในน่านน้ำประเทศอื่น ไม่มีการรายงานจำนวนสัตว์ทะเลที่จับได้หรือรายงานข้อมูลเท็จ ใช้เรือที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนทำประมง รวมทั้งใช้เครื่องมือจับสัตว์ทะเลที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นอวนรุน อวนลาก ที่แต่ละครั้งสามารถจับสัตว์ทะเลได้เป็นจำนวนมากและหลายขนาด โดยสัตว์ทะเลที่ยังไม่ได้ขนาดก็ถูกจับขึ้นมาด้วย โดยไทยต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ภายใน 6 เดือนนับจากวันที่ได้รับใบเหลือง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจากคณะกรรมการการยุโรปจะทำการตรวจสอบประเมินอีกครั้ง หากพบว่าไทยมีการแก้ไขการดำเนินงานให้ถูกต้องตามระเบียบของ IUU Fishing ก็จะได้รับ “ใบเขียว” แต่หากไทยยังคงละเลยเพิกเฉยไม่ใส่ใจในการดำเนินการเพื่อแก้ไข ก็จะได้รับ “ใบแดง” ทั้งนี้ หมายถึง ไทยจะถูกคว่ำบาตรสินค้าประมงจากสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการ (Online Business,2015)

ตารางที่ 1 แสดงการส่งออกกุ้งของไทยไปสหภาพยุโรป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2559 (ม.ค. – มี.ค.)

ปี พ.ศ.	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (บาท)
2551	39,652	9,696
2552	52,135	12,346
2553	66,148	14,923
2554	59,564	15,980
2555	49,620	13,739
2556	26,763	9,301
2557	17,837	8,016
2558	8,628	3,440
2558 (ม.ค.-มี.ค.)	2,323	982
2559 (ม.ค.-มี.ค.)	1,572	595
% การเปลี่ยนแปลง	-32.32	-39.37

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559)

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า ยอดส่งออกสินค้าประมงของไทยในเดือนมกราคม-มีนาคม 2559 มีปริมาณและมูลค่าส่งออกลดลงเป็นอย่างมาก โดยการส่งออกกุ้งทะเลและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดสหภาพยุโรปมีปริมาณ 1,572 ตัน คิดเป็นมูลค่า 595 ล้านบาท ซึ่งเทียบกับปี 2558 ในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า ปริมาณและมูลค่าส่งออกลดลง คิดเป็น -32.32% และ -39.37% ตามลำดับ โดยสัดส่วนมูลค่าการส่งออกกุ้งทะเลแช่เย็นแช่แข็งต่อกุ้งทะเลแปรรูป คือ 33.26% ต่อ 66.74% (Division of Agricultural Policy and Planning,2016) ซึ่งการที่ปริมาณและมูลค่าส่งออกสินค้า

ประมงของไทยลดลงอย่างต่อเนื่องนั้น ไม่ได้มีสาเหตุจากสินค้าประมงของไทยไม่มีคุณภาพมาตรฐาน เนื่องจาก สินค้าประมงของไทยมีการควบคุมคุณภาพสินค้าในด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยของอาหารตามมาตรฐานสากล ได้แก่ GMP HACCP Halal แต่ผู้บริโภคในสหภาพยุโรปรับรู้ว่ายไทยประสบปัญหาในเรื่องการทำประมงผิดกฎหมายประเภท IUU จนกระทั่งได้รับใบเหลือง เนื่องจาก มีการจับสัตว์ทะเลของไทยเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล อีกทั้งธุรกิจประมงและธุรกิจผลิตและแปรรูปอาหารทะเลของไทย มีปัญหาด้านการค้ามนุษย์และแรงงานต่างด้าวมาเป็นเวลานานจึงเกิดการต่อต้านสินค้าประมงจากไทย เนื่องจาก ผู้บริโภคในสหภาพยุโรปไม่เพียงคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหารเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญในประเด็นด้านสังคม รวมทั้งการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย (Strategic and Security Research Division, 2015) กอรปกับ ปัญหาเรื่องการใช้แรงงานของอุตสาหกรรมประมงไทยนั้น ได้ถูกสหภาพยุโรปเพ่งเล็งและจับตามองมาเป็นเวลานาน เนื่องจาก ไทยได้รับการกล่าวขานว่า เป็นประเทศที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งมีกระบวนการค้ามนุษย์ การใช้แรงงานผิดกฎหมาย การจ่ายค่าแรงและสวัสดิการต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ยังมีการเลือกปฏิบัติระหว่างแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว ซึ่งปัญหาเหล่านี้และปัญหา IUU Fishing เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจโดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานสากลและขาดจริยธรรมทางธุรกิจทั้งสิ้น (Agricultural Advisory Offices European Union, 2016) โดยแนวปฏิบัติทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรตามมาตรฐานสากลทั้ง 3 มาตรฐานสากล ได้แก่ OECD UN Global Compact และ ISO26000 ซึ่งมีแนวปฏิบัติรวมทั้งสิ้น 9 แนวปฏิบัติ ได้แก่

1. การกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance)
2. การดำเนินธุรกิจอย่างเป็นธรรม (Fair Business Operation)
3. การต่อต้านทุจริต (Anti-Corruption)
4. การเคารพสิทธิมนุษยชน (Human Rights)
5. การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรม (Labor Practices)
6. การคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Issues)
7. การร่วมมือพัฒนาชุมชนและสังคม (Community Involvement and Development)
8. การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม (Environment)
9. วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Science Technology and Innovation)

แนวปฏิบัติทั้ง 9 นี้ เป็นแนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหภาพยุโรปได้ปฏิบัติกันจริงๆ ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ที่ส่วนใหญ่มุ่งไปที่การบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของ หรือการมีจิตอาสาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้เด่นชัดในรายงาน “โครงการสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติทางสังคมรายไตรมาสเรื่อง ภารกิจร่วมของเอกชนในการแก้ไข

ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม: CSR และ Social Enterprises” ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2553 ซึ่งได้สำรวจการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรทั่วประเทศไทย จำนวน 200 องค์กร พบว่า ในประเทศไทยมีองค์กรที่ดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงถึง 96.79% โดยลักษณะของความรับผิดชอบต่อสังคมที่นิยมปฏิบัติมากที่สุด คือ การบริจาคทรัพย์สินและสิ่งของ คิดเป็น 96.4% ลำดับถัดมาคือ การรับผิดชอบต่อลูกค้า (90.3%) การพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคลากร (89.9%) การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (71.2%) การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส (63.0%) การแก้ปัญหาความยากจน (56.9%) การสร้างโรงเรียน (30.6%)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาประมงไทยด้วยการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากล ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุไม่ใช่ปลายเหตุอย่างที่ได้ทำในทุกวันนี้ ที่จะส่งผลให้ธุรกิจประมงไทยมีศักยภาพในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เนื่องจาก หากธุรกิจประมงไทยไม่สามารถแก้ไขปัญหา IUU Fishing และปัญหาการค้ามนุษย์ให้หมดสิ้นได้ มีความเป็นไปได้สูงที่ธุรกิจประมงไทยจะได้รับใบแดงจากสหภาพยุโรป นั่นหมายถึง ไทยไม่สามารถส่งออกสินค้าประมงไปจำหน่ายยังตลาดสหภาพยุโรปได้ ซึ่งจะส่งผลให้ไทยสูญเสียรายได้จากการส่งออกสินค้าประมง 100% หรือประมาณ 1 แสนล้านบาทต่อปี และยังส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประมงทั้งหมดตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำที่จะได้รับความเสียหายอันประเมินค่ามิได้

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาสาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสหภาพยุโรป
- 2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสหภาพยุโรป
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาธุรกิจประมงไทย

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา: ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) สาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสหภาพยุโรป 2) ผลกระทบที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสหภาพยุโรป 3) แนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาธุรกิจประมงไทย

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่: จังหวัดที่มีการประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมง ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มี 5 กลุ่ม คือ 1) ตัวแทนองค์กรองค์กรธุรกิจเรือประมงไทยไทย 2) ตัวแทนองค์กรองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล 3) ตัวแทนนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร 4) ตัวแทนภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร 5) ตัวแทนองค์กรไม่แสวงกำไรที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา: ระยะเวลาเก็บข้อมูล คือ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2559

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจง 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนองค์กรธุรกิจเรือประมงไทย จำนวน 15 คน 2) ตัวแทนองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล 13 คน 3) ตัวแทนนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จำนวน 6 คน 4) ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 6 คน 5) ตัวแทนองค์กรไม่แสวงกำไรที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร จำนวน 4 รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 44 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกปลายเปิด (Open-ended questions) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Constructed) เกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่ม แบบเจาะจง

5. ผลการวิจัย

5.1 สาเหตุที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรป การที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการยุโรปนั้น ต้นเหตุสำคัญซึ่งทุกฝ่ายเห็นตรงกัน คือ เนื่องจาก ทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมงและองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเลล้วนขาดจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจและขาดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ทำให้ปฏิบัติหลายๆ อย่างที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นและทำลายธรรมชาติได้น้ำ กล่าวคือ เรือประมงพาณิชย์ไทยไม่ใส่ใจว่าวิธีการจับสัตว์น้ำที่ตนใช้นั้น จะผิดกฎหมายหรือไม่อย่างไร เนื่องจากที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนยุโรปได้รายงานให้รัฐบาลไทยทราบถึงการได้ใบเหลือง เนื่องจาก ประมงไทยมีการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีที่ผิดกฎหมาย โดยมีการใช้อวนลาก การใช้ไฟฟ้าช็อต การลักลอบจับสัตว์น้ำในน่านน้ำประเทศอื่น การจับสัตว์น้ำที่มีขนาดเล็กว่ามาตรฐานที่กำหนด การจับสัตว์น้ำในฤดูต้องห้าม รวมทั้งการรายงานข้อมูลจำนวนสัตว์น้ำที่จับได้ที่ไม่ตรงกับความจริง หรือแม้กระทั่งการสวมทะเบียนเรือประมงพาณิชย์ การไม่ขึ้นทะเบียนเรือประมงพาณิชย์ ซึ่งหากทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมงและองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล ใส่ใจและให้ความสำคัญกับจริยธรรมทางธุรกิจและการมีความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว ปัญหาการได้ใบเหลืองจะไม่เกิดขึ้น เช่น ถ้าองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล รวมตัวกันไม่รับซื้ออาหารทะเลจากเรือประมงพาณิชย์ที่มีการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีผิดกฎหมาย ลักลอบจับสัตว์น้ำในน่านน้ำประเทศอื่น หรือมีการคำนุชชย์ ก็จะทำให้องค์กรธุรกิจเรือประมงไทย หันมาใส่ใจและเปลี่ยนวิธีปฏิบัติงานต่างๆ ให้อยู่ในขอบข่ายที่กฎหมายกำหนดและมีจริยธรรมจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจทันที ปัญหาได้รับใบเหลืองก็จะไม่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและตัวแทนองค์กรไม่แสวงหากำไร ได้กล่าวตรงกันว่า ในความเป็นจริงนั้น ทุกฝ่ายต่างทราบดีว่า ปัญหาการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีผิดกฎหมาย การไม่ขึ้นทะเบียนเรือประมงพาณิชย์ การลักลอบจับสัตว์น้ำใน

น่านน้ำประเทศอื่น และการค้ามนุษย์ในอุตสาหกรรมประมงไทยนั้น เป็นปัญหามานานแล้ว แต่ไม่เคยได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ดังนั้น ประเด็นเหล่านี้เป็นเหตุให้คณะกรรมการสิทธิการยุโรปดำเนินการทำงานของรัฐบาลว่า ไม่มีประสิทธิภาพและการไม่จริงจังในการแก้ปัญหาดังกล่าว กล่าวคือ ภาครัฐไม่เข้มงวดในการเอาผิดกับเรือประมงที่จับสัตว์ทะเลด้วยวิธีผิดกฎหมาย ทำให้เกิดสัตว์ทะเลลดลงเป็นจำนวนมาก โดยตัวแทนองค์กรไม่แสวงหากำไรได้กล่าวว่า หากเปรียบเทียบปริมาณการจับปลาของไทยในปัจจุบันเทียบย้อนหลังไป 10 ปี พบว่า ปริมาณปลาที่จับได้มีปริมาณลดลงคิดเป็น ร้อยละ 39 เนื่องจากมีการทำประมงเกินขนาด ทำให้สัตว์ทะเลลดลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ มีการทำลายสิ่งแวดล้อมจนเกิดมลพิษในอ่าวไทย ทำให้สัตว์ทะเลตายเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและตัวแทนองค์กรไม่แสวงหากำไร ยังกล่าวตรงกันอีกว่า ภาครัฐไม่หาทางบังคับ ควบคุมให้เรือประมงพาณิชย์ไทยทุกลำขึ้นทะเบียนเรือได้ ซึ่งหนึ่งในสาเหตุนี้มาจากการที่กรมเจ้าท่าและกรมประมง ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการขึ้นทะเบียนเรือประมงพาณิชย์ แต่ไม่ร่วมมือกันในการทำงาน นอกจากนี้ ภาครัฐยังไม่สามารถอธิบายกับคณะกรรมการสิทธิการยุโรปได้ว่า เหตุใดเรือประมงพาณิชย์ไทยถึงถูกจับในน่านน้ำประเทศอื่น ทั้งนี้ ตัวแทนองค์กรไม่แสวงหากำไรได้วิเคราะห์การทำงานของภาครัฐที่ผ่านมาซึ่งส่งผลเสียหายเป็นอย่างมากต่อทรัพยากรทางทะเลไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ภาครัฐมุ่งเน้นแต่ทำแผนระดับประเทศเพื่อปกป้องสินค้าประมงให้รอดพ้นจากใบเหลือง โดยออกกฎหมายบังคับให้เรือประมงพาณิชย์มาขึ้นทะเบียนเรือให้ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งให้มีการรายงานการจับสัตว์ทะเลอย่างถูกต้อง แต่ไม่มีการเอาผิดกับเรือประมงที่จับสัตว์ทะเลด้วยวิธีผิดกฎหมาย ซึ่งเห็นได้จาก มีการนิรโทษกรรมเรือประมงอวนลากเถื่อน ทำให้เรือประมงดังกล่าว สามารถกลับมาใช้วิธีจับสัตว์ทะเลด้วยเครื่องมือที่ผิดกฎหมายได้อีก ซึ่งสร้างความเสียหายต่อสัตว์ทะเลและระบบนิเวศน์ทางทะเลเป็นอย่างมาก รวมทั้งไม่มีการออกกฎหมายคุ้มครองสัตว์ทะเลวัยอ่อน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้ทรัพยากรอาหารทางทะเลมีปริมาณเพียงพออย่างยั่งยืน

5.2 ผลกระทบที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองจากคณะกรรมการสิทธิการสหภาพยุโรป ภาครัฐ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและองค์กรไม่แสวงหากำไร เห็นตรงกันว่า หากมองในแง่บวก การที่ธุรกิจประมงไทยได้รับใบเหลืองนั้นได้ส่งผลดีต่อประเทศชาติที่จะได้มีการปฏิรูปภาคอุตสาหกรรมอาหารทะเลครั้งใหญ่ เพื่อความก้าวหน้าในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการประมงทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต้องหันมาร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีการดำเนินงานและการปฏิบัติต่างๆที่ผิดกฎหมาย ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ตลอดจนถึงปลายน้ำ ให้กลับมามีความถูกต้องและเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรมทางธุรกิจ และด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยองค์กรธุรกิจเรือประมง องค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล ตลอดจน องค์กรธุรกิจห้องเย็น องค์กรธุรกิจอาหารแช่เย็นแช่แข็ง ควรมีการลงทุนเพิ่มในกระบวนการปฏิบัติงานบางอย่าง ตัวอย่างเช่น องค์กรธุรกิจเรือประมงต้องปรับเปลี่ยนเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ โดยเลิกใช้เรือปั่นไฟ อวนรุน อวนลากในการจับสัตว์น้ำ โดยหันมาใช้เครื่องมือที่ถูกกฎหมายมาจับสัตว์น้ำแทน เพราะการใช้เครื่องมือเหล่านี้เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ต้องมีการติดตั้งระบบติดตาม

เรือประมงพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐต้องเอาจริงกับเรือประมงพาณิชย์ที่ไม่มีอาชญาบัตรที่ถูกกฎหมาย โดยต้องจับจริงและไม่ให้นิรโทษ อีกทั้งต้องไม่อนุญาตให้เรือประมงพาณิชย์ที่ทำผิดกฎหมายได้กลับมาใช้งานอีก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเหล่านี้ ส่งผลดีให้ธุรกิจประมงตลอดทั้งโซ่อุปทาน (Supply Chain) อีกทั้ง ยังส่งผลดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์น้ำ โดยทำให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยองค์กรที่ไม่ยอมปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน ก็ต้องหยุดกิจการไป

ส่วนผลในด้านลบที่เกิดขึ้น ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่า ทำให้มูลค่าการส่งออกสินค้าประมงไทย ลดลงเป็นอย่างมาก และถ้าธุรกิจประมงไทยไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้จนเป็นที่พอใจของสหภาพยุโรป ก็จะทำให้ธุรกิจประมงไทยถูกคว่ำบาตรทางการค้าจากสหภาพยุโรป แต่ในทางตรงข้าม หากธุรกิจประมงไทยสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปได้ จะเป็นการช่วยให้ธุรกิจประมงไทยมีศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และยังสามารถดำเนินธุรกิจได้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน เนื่องจาก จุดประสงค์หลักของคณะกรรมการสหภาพยุโรปนั้น ต้องการที่จะยกระดับการบริหารจัดการด้านประมงทะเลของทุกประเทศทั่วโลกให้ยั่งยืน เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งอาหารพอเพียงจนถึงรุ่นลูกหลานของเรา โดยไม่ได้ต้องการนำประเด็นนี้มาเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ตัวแทนองค์กรผลิตและแปรรูปอาหารทะเล ได้แนะนำว่า ภาคเอกชนควรมองตลาดใหม่ๆ เพื่อขยายฐานการส่งออก รวมทั้งมองหาแหล่งวัตถุดิบนำเข้าที่ไม่มีการทำประมงผิดกฎหมาย เช่น ใต้หวัน ญี่ปุ่น เพื่อเป็นทางเลือกของผู้ประกอบการส่งออกอาหารทะเลของไทย

5.3 แนวทางการปฏิบัติความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลที่สำคัญในการแก้ปัญหาธุรกิจประมงไทยประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมาตรฐานสากลที่สำคัญสำหรับธุรกิจประมงไทย มี 5 ประเด็น คือ การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม การเคารพสิทธิมนุษยชน การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างยุติธรรม การคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งแต่ละประเด็นมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1) การอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีแนวปฏิบัติ คือ ลดการสร้างมลพิษหรือของเสีย โดยทั้งองค์กรธุรกิจประมงไทยและองค์กรผลิตและแปรรูปอาหารทะเล ต้องพิจารณากระบวนการทำงานของตนตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ว่าได้สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมหรือทำลายระบบนิเวศน์วิทยาหรือไม่อย่างไร ตัวอย่างเช่น ธุรกิจเรือประมงต้องพิจารณาว่า เครื่องมือที่ใช้จับสัตว์ทะเลนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ และวิธีการจับสัตว์ทะเลได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์ทะเลหรือทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลอื่นๆหรือไม่ นอกจากนี้ ต้องจัดทำแผนฟื้นฟูระบบนิเวศน์ทางทะเล สำหรับองค์กรผลิตและแปรรูปอาหารทะเลต้องพิจารณากระบวนการผลิตและแปรรูปว่า มีประสิทธิภาพหรือไม่ ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนหรือไม่อย่างไร และมีการบำบัดของเสียอย่างมีประสิทธิภาพก่อนปล่อยออกนอกโรงงานหรือไม่ กระบวนการขนส่งสร้างมลพิษทางอากาศหรือไม่อย่างไร ซึ่งหากกระบวนการทำงานใดก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต้องหาทางแก้ไขอย่างรีบเร่ง

2) การเคารพสิทธิมนุษยชน มีแนวปฏิบัติดังนี้ ทุกองค์กรต้องให้สิทธิในด้านต่างๆ ได้แก่ การจ้างงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การได้รับสวัสดิการ การอบรมเรียนรู้แก่พนักงานทุกคน

อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา เพศ อายุ รวมทั้งต้องไม่กีดกันการแสดงความคิดเห็นของพนักงาน

3) การปฏิบัติต่อแรงงานอย่างยุติธรรม มีแนวปฏิบัติดังนี้ ทุกองค์กรต้องมีการจ้างงานที่ถูกต้องกฎหมาย มีการจ่ายค่าแรงและจำนวนชั่วโมงทำงานต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด จัดสรรสวัสดิการและมีการดูแลความปลอดภัยแก่พนักงานทุกคน

4) การคุ้มครองผู้บริโภค มีแนวปฏิบัติดังนี้ กระบวนการผลิตและแปรรูปอาหารทะเลมีความปลอดภัย ได้รับมาตรฐานสากล เช่น HACCP GMP มีฉลากโภชนาการที่ระบุข้อมูลครบถ้วนถูกต้องและชัดเจน มีสายด่วนหรือช่องร้องเรียนสำหรับผู้บริโภค มีระบบทวนสอบ Lot การผลิตและระบบเรียกสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานกลับคืนจากตลาด

5) การต่อต้านการทุจริต มีแนวปฏิบัติดังนี้ ควรมีการส่งเสริม ปกป้องและสร้างจิตสำนึกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์ให้กับพนักงานทุกคนในองค์กร ต้องมีบทลงโทษที่รุนแรงทั้งทางอาญาและทางวินัย หากพบว่ามีทุจริตเกิดขึ้น

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการแก้ไขปัญหาประมงไทยโดยใช้ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมาตรฐานสากล” ดังนี้ ภาคส่วน ภาครัฐและองค์กรธุรกิจเรือประมง รวมทั้งองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล ขาดการตระหนักในการมีจิตสำนึกที่ดีตามหลักจริยธรรมทางธุรกิจและหลักการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเห็นได้จากผลวิจัยที่ระบุว่า ปัญหาต่างๆ ทั้งการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีผิดกฎหมาย การไม่ขึ้นทะเบียนเรือประมงพาณิชย์ การลักลอบจับสัตว์น้ำในน่านน้ำประเทศอื่น และการค้ามนุษย์ในอุตสาหกรรมประมงไทยนั้น เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ไม่เคยไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง เนื่องจาก ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญในการเป็นองค์กรที่ดี มุ่งแต่สร้างประโยชน์ให้กับธุรกิจของตน กล่าวคือ องค์กรธุรกิจประมง ทั้งองค์กรธุรกิจเรือประมงและองค์กรธุรกิจส่งออกอาหารทะเล ล้วนมุ่งหวังแต่การสร้างควมมั่งคั่งและผลกำไรให้กับองค์กรของตน โดยไม่คำนึงว่า การกระทำของตนนั้นจะสร้างความเสียหายให้ผู้ใดบ้าง อีกทั้ง ภาครัฐไม่เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ปล่อยปละละเลยผู้กระทำผิด จนกลายเป็นปัญหาระดับประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Crane, A. and Visser, W. (2008) ที่กล่าวว่า องค์กรธุรกิจในประเทศกำลังพัฒนาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจขององค์กรมากที่สุด และให้ความสำคัญกับการมีจริยธรรมทางธุรกิจน้อยที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร ควรรณรงค์ในการปลูกจิตสำนึกของการมีจริยธรรม จรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจให้กับองค์กรธุรกิจประมงไทย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจประมงไทย โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากล นอกจากนี้ ภาครัฐยังต้องปลูกฝังจิตสำนึกของการมีความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับผู้ประกอบการธุรกิจประมงไทย เพื่อให้เกิดความสมัครใจในการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ผู้บริหารองค์กรต้องมีวิสัยทัศน์และสร้างความตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับพนักงานทุกคนในองค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั่วทั้งองค์กร

2) ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำและเผยแพร่คู่มือในการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมาตรฐานสากลสำหรับธุรกิจประมงไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจประมงไทย นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม หรือนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กร

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับหัวข้อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับองค์กรธุรกิจของไทย ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพสู่ความยั่งยืนทางธุรกิจขององค์กรไทยทั่วประเทศ

References

- Ajaree Tavornmas. *Fisheries Illegal: Impact and Exit for Thailand?* [Online]. Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/634527> [15 September 2016].
- Chuenkamol Sinbangwa and Titaporn Sincharoonsak. (2017). The Impact of Social Accounting and Corporate Social Responsibility on The Sustainability of Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(1), 161-168.
- Crane, A. and Visser, W. (2008). *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. New York: Oxford University Press.Books.
- Department of Fisheries. (2012). *Master Plan for Thai Marine Fisheries Management*. Bangkok: Department of Fisheries.
- Department of Strategic and Security. (2558). *Studies Strategic and Strategic Situation Analysis*. Bangkok.

- Division of Agricultural Policy and Planning. (2016). *Agricultural Economics, 1st Quarter 2559*. Bangkok: Office of Agricultural Economics.
- Foreign Agricultural Advisory Office European Union. *Trade Statistics between the European Union and Thailand Between 2013 and 2015*. [Online]. Retrieved from <http://www2.thaieurope.net> [1 November 2016].
- Maleerat Phattatangsakun and Kanoksak Sukwatanasinit. (2017). Factors Affecting Effectiveness of Internal Audit of Public Autonomous Universities. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(1), 103-114.

องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา
อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

KNOWLEDGE OF COMMUNITY SELF MANAGEMENT BASED ON THE
GUIDELINES OF THE SUFFICIENCY ECONOMY, A CASE STUDY “NOEN KLANG
COMMUNITY, MOO 2, KROK PHRA DISTRICT,
NAKHON SAWAN PROVINCE”

หทัยชนก คะตะสมบุรณ์*

Hataichanok Khatombun

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ และการสนทนาทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ผู้อาวุโสภายในชุมชน สมาชิกของกลุ่มต่างๆภายในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาชุมชน และสมาชิกชุมชนทั่วไป การสนทนาดังกล่าวเฉพาะ (Focus group Discussion) โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในเรื่องของการปรับตัวของสมาชิกในชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่างๆภายในชุมชน และการสังเกต ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้ศึกษาถึงวิธีการ กระบวนการที่ผู้นำชุมชนและสมาชิกภายในชุมชนใช้ในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงศึกษาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการ ตลอดจนเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกัน และร่วมวิเคราะห์ที่ให้ความคิดเห็น ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้ศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านเนินกลางนั้น ชุมชนได้นำวิถีธรรมชาติ และวิถีชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน โดยในระดับบุคคลได้ดำเนินกิจกรรม การปรับเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใน

* Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University.

การดำรงชีวิต การปลูกจิตสำนึกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ตนเอง จัดทำแผนชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเอง การจัดทำบัญชีครัวเรือน และการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการออมโดยเริ่มต้นจากระดับครัวเรือน มีกิจกรรมการลดรายจ่ายของครัวเรือน กิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น การลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพที่ทำใช้เอง แล้วยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการเรียนรู้ เกิดขึ้นกระบวนการส่งเสริมโดยแกนนำของชุมชนได้เข้ารับการอบรมทบทวน เพิ่มพูนความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในกิจกรรมเป็นประจำมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ระหว่างครัวเรือนที่มีกิจกรรมอาชีพคล้ายกัน การศึกษาดูงานเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานกิจกรรมในชุมชน อาทิ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งทุกกลุ่มในชุมชนบ้านเนินกลาง มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของชุมชนและการจัดอันดับความสำคัญของปัญหาในชุมชน อีกทั้งมีการวางแผนเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการตนเองของชุมชนโดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: องค์ความรู้ชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง, การจัดการตนเองของชุมชน

ABSTRACT

The research on “Knowledge of community self management based on the guidelines of the sufficiency economy, a case study“NoenKlang community, Moo 2, Krok Phra Districk, Nakhon Sawan Province” is aiming at; 1.Knowledge of community self management based on the guidelines of the sufficiency economy, case study: Noen Klang community, Moo 2, Krok Phra Districk, Nakhon Sawan Province is a qualitative research, using a formal and informal interview with key informants such as community leaders, both formal and natural leaders, elders within the community, members of various groups such as government officers, corporate development officers, and general members in the community. In addition to, the focus approach is used in order for collecting the data on the knowledge related to the adaptation of the community members and of the various groups in the community; and the observation is used the participating observation approach by studying the methodology, process with the community leaders, members in regard to self-management guideline of the sufficiency economy. Therefore, the researcher of this study has participated in the community’s activities, exchange the knowledge, share information, including opinion analyzing that could enable the researcher to learn together with the local community.

The findings of this research “Knowledge of community self management based on the guidelines of the sufficiency economy, Ban Noen Klang”; community has brought the natural way and a way of life based on the sufficiency economy philosophy applied at all levels, both on a personal, household, and community level. In regard to the personal level, it has carried out the activities such as attitude, behavior modification to life, awareness raising to the community based on the philosophy of sufficiency economy, self- learning, life planning for their own development, family financial management. An immunization with savings starting at the household level, having a reduction expenditure activity as well as an increasing revenue, for instance, reducing the cost of agricultural production by using the organic fertilizers, and bio-fermented water which affecting not only to lower production cost but also doesn’t cause any negative impact on health and the environment. Learning activity arising from the promotion process of the community leader regularly to attend the refreshing, enhancing, expertise training the knowledge; exchanging knowledge among the communities, households with whom obtain a similar professional activities; exposure visit in order to develop knowledge, wisdom, and optimize operational activities in the community such as saving group production, cremation society of funds, farmers group, the processing community which all groups in Ban Noen Klang community has organized the exchange leaning forum, analysis the strengths and the weaknesses of the community and to priority the problems in the community, included having the plan, selecting the appropriate activities that lead problem solving and self-management of communities by adapting the sufficiency economic knowledge to drive the community development in ways that consistent with the various community context.

Keywords: Knowledge of Community, Sufficiency Economy, Self-Management Of Communities

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยอ่อนแอเนื่องจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนไม่สมดุลมุ่งที่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแต่ไม่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับมนุษย์ที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค การดำเนินกิจกรรมการผลิตและการบริโภคที่ผ่านมาจึงขาด “ปัญญา” ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแบบแยกส่วนใช้ “เงิน” เป็น “เป้าหมาย” โดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมาจึงมักเกิดปัญหาหรือความทุกข์การขาดปัญญาความรู้ผสานเข้ากับความรู้โลกเห็นแก่ได้เพียงระยะสั้นไม่นึก

ถึงอนาคตของทั้งตนเองและผู้อื่นจึงแข่งกันผลิตและบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยแย่งกันใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จำกัดเพื่อสนองความต้องการที่ไม่จำกัดและไม่รู้จักพอของมนุษย์เมื่อไม่รู้จักพอก็ก่อให้เกิดความวิปริตทางธรรมชาติและวิปริตทางความคิดก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมเกิดความย่ำแย่ทางศีลธรรมความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่มุ่งเน้นให้ยึดหลักทางสายกลางและความไม่ประมาทคำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขสังคมมีความเข้มแข็งและประเทศชาติมั่นคงซึ่งจะนำไปสู่การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจังในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาว่า "ประเทศมีความมั่นคงเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง" กำหนดพันธกิจหลักในการพัฒนาประเทศไว้ 3 พันธกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์ และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไว้ 7 ยุทธศาสตร์ได้แก่ การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุลอย่างสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร เน้นการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

บทเรียนข้างต้นจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ย้อนกลับมาพิจารณาในช่วงเวลาที่ผ่านมา แล้วหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริของพระองค์ท่าน จนเกิดกลุ่มนักคิดและนักปฏิบัติจากหลายหน่วยงานและหลากหลายสาขาอาชีพ ในระดับรากหญ้าและส่วนกลาง ที่หันมาให้ความสนใจศึกษาค้นคว้า พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในเชิงกรอบแนวคิดทางทฤษฎี และใช้เป็นแนวทางประกอบการนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในการนำองค์ความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมและเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการไม่หยุดนิ่งในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นชุมชนต้นแบบและชุมชนนำร่องในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเขตอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนชนบทที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้ในการ

พัฒนาชุมชนจนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากกาปฏิบัติจริงในการจัดทำโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่ สำหรับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งที่เป็นทรัพยากร ความรู้ ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถเรียนรู้และฝึกทักษะความชำนาญที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง โดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ด้านการบริหารจัดการ การวิเคราะห์และวางแผน ภายใต้การจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้การแก้ปัญหา ตรงกับความต้องการ โดยใช้เวทีชุมชน และกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในลักษณะของชุมชนต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ประชาชนได้มาเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตหรือพึ่งตนเองได้อย่าง จากกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในด้านคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมพร้อมกันนั้นมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนค้นพบแนวทางในการพึ่งตนเองนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) บ้านเนินกลาง หมู่ที่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะและเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านเนินกลางในการศึกษาด้วยข้อพิจารณาที่ว่าพื้นที่นั้นมีประเด็นและปรากฏการณ์ที่ชัดเจนในเรื่องที่จะเข้าไปศึกษา ซึ่งผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาเรื่ององค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ชุมชนบ้านเนินกลางมีความเข้มแข็งในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นฐานในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาภายในชุมชน และจากการศึกษาเบื้องต้น ทำให้ทราบว่าผลจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนนั้น ทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหนหรือความรู้สึกเป็นเจ้าของของทรัพยากรในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นจนทำให้ชุมชนมีการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนบ้านเนินกลางที่มีความเข้มแข็งในด้านของการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านอื่นๆตามมาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม จึงเป็นพื้นที่ที่ผู้ทำการศึกษาในครั้งนี้

5. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ซึ่งหน่วยการวิเคราะห์ คือ ชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ดังนั้นประชากรที่ศึกษาจึงประกอบด้วยบุคคลในชุมชน คือ

5.1 ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกลุ่มและกองทุนต่างๆ ในชุมชน

5.2 ผู้อาวุโสภายในชุมชน และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน

5.3 สมาชิกของกลุ่มต่างๆภายในชุมชนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการพัฒนาชุมชน และสมาชิกชุมชนทั่วไปนอกเหนือจากที่กล่าวไว้แล้ว

5.4 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปดำเนินงานในชุมชน อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

5.5 ภาควิชา/เครือข่ายภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีการศึกษาไว้ 2 ขั้นตอน ซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษาเห็นภาพการศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็น ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและขั้นตอนการศึกษาจากพื้นที่ศึกษาจริง

6.1 ขั้นตอนการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study) ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและความชุมชน แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน จากรายงานการวิจัย รวบรวมบทความจากเอกสาร วารสารต่างๆ และจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษา การวิเคราะห์ การอภิปรายผลการศึกษา

6.2 ขั้นตอนการศึกษาจากพื้นที่จริงหรือศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยลงศึกษาที่ชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ที่ 2 ตำบลเนินศาลาอำเภอเพื่อหาข้อมูลและข้อเท็จจริงที่จะนำมาวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาตามกรอบแนวคิดที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์ และการพูดคุยแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ผู้อาวุโสภายในชุมชน สมาชิกของกลุ่มต่างๆภายในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาชุมชน และสมาชิกชุมชนทั่วไปนอกเหนือจากที่กล่าวไว้แล้ว

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group Discussion) โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องของการปรับตัวของสมาชิกในชุมชน และสมาชิกกลุ่มต่างๆภายในชุมชน

3) วิธีการสังเกต ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยที่ผู้ศึกษาถึงวิธีการกระบวนการที่ผู้นำชุมชนและสมาชิกภายในชุมชนใช้ในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงศึกษาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการตลอดจนเข้าร่วมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกัน และร่วมวิเคราะห์ที่ให้ความคิดเห็นบ้างในบางกรณี ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้ศึกษาได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนและชาวบ้าน

7. การประมวลผลข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การประมวลผลข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยใช้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยนำมาอธิบายสภาพทั่วไปของชุมชน องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองของชุมชน เพื่อที่จะสามารถอธิบายให้เห็นถึงภาพความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์และการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าไว้ในตอนแรก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้น และจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามรวมทั้งการอ้างอิงข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการศึกษาจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชนและผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนเพื่อให้เห็นภาพองค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

8. ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า บ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาบริบทชุมชนในประเด็นต่างๆ สภาพปัญหาความต้องการ การจัดอันดับความสำคัญของปัญหาหรือความต้องการของชุมชนอย่างชัดเจน การศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเข้าใจและทัศนคติของสมาชิกในชุมชน

2) มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้โดยเริ่มตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน โดยให้ครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งศึกษาดูงานระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอและระดับจังหวัดต่อไป

3) การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการพัฒนาแบบมีขั้นตอน เป็นระบบ มีความต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน

4) ผู้นำชุมชน มีความเป็นทีมในการทำงานและการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านองค์ความรู้ของชุมชน 1) กระบวนการเรียนรู้ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) การเรียนรู้ตัวตน 3) การเข้าถึง ความร่วมมือของคนในพื้นที่ 4) การสนับสนุนจากภาคีหน่วยงานภาครัฐและส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาและส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมชุมชน 5) ใช้กิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในการสร้างจิตสำนึกการกระตุ้นความคิดของประชาชนให้ย้อนมองวิถีชีวิตอันดีงาม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทร ความรักความสามัคคี 6) การสร้างแรงจูงใจในการกระทำความดีส่งผลให้บ้านเนินศาลา สามารถดำเนินกิจกรรมและ การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม 7) การประสานงบประมาณเพื่อต่อยอดกิจกรรม นโยบายของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยที่สนับสนุนการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการจัดการตนเองในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชน 1) ให้โอกาสผู้นำ แกนนำชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมชุมชน 2) ให้โอกาสผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การรับฟังและการแสดงความคิดเห็น 3) หน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ สำนักเกษตรอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ส่วนท้องถิ่น อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีบทบาทสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านความรู้วิชาการ งบประมาณ การบริหารจัดการชุมชน การรวมกลุ่ม แหล่งทุนสนับสนุนในการขับเคลื่อนกิจกรรม การพัฒนาภาคการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน และการตลาดและช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน 4) การขยายผลสู่ชุมชนและหมู่บ้านอื่นที่บริบทหรือความสนใจในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนบนฐานการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

องค์ความรู้จากการเรียนรู้กิจกรรมการใช้ทุนชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีกระบวนการเรียนรู้ โดยเป็นลักษณะของการเรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ในศักยภาพของตนเอง และตระหนักถึงพลังของการรวมกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชน การบริหารจัดการระบบทุนชุมชนที่เอื้อต่อการครองชีพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยีมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตนเอง กระบวนการทางความคิดแบบพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันและกันผ่านกิจกรรมในการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และเวทีประชาคมหมู่บ้านในโอกาสต่างๆ เช่น การจัดทำแผนชุมชนการสรุปผลการพัฒนาชุมชนในรอบปีที่ผ่านมาเพื่อจัดทำรายงานการพัฒนาหมู่บ้าน และการดำเนินงานกลุ่มกิจกรรมในชุมชน เช่น กลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ กลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มเกษตรกรรวมทั้งให้โอกาสครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน

(จปฐ.) ได้รับการสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพเพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวตนเองโดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการพัฒนาตนเองและชุมชน

ชุมชนบ้านเนินกลาง มีการส่งเสริมในสมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ให้ได้ในระดับครอบครัวก่อน คือ อยู่ได้อย่างพอเพียง ด้วยการลดรายจ่าย ปลูกทุกอย่างที่บริโภค บริโภคทุกอย่างที่ปลูกอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ลดความเห็นแก่ตัว ช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปัน และอยู่ดียังขึ้นด้วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะเรียนรู้ตนเอง พัฒนาทักษะภูมิปัญญา ตลอดจนสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวด้วยการออม

ระดับครอบครัว เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองและครอบครัวอย่างเป็นขั้นตอน เกิดการตระหนักและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่นและมีความสุขตามอัตภาพ

ระดับชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เกิดความสมัครสมานสามัคคี ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ ถอดบทเรียนกิจกรรมและพัฒนากิจกรรมให้มีความก้าวหน้า เช่น กลุ่มทำปุ๋ยหมัก ตลอดจนการสร้างกลุ่มกิจกรรมใหม่ เช่น กลุ่มทำนา ปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน และโรงสีข้าวชุมชน

ระดับสังคมมีสถาบันการศึกษา ขอส่งนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์ และอีกหลายจังหวัด รวมทั้งเครือข่ายจากอำเภอในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ขอศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงบ้านเนินกลางอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ดังนั้น ชุมชนบ้านเนินกลาง มีการสะท้อนภาพของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง ในกระบวนการพัฒนาทุนชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเอง จนตระหนักและเข้าใจในศักยภาพของทุนชุมชน มีการประเมิน การใช้ประโยชน์เพื่อกำหนดเป้าหมายการดำเนินกิจกรรมเพื่อจัดการปัญหาของคนในชุมชน จะทำให้มีผลการดำเนินงานที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อีกวิธีการหนึ่ง ได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชน และการขอศึกษาดูงานของกลุ่มองค์กร ผู้นำชุมชนจากต่างจังหวัด ต่างอำเภอ ก่อให้เกิดความตื่นตัว ในการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านในชุมชน และเกิดผู้นำชุมชนคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมทำงาน ร่วมแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์แวดล้อมและความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น

วิธีคิดและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้มีการนำหลักวิชาการมาใช้ในการวางแผนประกอบอาชีพดำเนินกิจกรรมของชุมชน โดยผู้นำชุมชนเข้าร่วมฝึกอบรมพัฒนาความรู้ที่มีประโยชน์สำหรับการประกอบอาชีพจากหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับชุมชน โดยมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งศึกษาดูงานได้แก่การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน การทำปุ๋ยชีวภาพ ผู้นำในหมู่บ้านรณรงค์ให้ครัวเรือนมีการผลิตและใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและช่วยใน

การรักษาคุณภาพดิน ทำให้ลดรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ย และเนื่องจากผู้นำในชุมชน เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และสนใจศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา จึงทำให้รู้เห็นเท่าทันต่อความเคลื่อนไหวความเปลี่ยนแปลง และเกิดความคิดริเริ่มพัฒนาดินเองเป็นปัญญาชนท้องถิ่นที่มีส่วนสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาบ้าน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องภาคการเกษตร ปัญหาหนี้สิน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยใช้วิธีการการจัดเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมทุกด้าน เพื่อใช้สำหรับการจัดทำแผนแม่บทชุมชน จึงพบว่าเกษตรกรในชนบทเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรที่เป็นทุนของชุมชนซึ่งรวมถึงทุนที่ไม่ใช่เงินแต่มีคุณค่า เช่น ทุนที่เป็นทรัพยากรผลผลิตทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญา และทุนทางสังคมซึ่งจะเป็นจุดแข็งของชุมชน แต่ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในการจัดการทุน ทำให้คนภายนอกชุมชนเข้ามาจัดการทุนของชุมชน ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จึงตกอยู่กับคนภายนอกชุมชน

ด้านคุณธรรมมีการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันภายในชุมชน ได้แก่ มีเครือข่ายร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันกันจัดกิจกรรมเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมแข่งขันกีฬาในหมู่บ้านทุกปีและคนในชุมชนเป็นผู้ยึดถือคุณธรรม มาเป็นเครื่องมือของการดำเนินชีวิต เมื่อประสบความสำเร็จก็ได้นำประสบการณ์ไปขยายผลให้ผู้อื่นที่สนใจไปแก้ปัญหของตนเอง ได้กลายเป็นตัวอย่างต่อเนื่องไปกว้างขวางมากขึ้นมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง มีความสุขตามอัตภาพ ทั้งตนเองและครอบครัว มีเวลาและความอิสระในการคิด ทำและร่วมมือกับผู้อื่น โดยให้ความเท่าเทียมยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ทำสิ่งที่เกิดประโยชน์กับผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ด้านความพอประมาณเริ่มการพัฒนาด้วยการนำชาวบ้านให้รวมกลุ่มกันพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเองและชุมชน โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 แนวคิด “การพึ่งพาตนเอง” พึ่งพาความสามารถของตนเองให้อยู่รอดได้เริ่มจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจตนเอง และรู้จักชุมชนของตนเองวิเคราะห์ตนเองว่าเป็นใครมีบทบาทหน้าที่และมีอาชีพอะไร ทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่คืออะไรสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมเป็นอย่างไร มีจุดแข็งหรือจุดอ่อนอย่างไรโดยมีการสนับสนุนให้ชาวบ้านจัดทำบัญชีครัวเรือน สรุปรายรับรายจ่ายและรายการบริโภคของครอบครัวชาวบ้าน และให้มีการจดบันทึกบัญชีไว้โดยละเอียด แล้วจึงวิเคราะห์แยกประเภทการใช้จ่าย ทำให้ชาวบ้านได้รู้จักตนเองเกี่ยวกับการบริโภคหรือการใช้จ่ายและสามารถพิจารณาตัดการใช้จ่ายสิ่งที่ไม่เหมาะสมได้ เมื่อควบคุมการใช้จ่ายได้ก็จะมีเงินเหลือมากขึ้น และพบว่าชุมชนต้องจ่ายเงินซื้อหาสินค้าจากที่อื่น ทำให้เกิดแนวคิดการประกอบอาชีพ เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชน และเกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบย่อยๆ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงศักยภาพชุมชนและประชาชน อีกทั้งการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้พัฒนาชุมชนและมีการทดแทนกลับคืนให้กับชุมชนโดยยึดหลักความพอดีไม่มากไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น

ด้านความมีเหตุผลชุมชนมีการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านในการสรุปประสบการณ์ ทบทวนปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อวิเคราะห์อนาคต ทำให้พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและมีส่วนร่วมกันวางแผนสร้างแนวทางแก้ปัญหาให้กับตนเองตั้งแต่ระบบการผลิตการแปรรูป จัดการด้านการตลาดโดย การจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ใช้ระบบการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งภายในชุมชนและ

ระหว่างชุมชนและทั้งในอาชีพเดียวกัน และต่างอาชีพ จากเดิมที่เป็นการแลกเปลี่ยนข้าวของซึ่งกันและกัน ได้พัฒนาความร่วมมือกันเป็นธุรกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น สบู่ แชมพู ครีมอาบน้ำ ซึ่งวัตถุดิบมาจากสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน และจากการมีผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมชัดเจน ทำให้เกิดความร่วมมือเชื่อถือได้จากหลายฝ่ายในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและมีกิจกรรมการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจสังคมและทรัพยากรของชุมชนด้วยเหตุผลและความรู้ความเข้าใจแล้ว จึงตัดสินใจนำไปใช้ในการทำแผนพัฒนาชุมชนสมาชิกในชุมชนมีการลงทุนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันด้วยความมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีการวางแผนรู้จักแยกแยะปัญหา อุปสรรคตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำเหล่านั้น

ด้านภูมิคุ้มกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทำให้คนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในเรื่องตัวเองและผลกระทบจากภายนอก ได้ข้อสรุปและนำข้อสรุปมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ได้แนวทางในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และได้แนวทางพัฒนาให้เกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นใหม่ เช่น การร่วมจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือของชุมชนที่จะใช้จัดการทุนของชุมชนโดยชุมชนเอง เพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพยากรแก้ปัญหาของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การจัดองค์กรชุมชน สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนมีการเตรียมความพร้อมรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยทุกคนร่วมมือกันวางแผนการใช้จ่าย จัดทำบัญชีครัวเรือน ประหยัดและเก็บออม ซึ่งชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยการรวมกลุ่มและมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนช่วยเหลือคนในชุมชนยามเดือดร้อน เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นต้น

9. การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์กรความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนบ้านเนินกลาง ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีส่วนร่วมของชุมชน ได้พบประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อค้นพบดังนี้

องค์กรความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเนินกลาง พบว่าชุมชนมีองค์ความรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชนบ้านเนินกลางมีการเรียนรู้ โดยเรียนรู้ตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง และตระหนักชุมพลังของกลุ่ม การบริหารจัดการระบบทุนที่เอื้อต่อการครองชีพ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี โดยชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ระดับครอบครัว เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองและครอบครัวอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เกิดการตระหนักและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาของครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่นและมีความสุขตามอัตภาพ

ระดับชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เกิดความสมัครสมานสามัคคี ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ ถอดบทเรียนกิจกรรมและพัฒนากิจกรรมให้มีความก้าวหน้า เช่น กลุ่ม กลุ่มทำปุ๋ยหมัก ตลอดจนการสร้างกลุ่มกิจกรรมใหม่ๆ เช่น กลุ่มทำนา กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และโรงสีข้าวชุมชน

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ของชุมชนในรูปคณะกรรมการของชุมชน องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

2) การสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าของความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน การจัดกิจกรรมที่ใช้ฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน

10.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนในมิติอื่นในพื้นที่ของตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

2) ควรมีการศึกษาการศักยภาพของชุมชนในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ชุมชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

References

- Anand kanchanadit Varieties. (1998). *A Complex Approach to the Research Community: The Dynamics and Potential of Community Development*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Parichart Valaisathien. (2003). *Process and Technique of the Work of Developers*. Bangkok Office: Sponsored Research Fund.
- Preyanuch Phibun Sarawut . (2006). *Sufficiency Economy and New Theory*. Research of Sufficiency. the Crown Property Bureau, the Consulate.
- Sutin Lipiyachart. (2007). *Philosophy Turning Point for the Development of Thailand*. Office of the National Economic and Social Development.

การพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย DEVELOPMENT OF MODEL LEADER IN THAI SOCIETY

ชญาดา เข้มเพชร* พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ** บุษกร วัฒนบุตร***

Chayada Kempetch, Phramahaboonlert Inthapaño, Busakorn Watthanabut

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลกโดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง 2) เพื่อค้นหาองค์ประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย และ 3) เพื่อเสนอตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกแบบเจาะจงจากการสื่อผ่านภาพยนตร์ คือประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา จากภาพยนตร์เรื่อง Inivictus และนางออง ซาน ซูจี จากภาพยนตร์ เรื่อง The Lady และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ผู้นำของสังคมไทยตามประเภทและการแสดงบทบาท จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท การวิเคราะห์แบบอุปนัย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตรวจสอบและยืนยันองค์ความรู้ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. คุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมโลก เป็นไปตามคุณลักษณะของผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ได้แก่ วิสัยทัศน์ การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม ในการเป็นผู้นำที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้กับสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และการเป็นผู้นำการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

2. ผู้นำต้นแบบในสังคมไทย มีคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ 62 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต การเสียสละ การยึดหลักความถูกต้องดีงาม การสื่อสารอย่างกล้าหาญมิตร การเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การเป็นแบบอย่างที่ดี การมีวิสัยทัศน์ และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม แนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ได้แก่ การพัฒนาด้วยหลักจักร 4 หรือหลักธรรม 4 ประการที่นำบุคคลหรือนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจลือนารถไปสู่ที่หมายใน

---

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ปฏิรูปทฤษฎีการให้ ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะตั้งแต่วัยเยาว์และการสร้างที่เป็นคุณ 2) สัมผัสประสบการณ์ที่ดี การสร้างหรือการนับถือบุคคลต้นแบบหรือบุคคลผู้สร้างแรงบันดาลใจ 3) อัตตสัมมาปณิธิ การตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต และ 4) พุพเพตปัญญุตตา การมีความสุขจากผลของความดีหรือการกระทำที่ดีที่ชอบ ผู้ที่ทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบัน

3. ตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย คุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาตามสมการ (2S) + (3I) + (2A) + M + (SPIRIT)] + C4 = SSLM หมายถึงผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยามหรือ SIAM-Spiritual Leader Model อธิบายได้ว่า 2S คือการยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) และการเสียสละ (Sacrifice); 3I คือการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Integrated kalyanamitra Communication) และการเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology); 2A คือการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement); M คือการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) และSPIRIT คือการมีวิสัยทัศน์ (Vision) และการสร้างความหวังความศรัทธาให้กับผู้ตาม (Hope/Faith) ตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย หรือ SIAM-Spiritual Leader Model แสดงให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำเชิงจิตวิญญาณและความเป็นต้นแบบที่นำสังคมไทยไปสู่ความมั่นคงถาวร บนพื้นฐานของหลักจักร 4 ที่เป็นแนวทางการพัฒนา

คำสำคัญ: ผู้นำต้นแบบ, สังคมไทย

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1. study qualities of Model Leader in World Society using Spiritual Leadership Theory 2. search qualities and development of Model Leader in Thai Society and 3. develop a model of development of Model Leader in Thai Society.

This research was utilized the qualitative research which was conducted wellknown Spiritual Leader; Nelson Mandela through film “Invictus” and Aung San Suu Kyi through film “The Lady” and using an In-depth Interview Semi-Structure of 25 key informants selected by purposive Selection from 3 groups of leader in Thai Society: (1) Positional or Formal Leader (2) Reputational or Dominal Leader and (3) Leader by role in society. Confirmed data by using a focus group discussion of 12 Experties selected by purposive sampling. The data were analyzed by using context content analysis, inductive analysis and comparison.

The research findings were as follows:

1. Model Leaders in World Society, were those who had qualities of Spiritual Leader include Vision; Altruistic Love and Hope/Faith.

2. Model Leader in Thai Society were those who had a spiritual and prototype base comprised of 10 qualities and 62 competencies. The qualities included Self-Sufficiency; Sacrifice; Integrity; Integrated kalyanamitra Communication; Information Technology; Altruistic Love; Achievement; Modeling; Vision and Hope/Faith.

3. Model Leader in Thai Society developed by Chakka 4 or virtues of Great Assistance as The wheeling Thai Society to be a Four sublime states of mind society (Kindness: Compassion: Sympathetic Joy: Equanimity). Chakka 4 comprised of: 1) living in a suitable region; good or favorable environment 2) Association with good people 3) Setting oneself in the right course; aspiring and directing oneself in the right way and 4) Having formerly done meritorious deeds; to have prepared oneself with good background. All was represented by “SIAM-Spiritual Leader Model”.

Keywords: Leader Model, Thai Society

1. บทนำ

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยผู้ที่ผู้นำ (Leader) และผู้ที่เป็นผู้ตาม (Follower) ไม่ว่าจะโดยสถานภาพหรือโดยบทบาท ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับการยอมรับนับถือให้เป็นหัวหน้า ผู้ตัดสินใจหรือผู้บริหาร (Ralph M. Stogdill, 1974 : 110-115) เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจตลอดจนสนับสนุนให้คนทำงานได้ดีขึ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย ความสำคัญของผู้นำมีมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยจะเน้นที่การทหารและการปกครอง ตามที่ปรากฏให้เห็นในตำราที่เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก อาทิ ตำราพิชัยสงครามซุนวู (Art of War by Sun Tzu) คัมภีร์อรรถศาสตร์ (Kautilya Arthasatra) บันทึกสงครามกอล (Commentaries on the Gallic War by Julius Caesar) และหนังสือ The Prince (Niccolo Machiavelli) ล้วนแล้วแต่เน้นเรื่องการปกครองและการใช้หลักจิตวิทยาโน้มน้าวให้คนจำนวนมากเห็นคล้อยและปฏิบัติตามซึ่งเป็นหลักการสำคัญของผู้นำ (Saksinee Emasiri, 2014: 32-33)

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีลักษณะโครงสร้างแบบหลวม เป็นปัจเจก (Individual) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงได้ดีและเทิดทูนนับถือสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้นำในสังคมไทยมีความยึดโยงกับคติตามศาสนาฮินดู คุณลักษณะของธรรมราชา และแนวคิดแบบพ่อปกครองลูก (Krairoek Silakom, 2014: 125-144) แต่ปัจจุบันสังคมไทยเสมือนอยู่ในภาวะ

เจ็บป่วยจากปัญหาที่สะสมนานับการไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่สมดุลของโครงสร้างจากการพัฒนาสังคม ภาวะความเป็นสังคมเมือง ผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ และปัญหาที่ตกร้างจากปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (Saksinee Emasiri, 2014: 28)

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของสังคมไทยและสภาพปัญหาสังคมตามที่กล่าว จะเห็นได้ว่าผู้นำมีความสำคัญอย่างมากในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผู้นำที่มีคุณลักษณะพิเศษแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ตามที่สังคมไทยต้องการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาให้สามารถเป็นต้นแบบสร้างผู้นำในหลายมิติของสังคมไทยให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มและร่วมกันเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนพัฒนาประเทศไทยได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร (Office of the Education Council, 2009: 11-12)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลก โดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leader Theory) เป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง
- 2.2 เพื่อค้นหาองค์ประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย
- 2.3 เพื่อเสนอตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมโลกจากที่สื่อผ่านภาพยนตร์ โดยใช้ทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leader Theory) เป็นทฤษฎีหลักในการอ้างอิง จากภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องจริงของผู้นำต้นแบบในสังคมโลกที่ผู้วิจัยเลือกมาอย่างเจาะจง (Purposive Selection) คือประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus และนางออง ซาน ซูจี จากภาพยนตร์เรื่อง The Lady และค้นหาองค์ประกอบคุณลักษณะและแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นผู้นำในสังคมไทยที่คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 25 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

4.1 ผู้นำต้นแบบในสังคมโลกที่มีคุณลักษณะตามกรอบทฤษฎีผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถสร้างความหวัง ความศรัทธาให้กับผู้ตาม ตลอดจนสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่วางไว้ร่วมกันได้ การที่ผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถนำพาคนในองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้นตัวผู้นำจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สามารถทำให้ผู้ตามยอมรับและเชื่อมั่นศรัทธา ผู้นำที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาแล้วแต่อยู่ในบริบทของสังคมที่มีความแตกแยกรุนแรงเป็นระยะเวลานาน ไม่ว่าจะ

จะเป็นการแตกต่างด้านเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ สีผิวหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ผลงานของผู้นำทั้งสองเป็นที่ประจักษ์ในระดับโลกจนได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ นำมาซึ่งความปรองดองสมานฉันท์ในสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ และการนำพาประชาธิปไตยกลับสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ภาพที่ 1 แสดงนัยของความปรองดองสมานฉันท์ในสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ (Invictus นาทีที่ 2: 04: 30)

ภาพที่ 2 แสดงการมาให้กำลังใจนางอง ซาน ซูจี (The Lady นาทีที่ 2: 04: 28-2: 06: 03)

4.2 ผู้นำต้นแบบในสังคมไทยมีคุณลักษณะที่เป็นไปตามคุณลักษณะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Qualities of Spiritual Leaders) คุณลักษณะตามแนวคิดความเป็นต้นแบบในสังคมไทย คุณลักษณะอื่นที่ค้นพบเพิ่มเติมจากผลของการสัมภาษณ์ และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยได้นำหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 บูรณาการกับคุณลักษณะด้านการสื่อสาร เกิดเป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์หรือการสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Integrated kalyanamitra Communication) สรุปเป็นคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 10 ประการ 62 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

คุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

1. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เป้าหมายและวิธีการมุ่งไปให้ถึง 2) การสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ 3) การสะท้อนถึงความมุ่งมั่น 4) การสร้างมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศ 5) การมีสายตาวไกล 6) การมีความตั้งใจแน่วแน่เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย 7) การวางแผนและรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 8) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามพลวัตของสังคม และ 9) การใช้วิถีธรรมนำวิสัยทัศน์

2. การมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) ได้แก่ 1) การให้อภัย (Forgiveness) 2) ความเมตตา (Kindness) 3) ความเห็นอกเห็นใจหรือความกรุณา (Empathy/Compassion) 4) ความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) 5) การอดทนอดกลั้น (Patience) 6) ความกล้าหาญเชิงจริยธรรม (Courage) 7) ความน่าเชื่อถือน่าวางใจ (Trust/Loyalty) และ 8) ความนอบน้อม (Humility)

3. การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามหลักศีลห้า 2) การยึดหลักพรหมวิหารธรรม 3) การกระทำตามความสำนึกในความถูกต้อง และ 4) การยึดหลักความสามัคคี (Unity)

4. การสร้างความหวังความศรัทธา (Hope/Faith) ได้แก่ 1) ความอดทน (Endurance) 2) ความมุ่งมั่น (Perseverance) 3) การทำในสิ่งที่ต้องทำ (Do what it takes) 4) ความยืดหยุ่น (Stretch goals) และ5) การบรรลุเป้าหมาย (Expectation of reward/victory)

5. การเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) ได้แก่ 1) การพัฒนาตนให้เป็นคนดี 2) การมีจุดยึดที่แน่วแน่และมั่นคงในการกระทำความดี 3) การไม่หวังผลประโยชน์เพื่อตัวเอง 4) การไม่อ้ออวด 5) การทำงานแบบเห็นดี ไม่ทำงานเอาหน้า และ6) การมีวินัย (Discipline)

6. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement) ได้แก่ 1) ความรัก/ความภูมิใจในการทำงาน (Self Esteem) 2) การมีความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ (Insightful) 3) การทำหน้าที่ให้ดีที่สุด (Sense of Duty) 4) การให้ความสำคัญกับผู้ตาม (Follower) 5) การมอบหมายงาน (Delegation) 6) การทำงานเป็นทีม (Team Work) 7) การตัดสินใจ (Decision Making) 8) การมีส่วนร่วม (Participation) 9) ความโปร่งใส (Transparency) 10) ความรับผิดชอบในงานที่ทำ (Responsibility) และ11) ความรับผิดชอบต่อผลของงาน (Accountability)

7. การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Intigrated kalyanamitra Communication) ได้แก่ 1) การสื่อสารด้วยความเมตตากรุณา 2) การสื่อสารอย่างสมฐานะน่าเคารพ 3) การสื่อสารอย่างสมภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา 4) การพูดอย่างแจ่มแจ้ง จูงใจ เข้าใจ และรวดเร็ว 5) การฟังอย่างเข้าใจ อดทน ยอมรับความเห็นต่าง 6) การอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่าย และ 7) การไม่แนะนำเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์

8. การเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ได้แก่ 1) การรู้ทันกระแสโลกและเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน และ2) การเข้าใจและสามารถสื่อสารในรูปแบบที่เข้าถึงได้ทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่

9. การยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) ได้แก่ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ4) การยึดหลัก 4 รู้ (รู้รัก รู้งาน รู้คน รู้ตน และรู้โลก) 5) การยึดหลัก 3 รัก (รักคนรักองค์การ รักทรัพยากร และรักอารยธรรม) และ 6) การยึดหลัก 2 สามัคคี (สามัคคีภายในและสามัคคีภายนอก)

10. การเสียสละ (Sacrifice) ได้แก่ 1) การเสียสละร่างกาย 2) การเสียสละทุนทรัพย์ 3) การเสียสละสติปัญญา และ4) การเสียสละเวลา

แนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทย

มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตวิญญาณหรือระดับจิตสำนึกความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะ ตั้งแต่วัยเยาว์ ด้วยการนำหลักธรรม ชื่อ “จักร 4” หรือหลักธรรม 4 ประการที่นำบุคคลไปสู่ความเจริญหรือธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองคุณจลลือนำรถไปสู่ที่หมาย มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ดังนี้

1. ปฏีรูปเทสวาสะ การให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง การอบรม บ่มเพาะ ตั้งแต่วัยเยาว์ เน้นการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว โรงเรียน สถานศึกษาและการสร้างที่ที่เป็นคุณ เป็นบ้ำหลอมที่ดี การสร้างให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมพรหมวิหาร

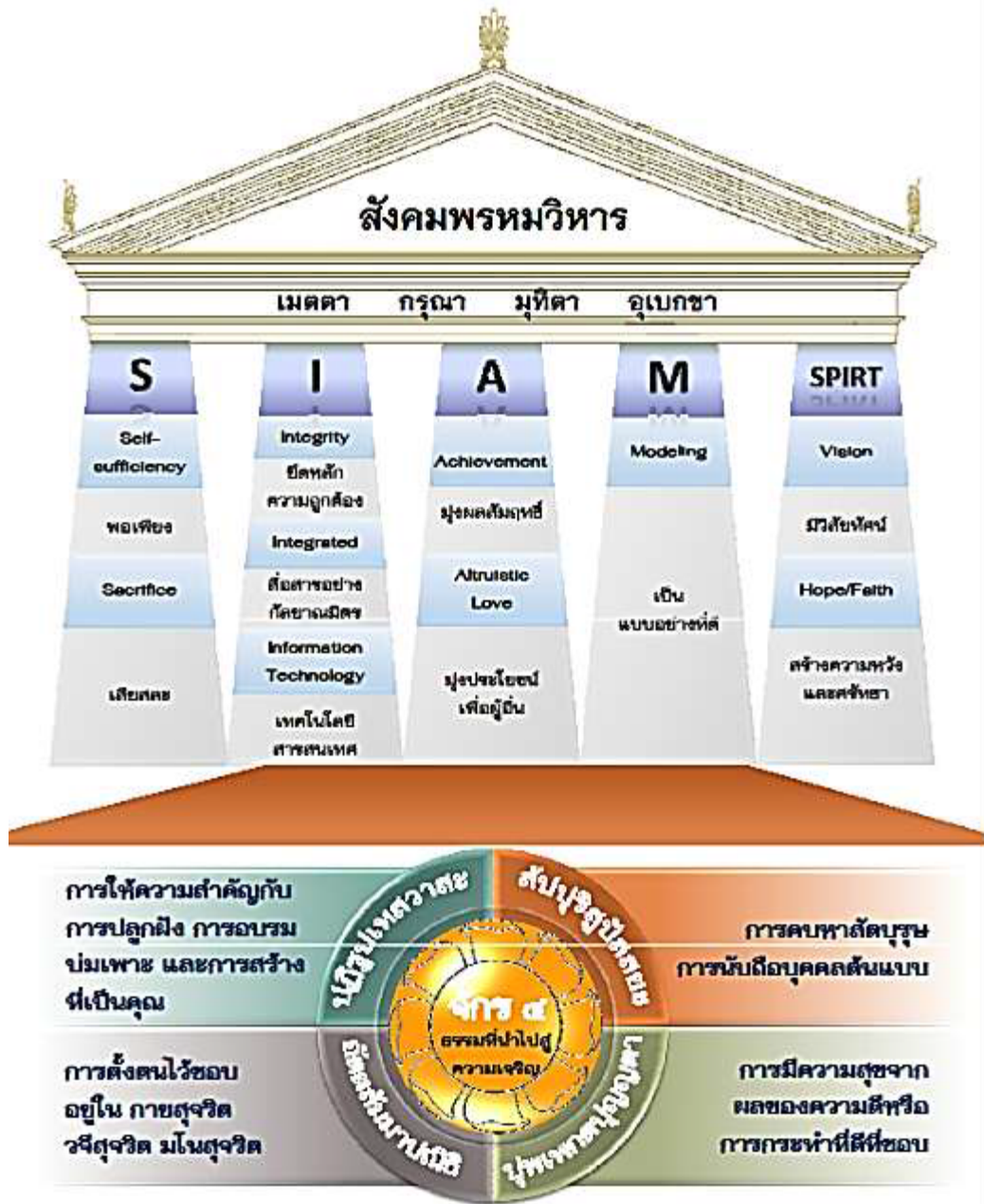
2. **สัปปุริสุ์สัสยะ** การคบหาคนดี การคบสัตบุรุษ การสร้างหรือการนั้บถือบุคคล ต้นแบบหรือบุคคลผู้สร้างแรงบันดาลใจ

3. **อັตตสัมมาปณิธิ** การตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม วชิสุจริต ได้แก่ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพ้อเจ้อ และมโนสุจริต ได้แก่ การไม่อยากได้ของผู้อื่น การไม่คิดพยาบาท หรือการพัฒนาตนเองทั้งกาย วาจา ใจ ให้สุจริต ให้ชอบในสิ่งที่คิด กิจที่ทำ คำที่พูด

4. **บุพเพกตปุญญตา** การมีความสุขจากผลของความดีหรือการกระทำที่ดีที่ชอบ ผู้ที่ทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยคือ ตัวแบบการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยเรียกว่า “ผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยาม (SIAM-Spiritual Leader Model)” แสดงให้เห็นคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่สอดคล้องกับแนวทางพระพุทธศาสนาที่สรุปเป็นเสาหลัก 5 ต้น ในวิหารที่นำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกความหมายของสังคมไทย เสาแต่ละต้นหมายถึงคุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยในการค้ำยันตัววิหารอันหมายถึงสังคมไทยให้มีความมั่นคง เสาที่ 1 คือการยึดหลักความพอเพียงในการดำรงชีวิต (Self-Sufficiency) และการเสียสละ (Sacrifice) เสาที่ 2 คือการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสื่อสารอย่างกัลยาณมิตร (Intigrated kalyanamitra Communication) และการเข้าใจเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เสาที่ 3 คือการมุ่งประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Achievement) เสาที่ 4 คือการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) และเสาที่ 5 คือการเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) การมีวิสัยทัศน์ (Vision) และการสร้างความหวัง ความศรัทธา (Hope/Faith) ดังรูปต่อไปนี้

ผู้นำจิตวิญญาณแห่งสยาม (SIAM-Spiritual Leader Model)

5. อภิปรายผล

การใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีอ้างอิงในงานวิจัยนี้เป็นไปตามภาวะผู้นำแนวใหม่ที่ให้ความสำคัญกับผู้ตาม การมีคุณลักษณะที่ทำให้ผู้ตามให้ความเคารพนับถือ ความเชื่อมั่น ความร่วมมือและความจงรักภักดี ตลอดจนการให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง สันติวิถีเริ่มต้นที่ชุมชน: กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทยที่พบว่า การที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทต่อวิถีการดำรงชีวิตและช่วยเชื่อมประสานให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดจากผู้นำชุมชนที่มีคุณสมบัติของผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ “พูดแล้วคนเชื่อ สั่งแล้วคนทำตาม” ในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการรักษาความสมดุล อาทิ “แก่เหมือง” ในภูมิปัญญาสลากย้อม “แก่ฝาย” ในภูมิปัญญาไขประตูออยสู่ฝายห้าร้อย และภูมิปัญญาเลี้ยงผีขุนน้ำ (Phramahaboonlert Inthapačko, 2016: 8-11)

ส่วนการนำแนวคิดความเป็นต้นแบบในสังคมไทยมาเป็นแนวคิดที่สำคัญนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยที่พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีผลกระทบต่อเยาวชนโดยตรง เช่น ลักษณะการเลี้ยงลูกทำให้เยาวชนมีอุปนิสัยตามการเลี้ยงดู ลักษณะของพ่อแม่ทำให้เยาวชนไม่เชื่อคำสอนเพราะพ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี อาชีพของพ่อแม่ทำให้เยาวชนเจริญรอยตามและยึดสิ่งไม่ดีที่พ่อแม่ทำเป็นอาชีพของตนต่อไป การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนต้องมีพี่เลี้ยงซึ่งหมายถึงพ่อแม่ ครู เพื่อนและผู้ใหญ่รอบข้างด้วยการทำดีให้ดู เยาวชนจะเกิดการเรียนรู้ (Virachai Ananthan, 2013) และสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การสาธารณประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและสตรี ที่พบว่า การนำระบบพี่เลี้ยงที่มีพฤติกรรม บทบาท และลักษณะการกระทำที่เป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดี พนักงานใหม่ จะเกิดการรับรู้และจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี นั้น (Kornpat Charukamnardkanok, 2011) การเรียนรู้จากต้นแบบนี้เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Learning Theory) โดยอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เริ่มต้นจากภายใน และเชื่อว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบหรือต้นแบบ

คุณลักษณะของผู้นำต้นแบบในสังคมไทยที่ค้นพบจากผลการวิจัย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายงาน อาทิ งานวิจัยเรื่องโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์และการสื่อสาร (Nikanchala Lonlua, 2011) งานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ให้ความสำคัญหลักธรรมทางพุทธศาสนา และพบว่าผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถ ความรอบรู้ในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการสื่อสาร มีความยุติธรรม มีคุณธรรมจริยธรรม มีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ จริ่งใจ มีความสามารถในการประสานงาน รู้จักการให้อภัย ไม่หนีปัญหาและยึดหลักอริยสัจ 4 (Apisada Srikhruedong, 2014) ส่วนความสำคัญของการเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องตัวแบบสมรรถนะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่พบว่าผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ระดับต้นแบบเป็นระดับสมรรถนะสูง

ที่สุดและกลุ่มประชากรให้ความสำคัญเป็นอย่างมากอันเป็นการแสดงความสำคัญของการเป็นต้นแบบได้เป็นอย่างดี (Sueb Wong Kalawong, 2014)

งานวิจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนแนวคิดเรื่องการเมืองประโยชน์เพื่อผู้อื่น (Altruistic Love) การยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) การสร้างความหวัง/ความศรัทธา (Hope/Faith) มีหลายงานวิจัยเช่นกันทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ อาทิ งานวิจัยเรื่องสมรรถนะของการเป็นผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืนหรือ Sustainability Leader Competencies: A Grounded Theory Study ที่พบว่าสมรรถนะของการเป็นผู้นำการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การเป็นผู้นำที่มีการคิดอย่างเป็นระบบและมีโครงสร้างทางจิตวิทยาเชิงบวก ได้แก่ ความหวัง (Hope) ความกล้าหาญ (Courage) และการยึดหลักความถูกต้องดีงาม (Integrity) (Schwalb, Pamela G., 2011) และงานวิจัยเรื่องโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่พบว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่มีความสำคัญที่สุดคือความซื่อสัตย์ (Suthasinee Manyat, 2011)

สำหรับแนวทางการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยด้วยหลักจักร 4 นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองดุจลือนาร์ธไปสู่อุทยานนั้นจะให้ความสำคัญกับ “ปฏิรูปเทศบาล” ในฐานะแห่งการพัฒนาการปลูกฝังในทุกมิติ เริ่มจากพ่อแม่และคนในครอบครัว จนถึงสถาบันการศึกษาทุกระดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าจิตสาธารณะซึ่งเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ที่สามารถพัฒนาและเรียนรู้จากการสังเกตต้นแบบ เกิดการจดจำและเลียนแบบพฤติกรรม (Panapong Ngammak, 2013) และสอดคล้องกับรายงานวิจัยเรื่องวิกฤติการณ์ของผู้นำไทย: ปัญหาและทางออก ที่เสนอว่าแนวทางแก้ปัญหาวิกฤติของสังคมไทยในระยะยาวให้มีความเข้มแข็งสามารถปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน (Wanchai Suktam, 2013) อันเป็นความหมายเดียวกับ “สัปปุริสุปัสสยะ” ในการคบหาสมาคมกับสัตบุรุษผู้ทรงคุณธรรม 7 ประการ

ส่วนจักร 3 “อัตตสัมมาปณิธิ” หรือการตั้งตนไว้อ่อน เป็นการขยายความจากจักร 1 และจักร 2 นอกจากการคบหากับสัตบุรุษแล้ว บุคคลยังต้องประพฤติปฏิบัติด้วยการตั้งอยู่ในสุจริต 3 คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต หลักพุทธธรรมในข้อนี้แท้ที่จริงคือหลักอริยมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 นั่นเอง การใช้หลักอริยมรรคหรือมรรคมีองค์ 8 ในการพัฒนามนุษย์นั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมด้วยการประยุกต์หลักอริยมรรคในการพัฒนาผู้นำ (Rungroj Siriphan, 2014) ส่วนจักร 4 “บุพเพกตปุณญตา” หรือความเป็นผู้มีคุณความดีที่ได้ทำไว้ก่อนหรือการได้ทำบุญไว้ในปางก่อนที่จะสนับสนุนให้ดำรงชีวิตอยู่ในทางที่ชอบและส่งผลเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ได้รับผลสำเร็จนั้น อาจเปรียบได้ว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรมนั่นเอง (Phra Brahmaphundit (Prayoon Dhammacitto), 2012)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านองค์ความรู้: ควรมีการถอดบทเรียนการนำตัวแบบผู้นำต้นแบบในสังคมไทยไปปฏิบัติ เพื่อให้มีการถอดรหัส รวมทั้งการเผยแพร่องค์ความรู้หรือประสบการณ์ของผู้นำต้นแบบแต่ละท่าน มาเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับผู้คนในสังคมไทยนำไปปรับใช้และปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง

2) ด้านเครือข่าย: ผู้มีอำนาจควรส่งเสริมให้เกิดมีการสร้างเครือข่าย “ผู้นำต้นแบบในสังคมไทย” ในหลายมิติทางสังคมให้สามารถทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร

3) ด้านการบริหารจัดการ: ควรมีการจัดทำเป็นโครงการการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในประเทศไทยและมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการสร้างจิตสำนึก: ควรส่งเสริม ปลูกฝังเด็กและเยาวชน ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าในการพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะตามตัวแบบ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เผยแพร่องค์ความรู้ แนวทางปฏิบัติ หรือประสบการณ์ของผู้นำต้นแบบแต่ละท่าน ผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ เช่น โทรทัศน์ หรือสื่อสังคมออนไลน์ ให้ผู้คนในสังคมไทยเห็นคุณค่าของการทำความดี สามารถนำไปปรับใช้และปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน

2) ส่งเสริมค่านิยมที่ดีตามแบบฉบับผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาหรือสถานที่ราชการหรือหน่วยงานภาคเอกชนทุกระดับเพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายในทุกมิติทางสังคม

3) นำโครงการการพัฒนาผู้นำต้นแบบในสังคมไทยมาพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนในสถานศึกษา เน้นการเรียนรู้ทำความเข้าใจในรากวัฒนธรรมของไทย ประวัติศาสตร์ไทย การทำความเข้าใจในความต่างในอัตลักษณ์ แต่มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน

4) ส่งเสริม ปลูกฝังเด็กและเยาวชน ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าในการพัฒนาตนให้มีคุณลักษณะตามตัวแบบด้วยการให้ความสำคัญ ยกย่องเชิดชูบุคคลต้นแบบให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์ความรู้การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำต้นแบบในสังคมไทยในแต่ละคุณลักษณะโดยละเอียด

2) ควรมีการศึกษาวิจัยนโยบายการขับเคลื่อนเครือข่ายผู้นำต้นแบบในสังคมไทย ระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

3) ควรมีการศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 อย่างเป็นรูปธรรม

4) ควรมีการศึกษาผู้นำต้นแบบในแต่ละบริบทด้วยวิธีการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) โดยละเอียด

References

- Angela On. (2010). *Female Management and Leadership in Romania* (Doctoral Dissertation). Faculty of Economic Sciences and Business Administration: University of CLUJ-NAPOCA.
- Apisada Srikrueadong. (2014). *The Buddhist Approach to Development of Desirable Leadership of Women Administrators in State Universities* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Christopher S. Queen. (1996). "Introduction: The Shapes and Sources of Engaged Buddhism" *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. Edited by Christopher S. Queen and Sallie B. King. Albany: State University of New York Press.
- Dusek, B.J. (1987). *Adolescent Development and Behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hal.
- Kornpat Charukamnardkanok. (2011). *Human Resource Management in Philanthropic Organizations for Children and Women Social Welfare* (Doctoral Dissertation). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Nikanchala Lonlua. (2011). *A Structural Equation Model of Visionary Leadership for Basic School Administrators* (Doctoral Dissertation). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Office of the Education Council. (2009). *Educational Reform in The Second Decade (2009-2018)*. 2nd Edition. Bangkok: Office of the Education Council.
- Panapong Ngammak. (2013, September-December). The Effects of the Modeling and Social Reinforcement Program for Enhancing Public Mind of Prathomsuksa 5 Students at Baan Salang Phan School in Surin Province. *Journal of MCU Social Science*. 2(3), 164.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2012, September-December). How to Live happily. *Journal of MCU Social Science*, 1(3), 11-13.
- Ralph M. Stogdill. (1974). *Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research*. New York: Free Press.
- Rungroj Siriphan. (2014). *Leadership Development Model Based on Buddhism* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.

- Saksinee Emasiri. (2014). *Leadership for the Future: Morality Integrity and Internal Change*. Nakornpsathom: Leadership for the Future Project Mahidol University Contemplative Education Center.
- Schwalb, Pamela G. (2011). *Sustainability Leader Competencies: A Grounded Theory Study* (Doctoral Dissertations). Student Scholarship: Agricultural Leadership, Education & Communication Department.
- Suebwong Kalawong. (2011). *Strategic leadership Competency Model for Mayor of the Tambon Administrative Organization* (Doctoral Dissertation). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Suthasinee Manyat. (2011). *A Structural Equation Model of Factors Affecting Ethical Leadership of School Administration Under the Department of Local Administration* (Doctoral Dissertation). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Virachai Ananthan. (2013). *THE Strategy of the Ethical Development for Thai Juveniles* (Doctoral Dissertation). Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.

การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพ
การศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
THE STUDY OF PROBLEMS AND DEVELOPMENT OF
THE INTERNAL QUALITY ASSURANCE OF FACULTY OF MANAGEMENT
SCIENCE PHRANAKHON SI AYUTTHAYA RAJABHAT UNIVERSITY

อัจฉรา หล่อตระกูล*

Achara Lortrakul

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการและ 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 62 ราย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการศึกษาสภาพปัญหา ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการศึกษาแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, แนวทางการพัฒนา, การประกันคุณภาพภายใน

ABSTRACT

This research aimed to investigate the problems of the Internal Quality Assurance and to develop the Internal Quality Assurance (IQA) of Faculty of Management Science. The studies were carried out on executives , lecturers and office administrators of 62 persons in Faculty of Management Science. The tool was questionnaire and analyzed by using descriptive statistics. The research findings : the problems were in medium level and the development in IQA was at high level. We concluded that the problems of IQA was at medium level and they wanted to develop the process of IQA in Faculty of Management Science.

Keyword: Problem, The Way to Develop, Internal Quality Assurance

---

* Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.

1. บทนำ

สถาบันการศึกษามีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันสถานศึกษาต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่า จะสามารถผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วย ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีระบบและกลไกในการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล การดำเนินงาน ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ได้ระบุให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ สนับสนุนทรัพยากร ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทาง วิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่ร่วมกับสถานศึกษาในการจัด ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในขึ้น

คณะวิทยาการจัดการ เป็นหนึ่งในแปดหน่วยงานหลักของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา และได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยยึดมาตรฐานตัวบ่งชี้ของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของคณะฯ รวมทั้งรองรับการประกัน คุณภาพภายใน และภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (องค์การมหาชน) ให้เป็นไปตามประกาศในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 มา อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปีการศึกษา 2557 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้มีการ ปรับเปลี่ยนคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 คณะวิทยาการ จัดการจึงได้ปรับปรุงระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะฯ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในระดับคณะและระดับหลักสูตร มีการกำหนดนโยบายประกันคุณภาพ การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะฯ มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะฯ เพื่อทำหน้าที่ติดตามความก้าวหน้า และ รายงานผลการดำเนินงานตัวบ่งชี้ รวมถึงนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของหลักสูตรและของ คณะฯ มาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของคณะฯ จาก การปฏิบัติในปีที่ผ่านมาพบว่า การสื่อสารทำความเข้าใจในเกณฑ์ประเมินยังไม่ชัดเจน การกำหนด แนวทางในการดำเนินงานและการเก็บเอกสาร/หลักฐานยังไม่ครบถ้วน การกำหนดตัวผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินงานทั้งระดับคณะ/หลักสูตรยังไม่ครอบคลุม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งใน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่ต้องการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือคุณภาพของคณะฯให้มีคุณภาพเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการ
จัดการ
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะ
วิทยาการจัดการ

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ” ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านเวลา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่/สถานที่

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3.3 ขอบเขตประชากร

บุคลากรของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

3.4 ขอบเขตด้านเวลา

มีนาคม 2559 – กุมภาพันธ์ 2560

4. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปรูปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม มาใช้พัฒนาแบบสอบถามสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก 1 – 2 หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆกับสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลหาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ สรุปรูปผลสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางในด้านการวางแผนปฏิบัติงานและด้านการตรวจสอบประเมินผล และอยู่ในระดับมากในด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายและด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน

5.2 ผลการศึกษาสภาพปัญหา ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับน้อยในด้านการตรวจสอบและประเมินผล และอยู่ในระดับมากในทุกด้านที่เหลือ ในด้านการวางแผนปฏิบัติงานมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ

5.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากในทุกด้าน และในด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มีประเด็นในการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางในด้านการวางแผนปฏิบัติงานและด้านการตรวจสอบประเมินผล และอยู่ในระดับมากในด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายและด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการวางแผนปฏิบัติงาน หมายถึง การเตรียมการด้านกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากร เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน ด้านการวางแผนปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากคณะวิทยาการจัดการงานประกันคุณภาพเป็นงานที่ต้องใช้เวลาเป็นอย่างมาก จึงได้มีการวางแผนการปฏิบัติการมากเท่าที่ควร ทั้งนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ Thirawit Wiwipadapisut (2013) ดำเนินการวิจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

ของสถานศึกษามีการวางแผนในระดับมาก และไม่สอดคล้องสอดคล้องกับ Chantharawadi Somchan (2010: 141) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของครูในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี สรุปพบว่า ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ด้านการวางแผนปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Khemthong Sirisanglert (1997) ศึกษาและวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน กรุงเทพฯ พบว่า 1) ระบบที่โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนใช้ประกันคุณภาพการศึกษา คือ ระบบประกันคุณภาพเน้นการควบคุมการปฏิบัติงานตามสายงาน บังคับบัญชา และใช้ปฏิบัติการศึกษาเป็นเกณฑ์วัดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีการวางแผนระยะเวลา 1 ปีมากที่สุด

ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมาย หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารที่สนับสนุน จัดตั้งอำนวยความสะดวก รวมถึงการกำกับติดตาม ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยากรจัดการในปัจจุบัน ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากเมื่อได้ลงมือปฏิบัติแล้วก็มีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ได้ตามเป้าที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ Chantharawadi Somchan (2013: 140) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของผู้บริหาร วิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายอยู่ในระดับมาก

ด้านการตรวจสอบประเมินผล หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับ การกำหนดกรอบการประเมิน การจัดหา การจัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยากรจัดการในปัจจุบัน ด้านการตรวจสอบประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ Somsit Songprasom (2007) ศึกษาเรื่อง การศึกษาทัศนคติของพนักงานต่อระบบประกันคุณภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัยมีความรู้สึกต่อระบบประกันคุณภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับ Chantharawadi Somchan (2010: 138) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านการตรวจสอบประเมินผลของเจ้าหน้าที่ธุรการในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับมาก

ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน หมายถึง การนำผลการประเมินคุณภาพ การศึกษามาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยากรจัดการในปัจจุบัน ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจาก หลังการ

ประเมินแล้วต้องทำ QIP (Quality Improvement Plan) จึงต้องนำผลการประเมินมาปรับปรุงการประกันคุณภาพให้ดีขึ้น แต่ไม่สอดคล้องกับ Chantharawadi Somchan (2010: 137) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพการปฏิบัติงานจริงของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานของครูพิเศษสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับน้อย

6.2 ผลการศึกษาสภาพปัญหา ของกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางในด้านการดำเนินงานตามเป้าหมาย และอยู่ในระดับมากในทุกด้านที่เหลือ ในด้านการวางแผนปฏิบัติงาน มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการวางแผนปฏิบัติงาน หมายถึง การเตรียมการด้านกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากร เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน ด้านการวางแผนปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากในทุกด้าน ในเรื่องมีแผนการพัฒนาบุคลากรด้านการประกันคุณภาพการศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ ชัดแย้งกับ Thirawit Wiwipadapisut (2013) ดำเนินการวิจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องคล้อยกับ Chantharawadi Somchan (2010: 142) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านการวางแผนปฏิบัติงาน ของครูพิเศษสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับน้อย

ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมาย หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารที่สนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการกำกับติดตาม ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายอยู่ในระดับมาก สอดคล้องคล้อยกับ Chantharawadi Somchan (2010: 137) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านดำเนินงานตามเป้าหมาย ของครูพิเศษสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้อง Thirawit Wiwipadapisut (2013: บทคัดย่อ) ดำเนินการวิจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง

ด้านการตรวจสอบประเมินผล หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับ การกำหนดกรอบการประเมิน การจัดหา การจัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูล และการ

วิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อสภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน ด้านการตรวจสอบประเมินผลอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องคล้อยกับ Chantharawadi Somchan (2010: 142) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านการตรวจสอบประเมินผล ของครูพิเศษสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับน้อย แต่ขัดแย้งกับ Thirawit Wiwipadapisut (2013) ดำเนินการวิจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง

ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน หมายถึง การนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างสภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในของคณะวิทยาการจัดการในปัจจุบัน ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับมาก ขัดแย้งกับ Thirawit Wiwipadapisut (2013: บทคัดย่อ) ดำเนินการวิจัยการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 พบว่า สภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง และไม่สอดคล้องคล้อยกับ Chantharawadi Somchan (2010: 142) ที่ศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี พบว่า สภาพปัญหาของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน ของครูพิเศษสอนในวิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี อยู่ในระดับน้อย

6.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมเห็นด้วยในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากในทุกด้าน และในด้านการตรวจสอบประเมินผลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการวางแผนปฏิบัติงาน หมายถึง การเตรียมการด้านกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา และทรัพยากร เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ด้านการวางแผนปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Phanomporn Chalaemkate (2010) ศึกษาการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า บุคลากรในวิทยาลัยเทคนิคมีความรู้เรื่องการประกันคุณภาพของสถานศึกษายังไม่เพียงพอหรือยังไม่ปฏิบัติจริงเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุให้ผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมาย หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารที่สนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการกำกับติดตาม ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ด้านการดำเนินงานตามเป้าหมายอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Panida Somprajob

(2000) ศึกษาวิจัยเรื่อง การรับสารสนเทศเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า 1) รูปแบบการสื่อสารที่ใช้คือการสื่อสารจากบนลงล่าง โดยผู้บริหาร/ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้กระตุ้นและสนับสนุนบุคลากรให้ความร่วมมือกับกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาที่สถาบันจัดขึ้น 2) บุคลากรส่วนใหญ่ได้รับและต้องการรับสารสนเทศเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา สารสนเทศเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาจากการประชุมสัมมนา 3) บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมากทุกรายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทำให้การพัฒนาองค์การ การบริหารสถานศึกษา และการให้บริการสถานศึกษาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 4) บุคลากรประสบปัญหาในระดับมากทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดทุกด้าน ผู้ส่งสารและประสบปัญหาในเรื่องผู้ส่งสารเผยแพร่สารสนเทศไม่ต่อเนื่อง ผู้รับสารขาดโอกาสซักถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ด้านการตรวจสอบประเมินผล หมายถึง การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับ การกำหนดกรอบการประเมิน การจัดหา การจัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ด้านการตรวจสอบประเมินผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ Sasitorn Chutinantagul (1993) ศึกษาเรื่องการสร้างแบบประเมินและเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาที่สอนคอมพิวเตอร์ พบว่า แบบประเมินประกอบด้วยประเด็นหลัก 6 ประเด็น ด้านนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ด้านประชาสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่มีบางส่วนเท่านั้นที่เสนอให้เพิ่มอีก 1 ประเด็น คือ ด้านประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นความสำเร็จของโรงเรียน ซึ่งประสิทธิผลจะวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ความพึงพอใจของบุคลากรในการทำงาน

ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน หมายถึง การนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแนวทางการพัฒนา กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิทยาการจัดการ ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานอยู่ในระดับมาก ชัดแย้ง Sompis Yusuksawadth (1998) ศึกษาวิจัยการควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนของวิทยาลัยพาณิชยการสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู-อาจารย์ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาเพียงด้านเดียวคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านอื่นๆก็มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับนักเียนมีความคิดเห็นว่าการควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางกันทุกด้าน

7. ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในหน่วยงานอื่นๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

References

- Khemthong Sirisangler. (1997). *An Analysis of Education Quality Assurance System of Private Vocation School. Bangkok Metropolis.* Chulalongkorn University.
- Krismant Whatthanarong. (1996). *Standardization in Educational Management of Private Teaching Institutions.* King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Panida Somprajob. (2000). *Information Exposure of Quality Assurance by Rajamangala Institute of Technology Staffs.* Rajamangala Institute of Technology.
- Phanomporn Chalaemkate. (2001). *Quality Evaluation in Technical Colleges in Bangkok According to Department of Vocational Education Standards for Industrial Trades.* Ramkhamhaeng University
- Sasitorn Chutinantagul. (1993). *A Construction of Evaluation Form and Criteria for Evaluating the Private Computer School.* Srinakharinwirot University.
- Sompis Yusuksawadth. (1998). *A Study of Educational Quality Assurance of College of Industrial Technology.* King Mongkut's Institute of Technology North Bangkok.
- Thanaporn Sridokpud. (2000). *A Study of Readiness for Quality Assurance of Education as Perceived by Administrators and Teachers in Educational Institutions. Department of Vocational Education Phetchaboon.* Naresuan University
- Thirawit Wiwipadapisut. (2003). *The Operation on Educational Quality Assurances 3 Southern Vocational Education Institute.* Rajabhat Institute Suratthani.
- Urairat Chantakup. (2002). *Opinions of Technical College Administrators on the Readiness to Enter the Educational Quality Assurance System Under the National Education Act BE 2542.* Srinakharinwirot University.

**การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา
ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก**
THE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL OF SANGHA
ADMINISTRATORS IN NAKHONNAYOK PROVINCE

พระครูบรรพตภาวนาวีธาน วิ.* อภินันท์ จันตะนี** ยุตธนา ปราณีต***
Phrakhrubanphotphawanawithan (Manin jantako),
Aphinant Chantanee, Yutthana Pranit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก 2) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการก่อนจะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Qualitative Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 169 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก ด้านการวางแผน พระสังฆาธิการได้ดำเนินการให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์แต่ไม่มีการวางแผนระยะยาว ด้านการจัดองค์การ โครงสร้างขององค์กรดำเนินการตามรูปแบบที่เคยปฏิบัติมาไม่ได้ดำเนินการเชิงรุก การบังคับบัญชาที่ผ่านมาไม่สนองต่อการพัฒนาทางการศึกษาบาลีเท่าที่ควรขาดแรงจูงใจ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียนไม่มีภาคบังคับยังเป็นแบบสมัครใจ ด้านการประสานงาน ยังขาดการดำเนินงานที่ชัดเจนในด้านนี้

---

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ดำเนินงานที่ชัดเจนในด้านนี้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปตามสถานการณ์ ที่สำคัญ ด้านการควบคุม มีผู้ลงชื่อเรียนและสมัครสอบมาก แต่ผลการสอบผ่านไม่เกินครึ่งหรือน้อยกว่านั้นมาก จึงควรส่งเสริมสนับสนุนด้านการศาสนศึกษาเกี่ยวกับบาลีให้เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์เพื่อการสืบทอดอายุพระศาสนาสืบไป

2. ผลการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ผลการแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 ชุด พบว่า มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่ามีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการ ศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการจัดองค์การ มีค่าเฉลี่ย 4.23 ด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ย 4.19 ด้านการควบคุม มีค่าเฉลี่ย 4.17 ด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ย 4.11 และด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ย 4.03 น้อยกว่าทุกด้าน แต่อยู่ในระดับมากเช่นกัน

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก พบว่า 1) ด้านการวางแผน การกำหนดนโยบาย มาตรการอันเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารปฏิบัติงานทุกระดับก็ปฏิบัติไปตามแผนที่กำหนดไว้ มีการปรับปรุงแก้ไข และกำหนดแผนล่วงหน้าโดยประชุมปรึกษา กำหนดแผนปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) ด้านการจัดองค์การ การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างงานกับบุคคลภายในหน่วยงานนั้นๆ โดยมีการมอบหมายภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบ การจัดโครงสร้างการบริหารต้องให้สอดคล้องเป็นระบบและมีการกระจายอำนาจหน้าที่ กำหนดบุคคลรับผิดชอบอย่างมีเหตุมีผล บุคลากรรู้จักการดำเนินโครงการต่างๆ ให้เหมาะสมกับทรัพยากรอย่างเหมาะสม 3) ด้านการบังคับบัญชา ผู้บริหารระดับสูงสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นการตรวจสอบดูว่าเขาได้ปฏิบัติงานที่มอบหมายได้ตามศักยภาพหรือไม่ หน้าที่ผู้บริหารต้องใช้ความสามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้ดีที่สุด การมอบอำนาจหน้าที่การงานให้แก่บุคลากรในสำนักเรียน หรือคณะบุคคลหน่วยงานรองลงไปปฏิบัติศาสนกิจ หรือดำเนินการแทนตามความเหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถ 4) ด้านการประสานงาน ได้ดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องมีการประชุมบุคลากรเพื่อมอบนโยบาย ตรวจสอบติดตามนโยบาย ให้แนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การประสานงาน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ประสานงานภายในสำนักเรียนและ ประสานงานภายนอกสำนักเรียน 5) ด้านการควบคุม ได้การติดตามผลงานของบุคลากรภายในสำนักเรียนเพื่อต้องการทราบแต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียน มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือ การป้องกันไม่ให้อะไรย่นต่อหน้าที่การงาน และละทิ้งหน้าที่การงานมีการกำกับดูแลการบริหารเป็นประจำด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีการเสนอผลการบริหารประเมินผลการเรียนการสอนว่าสัมฤทธิ์ผลมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งประเมินงานตามภาระหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์, การศาสนศึกษา, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to study the General Administration of Religious Affairs, Ministry of Education of Buddhist Monks in Nakhonnayok, 2) to study the concept, the theory involves the Sangha Administration of Religious studies of Buddhist Monks in Nakhonnayok 3) to propose the Sangha Administration of Religious Studies of Buddhist Monks in Nakhonnayok.

This research was the mixed researchs methods between the qualitative research and quantitative research. For the qualitative research used the documentary research and in-depth interview from 25 key informants as management development of education in Sangha Administrators in Nakhonnayok province and the quantitative research used the 169 questionnaires. The data analysis was used the social sciences programme for descriptive statistics were the frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.)

The finding of the research as follows:

1. State Administration of Religious Affairs, Ministry of Education of Buddhist Monks today. Buddhist Monks have developed the model management related to the integration of the right to education act in accordance with the ecclesiastical ministry. As well as rules related to court. should planning for the future Organizes the structure of the school device the position to management of the power should commanding the staff is equal by the status of the position the Coordinating between various affair in another place and the controlling is should the stability is to promote the creation of a novice monk, who is heir to inherit the old Buddhist monastery in addition to integrating the management problems that do not fit with the Sangha Administration of Religious Studies today. The major cause of blurred vision. Mission in appropriate the learning process is not clear.

2. Annualize the Concepts related to Sangha Administration of Religious Studies of Buddhist Monks. The results of questionnaires to a sample of 169 people found that a series of opinions on Administrative Affairs Ministry of Religious Studies of Buddhist Monks. The overall high level. When considering each aspect found that opinions on Administrative Affairs Ministry of Religious Studies of Buddhist Monks in each level is based on the principles of management include planning, organizing. The executive director of the control and so on.

3. Guidelines for the Administration of Religious Affairs, Ministry of Education of Buddhist Monks in Nakhonnayok that 1) Planning policy, as a practical

measure to achieve that goal. Management practitioners at all levels is to practice as planned. Improvements Plan ahead and consult the conference. Working plans According to the scheduled time. To achieve 2) Organization, the relationships between individuals within the agency itself. The assignment of authority and responsibility. The management structure and systems to ensure compliance with the distribution of authority. Determine individual responsibility Lange. People known to carry out various projects provide appropriate resources appropriately. 3) Commanding, executives ordered subordinates to work either. And to confirm that he has fulfilled the task assigned by the potential or not. Responsible management requires the ability to motivate subordinates to perform their best. Authorization to work in the personnel office report. Persons or entities subordinate to the ministry. Representations as appropriate, the competent. 4) the Coordinating of the teaching staff to deliver the required policies, monitoring policy provide practical guidance to be in the same direction. Coordination is divided into two parts : the internal coordination and liaison office to an external agency to 5) to control the tracking of personnel within the office report. Want to know each other under performance is on target to office. There is a way to fix the problem continues. The key is to prevent a drop off to duty. And abandon to work an administrative oversight a Dutch manually. Along with the presentation of the evaluation of teaching effectiveness that much. As well as assess the obligations of each agency.

Keywords: Sangha Administration, Religious Studies, Sangha Administrators

1. บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เป็นด้านหนึ่งในหกด้านในการจัดองค์การทางพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวิทยุทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใด ๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (Religious Affairs Department, 1997) ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าการ

พระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ซึ่งว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (Religious Affairs Department, 1997) ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าการเผยแผ่จะมีความหลากหลายโดยการใช้เทคโนโลยีในการจัดการด้านการเผยแผ่มีมากขึ้น เช่น การใช้สื่อด้านการพิมพ์ คือ หนังสือธรรมะ ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ คือ การใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ในรูปแบบของซีดีธรรมะ ทำวีดิโอธรรมะเสนอทางโลกเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ดังนั้น การจัดการด้านการเผยแผ่จึงมีความหลากหลายมากขึ้น แต่ว่าสิ่งยั่วยุในยุคนี้ก็ยังมีมากเช่นเดียวกัน อันเป็นปัญหาทั้งจากภายในตัวบุคคลนั้นเองหรือปัญหาภายนอก คือ การขาดบุคลากรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ฉะนั้น การเอาใจใส่ การจัดการในด้านการเผยแผ่ก็ต้องมีการบริหารให้ทันต่อโลกปัจจุบัน ต่อบุคคลที่เป็นจุดเป้าหมาย เพื่อให้สำเร็จผลตามความประสงค์ได้ (P.A. Payutto, 1997)

ดังนั้น ผู้ทำการวิจัยจึงสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน และพัฒนาระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในจังหวัดนครนายกให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และนโยบายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางที่คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาคอื่น ๆ นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ และการทำวิจัยเรื่องนี้อาจเป็นผลดีต่อวงการคณะสงฆ์ไทยที่จะได้แนวคิดหรือวิธีการที่จะปฏิรูปการคณะสงฆ์ที่ดีได้ เพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรของคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาตลอดไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาทั่วไปในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก” ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก ตามหลักอภิปาบท 4 และตามหลักการจัดการตามแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2553) จำนวน 5 ด้านประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก

1) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกประกอบด้วย พระภิกษุ ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำนวน 18 รูป/คน

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ พระภิกษุและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้ได้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกที่มีความสมบูรณ์

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่ คือ เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครนายก

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษารวบรวมข้อมูลในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558- มีนาคม พ.ศ. 2559 รวม 13 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยใช้วิธีสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ และนำเสนอต่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ผลการวิจัย

1) **ด้านการวางแผน** ควรจัดประชุมเพื่อแจ้งรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของงานอยู่เสมอ และมอบหมายงานแก่บุคคล โดยดูความถนัด ความสามารถของบุคลากรแต่ละบุคคล ยุทธศาสตร์การบริหารบุคคล โดยทางวัดพิจารณาจาก ความรู้และประสบการณ์ของบุคคล ให้มีความเหมาะสมกับภาระงาน การเรียน การสอน จะต้องวางแผนงานในการบริหารสำนักศาสนศึกษา

วางโครงสร้างในการบริการ วางตัวบุคคลที่จะมาช่วยงาน และบุคคลในสำนักโดยการคัดสรรจาก วิทยฐานะ ความรู้ ความเหมาะสม ความสามารถแต่ละบุคคลให้เป็นไปในแนวทางของแผนงานและ โครงสร้าง การบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสำนักศาสนศึกษา ยุทธศาสตร์การ บริการบุคคล คือมุ่งเน้นให้พระภิกษุมีความรู้ทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพ ทางคณะสงฆ์

2) ด้านการจัดการ ผู้บริหารควรจะมีการบริหารการเงินสำนักศาสนศึกษา ต้องมี บุคลากรเจ้าหน้าที่ด้านการเงิน (ไวอาวัจกร) มาช่วยควบคุมดูแลการเงินร่วมกับผู้บริหารสำนักศาสน ศึกษา ก็จะมีข้อเสียคือการเบิกจ่ายในการบริหารงานจะมีสภาพคล่องน้อยลง อาจทำให้ขาดความ ต่อเนื่องในการดำเนินงาน จุดอ่อนของศาสนศึกษา คือ ไม่มีนิติบุคคล (เงินเดือน) แก่ผู้สอน และไม่มี รางวัล แก่ผู้เรียนเมื่อสอบได้ ดังเช่นสำนักต่างๆของประเทศเราที่มีสถิติสอบนักธรรม บาลี ได้มากๆ ก็ เพราะมีรางวัลค่าหัวด้วยปัจจัยส่งเสริมการเงินเป็นเครื่องล่อใจ อันนี้ก็เป็นปัญหาหนักใจแก่เจ้าสำนัก ที่จะต้องหาทุนที่จะสนับสนุนการศึกษา ดังนั้น วิธีการบริหารการเงินในสำนักศาสนศึกษา ข้อเสียคือ จุดอ่อนไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายรวมถึงการประชุมปรึกษาหารืออย่างเนื่องนิตย์

3) ด้านการบังคับบัญชา โดยการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับสำนักเรียนให้เกิด ประโยชน์ตามความเหมาะสม อย่างประหยัด มีคุณภาพ ตามหลักการและกฎระเบียบสำนักเรียน มี เจ้าหน้าที่คอยกำกับดูแลจัดทำบัญชีคุมวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งรายรับรายจ่าย ในการเบิกจ่าย งบประมาณ และรายงานผลการดำเนินงานเป็นขั้นตอนเพื่อการดูแลรักษา มิให้เกิดการสูญหาย และ ต้องมีการปรับปรุงซ่อมแซม ดูแลมิให้วัสดุอุปกรณ์ สิ่งปลูกสร้างเสื่อมโทรมเสียหายชำรุดมีความรู้ ความสามารถให้เหมาะสมกับหน้าที่ มีการให้เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรให้ศึกษาต่อและดูงาน การ บริหารพัสดุอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องขยายเสียง โต๊ะ เก้าอี้ ตำราเรียน ให้อยู่ในสภาพพร้อม ใช้งานตลอดเวลา การพิจารณาการบริหารวัสดุอุปกรณ์นั้นๆจะต้องมีการจัดทำบัญชีรายรับ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ

4) ด้านการประสานงาน ผู้บริหารต้องประสานงานให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมสำนักศาสน ศึกษา มีความเจริญรุ่งเรืองโดยการขอความอนุเคราะห์การสนับสนุนจากบริษัทเอกชน ได้มีส่วนร่วม ในการทำบุญกุศลในการพัฒนาพระพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ การจัดการระบบบริหารให้ สำนักศาสนศึกษา มีการพัฒนาต้องมีการวิเคราะห์โครงสร้าง ภารกิจ การดำเนินงาน ปริมาณ คุณภาพ และสภาพของสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สำนักพระพุทธศาสนาแห่ง ชาติ ตามระบบการศึกษาคณะสงฆ์ไทย การดูแลอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับ ประเพณีวัฒนธรรม สังคมของพระภิกษุสามเณร การบริหารวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์เพื่อการศาสน ศึกษา มีบุคลากรด้านการศาสนศึกษา มีจริยธรรม คุณธรรม มีความรู้ มีความสามารถ บุคลากรมี ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามวุฒิการศึกษา จัดให้มีสวัสดิการ และทุนการศึกษา เป็นบำเหน็จรางวัลในด้านการเรียน

5) ด้านการควบคุม ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการผู้ได้รับมอบหมายให้ ดูแลด้านการศึกษาหรือเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีวิธีการชักชวนเจ้าคณะพระสังฆาธิการประชุมวาง

นโยบายสนับสนุนการศึกษา เจ้าสำนักศาสนศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีบารมีในด้านใดด้านหนึ่ง ในการที่จะทำให้อาตมโยมเลื่อมใสศรัทธา หรือไม่ก็ต้องอาศัยหลวงพ่อดอกค้ำศิทธิในวัดช่วยอุปถัมภ์ เช่น วัดโสธร วัดบางพลีหลวงพ่อดอ วัดพนัญเชิง เป็นต้น ถ้าไม่มีหลวงพ่อดอกค้ำศิทธิ ตัวเจ้าสำนักก็จะต้องมีการตลาด บริหารจัดการที่ดี หรือไม่ก็ต้องมีทุนนิธิตอกผลที่จะนำพามาใช้ในด้านกิจกรรมการศึกษา เช่น วัดปากน้ำภาษีเจริญ เป็นต้น วิธีการหาทุนทรัพย์นั้นควรใช้วิธีส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรไปศึกษายังสำนักอื่นๆ ที่ไม่ไกลนัก เพื่อสร้างบุคลากรของตัวเอง

6. อภิปรายผล

1) **ด้านการวางแผน** พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายได้ว่า การวางแผนหาเงินทุนและรางวัล เพื่อให้แก่ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียนบาลี ตามลำดับขั้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า มีการวางแผนการจัดการศึกษาแผนกบาลี ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ตามหลักสูตร กฎระเบียบที่เหมาะสมในยุคโลกาภิวัตน์ มีการวางแผนการประสานงานโดยมีการแบ่งทีมงานให้กับคณะผู้ทำหน้าที่ในการเรียนการสอนและการสอบวัดผล ตามที่แม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sonnachai Mahapanyo (2013) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ด้านการปกครอง ในรูปแบบเดิมๆ มีการประชุมเพื่ออบรมพระสังฆาธิการตามมติมหาเถรสมาคม หรือการจัดหลักสูตรในระยะสั้นๆ เท่านั้น จึงมีองค์กร หรือสถาบันที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมีการกระจายอำนาจ ประสานสร้างประโยชน์ สร้างเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน ด้านการศึกษา มีการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่ยังคงไว้ซึ่งพระธรรมวินัย แต่มีการศึกษาพระปริยัติธรรมสายสามัญ หรือการศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น

2) **ด้านการจัดองค์การ** พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารได้จัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาแผนกบาลีที่เป็นระบบตามประเพณีนิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา มีการจัดหาอาจารย์พิเศษภายนอกมาเป็นวิทยากรส่งเสริมความรู้ให้แก่แก่นักเรียนบาลีได้ทราบทักษะและประสบการณ์เชิงลึก มีการกำหนดหน้าที่และรายได้แก่ผู้รับผิดชอบทางการจัดการศึกษาแผนกบาลีที่ชัดเจน และมีการแต่งตั้งครู อาจารย์ ประจำชั้นต่างๆ ให้มีความพร้อมเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามแผนการเรียนการสอนและการสอบวัดผล ผู้บริหารสำนักเรียนได้กำหนดให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ตั้งอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha amnat Pawatthano (2013) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม อยู่ใน

ระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะสภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการ ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษา พระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียน เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคลคือพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนี้ มีการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมเป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิวฐิสามัญญตา เป็นต้น

3) ด้านการบังคับบัญชา พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายได้ว่า มีการกำหนดจัดโครงสร้างของการบริหารงานด้านการศึกษาของสำนักเรียนอย่างเคร่งครัดในการแต่งตั้งที่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่บุคลากรทางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในยุคโลกาภิวัตน์ ได้จัดให้มีการจัดฝึกอบรม สัมมนาเชิงวิชาการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อสร้างทีมงานให้เกิดความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานเชิงลึก มีการจัดกิจกรรมเสริมความรู้แก่ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาบาลี เช่น การปฏิบัติธรรม เทคนิคการสอน และการสอนทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ผู้บริหารของท่านได้ส่งเสริมครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาบาลี เข้าประชุม อบรม สัมมนาไปศึกษาดูงานในสถานที่ปฏิบัติงานจริง และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีการสนับสนุนทุนทรัพย์และพัฒนาคู อาจารย์ ให้ได้ทำผลงานทางวิชาการตามสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ออกไปสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสหัสจิตสาโร(2551) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิจัยการบริหารองค์กรคณะสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า การบังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและถอดถอนเป็นอำนาจหน้าที่ของบริหารชั้นต้นหรือผู้บริหารที่สูงกว่า ได้ดำเนินการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง และมีการมอบอำนาจในการตัดสินใจยิ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีลำดับชั้นสูงกว่า การจัดการบริหารในแต่ละวัดยังไม่เด่นชัด รวมทั้งการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับภาค จนถึงระดับวัดการปกครองมีการรวมแบ่งการปกครองให้เป็นไปในแต่ละภาค จังหวัด อำเภอและเจ้าคณะตำบล การศึกษาของวัดและของคณะสงฆ์โดยรวมมีระบบบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ การศึกษาสงเคราะห์ได้มีการกำหนดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดี และมีรูปแบบและระบบที่ดีต่อการให้การอนุเคราะห์แก่ประชาชน

4) ด้านการประสานงาน พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งอภิปรายได้ว่า มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ตรวจสอบบัญชี กำหนดวันสอบวัดผล ตามกฎระเบียบของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีการจัดทำบัญชีนักเรียน เก็บรักษาเอกสาร และการบำรุงรักษาวัตถุสิ่งของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ได้มีการรวบรวมเก็บรักษาเอกสาร กฎระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ให้คงอยู่ถาวร และมีการติดตามผลและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณการศึกษาแผนกบาลี เช่น ค่า ยานพาหนะ เครื่องมือสื่อสาร อาคารสถานที่สอปเป็นต้น ทั้งนี้ ผู้บริหารได้ดำเนินงานธุรการ และ งานสารบรรณ รวมทั้งจัดทำสถิติงานเข้า-ออก ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี อย่างถูกต้อง ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ PhramahaSahatsa Thitasaro (2008) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิจัยการบริหารองค์กรคณะสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปราย ได้ว่า การบังคับบัญชาในองค์กรคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและถอดถอนเป็นอำนาจหน้าที่ของบริหาร ชันตันหรือผู้บริหารที่สูงกว่า ได้ดำเนินการบริหารอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลง และมีการมอบอำนาจในการตัดสินใจยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มีลำดับชั้นสูงกว่า การ จัดการบริหารในแต่ละวัดยังไม่เด่นชัด รวมทั้งการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ ระดับภาค จนถึงระดับวัดการปกครองมีการรวมแบ่งการปกครองให้เป็นไปในแต่ละภาค จังหวัด อำเภอและเจ้าคณะตำบล การศึกษาของวัดและของคณะสงฆ์โดยรวมมีระบบบริหารจัดการที่ดีและ เป็นระบบ การศึกษาสงเคราะห์ได้มีการกำหนดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดี และมีรูปแบบและ ระบบที่ดีต่อการให้การอนุเคราะห์แก่ประชาชน

5) ด้านการควบคุม พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนายกมีระดับความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุก ข้อ ซึ่งอภิปรายได้ว่า การควบคุมดูแลผู้บริหาร ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม การดูแลรักษาอาคารสถานที่ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก บาลี ซึ่งให้นักเรียนในแต่ละสำนักเรียนให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kritsana Khitdi (2004) ได้วิจัยเรื่อง "การพัฒนา รูปแบบการ ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ" ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบ การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับมาก เพราะมีรูปแบบ การประเมินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประกอบด้วยหนึ่งเป้าหมายของการ ประเมิน สองสิ่งที่มุ่งประเมิน สามวิธีการประเมิน สี่วิธีการตัดสิน ความจริงแล้วการประเมินการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของ ครู สิ่งที่ยังมุ่งประเมิน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนของครู วิธีประเมินโดยเพื่อนครู ส่วนวิธีการ ตัดสินใจใช้การเปรียบเทียบข้อมูลจากการประเมินกับเกณฑ์สัมพัทธ์ที่พัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญและ จากการประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า หนึ่งครูมีพัฒนาการของการจัดการเรียนการสอนครั้งที่ 1 อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สองโดยภาพรวมครูมีทัศนคติที่ดีอยู่ในระดับมาก ส่วนการ

ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับว่า การประเมินผลที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ทั้งทางด้านการปฏิบัติและการประเมินมีความถูกต้อง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรวางแผนในการจัดการเนื้อหาในแต่ละวิชาควรต้องครอบคลุมเจาะจงตามระดับชั้น และครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ โดยมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบด้านหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการดำเนินการสำนักเรียนให้ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส หรือผู้บริหารสำนักเรียนแต่ละแห่ง

2) ผู้บริหารควรจัดให้มีการวางแผนองค์การตามโครงสร้างการบริหารให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้มาอบหมายในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ในการพัฒนาบุคลากร ในด้านการวางแผนการสอน เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน

3) ผู้บริหารควรมีบังคับบัญชาสั่งการ และให้มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการจัดทำสื่อ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

4) ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับสูงควรประสานงานให้ระดับปฏิบัติการ ดำเนินการให้มีการวัดผลก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนการสอน และนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

5) ด้านการควบคุม โดยจัดให้มีการประเมินผลการเรียนการสอนภายในสำนักศาสนศึกษา นั้นๆ เพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเชิงคุณภาพ

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

3) ควรศึกษาการบริหารจัดการวัดที่มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์อื่นๆ เพื่อนำมาปรับปรุงองค์กรของตนยิ่งขึ้น

References

Apinan Jantane. (2013). How Important is Abiding by The Frame of Standard of Higher Education Qualification. *Journal of MCU Social Science Review*,2(1), 126 – 140.

- Jittima Phakpheang. (2015). *The Model of Administrative according to Buddhadhamma of Provincial Administrative Organization in Lower Central Area*. Dissertation Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nonphithak Paksahan. (2009). *Water Human Resort Management for Protect of Flood in The River Chee-Moon In Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Suwat Inpraphai. (2014). *The Participation of the People in Water Human Resources Management for in the Paasak River*. Dissertation Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thanat Keawcharearnphisan. (2014). *Water Human Resort Management for Protect of Flood in The River Chee-Moon in Ubonratchathani Province*. Dissertation Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Vilawan Kongsadee. (2009). *Factors Affecting Learning Achievement of 52 ID Coded Students of Business Administration, Rajapruk College, Academic Year 2009* (Research Report). Funded by Research Fund of Research Center. Nonthaburi: Rajapruk College.

แนวทางการจัดทำงานวิจัยด้านการบัญชีบริหาร
THE ARRANGEMENT TREND OF MANAGERIAL
ACCOUNTING RESEARCH

พิมพาภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์*
 Pimpaporn Puengboonpanich

บทคัดย่อ

บทความด้านการบัญชีบริหารนี้ เป็นกระบวนการศึกษาหาคำตอบอย่างเป็นระบบ (Systematic) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านการบัญชีบริหารจากประเด็นปัญหาข้อสงสัยที่น่าเชื่อถือ ลักษณะของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร แบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) งานวิจัยแบบสำรวจ 2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ 3) งานวิจัยภายหลังเหตุการณ์ หรือ งานวิจัยย้อนรอย หรือ งานวิจัยเปรียบเทียบเชิงสาเหตุ 4) งานวิจัยเฉพาะกรณี และ 5) งานวิจัยแบบทดลอง เนื่องจากการวิจัยด้านการบัญชีบริหารเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยด้านการบัญชี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร เพื่อให้ข้อมูลทางการบัญชีแก่ผู้บริหารสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารสินค้าคงคลัง วิเคราะห์พฤติกรรมต้นทุน วิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ การพิจารณายกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ กำไร ต้นทุนฐานกิจกรรม และการบริหารงบประมาณ

การวิจัยด้านการบัญชีบริหารมีกรอบแนวคิดการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารสินค้าคงคลัง พฤติกรรมต้นทุน ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ การยกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ กำไร ต้นทุนฐานกิจกรรม และการบริหารงบประมาณ โดยวิเคราะห์แนวคิดออกมาในรูปของตัวแปรหรือสิ่งที่สนใจจะศึกษาค้นคว้า กระบวนการวิจัยจึงเริ่มต้นจากการเลือกหัวเรื่อง กำหนดประเด็นปัญหาในการวิจัย ตั้งวัตถุประสงค์ การออกแบบการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลรายงาน และขั้นตอนสุดท้ายการนำเสนอผลงานและการเผยแพร่

คำสำคัญ : แนวทางการจัดทำ, การวิจัยด้านการบัญชีบริหาร

---

* Lecturer in Accounting Interdisciplinary, Christian University.

ABSTRACT

The managerial accounting researches are the procedure studies to seek the answer systematically for obtain new managerial accounting knowledge from problem issue believably. The character of managerial accounting researches have 5 types, as follows 1) Survey Research 2) Correlational Research 3) Ex Post Facto Research or Causal Comparative Research 4) Case Study Research, and 5) Experimental Research. Actually, the managerial accounting research is one of accounting research with especial objective thus the objective of managerial accounting research for giving accountancy data to the executive for the making a decision about inventory management, analysis of cost behavior, analysis of the cost for the decision making, the cancel meditation of division or some goods production cancellation, cost analysis, quantity, profit, activity base costing, and budgeting management.

The managerial accounting research has a conceptual framework about inventory management, cost behavior, the cost for the decision making, division or some goods production cancellation, cost analysis, quantity, profit, activity base costing, and budgeting management by breaking the idea comes out in the variable or the interesting thing to study, the procedure researches start from selecting a topic, issue the research problem, set the objective, research designing, data collection, data analysis, report conclusion and the last step are presentation and publication.

Keywords: Arrangement Trend, Managerial Accounting Research

1. บทนำ

ในยุคดิจิทัลมีปัญหาคิดขึ้นมากมายในการดำเนินงานทางธุรกิจ ไม่ว่าจะเกิดจากปัจจัยด้านการบัญชีที่มีปริมาณมากขึ้นในการพิจารณาสภาพแวดล้อมและตัดสินใจดำเนินงานทางธุรกิจ ตลอดจนการแข่งขันของธุรกิจมีมาก และรุนแรงขึ้นทั้งระดับภายในประเทศและระดับโลก องค์กรจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เกิดความอยู่รอดและยั่งยืน นอกจากนี้องค์กรต่างๆ ทำเหมืองข้อมูล (Data Mining) สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากเพื่อหากฎเกณฑ์ การเรียนรู้ และหาความรู้ที่มีอยู่ในระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในองค์กร (Internal Databases) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ช่วยให้ภาคธุรกิจสร้างคลังข้อมูล (Data Warehousing) เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจในประเด็นต่างๆ กอปรกับบุคลากร พนักงาน/เจ้าหน้าที่ ผู้ถือหุ้น ลูกค้าและ

สาธารณชนทั่วไปสามารถแสวงหาสารสนเทศได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยมีเทคนิคการวิเคราะห์เชิงปริมาณช่วยการคำนวณได้รวดเร็วขึ้นในการแก้ไขปัญหาองค์กร ตลอดจนความต้องการลดความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อนขึ้นและทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการบริโภคหรือใช้บริการมีมากขึ้น สถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นปัญหาที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายบัญชีการเงินที่เกี่ยวข้องจะต้องวิเคราะห์หาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไข โดยนำหลักการวิจัยด้านการบัญชีบริหารมาใช้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา เปลี่ยนแปลงต่อไป

การบัญชีบริหาร เป็นกระบวนการในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางด้านการเงินและการบัญชีเพื่อระบุการวัดผลงาน การสะสมข้อมูล การจัดเตรียมข้อมูลการวิเคราะห์การแปลความหมาย และการรายงานผลต่อฝ่ายบริหารซึ่งฝ่ายบริหารสามารถนำข้อมูลจากบัญชีบริหารไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน การควบคุมและการประเมินผลภายในองค์กร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากร ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการบัญชีบริหารจึงจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ข้อมูลของฝ่ายบริหารซึ่งไม่มีรูปแบบที่แน่นอนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการใช้ โดยข้อมูลนั้นควรเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว และเชื่อถือได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพื่อใช้ในการวางแผน การควบคุมและการตัดสินใจได้ทันที่ (Juthamon Sittiponwanichkul, 2010) ความสำเร็จของธุรกิจในปัจจุบันนั้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของกิจการที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันเหนือกว่าคู่แข่งโดยเป้าหมายหลักคือการเติบโตอย่างยั่งยืนและทำกำไรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ถึงความสำเร็จที่ต้องการ (Emmanuel et al, 1994)

เพราะฉะนั้นปัจจุบันการวิจัยด้านการบัญชีบริหารจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและประเทศเป็นอย่างมาก เพราะก่อให้เกิดความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดแนวทางเลือกในการตัดสินใจต่างๆ และความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินงานขององค์กร ตลอดจนสามารถทำกำไรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ถึงความสำเร็จที่ต้องการ นอกจากนี้เพื่อให้ได้งานวิจัยด้านการบัญชีที่มีคุณภาพ เป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้พื้นฐานการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร เพื่อให้ นักบัญชีบริหาร ได้นำการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับองค์กรใน ส่วนงานด้านการบัญชีมากขึ้น

2. ความหมายของการวิจัยด้านการบัญชี

การวิจัยด้านการบัญชี หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบ หรือ เพื่อหาข้อเท็จจริง หรือ เพื่อพิสูจน์เรื่องที่ต้องการคำตอบจากปัญหาข้อสงสัยทางการบัญชี หรือ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ทางการบัญชี แนวคิดทฤษฎีด้านการบัญชี (นิพนธ์ เห็นโชคชัยชนะ และ ศิลปะพร ศรีจันเพชร, 2554) หรือ เพื่อหาคำตอบจากผลกระทบของเศรษฐกิจ ด้วยกระบวนการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และ รายงานผลเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านการบัญชี (Oler et all., 2010) ด้วยกระบวนการด้านการวิจัยที่เป็นระเบียบแบบแผน (สุนา สิทธิเลิศประสิทธิ์, 2554) โดยมีกระบวนการที่เป็นระบบ

(Systematic) ในการค้นหาคำตอบได้อย่างน่าเชื่อถือ ซึ่งใช้วิธีการรวบรวม (Gathering) การบันทึก (Recording) และการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เพื่อค้นหาความจริง (Suminthorn Baothum, 2015) เกี่ยวกับเรื่องต่างๆที่น่าสนใจในด้านต่างๆ ของธุรกิจ และทางการบัญชีด้วยวิธีการที่เป็นระบบ (Sornchai Pisanboot, 2011)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น เป็นการเชื่อมโยงให้เห็นลักษณะของการวิจัยด้านการบัญชีได้อย่างชัดเจน

3. ลักษณะของการวิจัยด้านการบัญชีมีลักษณะสำคัญดังนี้ (Suna Sittileardprasis ed.,al 2011)

- 3.1 เป็นการค้นหาความจริงโดยอาศัยหลักวิชาการอย่างเป็นระบบ
  - 3.2 เป็นการหาคำตอบเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้านการบัญชี ตลอดจนการค้นหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลระหว่างตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องด้านการบัญชี
  - 3.3 มีเป้าหมายการค้นหาคำตอบที่ชัดเจน เพื่อการพัฒนาข้อสรุปที่เป็นนัยทั่วไป (Generalization) และตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่สังเกตได้ (Observable Experience) หรือหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence)
  - 3.4 มีเครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ โดยปราศจากความมีอคติ
  - 3.5 มีการสรุปบันทึก และการเขียนรายงานการวิจัย
  - 3.6 การมีจรรยาบรรณในการวิจัย และอาศัยความเพียรพยายาม ตลอดจนความซื่อสัตย์
- เนื่องจากการวิจัยด้านการบัญชีมีลักษณะเป็นการค้นหาคำตอบโดยอาศัยหลักวิชาการอย่างเป็นระบบ มีเครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ ดังนั้น จึงสามารถเชื่อมโยงไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการบัญชี

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการบัญชี

วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการวิจัยด้านการบัญชี มีดังนี้ (Sornchai Pisanboot, 2011; Suminthorn Baothum, 2015)

- 4.1 เพื่อให้นักบัญชีได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับงานบัญชีมากขึ้น ทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจในการดำเนินงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 4.2 เพื่อพัฒนาความรู้ด้านการบัญชีทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ให้กว้างขวางมากขึ้น
- 4.3 เพื่อประเมินประเด็นปัญหา ผลกระทบ แนวทางแก้ไขปัญหา และเสนอแนะทางออกต่างๆที่เป็นไปได้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของสังคม และองค์กร
- 4.4 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกลยุทธ์และแนวโน้มกลยุทธ์การบริหารในอนาคต

4.5 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการประยุกต์ใช้การบัญชีบริหารของนักบัญชี

4.6 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปของธุรกิจกับวิธีปฏิบัติทางการบัญชีในการบริหารที่ใช้ในการบริหารธุรกิจ

4.7 เพื่อศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลทางการบัญชีบริหารของผู้ประกอบการ

4.8 เพื่อพิสูจน์แนวคิด หรือ สร้างทฤษฎีต่างๆ ด้วยเครื่องมือทางสถิติ

การวิจัยด้านการบัญชีบริหารเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยด้านการบัญชี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร เพื่อให้ข้อมูลทางการบัญชีแก่ผู้บริหารสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารสินค้าคงคลัง วิเคราะห์พฤติกรรมต้นทุน วิเคราะห์ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ การพิจารณายกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ กำไร ต้นทุนฐานกิจกรรม และการบริหารงบประมาณ

การพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัยด้านการบัญชีทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติให้กว้างขวางมากขึ้นนั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่ชวนให้คิดต่อว่า แล้วการวิจัยด้านการบัญชีมีที่ประเภทยังต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ประเภทของการวิจัยด้านการบัญชี

การวิจัยด้านการบัญชีโดยทั่วไปสามารถแบ่งประเภทได้หลายลักษณะ ซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงทฤษฎี การวิจัยเชิงประจักษ์ การวิจัยเพื่อการสำรวจ การวิจัยเพื่อตอบสนองมาตรฐาน และการวิจัยลักษณะอื่นๆอีกมากมาย จำแนกประเภทการวิจัยด้านการบัญชีตามประเภทของการบัญชีได้ 2 ประเภท ดังนี้ (Suna Sittileardpravit, 2011)

1) การวิจัยด้านการบัญชีการเงิน (Research of Financial Accounting) หมายถึง การบัญชีที่เกี่ยวกับการจัดเก็บรวบรวม จำแนก และรายงานข้อมูลทางการเงินของกิจการที่เกิดขึ้นในอดีตให้กับบุคคลภายนอกที่ต้องการข้อมูลทางการเงิน ด้วยการถือปฏิบัติตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหรือตามมาตรฐานการบัญชี โดยจัดทำรายงานทางการเงินภายในขอบเขตของกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง 2558)

2) การวิจัยด้านการบัญชีบริหาร (Research of Managerial Accounting) หมายถึง การบัญชีที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลทางการเงินแก่ผู้บริหารภายในขององค์กรเพื่อใช้ในการวางแผน การสั่งการ การควบคุม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจการต่างๆขององค์กร โดยข้อมูลทางบัญชีอาจแสดงเป็นจำนวนเงินหรือไม่เป็นจำนวนเงินก็ได้ รายงานด้านการบัญชีบริหารจะมีรูปแบบต่าง ๆ กัน ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความต้องการข้อมูลของผู้บริหาร

นอกจากนี้พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 ได้แบ่งการบัญชีออกเป็น 8 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทยังต้องการการพัฒนาหาคำตอบทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติให้กว้างขวางมากขึ้น โดยสามารถทำการวิจัยได้ในแต่ละประเภท ดังนี้

1) การทำบัญชี หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการบันทึก รวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำรายงานการเงิน

2) การสอบบัญชี หมายถึง การตรวจสอบสมุดบัญชี เอกสารประกอบการลงบัญชี และหลักฐานอื่นๆ ตามมาตรฐานการสอบบัญชี โดยผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชี เพื่อเป็นการตรวจสอบว่างบการเงินมีความถูกต้องตามที่ควรในสาระสำคัญ

3) การบัญชีบริหาร หมายถึง การจัดทำบัญชี และรายงานทางการเงินของส่วนงานต่างๆ ในองค์กรให้แก่ฝ่ายบริหารของกิจการเพื่อใช้ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจ การจัดทำข้อมูลทางบัญชีตามความต้องการของฝ่ายบริหาร ซึ่งจะรายงานผลโดยละเอียดเฉพาะเรื่องตามความต้องการของผู้ใช้

4) การวางระบบบัญชี หมายถึง การออกแบบแผนของการปฏิบัติงานการบัญชี การจัดเก็บข้อมูลทางการเงิน การจำแนกประเภทบัญชี การบันทึกบัญชี การกำหนดแบบพิมพ์เอกสารและสมุดบัญชี การจัดทำรายการ ตลอดจนการออกแบบการใช้และการรักษาเอกสารสมุดบัญชีต่างๆ

5) การบัญชีภาษีอากร หมายถึง การนำหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหรือมาตรฐานการบัญชีมาปรับให้สอดคล้องกับประมวลรัษฎากรและกฎหมายภาษีอากรต่างๆ

6) การศึกษาและเทคโนโลยีบัญชี หมายถึง การประยุกต์เครื่องมือรวมถึงวัสดุและวิธีการ โดยใช้ศาสตร์วิชาการต่างๆ มาจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้การบัญชีตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

7) การกำหนดมาตรฐานบัญชี หมายถึง การระบุแนวคิด หรือ วิธีการที่นักบัญชีเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ในการปฏิบัติทางการบัญชีกับเหตุการณ์หรือรายการทางเศรษฐกิจ ที่เกิดขึ้นว่าจะบันทึกบัญชีเมื่อใด มูลค่าเท่าใด และเสนอรายงานในงบการเงินอย่างไร เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ประกอบด้วย ประเพณีนิยม (Conventions) กฎ ข้อบังคับ (Rules) และ วิธีปฏิบัติ (Procedures) ที่จำเป็นเพื่อกำหนดควาสิ่งใดเป็นแนวปฏิบัติ (Practice) ทางการบัญชีที่รับรอง

8) การพัฒนาวิชาชีพบัญชี หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีได้รับการพัฒนาความสามารถ (capability) ที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพ (potential) ให้ปรากฏผลสำเร็จ เพื่อเพิ่มสมรรถนะ (competence) ในด้านวิชาชีพบัญชีให้ก้าวหน้ามากขึ้นกว่าเดิม

จะเห็นได้ว่าการทำงานวิจัยด้านการบัญชีทำได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสนใจของนักวิจัยที่ต้องการจะศึกษา โดยมีการกำหนดหัวข้อที่ดี เพื่อนำไปสู่การวิจัยที่มีคุณค่าต่อไป

6. การกำหนดหัวข้อที่ดี มีข้อควรพิจารณาดังนี้ (Yut Kriwan, 2010)

- 1) สามารถกำหนดขอบเขตได้แน่นอนชัดเจน ไม่กว้าง หรือ แคบจนเกินไป
- 2) ไม่ซ้ำซ้อนกับผลงานวิจัยที่มีคนอื่นทำไว้แล้ว
- 3) มีคุณค่าและความสำคัญต่อกิจการ

4) ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิจัยได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การกำหนดหัวข้อที่ดีของนักบัญชีบริหารจะได้มาอย่างไร ขึ้นอยู่กับการศึกษาค้นคว้าการกำหนดหัวข้อด้านการบัญชีบริหาร

7. การกำหนดหัวข้อด้านการบัญชีบริหาร

ขั้นตอนแรกของการทำวิจัย นักวิจัยจำเป็นจะต้องมี “หัวข้อ” ในการวิจัยที่ตนสนใจ และมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งที่มาของหัวข้อการวิจัยอาจได้มาจากดังนี้ (Yut Kriwan, 2010; Angkana Thummasutjakarn, 2007)

7.1 ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้วิจัยเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่ประสบพบเจอด้วยตนเอง เช่น จากการปฏิบัติงานการทำบัญชีพบว่า ผู้ทำบัญชีที่มาปฏิบัติงานใหม่ มีความสามารถแก้ไขปัญหาทางบัญชีได้น้อยกว่าผู้ทำบัญชีมานาน ดังนั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า “ประสบการณ์ในการทำงาน” มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานหรือไม่ อย่างไร

7.2 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานวิจัยในด้านนั้นๆมานาน อาจได้แนวความคิดทำงานวิจัยต่อยอดได้

7.3 การเข้าร่วมประชุมวิชาการที่มีการนำเสนอผลงานวิจัย เมื่อนำมาพิจารณาอาจทำให้ได้หัวข้อประเด็นปัญหาการวิจัยได้

7.4 หนังสือ หรือ วารสาร หรือ วิทยานิพนธ์ หรือ ดุษฎีนิพนธ์ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่ายังมีประเด็นใดบ้างที่ยังไม่มีผู้วิจัย หรือ ยังมีช่องว่างที่จะทำการวิจัยต่อยอดได้ จะเป็นแนวทางทำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยที่จะทำต่อไปได้

7.5 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆของกิจการอาจทำให้เกิดปัญหาได้

7.6 การกำหนดหัวข้อจากงานวิจัยมุ่งเป้า ซึ่งเป็นหัวข้อจากระบบบริหารจัดการงานวิจัยแห่งชาติที่กำหนดขึ้นให้นักวิจัยทั่วไปที่สนใจยื่นเรื่องเสนอขอทำงานวิจัยนั้นๆได้

7.7 ปัญหาจากหน่วยงานต่างๆที่มีหัวข้ออยู่แล้วและต้องการผู้ทำวิจัยมาร่วมงาน เมื่อได้หัวข้อในการวิจัยแล้วควรต้องพิจารณาในเรื่องดังต่อไปนี้ (Sornchai Pisanboot, 2011)

- 1) จัดลำดับหัวข้อที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของกิจการมากที่สุดเป็นลำดับแรก และเรียงลำดับต่อเนื่องลงไป
- 2) ประเมินการเวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆที่คาดว่าจะต้องใช้ในการดำเนินงานวิจัย
- 3) เลือกหัวข้อที่มีความสำคัญมากที่สุดและไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายในการทำงานวิจัยก่อน แต่ถ้าหากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและค่าใช้จ่ายให้เลือกหัวข้อที่มีความสำคัญรองลงมาในการทำวิจัย

นักบัญชีบริหารเมื่อได้ประเด็นหัวข้อที่จะทำการศึกษาค้นคว้าแล้ว คงอยากทราบต่อไปว่าระเบียบวิธีวิจัยด้านการบัญชีบริหารมีกี่ประเภท และแต่ละประเภทจะมีลักษณะเป็นอย่างไร

8. ลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยด้านการบัญชีบริหาร

การวิจัยด้านการบัญชีบริหารมีลักษณะในการรายงานผลการค้นพบข้อมูลให้ผู้บริหารของกิจการ เพื่อใช้ในการวางแผน การสั่งการ การควบคุม และการตัดสินใจในการดำเนินงานของกิจการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งวิธีวิจัยออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (Suminthorn Baothum, 2015)

1) งานวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) เป็นการวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ทราบว่าประชากรมีลักษณะอย่างไร มีความคิดเห็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น “ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเซรามิกส์จังหวัดลำปางเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลต้นทุนเพื่อการบริหาร” (Hataitip Thongsamer, 2013)

2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ตัวอย่างเช่น “ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลจากบทวิเคราะห์ที่ผู้บริหารกับตัวชี้วัดทางการเงินในอนาคต” (Wuttichai Hanrunroj, 2011)

3) งานวิจัยภายหลังเหตุการณ์ หรือ งานวิจัยย้อนรอย (Ex Post Facto Research) หรือ งานวิจัยเปรียบเทียบเชิงสาเหตุ (Causal Comparative Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาหาสาเหตุ หรือผลกระทบที่เกิดจากความแตกต่างที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น “ปัจจัยที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการในประเทศไทย” (Jarunee Apiwatpaisam, 2012)

4) งานวิจัยเฉพาะกรณี (Case Study Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือศึกษาเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ ศึกษาเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยนำมาศึกษาโดยละเอียดเพื่อหาข้อสรุป ข้อค้นพบการวิจัยประเภทนี้จะใช้ได้เฉพาะขอบเขตที่ศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรกลุ่มอื่นได้ ตัวอย่างเช่น “ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกระแสไฟฟ้าจากเซลล์แสงอาทิตย์ของบริษัท สแตนดาร์ด ยูนิคส์ ชัพพลาย (ไทยแลนด์) จำกัด อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน” (Rujirat Pareepatsakul, 2011)

5) งานวิจัยแบบทดลอง (Experimental Research) การวิจัยประเภทนี้จัดเป็นการวิจัยที่ดีที่สุดในการค้นหาสาเหตุที่เกิดขึ้น โดยนักวิจัยจะจัดกระทำตัวแปรอิสระ และสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในตัวแปรตาม ซึ่งนักวิจัยจะต้องดำเนินการทดลองโดยสร้างให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาการบัญชีเบื้องต้น 1 เรื่องการวิเคราะห์รายการค้าของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบแก้ปัญหาตามขั้นตอน การแก้โจทย์ปัญหาของโพลยา กับการสอนตามปกติ” (Nittaya Thongkum, 2008) งานวิจัยประเภทนี้ยังไม่พบในสถานประกอบการธุรกิจ แต่พบในการบริหารงานในสถานศึกษา (Suminthorn Baothum, 2015)

ลักษณะของระเบียบวิธีวิจัยด้านการบัญชีบริหารมีหลายประเภทดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีผู้ศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยที่หลากหลาย และมีตัวแปรของการวิจัยด้านการบัญชีบริหารที่น่าสนใจ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางานด้านการบัญชีบริหารอย่างกว้างขวางต่อไป

9. ตัวแปรของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร

ผู้วิจัยด้านการบัญชีบริหารเมื่อได้หัวข้อการวิจัย ประเด็นปัญหา และกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนแล้ว จะต้องกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีตัวแปรที่จะศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ดังตัวอย่างในตารางที่ 1

กรอบแนวคิดการศึกษา	ตัวแปรที่ศึกษา
1. การบริหารสินค้าคงคลัง	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการบริหารทันเวลา (Just In Time: JIT) - การตีราคาสินค้าด้วยวิธีถัวเฉลี่ย - การตีราคาสินค้าด้วยวิธีเข้าก่อนออกก่อน
2. พฤติกรรมต้นทุน	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนผันแปร - ต้นทุนคงที่ - ต้นทุนกึ่งผันแปร
3. ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้ - ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ - ต้นทุนเสียโอกาส - ต้นทุนจม - ต้นทุนส่วนแตกต่าง - ต้นทุนส่วนเพิ่ม
4. การยกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด	<ul style="list-style-type: none"> - รายได้ของหน่วยงานหรือค่าขายของสินค้าที่จะยกเลิก - ต้นทุนทางตรงของหน่วยงานหรือของสินค้าที่จะยกเลิก ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ - ต้นทุนที่ได้รับการจัดสรรของหน่วยงานหรือของสินค้าที่จะยกเลิก
5. การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ กำไร	<ul style="list-style-type: none"> - กำไรส่วนเกิน - อัตรากำไรส่วนเกิน - จุดคุ้มทุน - ส่วนเกินเพื่อความปลอดภัย - ต้นทุนคงที่
6. ต้นทุนฐานกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ตัวผลักดันต้นทุน

	<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มต้นทุน - กิจกรรมดำเนินงาน - การแบ่งสรรต้นทุน
7. การบริหารงบประมาณ	<ul style="list-style-type: none"> - แบบมุ่งเน้นผลงาน - แบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ - สภาพการบริหารงาน

ที่มา : ประยุกต์มาจาก Suna Sitthiloetprasit, (2011).

การวิจัยด้านการบัญชี เป็นกระบวนการศึกษาหาคำตอบอย่างเป็นระบบ (Systematic) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านการบัญชีได้อย่างน่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้สนใจศึกษาด้านการบัญชีบริหารจึงควรให้ความสนใจกระบวนการในการทำวิจัยด้านการบัญชีบริหาร

10. กระบวนการในการทำวิจัยด้านการบัญชีบริหาร

การวิจัยเป็นกระบวนการในการค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 8 ขั้นตอน ดังนี้ (Yut kaiyawan, 2010)

10.1 การกำหนดหัวข้อที่จะทำวิจัย (Selecting a Topic) เป็นขั้นตอนแรกของการทำวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกหัวข้อที่อาจเกิดจากความอยากรู้ ความสงสัย การฟัง การสนทนา เป็นต้น หลักการเลือกหัวข้องานวิจัย มีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) เป็นประโยชน์หรือไม่ แก้ไขปัญหาได้ ประเด็นน่าสนใจ เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม 2) พิจารณาด้านผู้วิจัยทำได้หรือไม่ มีความเชี่ยวชาญ มีข้อมูลสนับสนุน และอยู่ในสายงานที่เกี่ยวข้อง 3) สภาพเอื้ออำนวยต่อการวิจัย คุ่มค่าหรือไม่ และทันต่อเหตุการณ์ (Angkhana Thamsatkan, 2007)

10.2 กำหนดประเด็นปัญหาในการวิจัย (Issue the Research Problem) เมื่อกำหนดหัวข้อได้แล้ว ผู้วิจัยจะต้องกำหนดประเด็นปัญหาในการวิจัย การกำหนดประเด็นปัญหาที่ดี มีหลักการ 4 ประการ คือ 1) ขอบเขตแน่นอนชัดเจน ไม่กว้าง / แคบจนเกินไป 2) ไม่ซ้ำซ้อนกับผลงานวิจัยที่มีคนอื่นทำไว้แล้ว 3) มีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคมส่วนรวม และ 4) ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำวิจัยได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะต้องสังเคราะห์ (Synthesis) จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)

10.3 ตั้งวัตถุประสงค์ (Objective) เป็นการแสดงให้เห็นทราบถึงเป้าหมายของผู้วิจัยว่าต้องการศึกษาอะไร กับใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ แง่มุมใด อย่างไร โดยแจกแจงรายละเอียดเรื่องที่จะศึกษาเป็นข้อๆ

10.4 การออกแบบการวิจัย (Research Designing) เป็นการวางโครงสร้าง (Structure) และแนวทางในการดำเนินการวิจัยที่บอกให้ผู้วิจัยทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไร ต้องระมัดระวังในเรื่องใด และไม่ควรทำอะไรในกระบวนการวิจัย ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยจะ

ช่วยให้ผู้วิจัยรู้หลักการในการออกแบบการวิจัยที่เหมาะสมกับคำถามวิจัย สามารถวางแผนดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนให้สอดคล้องและบรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การออกแบบการวิจัยที่มีประสิทธิภาพมุ่งที่จะให้ได้ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

10.4.1 การออกแบบการวัดค่าตัวแปร (measurement design) ประกอบด้วยการวางแผนกำหนดวิธีการวัดหรือพัฒนาเครื่องมือวัดตัวแปร โดยมีกิจกรรมสำคัญดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดให้ครอบคลุมและชัดเจน
- 2) ระบุโครงสร้างและความหมายของตัวแปรที่ต้องการวัดให้ชัดเจน
- 3) กำหนดมาตราวัด (scale) และสร้างเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดและตัวแปรที่ต้องการจะวัด
- 4) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability)
- 5) กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุวิธีการ ช่วงระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูล

6) กำหนดรูปแบบและวิธีวัดค่า หรือควบคุมตัวแปรเกิน ซึ่งอาจใช้วิธีการจัดสมาชิกเข้ากลุ่ม โดยการสุ่ม (random assignment) การนำตัวแปรเกินมาใช้เป็นตัวแปรอิสระ การจัดสภาพการณ์นั้นให้คงที่เพื่อขจัดอิทธิพลของตัวแปรเกิน และการควบคุมตัวแปรเกินด้วยวิธีการทางสถิติ

10.4.2 การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง (sampling design) ประกอบด้วย การวางแผนกิจกรรมสำคัญ คือ การกำหนดรูปแบบและวิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการจัดทำกรอบการสุ่มที่สมบูรณ์ และ เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างที่ทำให้ได้ตัวอย่างที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกหน่วยของประชากรมีโอกาสที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าๆกัน หรือที่เรียกรวมการสุ่มตัวอย่างลักษณะนี้ว่า การสุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (probability sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 วิธี ได้แก่

- 1) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)
- 2) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic random sampling)
- 3) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling)
- 4) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (cluster random sampling)
- 5) วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling)

10.4.3 การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (statistical design) ผู้จัดทำโครงการต้องวางแผนเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1) การเลือกใช้สถิติที่สอดคล้องกับคำถามการวิจัย และเหมาะสมกับมาตรวัดตัวแปร (scale) และวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งการวิเคราะห์และบรรยายข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ถูกต้อง

2) การเลือกใช้สถิติเชิงสรุปอ้างอิงที่เหมาะสมกับข้อตกลงเบื้องต้น (basic assumption) และวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

10.5 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการทางสถิติที่มีความสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบสนองวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับกรอบแนวความคิด สมมุติฐาน เทคนิคการวัด และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งหมายรวมทั้ง การเก็บข้อมูล (Data Collection) คือ การเก็บข้อมูลขึ้นมาใหม่ และการรวบรวมข้อมูล (Data Compilation) ซึ่งหมายถึง การนำเอาข้อมูลต่างๆที่ผู้อื่นได้เก็บไว้แล้ว หรือรายงานไว้ในเอกสารต่างๆ มาทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อ

10.6 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้บางครั้งยังมีรูปแบบที่กระจัดกระจายไม่เป็นระบบ จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นระบบหรือเป็นหมวดหมู่เกิดเป็นสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อสรุปอ้างอิงไปยังประชากรต่อไป ศาสตร์ที่ถูกนำมาเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ เรียกว่า สถิติ ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ด้วยมือ หรือวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้

10.7 การสรุปผลรายงาน (Conclusion Report) หมายถึง การสรุปผลการวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาแล้ว ซึ่งเป็นการเสนอข้อเท็จจริง หรือความรู้ ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ อันเป็นแนวทางในการเสนอข้อมูลทางวิชาการแนวใหม่ หรือปรับปรุงข้อมูลเดิม

10.8 การนำเสนอผลงานและการเผยแพร่ (Presentation and Publication) หมายถึง การเผยแพร่งานวิจัยของนักวิจัย และนักวิชาการ ซึ่งผลงานวิจัยเป็นบทบาทหน้าที่หลักของคณาจารย์และนักวิจัยภายใต้พันธกิจด้านการวิจัย และบริการวิชาการของสถาบันการศึกษา ซึ่งการเผยแพร่ผลงานวิจัยนั้นมีอยู่หลายช่องทาง เช่น การตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ Poster presentation และการนำเสนอในเวทีระดับชาติ และนานาชาติ ทั้งนี้การนำเสนอในเวทีระดับชาติ และนานาชาติเป็นวิธีการเผยแพร่ที่เร็วที่สุด (Boromarajonani College of Nursing Chonburi, 2017)

11. การนำไปใช้ประโยชน์

บทความนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้นักวิจัยด้านการบัญชี หรือผู้สนใจด้านการบัญชี บริหารมีความเข้าใจความรู้พื้นฐานการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร เพื่อสนับสนุนให้นักบัญชีบริหารมีแนวทางในการจัดทำงานวิจัยในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การบริหารสินค้าคงคลัง พฤติกรรมต้นทุน ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ การยกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ

กำไร เป็นต้น และส่งเสริมให้นำผลการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับองค์กรในส่วนงานด้านการบัญชีมากขึ้น

นอกจากนี้บทความนี้เป็นการเสนอการใช้แนวปฏิบัติทางการบัญชีบริหาร ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ผู้สนใจในการทำวิจัยควรมีการศึกษาถึงข้อมูลเชิงปฐมภูมิด้วย ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆจากการใช้แนวปฏิบัติทางการบัญชีบริหารที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

12. สรุป

การวิจัยด้านการบัญชี เป็นกระบวนการศึกษาคำตอบอย่างเป็นระบบ (Systematic) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านการบัญชีจากปัญหาข้อสงสัยได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการค้นหาความจริงโดยอาศัยหลักวิชาการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆด้านการบัญชี ตลอดจนการค้นหาคำตอบที่ชัดเจน เพื่อการพัฒนาข้อสรุปที่เป็นนัยทั่วไป (Generalization) และตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่สังเกตได้ (Observable Experience) หรือหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) โดยมีเครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ โดยปราศจากความมีอคติ และมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักบัญชีได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์กับงานบัญชีมากขึ้นทั้งในด้านการวางแผน การตัดสินใจในการดำเนินงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ลักษณะของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร แบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) งานวิจัยแบบสำรวจ 2) งานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ 3) งานวิจัยภายหลังเหตุการณ์ หรือ งานวิจัยย้อนรอย 4) งานวิจัยเฉพาะกรณี และ 5) งานวิจัยแบบทดลอง โดยมีกรอบแนวคิดการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารสินค้าคงคลัง พฤติกรรมต้นทุน ต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ การยกเลิกหน่วยงานหรือการผลิตสินค้าบางชนิด การวิเคราะห์ต้นทุน ปริมาณ กำไร ต้นทุนฐานกิจกรรม และการบริหารงบประมาณ โดยมีขั้นตอนแรกของการทำวิจัย เริ่มจากการเลือกหัวข้อเรื่อง กำหนดประเด็นปัญหาในการวิจัย ตั้งวัตถุประสงค์ การออกแบบการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลรายงาน และขั้นตอนสุดท้ายการนำเสนอผลงานและการเผยแพร่ ทั้งนี้แหล่งข้อมูลของการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร มาจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

กล่าวโดยสรุป แนวทางการจัดทำงานวิจัยด้านการบัญชีบริหารเป็นการนำเสนอความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยด้านการบัญชีบริหาร โดยมีเป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักบัญชีหันมาสนใจทำการวิจัยด้านการบัญชีบริหารมากขึ้น เพื่อให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพบัญชีต่อไป

13. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1) นักบัญชีควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการบัญชีอย่างต่อเนื่องโดยการทําวิจัย เพื่อให้การทำงานด้านการบัญชีได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งจะสามารถรายงานผลให้กับผู้บริหารได้อย่างรวดเร็ว โดยที่ผู้บริหารจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้เพื่อประโยชน์ในการวางแผน การควบคุม และตัดสินใจสั่งการได้อย่างถูกต้องต่อไป ซึ่งบทความนี้ได้เสนอแนะตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดของการบัญชีบริหารไว้เป็นแนวทางแก่ผู้วิจัย

2) ธุรกิจควรให้ความสำคัญกับการบัญชีบริหาร เพื่อสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน โดยได้นำบัญชีบริหารมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ห้างหุ้นส่วน กิจการค้าเจ้าของคนเดียว เป็นต้น ซึ่งพบว่ายังมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการบัญชีบริหารค่อนข้างน้อย

3) ธุรกิจควรมีการส่งเสริมให้นักบัญชีได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทําวิจัยด้านการบัญชีบริหารและมีการพัฒนาศักยภาพในการทำงานวิจัย โดยควรจะได้รับกรอบเกี่ยวกับการทําวิจัยด้านการบัญชี เพื่อให้การจัดทำบัญชีและการนำเสนอรายงานทางการเงินมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Angkana Thummasutjakarn. (2550). *Business Research*. Songkra : Numpol Press.
- Dararat Sukkaeo and Sumpun Jandee. (2550). *Strategic Management Accounting Trend of Thailand (A Buddhist Era Is 2541-2549)* (Research Report). Rajamangara University of Technology Rattanakosin.
- Emmanuel, C., David O. and Kenneth M.(1994).*Accounting for Management control*. Secondedition, Chapman & Hall, London.
- Hataitip Thongsamer.(2556). *Knowledge and Understanding of Ceramic Industry Entrepreneurs in Lampang Province towards Using Information for Cost Management*. Thesis Research of Master of Accountancy of Chiangmai University.
- Jarunee Apiwatpaisarn.(2555). The Factor that Use in Forecasting Effect Work Practice of Group Business Accountant Serves in Thailand. *Journal of Accounting Profession*.8(21): 58-77.
- Juthamon Sittiponwanichkul.(2553). The Evolution of the Accountancy Administration to the Change in the View Point for the Executive. *Journal of Accounting Profession*. 6(17): 90-91.

- Kittipan Kongsawatkieat.(2552). *Business Research Methodology*. Bangkok : Pearson Education Indochina.
- Nipun Henchokchaichana and Sillapaporn Srijunpet.(2554). *Accounting Theory*. Bangkok: TPN Part., Ltd. Press.
- Nittaya Thongkum. (2551). *Comparison of between Education Achievement and the Attitude to Accounting Learning at the Beginning 1 about Trade Entry Analysis of 1 Level Student at Study by Usage the Teaching Technical to Solve a Problems Follow the Step, to Solve Problems of Polya, and the Normally Teaching*. Research Report. Thesis Research of Master of Education. Thepsatri Rajabhat University.
- Rujirat Pareepatsakul. (2554). *The Costs and Production Returns from the Electric in the Solar Cell: Standard Units Supply (Thailand) Co., Ltd., Amphur Banti, Lamphun Province*.Independent Study of Master of Accountancy. Chiangmai University.
- Salatool Buakaw. (2549). *The Applying Accountancy Management of Accountants in Smes, Production Goods Group, in Northeastern Border*.Thesis Research of Master of Accountancy of Mahasarakam University.
- Sekaran, U. (2000). *Research Methods for Business : A Skill-Building Approach*. Thai Edition. New York: John Wiley & Sons.
- Sirinporn Kumpeng. (2557). *Demand of Longan Exporters in Northern Region on Using Managerial Accounting Information*. Thesis Research of Master of Accountancy of Chiangmai University.
- Sornchai Pisanboot. (2554). *Business Research*.4th. Bangkok: S. Asia Press (1989) Co., Ltd.
- Suminthorn Baothum. (2558). *Accounting Research*. Bangkok : Triple Education Co., Ltd.
- Suna Sittileardpravit ed.,al.(2554). How to Accountancy Research?. *Journal of Modern Management*. 9(1): 16-27.
- Wuttichai Hanrunroj. (2554). *The Relationship between the Data Disclosure from Executive Analyses and the Financial Indicator in the Future*. Thesis Research of Thammasat University.
- Yut Kriwan. (2553). *Foundation Research*. 5th. Bangkok: Pimdee Co., Ltd.

ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13
THE EFFICIENCY DEVELOPMENT OF SANGHA ADMINISTRATION
MODEL IN 13TH REGION SANGHA ADMINISTRATION

พระครูสมุห์ชินวรวัตร ธีรภทฺโท*
พระสุธีวีรบัณฑิต** ธิติวุฒิ หมั่นมี***

Phrakhrusamuh Chinworawat Thirabhattho (Junjuea),
Phra Suthiwirabandit, Thitiwut Manmee

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 2) เพื่อนำเสนอประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 21 รูป/คน เพื่อหาการปกครองคณะสงฆ์เบื้องต้นก่อนนำเสนอต่อการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และข้อมูลที่ได้ไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากกลุ่มตัวอย่าง 302 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า 1. ด้านดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยให้พระภิกษุ ในสังกัดวัด ลงอุโบสถกรรมฟังพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือนมีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือนที่ผู้บัญชาเหนือตนจัดประชุมให้พระภิกษุทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็นตลอดทั้งปีการให้คณะสงฆ์ห่มผ้าสีราชนิยมให้เหมือนกันและพร้อมเพรียงกันทั้งภาค 13 ห้ามพระสงฆ์ขบรถและมีเจ้าคณะปกครองสอดส่องดูแลอยู่เป็นประจำ 2. ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความ

---

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สงบเรียบร้อยดีงามพบว่ามี การส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์การปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัดควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมไม่ใช่เพื่อตนเอง 3. ด้านระงับอธิกรณ์ พบว่า พระสังฆาธิการถือปฏิบัติในกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย อย่างเคร่งครัดลงโทษพระภิกษุสามเณรภายใต้การปกครองโดยสมควรตามพระพุทธบัญญัติมีระเบียบ ในการลงโทษต่อภิกษุผู้ทุศีล 4. ด้านการแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ พบว่า พระสังฆาธิการให้มีการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายอย่างเป็นระบบและโปร่งใสออกกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัดให้การช่วยเหลือเกื้อกูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธบริษัท 5. ด้านควบคุมการบังคับบัญชาเจ้าคณะปกครองพบว่าพระสังฆาธิการมอบหมายให้พระภิกษุสามเณร ทำวัตรเช้า - เย็น ตลอดทั้งปีมีการจัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำวัดอย่างเป็นระบบสนับสนุนให้พระภิกษุเรียนปริยัติสามัญ-ปริยัติแผนกธรรม-แผนกบาลี โครงการหนึ่งมหาเปรียญหนึ่งอำเภอ 6. ด้านตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนพบว่า เมื่อมีกิจกรรม ในงานปกครองของวัดหรือทางคณะสงฆ์พระสังฆาธิการมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอส่งเสริมพระภิกษุสามเณรออกไปปฏิบัติธรรมตามสมัยปีละ 2 ครั้งได้ดำเนินการประชุมให้ความรู้ในการบำเพ็ญกุศล ระหว่างคณะสงฆ์กับคฤหัสถ์ในปกครองอยู่เสมอห้ามพระถ่ายรูปสะพายกล้อง

2. ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า 1) หมั่นประชุมกันเนื่องเนติย คือ ท่านได้ดำเนินการประชุมพระภิกษุสามเณรภายในพื้นที่ปกครองเป็นประจำ ท่านได้ดำเนินการประชุมระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชนอยู่เนืองๆ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม คือ การประชุมทุกคนต้องเคารพกฎระเบียบ มีมารยาทที่ดีในการประชุม เคารพประธานในการประชุม 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรทำที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติคือผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย และกฎหมายของบ้านเมือง เอื้อต่อพระธรรมวินัย 4) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น คือ ควรจัดให้มีกิจกรรมอบรมหรือสัมมนาแก่พระภิกษุใหม่อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อให้พระภิกษุใหม่ได้พบปะเจ้าคณะปกครองและเพื่อนสหธรรมิกต่างวัดมากขึ้น 5) การไม่ล่ออำนาจค้นหาความอยากที่เกิดขึ้น คือ การเสียสละที่ดี การมีใจเมตตาปราณีกับผู้อื่นที่ดี เป็นคุณธรรมที่จะช่วยปิดกั้นความล่ออำนาจค้นหาที่จะเกิดขึ้นในจิตได้ 6) การยินดีในเสนาสนะป่า คือ ควรดูแลเสนาสนะที่อยู่อาศัยให้สะอาดเรียบร้อยปลอดภัย เป็นสาเหตุให้เกิดความสงบ สงบ ไม่พลุกพล่านจนเกินไป ให้เกิดระเบียบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 7) สพรหมจารีผู้มีศีลดีงามยังไม่มาขอให้มา คือ ควรมีนโยบายเข้มงวด เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัด โดยนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการพัฒนาวัดให้มากขึ้น

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การปกครองของพระสังฆาธิการ, คณะสงฆ์ ภาค 13

ABSTRACT

The purposes of the research topic “The effectiveness of the Buddhist ecclesiastical official monk administration in the Buddhist clergy administrative region 13 (1) to study the Buddhist clergy administration in the Buddhist clergy administrative region 13 (2) To present the effectiveness of the Sangha administration of the Buddhist ecclesiastical official monk working in the clergy administrative region 13 by mixed method research between qualitative research, which in-depth interview was done in 21 monks sample group to develop primary pattern before presenting to focus group discussion, and quantitative research, which survey research was done in 302 monks sample group, which were selected by simple random sampling method. Questionnaire was used for data collection. Data were analyzed by descriptive statistics on the percentage, average, and standard deviation.

The result of this research, found that:

1. Current situation the effectiveness of the Buddhist ecclesiastical official monks administration in the clergy administrative region 13, it is found that : 1) Every monks in the temple hold a religions service in the Buddhist chapel and fortnightly recitation of the fundamental precepts. The monthly meeting of the Buddhist ecclesiastical official monks was hold by the higher rank monks. There was the morning or evening chanting everyday for whole year. It is the regulation for monks in the region 13 to wear the Royal robe colour style. Monks are not permitted to drive car or other vehicles. The monk deans observe the behavior of monks in the region. 2) Control and enhance goodness: it was found that the Buddhist education, the ecclesiastical education, the propagation, the public assistance, the sangha public aids, and the administration to control monks and novices to follow the rules of the temple and the Vinaya, were supported. The provincial meditation centers were established for public purposes not for individual benefits. It was successful to monitor monks in the region without complaint about misconduct. 3) On control the disciplinary case of dispute : it was found that the Buddhist ecclesiastical official monks follow the rules which are not against the Vinaya and punish the monks who do misconduct properly as the Buddhist canon. There were clear regulations to punish monks of bad conduct for example asking money for alms or set umbrella-like tent in community area. 4) On proper problem solution: it was found that the Buddhist ecclesiastical official

example asking money for alms or set umbrella-like tent in community area. 4) On proper problem solution: it was found that the Buddhist ecclesiastical official monks had income and expense accounts done systematically and clearly. To set the regulations which are not against the nation laws. To support the development in life quality of the Buddhist group and to honestly complete the mission which was assigned by the leader. 5) On administration: it was found that the Buddhist ecclesiastical official monks assigned the monks and novices to chant in the morning and in the evening whole year. The monk history records were collected systematically. Monks were supported to study the general Buddhist education-Dhamma section-Pali section in the project of one amphoe one Buddhist scholar. 6) On monitoring and meeting: it was found that the Buddhist ecclesiastical official monks usually were delighted to join the activities which were held by the clergy. The ecclesiastical monks always supported monks and novices to do meditation twice a year. The seminar for offering knowledge how to make merit was held usually for target groups which were both laypeople and monks. Do not allow monks to use camera to take photo.

2. On presenting the effectiveness of the sangha administration of the Buddhist ecclesiastical official monks in region 13: it was found that 1) Regular meeting which means the ecclesiastical monks usually hold the meeting both between monks and novices and between Buddhist monks and laypeople. 2) All together meeting which means each participants should follow the rules and regulations, be good manner in meeting, respect the chairman of meeting. 3) Do not set the new rules which is not the Buddhist canon: the monk leaders should follow the Vinaya and the nation laws. 4) Respect the respectable monks: should hold the education course or seminar for novices at least once a month to let the novices meet the monk leaders and fellow dhamma farer from other temples more often 5) Do not surrender to craving: sacrifice and metta are the dhamma principal to prevent craving. 6) To be satisfied in the forest living: should clean and tidy the living place regularly. Clean and tidy living place can cause peace and easy to follow the regulations strictly. 7) Fellow monk: should set strict regulations for administration in the temple by using more high technology in the temple development.

Keywords: Effectiveness, Rule of Buddhist Monks, Chapter 13.

1. บทนำ

การบริหารคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดีพระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการจัดการ หรือมีแนวคิดซึ่งขึ้นอยู่กับ การแบ่งงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะการบริหารคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ มี อำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอธิกรณ์เกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลัก ใน งานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การ เผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎระเบียบ ข้อบังคับและมติมหาเถรสมาคม (Religious Affairs Department, 1997) การวิจัยเรื่องนี้ต้องการที่ จะศึกษาประสิทธิผลการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ว่าการปกครองในแต่ละ พื้นที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร และสอดคล้องกันตรงไหนบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดประสิทธิผลและวิธีการปกครองในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 มี 4 จังหวัด คือ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด อาจจะเป็นแนวทางที่ คณะสงฆ์ในเขตปกครองภาคอื่นๆ นำไปปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

2.2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13” ผู้วิจัยได้มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการปกครอง ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักอภิธานนิยาม 7 และการ ปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย 2) ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม 3) ระงับอธิกรณ์ 4) ด้านแก้ไข ข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ 5) ด้านควบคุมการบังคับบัญชา เจ้าคณะปกครอง

6) ด้านตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2008)

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของเจ้าอาวาสผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และตำแหน่ง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 และการปกครองคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย 2) ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม 3) ด้านระงับอธิกรณ์ 4) ด้านแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ 5) ด้านควบคุมการบังคับบัญชาเจ้าคณะปกครอง 6) ด้านตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยประสิทธิภาพการปกครองของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ผู้วิจัยได้กำหนดพระภิกษุสงฆ์ที่ใช้ในการวิจัยได้จำนวน 1,332 รูป พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่คือ เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 มี 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารของประสิทธิภาพการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 13 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง (Sample) มาจากการเปิดตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 302 รูป โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำข้อมูลที่ได้อันวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่

สอดคล้องกัน การบันทึกวีดิทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Audio & video recording) (Silverman, D., 2000) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นและมุมมอง ค่านิยมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ระบุไปถึงการบอกเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นในบุคคลนั้นๆ และที่สำคัญการสัมภาษณ์จะเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นในอดีตมาพรรณนาได้ (Creswell, J. W., 2007)

5. ผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1) ด้านดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย พบว่า ให้พระภิกษุในสังกัดวัด ลงอุโบสถกรรมฟังพระปาฏิโมกข์ทุกกึ่งเดือน มีการเข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการประจำเดือน ตามมติ มส.ที่ 143/2559 ที่ผู้บัญชาหนือตนจัดประชุม ให้พระภิกษุทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น ตลอดทั้งปี พระสังฆาธิการได้ดำเนินตามนโยบายของเจ้าคณะผู้ปกครองอันเป็นกลไกนำไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

2) ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม พบว่า มีการส่งเสริมการ ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ การปกครองพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของวัด ควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

3) ด้านระงับอธิกรณ์ พบว่า พระสังฆาธิการถือปฏิบัติในกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ลงโทษพระภิกษุสามเณรได้ปกครองโดยสมควรตามพระพุทธรูปบัญญัติ มีระเบียบในการลงโทษต่อภิกษุผู้ทุศีล ได้ดำเนินตามนโยบายของเจ้าคณะผู้ปกครองเพื่อเป็นกลไกนำไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ตามมติมหาเถรสมาคม ที่ 349/2559 เรื่องพระภิกษุสามเณรประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณะสาธูป

4) ด้านแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ พบว่า พระสังฆาธิการให้มีการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายอย่างเป็นระบบและโปร่งใส ออกกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด ตามมติมหาเถรสมาคม ที่ 17/2559 ให้การช่วยเหลือแก้กฏการพัฒนาคูณภาพชีวิตของพุทธบริษัท ได้ดำเนินตามนโยบายของเจ้าคณะผู้ปกครอง จึงเกิดผลสำเร็จตามมา

5) ด้านควบคุมการบังคับบัญชาเจ้าคณะปกครอง พบว่า พระสังฆาธิการมอบหมายให้พระภิกษุสามเณรทำวัตรเช้า-เย็น ตลอดทั้งปี มีการจัดทำทะเบียนประวัติพระภิกษุสามเณรที่อยู่ประจำวัด อย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้พระภิกษุเรียนปริยัติสามัญ-ปริยัติธรรม-แผนกบาลี ส่งเสริมการศึกษาแผนกบาลีให้พระภิกษุสามเณรได้มีความรู้ความสามารถได้นำมาสู่การปฏิบัติในทุกจังหวัด

6) ด้านตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน พบว่า เมื่อมีกิจกรรมในงานปกครองของวัดหรือทางคณะสงฆ์พระสังฆาธิการมีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมอยู่เสมอส่งเสริมพระภิกษุสามเณรออกไปปฏิบัติธรรมตามสมัยปีละ 2 ครั้ง ได้ดำเนินการประชุมให้ความรู้ในการบำเพ็ญกุศล ระหว่างคณะสงฆ์กับคฤหัสถ์ในปกครองอยู่เสมอ

5.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 อภิปรายผลสภาพทั่วไปประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

1) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ด้านงานปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย พบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการปกครอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D. = 3.132$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrommeenate P. (2009) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม” พบว่า การพัฒนาผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม พบว่า มีความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม พบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการปกครองด้านควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย โดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.38$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D. = 0.638$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonsit S. (2003) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมและเครื่องมือประเมินผลในการพัฒนาครูเครื่องมือ นวัตกรรม ที่ใช้ประกอบการพัฒนาครูประกอบด้วย คู่มือพัฒนาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู เอกสารเสริมความรู้ด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ และเอกสารเสริมความรู้ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จากการประเมินคุณภาพเอกสาร พบว่า ทุกรายการมีผลประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

3) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ด้านระงับอธิกรณ์ พบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์

ภาค 13 ตามหลักการปกครองโดยผลรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=3.13$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.89$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า ข้อ 5) พระสังฆาธิการ ส่งเสริม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panich A. (2007) ได้วิจัยเรื่อง “องค์ประกอบประสิทธิผลองค์กรของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบประสิทธิผลองค์กรของมหาวิทยาลัยราชภัฏประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) พฤติกรรมการบริหาร 2) ความพึงพอใจในการทำงาน 3) สภาพแวดล้อม ภายในองค์กร 4) เทคโนโลยี 5) ความผูกพันต่อองค์กรและ 6) โครงสร้างองค์กร 2. ประสิทธิผลองค์กรของมหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับมาก 3. ความผูกพันต่อองค์กรเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลองค์กรของมหาวิทยาลัยราช

4) ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ด้านแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครองให้เป็นไปโดยชอบ พบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการปกครองด้านด้านแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะปกครอง โดยผลรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.21$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.575$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า ข้อ 4. พระสังฆาธิการดำเนินการประชุมการระงับอธิกรณ์ในพื้นที่ปกครองเป็นประจำ และ ข้อ 5. พระสังฆาธิการถือปฏิบัติในกฎระเบียบที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Janyasupab P. (2000) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการกำหนดขนาดโรงเรียนที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจของโรงเรียนมัธยมศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า 1. อายุครู เงินเดือนครู ขนาดห้องเรียน และ ระยะเวลาเปิดดำเนินการของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับขนาดของโรงเรียน ขณะที่อัตราส่วนนักเรียนต่อครู คาบการสอนครูต่อสัปดาห์ มีความสัมพันธ์ในทางลบกับขนาดโรงเรียน โดยโรงเรียนที่มีอายุครู เงินเดือนครู ขนาดห้องเรียน ระยะเวลาเปิดดำเนินการของโรงเรียนมากที่สุด

6.2 อภิปรายผลประสิทธิผลการปกครองของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อสภาพประสิทธิผลการปกครองของ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.29$) และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก ($S.D.=0.456$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าข้อ 4) ด้านภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakru Uthai kitphiphat (Wirut Suk-in). (2011) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ผลการศึกษาวินิจฉัย ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี

ตามหลักสัปติศธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย สรุปได้คือ ด้านปริสัญญุตตา ด้านอตัตถัญญุตตา ด้านอตถัญญุตตา ด้านบุคคลปโรปริญญุตตา ด้านธัมมัญญุตตา ด้านมัตถัญญุตตา และด้านกาลัญญุตตา การเปรียบเทียบภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ตามหลักสัปติศธรรม โดยรวมปฏิเสศสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งหมด กล่าวคือ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี ประสบการณ์การปฏิบัติงาน แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักสัปติศธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี คือ พระสังฆาธิการควรนำหลักสัปติศธรรมทั้ง 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และส่งเสริมให้มีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เกิดเอกภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาเถรสมาคมควรมีการกำหนดหลักกติกขุอปรีหานิยธรรม 7 ให้เป็นพันธกิจและเป็นรูปแบบในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้จริง

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรเสนอให้มีการกำหนดรูปแบบเพื่อยกระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้ทันต่อสถานการณ์และสอดคล้องกับการบริหารงานของรัฐ อันจะทำให้คณะสงฆ์มีความก้าวหน้าและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น

3) เจ้าคณะปกครองระดับสูง เช่น เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค ควรกำหนดให้มีการตรวจสอบ ประเมินผล วัดมาตรฐานการบริหารงานของพระสังฆาธิการโดยการนำหลักกติกขุอปรีหานิยธรรม 7 ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรเพิ่มระยะเวลาในการประชุมเป็นอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อให้พระสงฆ์สามารถติดตามข่าวคราวจากทางการคณะสงฆ์อย่างทันเหตุการณ์จะได้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมได้

2) ควรจัดให้มีการประชุมสังฆจรเพื่อที่จะได้หมุนเวียนกันประชุมในเขตปกครองของแต่ละตำบลหรืออาจจะทดลองจัดการประชุมทางโทรศัพท์

3) การกำหนดกฎเกณฑ์กติกาใดๆ ขึ้นมาใช้ในเขตปกครองก็ดีหรือในแต่ละวัดก็ดีให้อิงพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ

4) ควรส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

5) ควรให้มีการประเมินผลงานของพระสังฆาธิการโดยคณะสงฆ์จากนอกพื้นที่เพื่อตัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการแต่งตั้งหรือเลื่อนสมณศักดิ์หรือให้เจ้าคณะปกครองเตรียมการล่วงหน้าให้พระสังฆาธิการแต่ละรูปสร้างผลงานเพื่อการรับพระราชทานตั้งหรือเลื่อนสมณศักดิ์ตามลำดับอาวุโสก็ได้

6) ควรที่จะให้มีการประสานงานร่วมกันกับภาครัฐและเอกชนให้มีการส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าและธรรมชาติและให้ความรู้แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ อันจะทำให้เกิดผลดีแก่การปฏิบัติธรรมและเป็นการอนุเคราะห์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทั่วไป

7) ควรที่จะดำเนินการปฏิรูปทัศนียภาพในวัดของตนให้น่าอยู่อาศัยเพื่อปฏิบัติธรรม และมีฝ่ายปฏิบัติต้อนรับพระอาคันตุกะผู้สัจจมาโดยเฉพาะ โดยให้เน้นเรื่องของการปฏิบัติ ตามระเบียบวินัยเป็นหลัก

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เลือกเวลาเก็บข้อมูลที่ไม่ตรงกับช่วงเข้าพรรษา เพื่อที่จะได้มีข้อเปรียบเทียบที่ชัดเจนว่า สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในบางด้าน เช่น อายุ และพรรษา ทำให้มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์แตกต่างกันอย่างไร

2) ปัจจัยเรื่องการศึกษาทั้งสามัญและทางธรรม ล้วนมีผลต่อความคิดเห็นของพระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญ แต่การศึกษาทางบาลีมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยเกินไปหากต้องการวัดผลของปัจจัยด้านการศึกษาทางบาลีที่มีผลต่อความคิดเห็นของพระสงฆ์ อาจต้องกำหนดกลุ่มตัวอย่างใหม่ หรือเปลี่ยนประชากรใหม่ เช่นทำการวิจัยในโรงเรียนบาลีก็ได้

3) ให้เปลี่ยนหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นการส่งเสริมการนำหลักธรรมอื่นๆ ไปประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ด้วย

References

- Boonsit S. (2003). *The Study of Pattern in Development of Study Plan Among The Teachers Under The Office of Khonkhaen Primary Educational Service Area Office.*(Doctoral Dissertation). Measurement and Evaluation. Graduate School: Srinakharinwirot University.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions.*
- Janyasupab P. (2000). *The Development of Economic Optimum Size Determination Models for Secondary School* (Doctoral Dissertation). Faculty of Education: Chulalongkorn University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2008). *Kaṅ Pokkhrōṅg Khana Song Thai [The Administration of Thai Buddhist Sangha].* Bangkok: Mahachulalongkornrajavitayala Printing House.
- Panich A. (2007). *The Organization Effectiveness Factors of Rajabhat Universities* (Doctoral Dissertation). Department of Educational Administration. Graduate School: Sipakorn University.

- Phrakru Uthakitphiphat (Wirut Suk-in). (2011). *Leadership Applying the Seven Sappurisadhammas of Buddhist Ecclesiastical Officials in Uthai Thani Province* (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrommeenate P. (2009). *The Form of Educational Leadership Development According to Buddhadhamma* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Naresuan University.
- Religious Affairs. Department. (1997). *Khūmu Phra Sangkhāthikān Wādūai Kān Khana Song Læ Kān Phrasātsana* [Guideline for Buddhist Ecclesiastical Official Monk about Buddhist Sangha and Activites]. Bangkok: Religious Affairs Printing House.
- Silverman. D. (2000). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London: Sange.
- Strauss. A. and J. Corbin. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park. California. Sage.
- Yamane. Taro. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harpen and Row.

หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่
INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES INTO THE MINDS OF
NEW AGE EXECUTIVES

อภิชาติ พานสุวรรณ*

Apichat Pansuwan

บทคัดย่อ

ผู้บริหารถือเป็นบุคคลสำคัญขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นบุคคลที่นำองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองหรืออยู่รอดภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำที่ดีต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารงาน และการบริหารคนผู้นำต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม มีการศึกษาเกี่ยวกับผู้นำไว้หลายด้านเช่น ประเภทของผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ ภาวะผู้นำ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง บุคลากรในองค์กรถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร การบริหารคนให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารต้องมีเครื่องมือในการบริหารที่เหมาะสม มีการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือในการบริหารคนไว้ทั้งแนวคิดทฤษฎีตะวันตกและตะวันออกซึ่งได้แก่การเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารคน ได้แก่ พรหมวิหาร4 อคติ4 โดยพรหมวิหาร4 มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารคน เป็นการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: หลักพุทธพระศาสนา, เครื่องมือ, ผู้บริหารยุคใหม่

ABSTRACTS

Manager is a key person in both the public and private sectors, leading the organization to thrive or survive under ever-changing circumstances. Good leaders must have the knowledge and skills in administration. And the management of the leader must be good and moral. There are many leaders who study leadership. Type of leader Leadership Features Leadership Leadership Change Personnel in the organization is an important management factor. Managing people to work efficiently and effectively Management must have the right management tools. There are studies on the tools of human management, both Western and Eastern theories, namely, the application of Buddhist principles to the administration of man, namely, the four virtues 4, 4 by the blessing 4. Used as a

---

* Lecturer in Public Administration Local government Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.

machine to administer people. It motivates the worker. This affects the level of efficiency and effectiveness in the operation.

Keywords: Buddhism, Tools, New Age. Manager

1. บทนำ

ผู้บริหารยุคใหม่ในปัจจุบันเริ่มมีผู้บริหารที่มีอายุน้อยและประสบการณ์น้อยมากขึ้น เพราะมีคุณวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าผู้มีอายุมาก ประสบการณ์มาก ทำให้ได้รับโอกาสเป็นผู้บริหารองค์กร จากการเป็นคนรุ่นใหม่ทำให้คิดเร็ว พุดเร็ว ทำเร็ว เครื่องมือที่นำมาใช้ครองใจคนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในองค์กรได้ เครื่องมือที่ผู้บริหารใช้กับผูปฏิบัติได้บังคับบัญชาจึงเป็นตัวชี้ชะตาการบริหารองค์กรของผู้บริหารยุคใหม่ให้ประสบความสำเร็จหรือล้มสลาย ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะเลือกใช้เครื่องมือครองใจคนในองค์กร และจงใจให้ผูได้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามที่ผู้บริหารกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำองค์ความรู้ต่างๆมาบูรณาการและประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม

เครื่องมือที่ผู้บริหารนิยมนำมาใช้ครองใจคนแบ่งเป็นเครื่องมือตามแนวคิดชาติตะวันตก กับแนวคิดชาติตะวันออก ในบางครั้งผู้บริหารเลือกใช้เครื่องมือเพียงด้านเดียว แต่สถานการณ์ที่ผู้บริหารเผชิญอยู่นั้นมีความซับซ้อน จึงไม่น่าแปลกใจว่า คนที่เป็นผู้บริหาร มักเป็นโรคเครียดหรือปวดหัวข้างเดียว เป็นโรคความดันโลหิตสูงหรือโรคหัวใจและร่างกายทรุดโทรม ผมชาวแก่เร็วกว่าคนในวัยเดียวกัน และคำกล่าวที่ว่า “เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นง่าย แต่เป็นผู้บริหารนี้เสียที่ยิ่ง” สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นผู้บริหารนั้นมีความยุ่งยากซ่อนอยู่ในใจ การนำหลักพุทธบูรณาการซึ่งเป็นแนวคิดชาติตะวันออกมาใช้เป็นเครื่องมือครองใจคนร่วมกับเครื่องมือชาติตะวันตก จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้บริหารยุคใหม่

2. เนื้อหา

หลักพุทธบูรณาการเป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาใช้เป็นเครื่องมือครองใจคน โดยบูรณาการเข้ากับเครื่องมือครองใจคนตามแนวคิดชาติตะวันตก ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ โดยเฉพาะการครองใจคนและประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน การเลือกครองใจคนที่เหมาะสมกับทักษะและการปฏิบัติงาน ทำให้ได้ผลงานงานมีประสิทธิภาพ ตรงกันข้ามผลงานที่มีประสิทธิภาพต่ำเกิดจากการเลือกใช้เครื่องมือ คือ อำนาจของผู้บริหารสั่งการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารที่อายุน้อยและได้รับการศึกษามาอย่างดี แต่ปฏิบัติงานได้ต่ำกว่าศักยภาพของตนอย่างมีนัยสำคัญนั้นเป็นเพราะว่าพวกเขาไม่เข้าใจพลวัตของอำนาจ และเพราะพวกเขาไม่ได้ฝึกฝนและพัฒนาสัญชาตญาณที่จำเป็นในการได้มา และใช้อำนาจอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Jacon, Catlie K.,2000) จะเห็นได้ว่า”การครองใจคนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน” การครองใจคนต้องบูรณาการเข้ากับหลักคิดอื่นๆที่ใช้เป็นเครื่องมือครองใจคน ซึ่งนำไปสู่การติดต่อระหว่างผู้บริหารกับผูปฏิบัติงาน อนึ่งผู้บริหารยังมีการติดต่อสัมพันธ์เป็นการ

ส่วนตัวกับผู้ปฏิบัติงานมากเท่าไร ประสิทธิภาพของผู้บริหารสูงตามไปด้วย (Chomphong Mongkhonwanit, 1991) การบริหารที่มีประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

การครองใจคนเป็นความสามารถของผู้บริหารในการผูกสัมพันธ์อันดีกับผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วยความสามารถ ดังนี้

1. ความสามารถในการติดต่อสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้บังคับบัญชาเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

2. การทำงานเป็นทีมที่ราบรื่น

3. การปฏิบัติต่อผู้มาติดต่อด้วยเป็นอย่างดี

4. ความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อผู้อื่น

5. การเสริมสร้างความสามัคคีและการร่วมกิจกรรมของหมู่คณะ

คุณค่าของการครองใจคน เมื่อผู้ปฏิบัติปฏิบัติได้แล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. มีความสุข เพราะเป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน เมื่อไปทำงานจะมีเพื่อนฝูงห้อมล้อม ทำให้ทำงานด้วยความสุขใจ

2. มีความสมหวังยิ่งขึ้น ผู้มีความสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้จะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน ทำให้ความคิดเห็นความสามารถ ตลอดจนการทำงานได้รับการสนับสนุนหรือช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เป็นผลให้เมื่อเราทำงานสิ่งใดก็ได้รับความร่วมมือ มีผู้ช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จและในทางตรงกันข้าม หากเราไม่สามารถเข้ากับใคร ๆ ได้ จะทำการสิ่งใดก็ล้วนเป็นเรื่องยาก

3. เป็นบุคคลที่ได้รับการชื่นชมยินดีจากสังคม ผู้ที่สามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ จะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับยกย่องจากสังคมเป็นที่น่าชื่นชมยินดี ทำการสิ่งใดก็มีผู้เห็นดีเห็นงามด้วย แต่ถ้าเป็นบุคคลที่เพื่อนฝูงรังเกียจ ย่อมยากที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม

4. มีความสุขในบ้าน ผู้ที่มีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลในครอบครัวของตนเองได้ง่ายขึ้น ทำให้บุคคลที่อยู่ในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บ้านจึงมีความสุขและความสุขในบ้านนี้จะมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงาน

ประสบความสำเร็จในการทำงานเพิ่มขึ้น ผู้ที่สามารถเข้ากับใคร ๆ ก็ได้ จะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตระดับหนึ่ง แต่ถ้าสามารถเข้ากับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานได้ จะเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำงานเป็นสองเท่า เพราะจะได้รับการสนับสนุนจากทุกคนอย่างเต็มที่ เนื่องจากมีความพึงพอใจและเต็มใจที่จะให้การช่วยเหลือเป็นพิเศษ ผู้บริหารที่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาได้ จะเป็นที่โดดเด่นเพราะมีผู้เห็นความสามารถ ทำให้ตำแหน่งหน้าที่การงานได้รับการสนับสนุนให้ดีขึ้น ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงานก็คือการที่ความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น ๆ

(Thongthopha Wiryaphan, 2004)

จากเหตุผลข้างต้นการครองใจคนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบริหารและหลักพุทธบูรณาการ เป็นเครื่องมือครองใจคนที่ผู้บริหารยุคใหม่ควรเลือกนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การบริหารงานของตน

เครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่

เครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่เลือกใช้ประกอบด้วย เครื่องมือตามแนวคิดชาติตะวันตกและเครื่องมือตามแนวคิดชาติตะวันออก เครื่องมือครองใจตามแนวคิดชาติตะวันตก มีลักษณะจูงใจผู้ปฏิบัติงานก่อให้เกิดการปฏิบัติงานด้วยความเชื่อมั่น ศรัทธา เคารพในตัวผู้บริหาร โดยเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารนิยมใช้มี 2 ประเภท ได้แก่ 1. สิ่งจูงใจ 2. คุณธรรม สิ่งจูงใจเป็นสิ่งที่สร้างให้เกิดความต้องการพยายามทำงานที่ท้าทายสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้อื่น ควบคุมผู้อื่นได้ โดยอาศัยสิ่งจูงใจดังนี้

1. การจ่ายค่าตอบแทนตามผลงาน (Pay for Performance) ตามแนวคิดของ Frederick W. Taylor คือ การให้ค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับผลงานของแต่ละบุคคลทำได้ ได้แก่

1.1 การจ่ายค่าตอบแทนตามจำนวนชิ้นงานที่ทำสำเร็จ (Piece Rate)

1.2 การจ่ายค่าตอบแทนตามยอดขาย (Sales Commission)

2. โบนัส (Bonuses) คือ รางวัลพิเศษที่ให้พนักงานที่มีผลงานที่ดี

3. การแบ่งกำไร (Profit Sharing) คือ การแบ่งกำไรบางส่วนขององค์กรให้พนักงานของบริษัท โดยสัดส่วนในการแบ่งขึ้นอยู่กับระดับผลการปฏิบัติงานอันเนื่องมาจากการที่พนักงานช่วยลดค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุนให้กับองค์กร

4. การแบ่งประโยชน์ (Gain Sharing) คือ การแบ่งค่าตอบแทนให้กับพนักงานอันเนื่องมาจากการที่พนักงานช่วยลดค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุนให้กับองค์กร

5. การให้เป็นเจ้าของหุ้น (Stock Option) คือ การให้สิทธิพนักงานในการซื้อและถือหุ้นของบริษัทซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจูงใจให้พนักงานทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะว่าหากพนักงานที่ถือหุ้นทำงานหนักขึ้นย่อมมีผลประกอบการของบริษัทให้ดียิ่งขึ้น และผลประกอบการของบริษัทดียิ่งขึ้นก็จะส่งผลให้มูลค่าหุ้นเพิ่มมากขึ้นด้วย

6. การจ่ายค่าตอบแทนเพื่อความรู้ (Pay for Knowledge) คือ การให้ค่าตอบแทนตามทักษะที่พนักงานมีหรือให้ค่าตอบแทนตามวุฒิการศึกษาที่ได้ หรือค่าประสบการณ์

สิ่งจูงใจไม่ใช่ตัวเงิน (Nonmonetary Ways of Motivation)

สิ่งจูงใจไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความยืดหยุ่นในการทำงานหรืออื่น ๆ เช่น ได้รับการปฏิบัติที่ดีจากผู้บริหาร โดย

การให้เกียรติเอาใจใส่พนักงาน (Thoughtfulness) คือ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความรู้สึกของพนักงาน เช่น การลดการตำหนิลูกน้อง พูดชมเชยให้มากขึ้นหรือกล่าวขอบคุณเพื่อแสดงเจตนาปรารถนาว่าพอใจผลงานของพนักงาน

สวัสดิการสนับสนุน (Work life Bone Fits) คือสิทธิประโยชน์อื่นที่สนับสนุนให้พนักงานทำงานดีขึ้น เช่น เงินอุดหนุนบุตร สิทธิพิเศษในการมีมือถือและคอมพิวเตอร์แบบพกพา เพื่อเพิ่มความสะดวกในการทำงานและอื่น ๆ ที่สนับสนุนให้พนักงานมีความสุข

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน (Surroundings) เพราะมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น แสงสว่างที่เพียงพอ น้ำดื่ม สวนพักผ่อน ห้องอาหาร เป็นต้น

การเสริมสร้างทักษะและการให้โอกาสในการศึกษาเพิ่มเติม (Skill-Building & Education Opportunities) การให้ความรู้แก่พนักงานเพิ่มเติมสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ จัดให้พนักงานที่ต้องการมีทักษะเพิ่มเติมร่วมทำงานและศึกษางานกับพนักงานผู้ที่มีความสามารถ หรือให้โอกาสในการศึกษาต่อภายนอกหรือการส่งเข้าอบรม-สัมมนา ภายนอก

วันหยุดพักผ่อน (Sabbaticals) เพื่อลดความเครียดและความเหนื่อยล้าในการทำงาน จะเป็นการทำให้พนักงานเกิดความจงรักภักดีและซื่อสัตย์ทุ่มเทต่อองค์กรมากขึ้น (อารีย์ แฝ่วสกุลพันธ์, 2552) และทำให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจึงเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารผู้ปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยเฉพาะผู้บริหารที่สามารถสร้างศรัทธาในผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานทุกคนพร้อมให้ความช่วยเหลือ ปฏิบัติเต็มความสามารถ เหมือนคนถูกความคุมจิตใจ ปฏิบัติตามได้ขอให้ผู้บริหารสั่งอย่างมีความสุข

ผู้บริหารมีการบริหารองค์การให้สมาชิกทุกคนมีความสุขในการปฏิบัติงานร่วมกัน ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานต้องรับรู้ได้ถึงความต้องการของผู้บริหาร การบริหารงานในรูปแบบนี้เป็นการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ที่เน้นการจูงใจและการตอบสนองในองค์การ

บาร์นาร์ดได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจและการตอบสนองในองค์การ สรุปได้ดังนี้

1. การได้รับความร่วมมือจากบุคคลในการทำงานเป็นความต้องการเบื้องต้นขององค์การ (The willingness to cooperate is basic requirement of organization)

2. ในการปฏิบัติตามความต้องการของบุคคลในองค์การ บุคคลแต่ละคนก็จะต้องยอมเสียผลประโยชน์ของตนเองด้วย (In complying the individual must “surrender” his personal preferences) ในส่วนนี้บาร์นาร์ดเน้นความสำคัญว่า ผู้บริหารควรใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) ในการออกคำสั่ง และเมื่อมีผู้ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจที่จะยอมเสียผลประโยชน์หรือสิทธิที่เขาควรจะได้รับ ซึ่งจะช่วยให้การบริหารงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ก็จะเป็นสิ่งที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่บาร์นาร์ดเรียกว่าเป็นการปฏิบัติที่เสียสละ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคล

3. คำสั่งควรสอดคล้องกับความไม่สนใจไยดีของบุคคล (The order must fall within the person’s “zone of indifference”) ต่อคำถามที่ว่า เพราะเหตุใดบุคคลแต่ละคนจึงต้องเต็มใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาด้วย บาร์นาร์ดให้ความเห็นว่าความไม่สนใจไยดีของบุคคลแต่ละคนที่มีต่อคำสั่ง เป็นความพอใจโดยปราศจากจิตสำนึกของคน

จากทฤษฎีการจูงใจและการตอบสนองในองค์การ ผู้บริหารจึงทำหน้าที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่ผู้รับ เครื่องมือครองใจคนที่ผู้บริหารเลือกใช้ประกอบด้วย การให้สินทรัพย์ สิ่งของ และการให้รางวัล การให้คำแนะนำ สอนงาน ชี้ช่องทางให้ได้รับโอกาสดี ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความก้าวหน้า มีความมั่นคงในอาชีพ และเมื่อครองใจคนในองค์การได้ การปฏิบัติงานต่างๆก็เป็นเรื่องง่าย เพราะมนุษย์นั้นมีความต้องการอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสามารถให้หรือตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานก็สามารถนำผู้ปฏิบัติงานร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ มีความรู้สึกผูกพันกับองค์การต้องการอยู่กับองค์การของตนตลอดไป มีการปฏิบัติตามระเบียบวินัยหรือนโยบายขององค์การ การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างท่วมท้น แต่เครื่องมือที่เลือกใช้ตามแนวคิดชาติตะวันตกไม่อาจนำไปสู่การครองใจคน และช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติงานร่วมกันอย่างราบรื่นตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะพอใจ แรงจูงใจที่ประกอบด้วยเกียรติยศ ชื่อเสียง เหยียดติตรา เกียรติภูมิ และพลังอำนาจของบุคคล เป็นสิ่งที่องค์การมอบให้ได้ในบางครั้ง เครื่องมือครองใจคนที่ผู้บริหารยุคใหม่นำมาใช้ต้องมีคุณสมบัติสามารถตอบสนองความต้องการผู้ปฏิบัติทุกเวลา นึกถึงเวลาใดก็รับได้ทันที มีความสุข มีความเบิกบานใจ เมื่อสัมผัสกับเครื่องมือที่ผู้บริหารองค์การนำมาใช้ครองใจคนในองค์การ แนวคิดชาติตะวันตกที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือครองใจคนมากที่สุด คือ หลักพุทธธรรม เป็นเครื่องมือ/วิธีการ ช่วยให้ผู้บริหารผูกสัมพันธ์อันดีกับผู้ปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติงานเป็นทีม เสริมสร้างความสามัคคีในองค์การ ผู้บริหารต้องเรียนรู้หลักพุทธธรรมเครื่องมือครองใจคน

หลักพุทธธรรมเครื่องมือครองใจคน

หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือครองใจคนตามแนวคิดชาติตะวันออก เกิดจากการนำหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องมือครองใจคน สำหรับนักบริหารก็มีหลักธรรมสำหรับยึดถือและปฏิบัติอย่างมากมาย ซึ่งได้นำเสนอไว้บ้าง เรื่องที่สำคัญได้แก่ อคติ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น หลักธรรมที่ผู้บริหารนำมาปฏิบัติก่อเกิดคุณธรรมซึ่งผู้ปฏิบัติงานภายในองค์การเกิดการยอมรับในตัวผู้บริหารและมีความเชื่อมั่นว่าเป็นผู้ใหญ่ขององค์การ คือ พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้บังคับบัญชา ที่ควรถือปฏิบัติเป็นนิตย มี 4 ประการ คือ

1. เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข
2. กรุณา ความสงสาร คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์
3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข
4. อุเบกขา วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงวิบัติ มีทุกข์

แนวความคิดครองใจคนด้วยพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารยุคใหม่

การครองใจคน คุณสมบัตินี้สำคัญยิ่งประการหนึ่งของผู้บริหาร ที่จะสร้างความเชื่อถือและความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา การ คุณสมบัตินี้ให้เกิดขึ้นได้นั้น

ผู้บังคับบัญชาต้องใช้เวลาพิสูจน์ความจริงและความดีงาม ให้ปรากฏและประจักษ์ชัดแก่ผู้อื่น โดยอาศัยหลักธรรมที่เหมาะสมกับการวางตนเองให้มีความเป็นผู้ใหญ่ในองค์กร ไม่มีอคติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงาน จิตใจไม่คิดเบียดเบียนผู้ใด คุณสมบัติของผู้บริหารแบบนี้ตรงกับคุณสมบัติของพรหมผู้เป็นใหญ่ที่มนุษย์ทั้งหลายให้ความเคารพนับถือ ผู้บริหารต้องการการยอมรับนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา ควรทำความเข้าใจกับพรหมวิหาร 4 ดังนี้ “ภิกษุในธรรมวินัยมีเมตตาจิต มีกรุณาจิต มีมุทิตาจิต มีอุเบกขาจิต เป็นผู้เข้าถึงความเป็นผู้ร่วมกับพรหม”

ความหมายของพรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย

เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข

กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี

อุเบกขา การรู้จักวางเฉย

พรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

1. เมตตาความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เรามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2. กรุณาความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3. มุทิตาคความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

4. อุเบกขาความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน (พระ Phra Phromkunaporn (P.A. Payutto), 2012)

โดยเฉพาะสมบัติและวิบัติของธรรม 4 ประการนั้น ดังนี้

ก. ความหมายโดยวิเคราะห์ศัพท์

1. เมตตา = (มีน้ำใจ) เยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

2. กรุณา = ทำความสะอาดใจแก่สาธุชน เมื่อคนอื่นประสบทุกข์ หรือถ่ายทอดทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป หรือแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์
3. มุทิตา = โมนายินดีต่อผู้ประกอบด้วยสมบัติหรือผลดีนั้นๆ
4. อุเบกขา = คอยมองดูอยู่ โดยละความขวนขวายว่า สัตว์ทั้งหลายจงอย่าผูกเวรกัน เป็นต้น และโดยเข้าถึงความเป็นกลาง

ข. ลักษณะ หน้าที่หรือกิจ (รส) ผลปรากฏ (ปัจจุปัญฐาน) และปทัสถาน (เหตุใกล้)

1. เมตตา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติ)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการเกื้อกูลแก่คนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = น้อมนำประโยชน์เข้าไปให้แก่เขา

ผลปรากฏ = กำจัดความอาฆาตแค้นเคืองให้ปราศไป

ปทัสถาน = เห็นภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลาย

2. กรุณา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นตกทุกข์เดือดร้อน)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการปลดเปลื้องทุกข์แก่คนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = ไม่นิ่งดูตาย/ทนนิ่งอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลาย

ผลปรากฏ = ไม่เบียดเบียน/อวิหิงสา

ปทัสถาน = เห็นภาวะไร้ที่พึ่ง/สภาพน่าอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์

ครอบงำ

3. มุทิตา = (ในสถานการณ์ที่คนอื่นมีความสุขสำเร็จหรือทำอะไรก้าวไปด้วยดี)

ลักษณะ = พลอยยินดี/ยินดีด้วย

หน้าที่ = ไม่ริษยา/เป็นปฏิปักษ์ต่อความริษยา

ผลปรากฏ = ขจัดความริษยา ความไม่ยินดีหรือความทนไม่ได้ต่อความสุข

สำเร็จของผู้อื่น

ปทัสถาน = เห็นสมบัติ/ความสำเร็จของคนสัตว์ทั้งหลาย

4. อุเบกขา = (ในสถานการณ์รักษารธรรมตามความรับผิดชอบต่อกรรมที่เขาทำ)

ลักษณะ = เป็นไปโดยอาการเป็นกลางต่อคนสัตว์ทั้งหลาย

หน้าที่ = มองเห็นความเสมอภาคกันในคนสัตว์ทั้งหลาย

ผลปรากฏ = ระวังความขัดเคืองเสียใจและความคล้อยตามดีใจ

ปทัสถาน = มองเห็นภาวะที่ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมของตนว่า สัตว์ทั้งหลายจัก

ได้สุข พ้นทุกข์ ไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ที่ถึง ตามใจชอบไปได้อย่างไร

ค. สมบัติ (ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล) และวิบัติ (ความล้มเหลว หรือการปฏิบัติผิดพลาด ไม่สำเร็จผล)

1. เมตตา: สมบัติ = สงบหายไร้ความแค้นเคืองไม่พอใจ

วิบัติ = เกิดเสนาหา

2.กรรณา:สมบัติ = สงบหายไว้วิหิงสา

วิบัติ = เกิดความโศกเศร้า

3.มุกิตา:สมบัติ = สงบหายไร้ความริษยา

วิบัติ = เกิดความสนุกสนาน

4.อุเบกขา:สมบัติ = สงบหายไม่มีความยินดียินร้าย

วิบัติ = เกิดความเกิดความเฉยด้วยไม่รู้ (เฉยโง่ เฉยเมย เฉยเมิน)

ง. ข้าศึก คือ อกุศลซึ่งเป็นศัตรูคู่ปรับที่จะทำลายหรือทำกรรมนั้นๆ ให้เสียไป

1.เมตตา:ข้าศึกไกล = ราคะ

ข้าศึกไกล = พยาบาท คือความขัดเคืองไม่พอใจ

2.กรรณา:ข้าศึกไกล = โทมนัส คือความโศกเศร้าเสียใจ

ข้าศึกไกล = วิหิงสา

3.มุกิตา:ข้าศึกไกล = โสมนัส (เช่น ดีใจว่าตนจะพลอยได้รับผลประโยชน์)

ข้าศึกไกล = อรติ คือความไม่ยินดี ไม่ยินดี ริษยา

4.อุเบกขา:ข้าศึกไกล = อัญญาณูเบกขา (เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย)

ข้าศึกไกล = ราคะ (ความใคร่) และปฏิฆะ (ความเคือง) หรือชอบใจและขัดใจ

จ. ตัวอย่างมาตรฐาน ที่แสดงความหมายของพรหมวิหารได้ชัด ซึ่งคัมภีร์ทั้งหลาย

มักยกขึ้นอ้าง

1.เมื่อลูกยังเล็กเป็นเด็กเยาว์วัย

แม่ - เมตตา รักใคร่เอาใจใส่ ถนอมเลี้ยงให้เจริญเติบโต

2.เมื่อลูกเจ็บไข้เกิดมีทุกข์ภัย

แม่ - กรรณา ห่วงใยปกป้องรักษา หาทางบำบัดแก้ไข

3.เมื่อลูกเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวสวยสง่า

แม่ - มุกิตา พลอยปลาบปลื้มใจ หรือหวังให้ลูกงามสดใสอยู่นานเท่านั้น

4.เมื่อลูกรับผิดชอบกิจการหน้าที่ของตนจนชวยอยู่ด้วยดี

แม่ - อุเบกขา มีใจนิ่งสงบเป็นกลาง วางเฉยคอยดู (Phra Phromkunaporn (P.A. Payutto), 2012) พรหมวิหาร 4 เหมาะสำหรับผู้บริหารยุคใหม่ นำมาใช้เป็นเครื่องมือครองใจผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะพรหมวิหาร 4 เป็นหลักการที่เพิ่มคุณธรรมประจำใจผู้บริหารที่สามารถมองให้ ผู้ปฏิบัติงานได้ทุกคนไม่มีจำกัด ที่ไม่มีปัญหาตามมาภายหลังช่วยเหลือผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารมี

พรหมวิหารเป็นคุณลักษณะประจำตนที่เชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่น ๆ ได้แก่ อภัยมัญญา คือ การแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาไปยังผู้ปฏิบัติงานและบุคคลอื่น ๆ อย่างไม่มีขอบเขต และมีการสงเคราะห์ด้วยวัตถุที่พึงให้แก่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งบูรณาการเข้ากับสิ่งจูงใจ

หลักการพัฒนาพรหมวิหาร 4 เครื่องมือสำหรับครองใจคน

ผู้บริหารที่ใช้พรหมวิหาร 4 เป็นเครื่องมือครองใจคน ต้องการพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น สามารถปฏิบัติได้ตามหลักพรหมวิหาร 4 ดังนี้

เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีที่มีความหลากหลายในองค์การที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในทางชนชั้น สถานภาพ การศึกษา ผู้บริหารตั้งใจปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนได้รับความสุขทั้งกายและใจอย่างเป็นปกติ อีกทั้งการแสดงความรักปรารถนาดีนั้นต้องมีการปรับปรุงให้บริสุทธิ์อยู่เสมอไม่ให้แอบแฝงความต้องการผลประโยชน์ซ่อนเร้นอยู่ และความปรารถนาดีนั้นควรขยายขอบเขตออกไปไม่ให้ผูกพันกับบุคคลใด บุคคลหนึ่ง โดยขยายความปรารถนาดีออกกว้างขวางไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ

และการตรวจสอบความเมตตาธรรมของตนเองอยู่เสมอ โดยสะท้อนการประเมินความมีเมตตาจากผู้ใต้บังคับบัญชา คนรอบข้างในสังคมที่เคยสัมผัสและรับรู้เมตตาธรรมของผู้บริหาร ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการให้ผู้อื่นประเมิน เพราะหากประเมินด้วยตัวผู้บริหารเอง อาจได้รับคำตอบที่ไม่สมเหตุสมผลหรือประเมินโดยเข้าใจตนเอง

กรุณา คือ ความสงสาร กิริยาที่แสดงออกถึงความปรารถนาให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้อื่นพ้นทุกข์ อันเกิดจากการปฏิบัติงานหรือเกิดจากปัจจัยที่เบียดเบียนต่าง ๆ และความสงสารของผู้บริหารที่มีต่อผู้ปฏิบัติงานภายใต้การบังคับบัญชาของตนนั้น ต้องไม่กระทำการช่วยเหลือโดยเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนแทน

และการตรวจสอบความกรุณาภายในใจตนอยู่เสมอกระทำคล้ายกับการตรวจสอบเมตตา โดยสะท้อนจากผู้ใต้บังคับบัญชาหากความกรุณามีน้อย ผู้บริหารต้องเพิ่มโดยการชวนช่วยช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่น ๆ ให้พ้นทุกข์มากขึ้น มีการวิเคราะห์ปัญหาเรียนรู้และแก้ไขปัญหาไปพร้อม ๆ กับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง แบบร่วมทุกข์ร่วมสุข

มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นได้ดี กิริยาที่ยินดี และเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นมีความเป็นอยู่ปกติในการครอบครองสมบัติหน้าที่การทำงานที่ดี ทั้งครอบครองของตนเองหรือของผู้อื่น ความยินดีนี้แสดงออกไปอย่างกว้างขวางผ่านกิริยาที่ยิ้มแย้มในจิตใจมีความเบิกบานคล้ายกับความสุখনั้นเป็นของผู้บริหารเอง

และตรวจสอบจิตใจของตนเองว่าสิ่งดี ๆ ที่ปรากฏต่อผู้อื่นนั้น ผู้บริหารได้แสดงออกเพียงพอแล้วหรือไม่ หากยังไม่เพียงพอผู้บริหารต้องปรับปรุงโดยการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมให้แสดงออกมากขึ้นพูดชักชวนให้ผู้อื่นได้แสดงออกซึ่งความยินดีซึ่งเป็นการตอกย้ำมุทิตาของตนเอง การเพิ่มเติมมุทิตา ผู้บริหารที่ต้องการพัฒนาเครื่องมือนี้ต้องหมั่นอบรมการแสดงออกทางมุทิตาต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ ทีละเล็กทีละน้อย จนกลายเป็นคุณธรรมประจำใจผู้บริหาร และเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติทันทีเมื่อพบเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นได้ดี

อุเบกขา คือ ความวางเฉย เป็นกิริยาที่วางใจเป็นกลางต่อบุคคลทั้งหลายในองค์ มีความรู้สึกดี คิดดี ทำดีต่อบุคคลเสมอทั้งหมัด จิตใจไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำราคา ประวิษะพื้นฐานของการวางเฉยของผู้บริหารมาจากการคิดวิเคราะห์ความมีเหตุ มีผลที่มีความสัมพันธ์กันตามหลักกฎแห่งกรรม ตามหลักอทิปปัจจยตา ทำตามหน้าที่ ไม่หวัง ไม่เป็น เป็นนิพพาน ชีวิตเย็น มิใช่การวางเฉยเพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของผู้บริหารได้

และการตรวจสอบอุเบกขาอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงไม่ให้พฤติกรรมของผู้บริหาร ไม่เกิดอาการซ้ำเฉื่อยชา การพัฒนาอุเบกขานั้น ผู้บริหารควรมีการฝึกอบรมจิตใจให้มีสมาธิควบคู่กับปัญหา ระมัดระวังสิ่งที่มากระทบอันก่อให้เกิดความคิด อคติต่อบุคคลอื่น มีการใช้อำนาจอย่างรอบคอบ ทำความเข้าใจให้ท่องแท้ก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งใด ๆ อุเบกขาจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธาในการวางตัวที่เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่

อคติ 4 เครื่องมือต้องละเว้น

อคติ 4 เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องละเว้นเมื่อต้องการครองใจคนในองค์กร อคติ 4 ซึ่งเป็นอกุศลธรรมที่ทำลายจิตใจคน ไม่สามารถครองใจคนได้ นำไปสู่ความลำเอียง ความไม่ยุติธรรมและก่อให้เกิดความขัดแย้งในองค์กร เป็นข้อห้ามสำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารองค์กร

อคติ 4 ประกอบด้วยคำลำเอียง 4 ประการคือ

1. ฉันทาคติ คือ ความลำเอียงเพราะชอบหรือเพราะรัก มักเกิดกับบุคคลที่ใกล้ชิด
2. โทสาคติ คือ ความลำเอียงเพราะโกรธหรือไม่ชอบ
3. โมหาคติ คือ ความลำเอียงเพราะหลง รู้เท่าไม่ถึงการณ์
4. ภยาคติ คือ ความลำเอียงเพราะความกลัว หรือเกรงใจผู้มีอำนาจ

ความหมายและธรรมชาติของอคติ 4

อคติ แปลว่า ไม่ใช่ทางไป ไม่ใช่ทางเดิน ไม่ควรไป ไม่ควรเดิน ในภาษาไทย หมายถึง ความลำเอียงความไม่ยุติธรรม ความไม่เป็นธรรม

อคติเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมีกิเลสซึ่งจะต้องมีด้วยกันทุกคน เพราะปกติคนเราจะทำอะไรก็ตาม มักจะคิดถึงประโยชน์ของตนเอง ญาติพี่น้อง หรือพวกพ้องก่อนเสมอ ซึ่งการกระทำในลักษณะเช่นนี้เป็นสาเหตุทำให้ความถูกต้องเหนือความถูกต้อง ความผิดอยู่เหนือความถูกต้องหรือเห็นผิดเป็นชอบ

ประเภทของอคติ 4

พระพุทธศาสนาแบ่งอคติออกเป็น 4 ประเภท ตามพื้นฐานแห่งจิตใจ คือ

1. ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะความรักใคร่ หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะอ้างเอาความรักใคร่หรือความชอบพอกัน ซึ่งมักเกิดกับตัวเอง ญาติพี่น้อง และคนสนิทสนม การแก้ไขฉันทาคติต้องทำให้เป็นกลางโดยการปฏิบัติต่อทุกคนให้เหมาะสมเหมือน ๆ กัน

2. โทสาคติ ความลำเอียงเพราะความไม่ชอบ เกลียดชัง หรือโกรธแค้น หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความโกรธ หรือลู่อำนาจโทสะ การแก้ไขโทสาคติทำได้ด้วยการทำให้หนักแน่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และพยายามแยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกัน

วิธีแก้ไขทำได้โดยการเปิดใจให้กว้าง ทำใจให้สงบ มองโลกในแง่ดี และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

4. ภัยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว หมายถึง การทำให้เสียความยุติธรรม เพราะมีความหวาดกลัวหรือเกรงกลัวภัยอันตราย วิธีแก้ไขทำได้ด้วยการพยายามฝึกให้เกิดความกล้าหาญ โดยเฉพาะความกล้าหาญทางจริยธรรม คือ กล้าคิด กล้าพูดในสิ่งที่ดีงาม

แนวทางปฏิบัติเพื่อละเว้นอคติ 4

อคติเป็นทางที่ไม่ควรปฏิบัติ ดังนั้นจึงควรหลีกเลี่ยงโดยการพิจารณาถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา หากพิจารณาว่าเรากำลังมีจิตใจลำเอียงก็ให้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ให้ตรงกันข้ามคือความไม่ลำเอียงอคติ 4 แปลว่า ทางที่ไม่ควรดำเนิน หมายถึง ความลำเอียงความไม่ยุติธรรม อันเป็นข้อห้ามสำหรับผู้ปกครองและผู้บังคับบัญชาทั้งปวง สิ่งตรงกันข้ามกับความลำเอียงคือความยุติธรรม ฉะนั้นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือให้คุณให้โทษผู้อื่นจึงควรหลีกเลี่ยงอคติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่หมู่คณะและส่วนรวม

3. บทสรุป

หลักพุทธบูรณาการเครื่องมือครองใจคนของผู้บริหารยุคใหม่เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการครองใจคน ได้แก่ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 โดยพรหมวิหาร 4 บูรณาการเข้ากับแนวคิดตะวันตก คือ การจูงใจผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน และอคติ 4 เครื่องมือที่ใช้ละเว้น

Reference

- Aree Phaewlsakunphn. (2004). *Organization and Administration*. Bangkok : Academic Support Center.
- Barnard, Chester I. (1972). *The Function of the Executive*. Twenty-Second Printing. Cambridge. Massachusetts: Harvard University Press.
- Burachai Sirimahasal. (2004). *Proverbs Teaches the Arts and Sciences of Leadership*. 2nd Edition. Bangkok : Saengdao.
- Chompong Mongkolwanich. (1991). *Organization Management and Educational Personnel*. Bangkok: V. Printing.
- Jacon, Catlie K. (2000). *People Management Strategy, Translated by Jessada Songmit and Thanikan Makhasiranont*. 6th Edition. Bangkok: Active Print.
- Thongthopha Wiriyaphan. (2004). *Human Relationships with Administration*. 3rd Edition. Bangkok: Sahadhammika.

ทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์การในอนาคต
SERVANT LEADERSHIP THEORY: THE MANAGEMENT DIRECTION
OF THE ORGANIZATION IN FUTURE

อนูวัต กระสังข์*
Anuwat Krasang

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนนำเสนอทฤษฎีภาวะผู้นำใฝ่บริการ : ทิศทางการบริหารจัดการขององค์การในอนาคตพบว่ามียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ตัวผู้นำ 2) ผู้ตาม 3) การเปลี่ยนแปลง 4) อิทธิหรือแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการยังสอดคล้องกับหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ปกครอง อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเห็นอกเห็นใจของบุคคล และประสานหมู่ชนให้สามัคคี เป็นหลักการของการสงเคราะห์มีพื้นฐานบนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติด้วยความศรัทธา การยึดหลักการของการรับใช้และให้บริการ การกระทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำใฝ่บริการ, ทิศทางการบริหารจัดการขององค์การ

ABSTRACT

In This article, the author presents servant leadership theory: the management direction of the organization in future and found that consists of four main components: 1) leadership 2) followers 3) change 4) inspiration or motivation to change. Servant leadership also corresponds to the principles for administrators or governors that yield compassion and bond human beings together in harmony. The principles of charity based on sympathy and empathy, service rendering with faith and good deeds for harmonious living together.

Keywords: Leadership Services, Management Direction of the Organization

1. บทนำ

บทบาทที่ผู้นำต้องแสดงในองค์การแห่งการเรียนรู้ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของบุคลากร การออกแบบโครงสร้างองค์การ และการแสดงบทบาทผู้นำบริการ การเป็นผู้นำบริการนั้นจะต้องเรียนรู้ที่จะคิดในรูปแบบของการควบคุมร่วม ซึ่งก็คือ การหาข้อตกลงระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าจะเป็นการควบคุมเหนือ ผู้นำบริการจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามบนพื้นฐานของความคิด

---

*Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

วัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายขององค์กร ในองค์การแห่งการเรียนรู้ ผู้นำจะช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง และเพิ่มความสามารถของบุคลากรเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์การในอนาคต

หลังจากแนวคิดภาวะผู้นำบริการปรากฏขึ้นจนถึงปัจจุบัน จึงมีการประยุกต์แนวคิดไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างแพร่หลาย ซึ่งโดยหลักแล้วสามารถแบ่งแนวทางการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวได้ 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การใช้เป็นปรัชญาเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติในองค์การ 2) การใช้สร้างหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับผู้จัดการในองค์การ 3) การใช้เป็นหลักสำหรับภาวะผู้นำในสังคม 4) การสร้างหลักสูตรแบบมุ่งเน้นประสบการณ์ในสถานศึกษา 5) การสร้างโปรแกรมการพัฒนาตนเอง และ 6) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมทั้งในสถานศึกษาและในองค์การธุรกิจ

2. ลักษณะทั่วไปของภาวะผู้นำ

ในเบื้องต้นของบทความนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของผู้นำและภาวะผู้นำเป็นคำ 2 คำ ที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ในขณะเดียวกันภาวะผู้นำใ้บริการ ก็เป็นการนำเอาความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำไปใช้ในขอบข่ายที่เจาะจง

ภาวะผู้นำคือการที่ผู้นำใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการเป็นกระบวนการของอิทธิพลที่บุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลคนหนึ่งสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการมีอิทธิพลหรือการเปลี่ยนแปลงขององค์การ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่บุคคลหรือองค์การนั้นต้องการ (Somphong Singhaphon, 2009: 11) ภาวะผู้นำเริ่มต้นจากความสามารถของบุคคลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ เป็นศิลปะและทักษะในการบริหารที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้นำองค์กรทุกระดับในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (Sunthon Khotbanthao, 2008: 3)

กระบวนการบริหารประกอบด้วย การวางแผน การควบคุม การเตรียมการ คิดตัดสินใจ การสั่งการและอำนวยการ เป็นกระบวนการที่มีระเบียบกำหนดรักษาสภาพเดิมที่มั่นคงอยู่แล้ว เน้นเรื่อง ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง ความเป็นผู้นำ เป็นสมรรถนะที่สำคัญของผู้นำองค์กรคือ ความสามารถในการสร้างและนำวิสัยทัศน์ขององค์การ โน้มน้าวผู้อื่นให้ยอมรับและมุ่งสู่วิสัยทัศน์ขององค์การ ให้การสนับสนุนผู้อื่น ทั้งในด้านการให้คำแนะนำ และการให้อำนาจแก่บุคลากรให้สามารถเจริญก้าวหน้าอย่างมีอาชีพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในระดับบุคคล ที่งาน และระดับองค์การทั้งในด้านทัศนคติ การปฏิบัติงานและการตัดสินใจ แหล่งที่มาของการมีอิทธิพลอาจเป็นอย่างไรก็ได้ กำหนดชัดเจนมากับตำแหน่งทางบริหารขององค์การนั้นว่ามีอำนาจอะไรบ้าง ดังนั้นการได้รับบทบาทการเป็นผู้นำในตำแหน่งบริหาร ก็ทำให้บุคคลนั้น ได้รับอำนาจและเกิดอิทธิพลต่อผู้อื่น ผู้นำสามารถเกิดขึ้นจากกลุ่มคนให้การยอมรับนับถือได้เช่นเดียวกับที่มาจาก การแต่งตั้งอย่างทางการ ในองค์การที่ดีจำเป็น ต้อง มีทั้งภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่เข้มแข็งจึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลได้สูงสุด โดยเฉพาะภายใต้ ภาวะของโลกที่มีพลวัตสูง ย่อมต้องการได้ผู้นำที่

กล้าท้าทายต่อการดำรงสถานภาพเดิม มีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ และสามารถในการคล
 ใจสมาชิกทั้งองค์การให้มุ่งต่อความสำเร็จตามวิสัยทัศน์นั้น แต่ก็ยังต้องมีการบริหาร ที่สามารถ
 กำหนดรายละเอียดของแผนงาน สามารถออกแบบโครงสร้างที่มีประสิทธิภาพขององค์การ รวมทั้ง
 ติดตามตรวจสอบดูแล การปฏิบัติงานประจำวันอีกด้วย

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนสามารถเรียนรู้และ
 พัฒนาได้ ถ้าบุคคลนั้นพร้อมที่จะแสวงหาโอกาสสร้างสรรค์ให้งานประสบความสำเร็จ สามารถเป็น
 ผู้นำในงานในอาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กที่มี
 ความต้องการพิเศษต้องใช้ภาวะผู้นำเป็นตัวนำกระบวนการบริหารให้มีการปฏิบัติตามเส้นทางสู่
 เป้าหมายตามความคาดหวัง ความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารและกระบวนการผู้นำจึงมี
 ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นความสามารถในการเผชิญกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ โดยมี
 ผู้นำเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็น ตัวกำกับ ทิศทางขององค์การในอนาคต จากนั้นจึงจัดวางคนพร้อม
 ทั้งสื่อความหมายให้เข้าใจวิสัยทัศน์และ สร้างแรงดลใจแก่คนเหล่านั้น ให้สามารถเอาชนะอุปสรรค
 เพื่อไปสู่วิสัยทัศน์ดังกล่าว

เป้าหมายความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้นำ คือ ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลระหว่างผู้นำ
 และผู้ตาม ผู้ซึ่งมีความปรารถนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงที่สะท้อนถึงเป้าหมายร่วมกัน
 พบว่า ภาวะผู้นำมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) ความเป็นเรื่องของอิทธิพล 2) อิทธิพล
 นั้นเกิดขึ้นระหว่างผู้นำและผู้ตาม 3) ผู้นำและผู้ตามมีความประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่าง
 แท้จริงในบางสิ่งบางอย่าง และ 4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งอยู่บนเป้าหมายร่วมกันของผู้นำและ
 ผู้ตาม

อิทธิพลต้องเป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นในสองทิศทางร่วมกันและเป็นอิทธิพลที่เกิดอย่าง
 กระตือรือร้นไม่เป็นอิทธิพลที่เกิดจากการบังคับหรือเชิงบังคับ ในทำนองเดียวกันครูก็มีอิทธิพลต่อ
 ผู้บริหารเช่นกัน อิทธิพลนี้เป็นอิทธิพลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูโดยการใช้แหล่ง
 อำนาจต่างๆ มาเป็นเครื่องมือ เช่น รางวัล โทษ แรงจูงใจ ตำแหน่ง หน้าที่ อำนาจ บารมี
 ศักยภาพ เป็นต้น ผู้บริหารพึงใช้อิทธิพลใน 2 ลักษณะ คือ อิทธิพลทางตรงที่ผู้บริหารมีต่อผู้อื่น
 ตามบทบาทหน้าที่ของตน และอิทธิพลเชิงสนับสนุนที่ผู้บริหารส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ศิษย์ได้
 แสดงความเป็นผู้นำออกมาตามศักยภาพที่มีอยู่เพราะจุดเด่นประการหนึ่งคือความเป็นผู้นำเกิดขึ้นใน
 หมู่ผู้ตามด้วย ในบางขณะบางสถานการณ์ครูอาจต้องแสดงบทบาทความเป็นผู้นำออกมามากกว่า
 ผู้บริหาร เช่น การบริการวิชาการแก่ชุมชน ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความชำนาญการ
 พิเศษ หรือเชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ ในการเป็นวิทยากรหรือให้การปรึกษา

ทั้งผู้นำและผู้ตามที่อยู่ในห่วงโซ่ความสัมพันธ์ของความเป็นผู้นำนั้น ต้องเป็น
 การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ คือ การปรับปรุงคุณภาพ
 การศึกษาของสถานศึกษา และการเปลี่ยนแปลงที่เน้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จุดที่ผู้บริหารควร
 ตระหนักคือ การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดนี้ ไม่ใช่การบีบบังคับหรือชี้นำฝ่ายเดียว แต่เป็นการ
 ตกลงใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน “เมื่อเป็นเช่นนี้ความเป็นผู้นำก็คืออิทธิพลของคน
 ประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ต้องการในอนาคตที่เห็นพ้องต้องกัน

ภาวะผู้นำของเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ หมายถึง “ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลระหว่างเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และผู้รับบริการที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดในการชี้นำฆราวาสและบรรพชิตที่เป็นความปรารถนา ร่วมกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม”

เป้าหมายความเป็นผู้นำของเจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ คือ การพัฒนากิจการของวัด และการปฏิบัติธรรมของบรรพชิตและฆราวาส ซึ่งเป็นเป้าหมายพื้นฐานตามบทบาทของผู้ปกครอง คือ กรอบความคิดของการเปลี่ยนแปลง ผู้นำองค์กรพระพุทธศาสนาต้องแสดงการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญภายใต้กรอบความคิด 3 ประการ

1. การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เพื่อเป้าหมายของผู้นำเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นเป้าหมายของทั้งผู้นำและของผู้ตามด้วย ต้องมีเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงที่เห็นพ้องต้องกันและไปในทิศทางเดียวกันนั่นคือ การพัฒนาปรับปรุงคุณธรรมจริยธรรมภาคประชาชน

2. การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงคือ การเปลี่ยนแปลงที่เป็นแก่นสาร เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่านิยม ความเชื่อและการปฏิบัติที่ต่างไปจากเดิม กระบวนทัศน์เก่าถูกท้าทายจากบทบาทขององค์กรพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่เดิมถูกทบทวนและแสวงหาแนวทางใหม่ที่เหมาะสมกว่า การเปลี่ยนแปลงแบบนี้ ผู้ตามมีบทบาทแสดงความเป็นผู้นำออกมาได้โดยกระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมผู้ตามไม่เพียงแต่เป็นผู้รับคำสั่งฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้สามารถสร้างการเรียนรู้ด้วยตัวเองเช่นกัน

3. การเปลี่ยนแปลงต้องเน้นที่มีเป้าหมายร่วมของผู้นำและผู้ตามเป้าหมายร่วมเกิดจากความสัมพันธ์ที่ไม่ใช่การบังคับกฎเกณฑ์ แต่เป็นผลการทำงานร่วมกัน ในขณะที่อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ สามเณร ร่วมกันทำงาน ใช้พลังขับเคลื่อนเป้าหมายไปข้างหน้าอย่างมั่นคงเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดผลในทางบวกต่อการพัฒนาทั้งด้านกายภาพและจิตใจ เป้าหมายร่วมจึงเป็นจุดเน้นหนักของการพัฒนาประเทศชาติ คือการให้ทุกคนเป็นคนดี มีความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม อย่างบูรณาการ บทบาทและความเป็นผู้นำของผู้ปกครองพระพุทธศาสนาจึงมีเป้าหมายคือการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมที่บรรพชิตและฆราวาส ซึ่งได้เติบโตไปด้วยกันในชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวม

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลง 1) การทำความเข้าใจ วัฒนธรรมองค์กรอย่างรอบด้านเพื่อที่ผู้บริหารจะสามารถสร้างวัฒนธรรมที่เหมาะสมขึ้นมา อารงรักษาวัฒนธรรมนั้นให้อื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมโลก 2) การพัฒนาวิสัยทัศน์ส่วนตัวของผู้นำให้เป็นวิสัยทัศน์ร่วมขององค์กร โดยผ่านกระบวนการทางชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) การสื่อสารและร่วมมือกันนำวิสัยทัศน์ร่วมไปสู่การปฏิบัติ โดยเน้นการปรับปรุงการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและปัจเจกบุคคลให้มีความเจริญ

เป้าหมายพื้นฐานความเป็นผู้นำของเจ้าคณะปกครองของคณะสงฆ์ คือ การเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทุกคนโดยการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมองค์กรผ่านกระบวนการองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายร่วมกันคือ การปรับปรุงการเรียนรู้ ของบรรพชิตและอุบาสกและอุบาสิกา การบริการและการสงเคราะห์แก่ชุมชน

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำในปัจจุบัน จากการพัฒนาผู้นำกลุ่มและองค์การ ประยุกต์ต่อการศึกษาประกอบด้วย 1) ทฤษฎีคุณลักษณะ 2) ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ 3) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ 4) ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง (Fullan, M., 2004), p.98)

(1) ทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่ที่เชื่อว่า คนสามารถเป็นผู้นำได้เพราะพวกเขามีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีกำลังความสามารถ ความกล้าหาญ สายตาอันยาวไกล และอำนาจในการโน้มน้าวจิตใจ และเชื่อว่าความเป็นผู้นำนั้นต้องมีมาตั้งแต่เกิด ไม่ใช่สิ่งที่จะสร้างขึ้นได้แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำแบบคุณลักษณะจะไม่ค่อยได้รับความสนใจมาหลายสิบปีแล้ว แต่ก็มีผู้ศึกษาและกล่าวถึง ดังนี้

ในวรรณกรรมของผู้เขียนสรุปลักษณะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จไว้ และได้แบ่งคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพไว้ 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา (Intelligence) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) ด้านความสามารถ (Abilities)

การศึกษาภาวะผู้นำตามแนวคุณลักษณะมีความเชื่อว่า ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติและลักษณะเด่นอยู่ในตัวที่แตกต่างไปจากคนอื่น โดยมีแนวทางง่ายๆว่า อะไรทำให้คนเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็เพียงแต่วัตถุคุณสมบัติและลักษณะเหล่านี้ในตัวคน คุณสมบัติและลักษณะที่ใช้วัดก็ได้แก่ ลักษณะทางร่างกาย ลักษณะทางบุคลิกภาพ ทักษะทางความสามารถ และปัจจัยทางสังคม เพื่อหาว่าคุณสมบัติและลักษณะต่างๆ เหล่านี้แตกต่างไปจากคนอื่นอย่างไร (Surapon Suyaphom, 2012: 220)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำในวรรณกรรมของผู้เขียนสรุปได้ว่า เป็นการนำลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แตกต่างไปจากคนอื่น เช่น ลักษณะทางร่างกาย ลักษณะทางบุคลิกภาพ ทักษะทางความสามารถ และปัจจัยทางสังคม เพื่อใช้มาเป็นเกณฑ์วัดภาวะผู้นำของแต่ละบุคคล

(2) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามพฤติกรรม (Behavior Theory) การศึกษาภาวะผู้นำตามพฤติกรรมเป็นการศึกษาตามแนวคิดที่สำคัญคือ ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สอนกันได้ และมันเป็นเรื่องของการนำเอาพฤติกรรมที่เหมาะสม จะมาใช้ในการนำผู้อื่นจากผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีพฤติกรรมแตกต่างไปตามผู้นำที่ไม่ประสบผลสำเร็จอย่างไรโดยสรุปถึงพฤติกรรมของผู้นำ 3 แบบ คือ ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย และผู้นำแบบเสรี ว่าผู้นำแบบใดก่อให้เกิดความสำเร็จมากที่สุด ซึ่งผลการวิจัยพบว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเสรีนิยมได้ผลการปฏิบัติงานต่ำกว่ากลุ่มผู้นำแบบเผด็จการ และแบบประชาธิปไตย ซึ่งปริมาณงานเท่ากันทั้งสองกลุ่ม คุณภาพงานและความพอใจในการทำงานที่สูงสุดตกกับกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตย เมื่อศึกษาต่อมาก็พบว่าบางครั้งผลการปฏิบัติงานในกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ แต่ความพอใจในการทำงานของกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยต่ำกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ แต่ความพอใจในการทำงานของกลุ่มที่มีผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่มีผู้นำแบบเผด็จการ

จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมของนักวิชาการต่างๆ ไว้ ดังนี้ คือ

“ผู้นำ” ออกเป็นประเภทใหญ่ 2 ประเภท คือ (1) ผู้นำแบบนิเสธ (Negative Leadership) หมายถึงผู้นำที่มีลักษณะเผด็จการใช้วิธีการบริหารแบบศูนย์รวมอำนาจ อำนาจอยู่ที่

ผู้นำ ผู้ตามจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางที่ผู้นำต้องการ โดยอาศัยอำนาจ และหน้าที่ (Authority) เป็นเครื่องมือ (Wichian Witthayaudom, 2007: 13) กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมภาวะผู้นำยังไม่สมบูรณ์ เพราะไม่สามารถที่จะบอกเราได้อย่างความแม่นยำว่า รูปแบบผู้นำแบบใดจะทำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กรได้ บางครั้งรูปแบบผู้นำแบบหนึ่งประสบความสำเร็จในสถานการณ์หนึ่ง แต่กลับพบความล้มเหลวในอีกสถานการณ์หนึ่ง

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำตามพฤติกรรมมีลักษณะที่หลากหลายที่ไม่สามารถกำหนดแน่ชัดว่าพฤติกรรมใดที่สามารถนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ แต่สามารถสรุปได้เป็นแนวทางกว้างๆคือ ผู้นำแบบเผด็จการ และผู้นำแบบประชาธิปไตยและผู้นำที่ดีที่สุด คือผู้นำที่มุ่งทำงานเป็นทีม ผู้นำที่มีพฤติกรรมมุ่งเน้นคนมากที่สุดกับมุ่งเน้นงานมากที่สุด

(3) ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Contingency Theory) การศึกษาภาวะผู้นำตามสถานการณ์มีพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากผู้นำจะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถเลือกใช้วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์ ดังนั้น ผู้นำที่ประสงค์จะประยุกต์ใช้ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง จึงต้องศึกษาว่าสถานการณ์หรือปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อวิธีการและพฤติกรรมของผู้นำเหล่านี้มีอะไรบ้าง และแต่ละสถานการณ์ผู้นำควรจะใช้วิธีการใดในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จสูงสุด Robert Tanenbaum และ Waren Schmidt ได้ศึกษาภาวะนำตามสถานการณ์ โดยกล่าวว่าไม่มีพฤติกรรมแบบใดที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับพลังของอำนาจผู้นำและผู้ตาม โดยแสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบการนำของผู้นำจะอยู่ระหว่างรูปแบบเผด็จการ จนถึงรูปแบบประชาธิปไตย (Autocratic-democratic continuum) โดยการใช้อำนาจของผู้นำมีความสัมพันธ์กับความเสรีภาพของผู้ตามด้วย กล่าวคือหากผู้นำมีรูปแบบเผด็จการก็จะใช้อำนาจการตัดสินใจมาก ผู้ตามก็จะมีอิสระในการดำเนินการน้อย ในทางตรงกันข้าม หากผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนในการตัดสินใจ อย่างเท่าเทียมกัน อำนาจในการตัดสินใจของผู้นำก็จะน้อยลงบางท่านเชื่อว่าผู้นำที่มีประสิทธิผลหรือผู้นำที่สามารถสร้างความสำเร็จในการปฏิบัติงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของผู้นำและสถานการณ์ต่างๆ อันนำไปสู่ความมีประสิทธิผลของผู้นำโดยการพัฒนาเครื่องมือ LPC : Least – Preferred Co Worker Scale ผู้นำมีรูปแบบการบริหารงานแต่ละแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน บางสถานการณ์อาจเหมาะสมกับผู้นำแบบทีมสัมพันธ์ ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน และคำนึงถึงผู้อื่นเป็นหลัก ในขณะที่บางสถานการณ์อาจเหมาะสมกับผู้นำกับผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงานและคำนึงถึงตนเองเป็นหลัก ดังนั้น ผู้นำจะต้องรู้จักตนเองว่ามุ่งคนหรือมุ่งงานเป็นหลัก (Fred E. Fiedler, 1967: 23) โดยให้ความสำคัญกับผู้ตามและการบรรลุวุฒิภาวะ (maturity) ของผู้ตามโดยผู้นำต้องมีความเข้าใจและรู้ถึงวุฒิภาวะของผู้ตามและเลือกใช้รูปแบบการนำให้เหมาะสมกับผู้ตาม (Paul Hensley, Kenneth H. Blanchard, 1994 : 358) ซึ่งรูปแบบการตัดสินใจแบบใดจะมีประสิทธิผลมากที่สุด ซึ่งรูปแบบการตัดสินใจในแต่ละรูปแบบมีการพัฒนาไปตามหลักการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ ซึ่งไม่มีลักษณะใดดีที่สุด แต่ก็มีแนวโน้มว่าการบริหารในปัจจุบันจะมีประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นและมีลักษณะเผด็จการน้อยลง ซึ่งมีลักษณะ

5 รูปแบบคือ 1. ผู้นำตัดสินใจเองตามลำพัง 2. ผู้นำปรึกษาหารือกับผู้ตามเป็นรายบุคคล 3. ผู้นำปรึกษาหารือกับผู้ตาม ในการประชุมกลุ่ม 4. ผู้นำเปิดโอกาสให้กลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจภายใต้ปัญหาและขอบเขตที่กำหนดให้ แล้วผู้นำคอยอำนวยความสะดวกให้ 5. ผู้นำเปิดโอกาสให้กลุ่มเป็นผู้ตัดสินใจและรายงานให้ผู้ตามทราบในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ผู้นำต้องพิจารณาว่าความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการของอิทธิพล (Influence process) กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ผู้นำสามารถระดมการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม ที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อบุคคลในกลุ่ม จะเห็นได้ว่า กระบวนการดังกล่าวนี้จะต้องใช้การสื่อสารซึ่งถือว่ากระบวนการสื่อสารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำ (Natchuda Wijitjammaree, 2010: 251)

ในทรรศนะของผู้เขียนสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้นั้นไม่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเฉพาะที่ตายตัว และไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออกเชิงพฤติกรรมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น หากผู้นำจะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถเลือกใช้วิธีการหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการณ์เป็นผู้นำที่เหมาะสมสอดคล้องกับแต่ละสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของผู้นำและสถานการณ์ต่างๆ อันนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพของผู้นำ

(4) ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูป (Transformation Leadership Theory)

ทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูป มีแนวความคิดว่า ผู้นำเป็นเหมือนตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งสนใจไปยังสิ่งที่พนักงานและองค์กรต้องการจากตัวผู้นำมากขึ้น และเป็นความต้องการที่สลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม

มีนักวิชาการได้กล่าวอธิบายภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปว่าเปรียบเสมือนกระบวนการที่ทั้งผู้นำและผู้ตามต่างก็ยกย่องซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับทางศีลธรรมและการจูงใจให้สูงขึ้น มีการแสวงหาการยกระดับจิตสำนึกของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยการจูงใจให้เกิดความคิดเห็น ตลอดจนค่านิยมทางศีลธรรมให้สูงขึ้น (Rangsan Prasoesi, 2008: 75) โดยทำภารกิจต่อไปนี้ (1) เป็นผู้นำที่กระตุ้นบุคคลให้ทำงานโดยทำภารกิจที่มีให้มากขึ้นมุ่งหมายที่สูงขึ้น มีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะบรรลุภารกิจพิเศษที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน (2) ผู้นำซึ่งจูงประกายให้ผู้ตามคล้อยตามให้บรรลุถึงความสนใจเพื่อประโยชน์ต่อองค์กร (3) เป็นบุคคลซึ่งมีความสามารถ ที่มีอิทธิพลเหนือผู้ตาม (DuBrin, J. Andrew, 2007: 505)

ฉะนั้น ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป หมายถึงผู้นำที่เข้ามามีเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่แก่องค์กรสามารถพลิกฟื้นองค์กรที่มีปัญหาให้ประสบความสำเร็จ ยิ่งในสภาพของสังคมที่มีสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความซับซ้อนมาก และมีการแข่งขันที่มีความรุนแรงมากขึ้นผู้นำต้องกระตุ้นและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนบริหารการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญให้เกิดขึ้นแก่องค์กร ต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ (1) ต้องมีบารมี (2) ต้องมีการใกล้ชิดส่วนตัว (3) ต้องกระตุ้นให้ผู้ตามตระหนักถึงปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา

กล่าวได้ว่าภาวะผู้นำแห่งการปฏิรูปคือการยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม โดยผู้นำได้รับความไว้วางใจ ยกย่องชมเชยในความสามารถและคุณธรรมจนนำมาซึ่งความจงรักภักดี และทำตามอย่างเต็มใจ เป็นการยกระดับศีลธรรมในการจูงใจให้สูงขึ้น เพื่อนำมาซึ่ง

การเปลี่ยนแปลงในองค์กร เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกฟีนองค์กรที่มีปัญหาสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการในที่สุด

กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อผู้ตามทฤษฎีภาวะผู้นำจัดกลุ่มได้เป็นทฤษฎีลักษณะผู้นำ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำและทฤษฎีผู้นำหลายแบบ ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์อาศัยสมมติฐานที่แตกต่างกันสองวิธีเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของผู้นำ ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ ผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เพื่อให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้นำ ซึ่งคิดว่าเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งเป็นทฤษฎีผู้นำหลายแบบ (Sunthon Khotbanthao, 2008: 114) แบบภาวะผู้นำ (Leadership Styles) เกิดขึ้นพร้อมกันกับทฤษฎีภาวะผู้นำหลายแบบ ภาวะผู้นำหลายแบบ ภาวะผู้นำร่วมสมัย ได้แก่ ภาวะผู้นำร่วมสมัย ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ลักษณะและทักษะของผู้นำ พฤติกรรมผู้นำตลอดจนปัจจัยด้านสถานการณ์ต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นตัวกำหนดประสิทธิผลของผู้นำได้ในที่สุด

บุคคลที่มีภาวะผู้นำ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (vision) หรือญาณทัศนะ ในทางพุทธศาสนาซึ่งเป็นการหยั่งรู้ที่เกิดจากอำนาจสมาธิ ทำให้สามารถมองย้อนไปในอดีต หรือมองทะลุไปยังอนาคตได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด คือ เป็นอนันตกาล (Infinity) แต่วิสัยทัศน์เป็นการมองอนาคต แท้จริงแล้ววิสัยทัศน์ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่สำหรับคนที่นับถือพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ในรูปแบบญาณทัศนะ ซึ่งอยู่ในขั้นที่สูงกว่าวิสัยทัศน์ของคนปกติทั่วไป เรียกว่า อภิญญาญาณ (ความรู้ที่ประเสริฐ) 3 ประการ คือ 1) ทิพยจักขุญาณ มีตาทิพย์สามารถมองเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ล่วงหน้าได้ 2) จตุปปาตญาณ รู้จุดและอุบัติของเวไนยสัตว์ หรือสัตว์โลก 3) อาสวกขยญาณ รู้วิธีการกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป ด้วยเหตุนี้ จึงมีพุทธทำนาย ซึ่งเปรียบเสมือนวิสัยทัศน์ของพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาของพระสมณโคดม จะดำรงอยู่ประมาณ 5,000 ปี แล้วจะเสื่อมสิ้นไป และทรงมีวิสัยทัศน์ว่า บุคคลที่ทำลายพระพุทธศาสนา เพราะศัตรูภายนอก ไม่เป็นภัยเท่ากับศัตรูภายใน (Bunchai Sirimahasakhon, 1998: 23-24) ความอยู่รอดของสถาบันสงฆ์และพุทธศาสนา ขึ้นอยู่กับท่าทีและการตัดสินใจของคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก ผู้มีอำนาจในสถาบันสงฆ์ไม่ควรจะลืมว่า พระสงฆ์จะอยู่โดยปราศจากการสนับสนุนของประชาชนไม่ได้ เพราะพระสงฆ์อยู่ได้ด้วย การอาศัยประชาชนเป็นอยู่ ดังนั้น ทางเลือกสำหรับพระสงฆ์ จึงมีอยู่ไม่มากนักที่สำคัญที่สุด ควรจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของมหาชน และกระทำตนเป็นเสมือนเบาะกันกระเทือน เพื่อลดความรุนแรงที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์ได้ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมและสถาบันทางศาสนา ได้รับความบอบช้ำน้อยที่สุด ผู้มีอำนาจในสถาบันสงฆ์ควรจะตระหนักอีกด้วยว่า การป้องกันชาติ ศาสนา ด้วยการอยู่เคียงข้างประชาชน เป็นผู้นำให้ประชาชนปฏิบัติอยู่ในจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง หากขาดจริยธรรมเป็นแกนกลางหรือเป็นหลักยึดแล้ว ย่อมเกิดโทษมากกว่าเกิดคุณประโยชน์

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนแปลงจนกระทั่งถึงจุดที่เรียกว่า โลกไร้พรมแดน กล่าวคือ มนุษย์ทั่วโลกสามารถติดต่อเชื่อมโยงกันถึงกันได้หมดเพียงไม่กี่วินาที เหตุการณ์ใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกนั้น มนุษย์ทั่วโลกก็สามารถรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ในทันทีทันใด จนเสมือนกับว่ามนุษย์ในโลกนี้ มีได้อยู่ห่างไกลกันแต่อย่าง

โต การมีโลกความใกล้ชิดกันนี้เกิดขึ้นได้เพราะอาศัยเทคโนโลยี และการสื่อสารเป็นตัวนำค่านิยม และศีลธรรมแบบใหม่มาสู่สังคมมนุษย์ในโลกอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

พระพุทธศาสนา ได้รับผลกระทบไม่น้อยจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยม และระบบความคิดใหม่ๆ ของมนุษย์ในสังคม ได้ส่งผลกระทบต่อองค์กรพระพุทธศาสนา กล่าวคือต่อพระสงฆ์ ต่อระบบการบริหาร การปกครอง และการศึกษาของคณะสงฆ์ อย่างเด่นชัดที่สุด องค์กรพระพุทธศาสนา อาจจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มิฉะนั้นแล้ว องค์กรพระพุทธศาสนา อาจจะไม่สามารถอยู่รอดในสังคมได้ แต่สำหรับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น อาจจะไม่มีปัญหา เพราะมีลักษณะอยู่เหนือกาลเวลา อยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น หรือเปลี่ยนก็จะมีผลกระทบใดๆ มากนัก เพราะหลักธรรมหรือพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะทันสมัย และใหม่เสมอ

ในอนาคตนี้ องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกิจกรรมที่มีต่อสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม และคงจะเกิดขบวนการทางพระพุทธศาสนาใหม่ขึ้นอีกๆ มากมาย ในรูปของสำนักใหม่ หรือลัทธิความเชื่อ ฯลฯ ตามความต้องการของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามหลักแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2550 อย่างเท่าเทียมกัน ข้อนี้คงจะเป็นไปตามหลักพุทธธรรมในเรื่องของไตรลักษณ์อย่างแน่แท้ ซึ่งเป็นกฎอธิบายถึงหลักแห่งความเป็นจริงเกี่ยวกับสภาวะการณต่างๆ ในโลกที่ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนแต่จะมีการเปลี่ยนแปลง และดับสลายไปในที่สุด จึงถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาแน่นอน (Phrakhru Pariyat Kittithamrong, 2012: 216 - 217)

สรุปได้ว่า ผู้นำเชิงคุณลักษณะ เป็นการมุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะผู้นำที่ประสบความสำเร็จที่แตกต่างจากผู้ตาม ผู้ภาวะนำเชิงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้นำแบบเผด็จการ ที่เข้มงวดในกฎระเบียบที่วางไว้ และยึดตนเองเป็นใหญ่ ผู้นำแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม และผู้นำแบบเสรีที่มุ่งเน้นความมีอิสระในการทำงาน แต่มุ่งหวังที่ผลงานเป็นหลัก ส่วนภาวะผู้นำตามสถานการณ์เป็นการศึกษาถึงผู้นำที่ปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะมีความสัมพันธ์อันดีกับทีมงาน และสามารถแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี แลภาวะผู้นำเชิงการปฏิรูปที่กล่าวถึงผู้นำที่นำมา ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกขององค์กร ที่ใช้การโน้มน้าว จูงใจให้ผู้นำเห็นถึงเป้าหมายที่ต้องการ และยังเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้นำทำงานจนประสบความสำเร็จในเป้าหมายที่วางไว้

3. ภาวะผู้นำใฝ่บริการที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผู้นำมีความสำคัญอย่างมากในการบริการงานพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับอิทธิพลเรื่องของภาวะความเป็นผู้นำเข้ามาตลอดจนได้มีการประยุกต์และพัฒนาคุณภาพของภาวะผู้นำใน

พระพุทธศาสนา โดยให้ผู้ปกครองนำธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ เพื่อมุ่งสร้างสรรค์สังคมมนุษย์ให้เป็นสังคมที่มีระเบียบให้อยู่ได้ความสงบสุขเหตุใด พระพุทธศาสนาจึงต้องการให้ผู้นำมีคุณธรรมเป็นพิเศษ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อภาวะเป็นผู้นำมาก เพราะภาวะผู้นำมิใช่เป็นเพียงผู้นำในทางการเมืองเท่านั้น แต่เป็นทั้งศูนย์กลางที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งเป็นผู้ที่ต้องนำสังคมมนุษย์สู่สังคมโลกอีกด้วย

องค์ประกอบของการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ตรัสว่าปัญญาเป็นรัตนะของคน ผู้มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาเป็นวิธีที่ประเสริฐ บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาย่อมหาความสุขได้แม้ในเหตุการณ์ที่น่าจะทุกข์ หากความสำเร็จได้แม้ในเหตุการณ์น่าจะล้มเหลว และก้าวเป็นสู่ความเป็นประเสริฐได้ด้วยจะเสียปัญญาความสามารถทำตนให้บริสุทธิ์พ้นทุกข์โศกได้ก็ด้วยปัญญา ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวว่า ปัญญานั้นแลประเสริฐที่สุดดวงจันทรมีแสงสว่างกว่าดวงดาวทั้งท้องฟ้า ธรรมสัตบุรุษย่อมเกิดตามเป็นไปตามท่านผู้มีปัญญา (Wasin Inthasa, 1980: 87)

สังคหวัตถุ 4 (ที.ปา.(ไทย) 11/267/191) ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันหลักการสังคมสงเคราะห์ ประสานบุคคลไว้ในสามัคคีที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงดังต่อไปนี้ (อง.จตุกก. (ไทย) 27/32/42)

1. ทานการแบ่งปัน เพื่อแม่ เสียสละวัตถุสิ่งของ การแนะนำพร้าสอนชักจูงไปในทำที่ดี การให้อภัยในความผิดพลาดเป็นโอกาสให้กลับตัว

2. ปิยวาจา หรือเปยยะวัชระ กล่าววาจาน่ารัก อ่อนหวานดูดีเต็มใจ ให้ความสุขในการฟังและทำให้ชื่นบาน กล่าววาจามีประโยชน์ ประสานสามัคคี มีเหตุผลทำตามแล้วให้เกิดประโยชน์ได้จริง

3. อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์ ทำสิ่งที่อำนวยประโยชน์แก่ตนแก่คนทั้งหลาย ช่วยส่งเสริมจริยธรรมให้มั่นคง อันจะส่งผลประโยชน์แก่คนในสังคมทั่วหน้า ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ คนดีที่โลกยกย่องมากที่สุด คือคนที่มีประโยชน์ที่สุดทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นได้มากที่สุด

4. สมานัตตา การวางตนดี ไม่ขาดไม่เกินพอดีพองาม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ไม่ปล่อยตัว ร่วมสุขร่วมทุกข์ วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องสมควรในทุกกรณี (Wasin Inthasa, 1999: 56 – 59) ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ ธรรมที่อยู่ในตัวตนแสดงออกมาเพื่อเกิดเป็นบารมี สร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลอื่น หรือเรียกว่าผู้ตาม เมื่อพูดถึง ภาวะผู้นำ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. ตัวผู้นำ 2. ผู้ตาม 3. การเปลี่ยนแปลง 4. อิทธิหรือแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้นำมีความสำคัญมากที่จะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตาม เต็มใจที่จะปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อทำประโยชน์สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ดังนั้น ภาวะผู้นำวิधिพุทธ คือ จริยธรรมที่อยู่ในตัวบุคคลที่เปล่งออกมา แสดงออกให้บุคคลเป็นอย่างกระจ่างแจ้งคล้อยตามเชื่อฟัง ศรัทธา จริยธรรมต่างๆ พอสรุปได้ 30 ประการได้แก่ 1) การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายของบุคคลและสตรี 2) ความเมตตากรุณา 3) การไม่โลภและไม่ขโมย 4) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละ 5) การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น 6) การรู้จักความพอดี 7) การไม่พูดปด 8) การมีสัจจะและความจริงใจ 9) การไม่หลงและเสพสิ่งเสพติดให้โทษ 10) ความเป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจ 11) ความเป็นผู้มีเหตุผล 12) ความละเอียดและความเกรงกลัว 13) ความ

ขยันหมั่นเพียร 14) ความอดทนอดกลั้น 15) ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง 16) ความกตัญญูกตเวทิตา 17) ความซื่อสัตย์สุจริต 18) การทำให้ให้สงบมีสมาธิและมีอารมณ์แจ่มใส 19) ความไม่เห็นแก่ตัว 20) ความประณีตความละเอียดถี่ถ้วน 21) ความรับผิดชอบ 22) ความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง 23) ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา 24) การยอมรับความเปลี่ยนแปลง 25) มารยาทและนิสัยส่วนบุคคล 26) มารยาทในการแสดงความเคารพ ขอภัย การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธการแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่นเกมการพักผ่อนหย่อนใจ 27) หลักธรรมสำหรับผู้อยู่ด้วยกัน การเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ยอมรับความคิดเห็น การให้อภัย การเห็นอกเห็นใจ 28) ความเป็นผู้มีวิถัฒนธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม 29) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 30) การแก้ไขข้อบกพร่องการปฏิบัติทางจริยธรรม ได้แก่ ผิดศีลธรรม ระเบียบกฎหมาย และจารีตประเพณี

คุณสมบัติของผู้นำ สัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ในการนำ คุณสมบัติในความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ร่วมไปด้วย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงถึงการนำอย่างแท้จริง เรื่องของการประสาน เพราะผู้นำนั้นมีหน้าที่ที่จะประสานให้พากันไป โดยมุ่งหน้าไปสู่จุดหมายให้ได้ การประสานคนกับคน คือ ประสานคนที่อยู่ด้วยกันทั้งหมดนั้นให้เข้ากันและร่วมกันไปได้ และการประสานคนกับสิ่งที่จะทำ แต่เริ่มต้น การประสานตัวผู้นำเองกับคนที่ร่วมไปด้วย เป็นสิ่งที่สำคัญมาก 1) ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอ จนเรียกได้ว่าเป็นแบบอย่างซึ่งทำให้เขาเกิดศรัทธา ความมั่นใจ คือ ความมั่นใจในตัวผู้นำ ที่เชื่อว่าท่านผู้นำจะสามารถแก้ปัญหา นำพาพวกเราไปได้ให้ถึงจุดหมาย ซึ่งทำให้พอใจ เต็มใจ และอยากจะทำไปด้วยถ้ามีความมั่นใจนี้คือเกิดศรัทธาขึ้นมาแล้ว ศรัทธานั้นก็จะเครื่องนำเอาผู้ที่จะร่วมไปด้วยเข้ามาประสานกับตัวผู้นำคือเขาพร้อมที่จะยอมรับฟัง ศรัทธาเกิดขึ้นก็ทำให้เขายกบุคคลนั้นเป็นผู้นำ คือผู้นำไม่ต้องไปแสดงตัวกับเขาว่าเป็นผู้นำ แต่จะเป็นผู้นำโดยเขาอยากให้นำเขาไป ถ้าเป็นผู้นำโดยเขาอยากให้นำจะดีที่สุด เขามีศรัทธาอย่างแท้จริงที่จะร่วมไปด้วย เท่ากับเขาร่วมกันยกขึ้นเป็นผู้นำ 2) ผู้นำก็จะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตัวเขาเอง ว่าเขามีศักยภาพ มีทุนแห่งความสามารถที่จะเอามาปรับมาจัดเอามาพัฒนาให้สามารถทำกิจการงานนี้ให้สำเร็จ คือสามารถร่วมไปด้วยกันได้ ถือว่าเป็นการประสานอย่างหนึ่ง โดยมุ่งที่ตัวเขาเอง ให้เขามีความมั่นใจในตนเองที่จะมาร่วมไปด้วยกัน 3) ช่วยให้การประสานกันเอง คือชักนำให้เกิดความสามัคคี พร้อมเพรียงกัน ทั้งประสานมือและประสานใจ หรือร่วมมือร่วมใจกัน คือการที่ว่า ทำอย่างไรจะให้คนที่อยู่ร่วมกันในองค์กรหนึ่งๆ มีความสามัคคีกลมเกลียว มีความพร้อมเพรียง มีใจหนึ่งใจเดียวกัน รวมจิตรวมความคิดรวมใจมุ่งสู่จุดหมายอันเดียว นี้เป็นหลักใหญ่ที่จะต้องใช้ธรรมมากมาประสานคนกับสิ่งที่จะทำ หรือประสานคนกับงาน คือ นอกจากให้เขามีความมั่นใจในตนเองแล้ว ก็ให้เขามีความมั่นใจในงานหรือในสิ่งที่ทำด้วยว่า สิ่งนี้ดีแน่ งานนี้จะทำให้เกิดประโยชน์สุขอย่างมีจุดหมายอย่างแท้จริง ให้เขาเกิดความมั่นใจในคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่จะทำหรืองานนั้น จนเขาอยากจะทำและเกิดความรักงาน เมื่อเขาเกิดความรักงานแล้วก็จะตั้งใจทำงาน ประสานความตั้งใจทำงานนั้นเข้ากับควมมีกำลังใจในการทำงานด้วยคือให้เกิดกำลังใจ ซึ่งจะทำให้มีความกระตือรือร้น มีความตื่นตัว ความไม่ประมาท ไม่ให้เป็นคนเฉื่อยชา เมื่อรักงานแล้ว ก็ทำให้พร้อมที่จะมีกำลังใจ จะต้องให้มีพร้อม ทั้งรักงาน ตั้งใจทำงาน และ

มีกำลังใจเข้มแข็งที่จะสู้งาน บุกฝ่าไปข้างหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ท้อถอย ไม่ท้อแท้ 5) ในการทำงานตลอดจนในการเป็นอยู่ทุกๆ ไป ผู้นำมุ่งหวังประโยชน์สุขแก่คนที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือคนที่ร่วมไปด้วยกันกับตน เพราะฉะนั้น ผู้นำจึงต้องพยายามให้คนที่มาร่วมงานหรือร่วมอยู่ ได้พัฒนาตัวเองเขาอยู่เสมอ ต้องหาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนเอื้อโอกาสให้เขาพัฒนาตัวเองให้มีความเจริญงอกงามขึ้น เก่งขึ้น ดีขึ้น ทำงานได้ผลดียิ่งขึ้น มีความสุขมากขึ้น มีชีวิตที่ดีงาม บรรลุประโยชน์สุขที่แท้จริงมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาตนเองของคนก็จะมีผลต่องานด้วย โดยมาช่วยให้เขาทำงานได้ผลดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ที่แท้ไม่ใช่แค่นั้น จะต้องไปให้ถึงประโยชน์สุขแห่งชีวิตของเขา ทั้งได้ความดีงาม ได้ความเจริญ ได้ความสุข และได้พัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป การเป็นผู้นำจึงหมายถึงการมีสายตาที่มองทั้งที่งานและมองทั้งที่คนควบคู่กัน ซึ่งจะเข้าหลักที่สำคัญต่อไป ผู้นำประสานคนภายในดุลยภาพแห่งธรรม หลักธรรมสำคัญซึ่งผู้นำจะต้องมี หลักธรรมนั้น คือ พรหมวิหาร 4 ประการ พรหมวิหารเป็นธรรมธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ สำหรับผู้นำนั้น จะต้องเป็นแบบอย่างที่จะต้องมีการพรหมวิหาร 4 ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ อันแสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีการศึกษา ได้พัฒนาตนแล้ว

การเอาตัวงาน เอาหลักการ หรือเอาธรรม ก็จะได้ลักษณะที่เรียกว่าเป็น “ครู” ซึ่งแปลว่า “นำเคารพ” คือ เป็นคนมีหลักหนักแน่น จึงเป็นผู้นำเคารพ แต่ถ้าเอาหลักอย่างเดียว แม้จะนำเคารพ ก็แห้งแล้ง บางทีไม่มีใครกล้าเข้าหน้าเลย อย่างนี้ก็ลำบาก เสียผลเหมือนกัน ครู ก็จะไม่เอียงข้างไป เพราะฉะนั้นจึงต้องพอดี คนที่นำเคารพ เป็น ครู นั้นจะยึดถือหลักการเป็นใหญ่เอางานเป็นสำคัญ เอาธรรมนำหน้า เมื่อเอาใจใส่ดูแลคนให้ดี ก็เป็นปิโยด้วย ก็ได้ดุลยภาพ การเอาคนกับหลักการก็จะมาบรรจบกัน ถ้าเอาคนที่เป็นบุคคล เป็นรายคน หรือเป็นคนๆ ไปก็อาจจะขัดกับธรรม เพราะธรรมนั้นก็คือเอาคนทั้งหมดหรือทั้งสังคม ถ้าเอาบุคคลโดยยอมเสียธรรม ก็จะเสียแก่สังคมทั้งหมด เมื่อรักษารธรรมก็จะรักษาสังคมไว้ได้ เพราะในที่สุดสังคมดำรงอยู่ได้ด้วยธรรม เนื่องจากธรรมเป็นฐานที่รองรับสังคมไว้ เพราะฉะนั้น การเอาธรรม ก็คือเอาคนทั้งหมด มิใช่เห็นแก่บุคคลผู้เดียวแล้ว ย่อมทำลายธรรมที่รักษาสังคมของมนุษย์ทั้งหมด

ทุกสิ่งทุกอย่างจะบรรลุผลสำเร็จ ก็จะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการ คือ ตามเหตุปัจจัย ตามธรรมนั่นเอง เพราะฉะนั้น ธรรมหรือหลักความจริงและหลักการจึงเป็นตัวตัดสินขั้นสุดท้าย ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจึงต้องเป็นผู้มั่นในธรรม เป็นผู้ถือหลักการเป็นใหญ่ และเข้าใจชัดเจนในหลักการพระพุทธศาสนาได้แสดงคุณสมบัติสำคัญของผู้นำ เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” แปลว่า ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเอาธรรมเป็นสำคัญ เชิดชูหลักการ ปฏิบัติการตามและเพื่อเห็นแก่ความเป็นจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ผู้นำต้องไม่เป็นอัตตาธิปไตย คือ ไม่ถือตัวเป็นใหญ่ แล้วก็ไม่ใช่เป็นโลกาธิปไตย คือ ไม่มุ่งหาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ ไม่ทำเพียงเพื่อหาเสียงหรือให้คนชอบ แต่เอาธรรมเอาตัวความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เอาหลักการเป็นใหญ่ ตัดสินกันด้วยหลักการตั้งแต่หลักการโดยการจัดตั้งของมนุษย์ ลงไปจนถึงหลักการที่เป็นนามธรรมซึ่งรองรับหลักการจัดตั้งนั้น แม้เมื่อมีอะไรจะต้องวินิจฉัย ก็ทำตัวเป็นกระบอกเสียงหรือเป็นสื่อของธรรม หรือเป็นช่องทางแสดงตัวของธรรม คือหลักการหรือกฎกติกา เมื่อมีการตัดสินลงโทษคน ก็จะเป็นการกระทำโดยไม่

มีตัวตน แต่เป็นการกระทำของปัญญาบริสุทธิ์ ที่เอาหลักการเข้าวินิจฉัย ตัดสินไปตามกฎกติกาตามความเป็นจริง ความถูกต้องดีงาม

ผู้นำต้องมีความมั่นใจ และไม่ความรู้สึกทุกข์ยากลำบากใจ ไม่หวั่นไหวไปตามความรู้สึกที่เรียกว่าเป็นอารมณ์ เพราะว่าตัวเองไม่เกิดมีตัวตนที่เป็นผู้ทำขึ้นมา มีแต่เพียงการปฏิบัติไปตามหลักการ โดยที่ตนเองมาเป็นช่องทางปรากฏตัวของธรรม เรียกว่าการถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมจะปรากฏตัวออกมาและเป็นผู้ตัดสินหรือปฏิบัติการ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เป็นผู้นำทำการด้วยเจตนา ที่บริสุทธิ์ มุ่งความจริง ความถูกต้องดีงามแท้จริง และด้วยปัญญาที่ใสสะอาด ซึ่งแสวงหาความจริงและไตร่ตรองทั่วตลอดที่สุด คือทำด้วยเจตนา และปัญญาที่ดำเนินไปด้วยความไม่ประมาท เมื่อทำได้แบบนี้ ผู้นำก็จะได้คุณสมบัติอีกอย่างหนึ่ง คือ เป็นผู้เที่ยงตรง ไม่มีอคติ ไม่มีความลำเอียง ซึ่งเป็นแกนกลางของการรักษาคุณภาพ และความสามัคคี พร้อมทั้งความมั่นคงของหมู่ชนที่ไปด้วยกัน เพราะถ้าเสียความเป็นธรรมแล้ว แม้แต่จะมีความรักใคร่กันอยู่หรือแม้แต่จะเอาอกเอาใจกัน ก็จะเกิดความกินแหนงแคลงใจกัน สูญเสียเอกภาพ แต่เมื่อรักษาธรรมไว้ได้ ก็ไม่มีอคติและไม่เสียสามัคคี

เจ้าคณะปกครองคณะสงฆ์ในฐานะผู้นำต้องไม่มีอคติคือ ความลำเอียง หรือการเขวออกไปนอกรทางที่ควรจะประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการด้วยกัน คือ ลำเอียงเพราะชอบ ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าคณะปกครองกับการปฏิบัติต่อผู้ร่วมไปด้วย ก็จะได้ผลดีมากได้ทั้งคนได้ทั้งงานก็จะพากันไปด้วยดีสู่จุดหมาย คุณสมบัติที่เรียกว่า “ปิโย” และ “ครุ” ซึ่งอยู่ในหลักที่เรียกว่า “กัลยาณมิตรธรรม” หรือธรรมของกัลยาณมิตร 7 ประการ หลักคุณสมบัติของกัลยาณมิตร คือ ปิโย น่ารัก และ ครุ น่าเคารพ ต้องให้ 2 อย่างนี้มาคู่กัน ในแง่คนกับงาน และคนกับหลักการโดยเฉพาะจะต้องพยายามเอาทั้งคนทั้งงาน

คุณสมบัติของกัลยาณมิตร ภาวนีโย แปลว่า นำเจริญใจ คือ เป็นแบบอย่างได้ ทำให้ผู้ที่ยังร่วมอยู่ร่วมไป มีความภาคภูมิใจ พอนึกถึงก็มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตัวผู้นำ ว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาจริง ได้พัฒนาตนแล้ว เป็นผู้มีสติปัญญา มีความสามารถ มีคุณธรรมความดีงามอย่างแท้จริง นำเอาอย่าง ช่วยให้มีศรัทธาและเกิดความร่วมมือด้วยดี

วัตตา เป็นผู้รู้จักพูด หมายความว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้ว่าในสถานการณ์ไหน และกับใคร ควรพูดอะไรอย่างไร เป็นนักสื่อสารที่ดี และเอาใจใส่สื่อสารกับผู้ร่วมไปด้วยอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เข้าใจกัน และรู้เข้าใจในสิ่งที่ทำ คนที่รู้จักพูดนั้นจะพูดให้เขาเข้าใจก็ได้ พูดให้เขาเห็นใจก็ได้ พูดให้เขาเชื่อก็ได้ พูดให้เขาเห็นด้วยหรือคล้อยตามก็ได้ พูดให้เขาร่วมมือด้วยก็ได้ พูดให้เขารวมกำลังกันก็ได้ ให้เขาได้ประโยชน์ และพูดให้เขาช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงลักษณะของนักสื่อสารหรือนักสั่งสอนที่ดีไว้ 4 อย่าง คือ 1) พูดแจ่มแจ้ง คือ ชี้แจงอธิบายให้เข้าใจชัดเจน มองเห็นเหตุผลแจ่มแจ้ง หมดสงสัย เหมือนจูงมือไปเห็นกับตา 2) พูดจริงใจ คือ พูดให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ จนเกิดความซาบซึ้งยอมรับ อยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ 3) พูดเข้าใจ คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความแข็งขันมั่นใจและมีกำลังใจหาญกล้า กระตือรือร้นที่จะทำให้สำเร็จ โดยไม่หวั่นกลัว ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 4) พูดให้รู้เรื่อง คือ ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งเมตตา ไมตรี ความหวังดี และความรู้สึกที่สดชื่นร่าเริง เบิกบานผ่องใส แซ่มนชื่นใจด้วยความหวังในผลดีและทางที่จะสำเร็จ

วจนักขโมม คือ รู้จักฟังด้วย หรือแปลว่า ทนหรือควรต่อถ้อยคำของคนอื่น ไม่ใช่ว่าเอาแต่พูดแกเขาอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังใคร ต้องยอมรับฟัง เพราะการรู้จักรับฟัง เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่จะสื่อสารให้ได้ผล แม้ว่าเขาพูดมาจะไม่ถูกใจอะไรก็ทนได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้งานและการและประโยชน์ที่จะทำนั้นสำเร็จ

คัมภีร์อริยสัจจะ กะถัง กัตตา แปลว่า รู้จักแถลงเรื่องราวต่างๆ ที่ลึกซึ้ง ปัญหาอะไรที่หนักและยาก ก็เอามาชี้แจงอธิบาย ช่วยทำให้คนที่ร่วมงานมีความกระจ่างแจ้ง เรื่องที่ลึกที่ยากก็ทำให้ตื่นให้ ง่ายได้ และพาเขาเข้าถึงเรื่องที่ยากและลึกลงไปๆ อย่างได้ผล

โน จัฏฐานเน นโยชะเย แปลว่า ไม่ชักนำในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่อง ที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่ใช่สาระ ที่ไม่เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย

ในทหระณะของผู้เขียนสรุปแบบองค์รวมได้ว่าภาวะผู้นำแบบไฟบริการเป็นลักษณะจิตอาสาสร้างแรงดลใจให้ผู้ตามเกิดจิตอาสา มองข้ามผ่านประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ คอยช่วยให้ผู้อื่นได้พัฒนาและเกิดความเจริญงอกงาม ให้ออกาสผู้อื่นได้ก้าวหน้าประสบความสำเร็จ

4. สรุป

ในด้านหลักธรรมและหลักปฏิบัติของศาสนาพุทธ การแสดงออกภาวะผู้นำแบบไฟบริการยังสอดคล้องกับหลักธรรมซึ่งในการปฏิบัติตามหลักการภาวะผู้นำแบบไฟบริการไม่ได้เหมาะสมสำหรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เท่านั้นแต่ในประเทศไทยซึ่งมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การปฏิบัติตามหลักการภาวะผู้นำแบบไฟบริการนี้จึงมิได้แตกต่างไปจากหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้ประกอบการ อันเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวความเห็นอกเห็นใจของบุคคล และประสานหมู่ชนให้สามัคคี เป็นหลักการของการสงเคราะห์ที่มีพื้นฐานบนความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การปฏิบัติด้วยความศรัทธา การยึดหลักการของการรับใช้และให้บริการ การกระทำความดีเพื่อการอยู่ร่วมกัน และการมีภาวะผู้นำอันประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา โดยภาวะผู้นำแบบไฟบริการเด่นชัดในหลักการปฏิบัติของทานหรือการไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเพื่อเอื้อแผ้ว การเสียสละ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ และอตถจริยาเป็นการประพฤติตนเองให้เป็นประโยชน์ชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ เช่นเดียวกับหลักธรรมทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารทุกระดับ อันประกอบด้วยหลัก 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ปริจาคะ อาชชวะ มัทวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ (ช.ช.า.(ไทย) 28/240/86)

กล่าวโดยสรุปว่า ภาวะผู้นำแบบไฟบริการสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติในทศพิธราชธรรมเรื่องของการให้แบ่งปันแก่ผู้อื่น กล่าวคือการบำเพ็ญตนเป็นผู้ให้หรือผู้บริการ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นได้มีใช้เพื่อจะเอาจากผู้อื่น เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้การสนับสนุนแก่ผู้กระทำความดี และ ปริจาคะ คือการบำเพ็ญด้วยการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และสามารถเสียสละความสุขสำราญ

References

- Anuwat Krasang. (2015). Leader in the Globalization. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2), 25-37.
- _____.(2016).*Buddhist Human Resource Management*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya Printing.
- DuBrin, J . Andrew. (2007). *Leadership Research Findings, Practice, and Skills*.5th ed, .Boston: Houghton Mifflin Company.
- Fred E. Fiedler. (1967). *A Theory of Leadership Effectiveness*, New York: McGraw Hill.
- Fullan,M.. (2004). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco : Jossey – Bass.
- Paul Hensey, Kenneth H. Blanchard. (1994). *Management of Organisational Behaviour*. New Delhi : Prentici Hall.
- Spears & Lawence,M, (2002). *Focus on Leadership : Servant Leadership for the Twenty – First Century*. New York. NY : John Wiley & Sons
- Natchuda Wijitjammaree. (2010). *Communication in Organization*. Bangkok: Sirima.

พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก
MODEL MONK FOR BUDDHISM PREACHING TO THE GLOBAL SOCIETY

พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโภชโช/นาคสิทิลเลิศ)* บุญทัน ดอกไธสง**

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ***

Phrachonyanmune (Sompoch Dhammabhojjo/Naksitilert), Boonton Dockthaisong,
 Phramaha Boonlert Indhapanyo

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก 3) เพื่อนำเสนอต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก การวิจัยฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1) อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทย พบว่า พระสงฆ์ในสังคมไทยมีวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายของการสอนการเผยแผ่ คือ การนำหลักธรรมที่ศึกษาปฏิบัติมาเผยแผ่ โดยการยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง (เทศนา) เพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้และเข้าใจอย่างถูกต้องมีเหตุผล เพื่อละชั่ว ทำดี มีความสุขสงบ มีสันติ หรือถึงนิพพานอันเป็นจุดสูงสุดของชีวิตในทัศนะคติทางพระพุทธศาสนา แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยส่วนใหญ่เน้นสอนเรื่องทานเป็นลำดับแรกต่อด้วยศีล และภาวนาสุดท้าย หลักการและวิธีการในเผยแผ่หลักธรรมมีความหลากหลายวิธี รวมถึงการปฏิบัติตนในการเผยแผ่ศาสนามีความแตกต่างกันไปตามสภาวะของผู้ปฏิบัติ

---

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

2) กระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบ พบว่า ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกนั้น เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับชั้น ทุกชาติทุกภาษาได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงกัน ซึ่งเป็นกลวิธีที่แสดงให้เห็นให้ประชาชนในสังคมโลกได้รับทราบเรื่องราวต่างๆ จากการดำเนินงาน เช่น การผลิตบุคลากร ให้มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ มีการศึกษาวิชาการทางพุทธศาสนา พร้อมทั้งฝึกฝนตนเองอย่างแตกฉานก่อน (วิชาจรณสัมปโน) มีการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเผยแผ่ที่เข้าใจง่าย มีการประยุกต์พุทธวิธีในการเผยแผ่ คือ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปรับใช้ในการสอนให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน โดยยึดหลักธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง แล้วนำมาอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทให้นำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น เน้นสอนเรื่องภavana เป็นลำดับแรก ต่อด้วยศีล และทานสุดท้าย ซึ่งเป็นกระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร) และพระภวนาวีเทศ (เขมธมโม ภิกขุ) ที่มีผลงานปรากฏและเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ช่วยให้ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาเกิดความรู้ความเข้าใจวิธีการ สามารถนำรูปแบบไปพัฒนาชีวิตในทิศทางที่ถูกต้อง อันจะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประเทศชาติ ต่อสังคมโลก

3) ต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก พบว่า ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกของพระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร) และพระภวนาวีเทศ (เขมธมโม ภิกขุ) โดยยึดหลักธรรมกถึกหรือธรรมะสำหรับนักเผยแผ่ 5 ประการ คือ 1) แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป โดยลำดับ 2) ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล 3) แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา 4) ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีใจเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน 5) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น สิ่งที่ทำนุ่งเน้นการปฏิบัติตน โดยมีศีลจารยวิตรอย่างเคร่งครัดงดงาม นับว่า เป็นคุณสมบัติภายนอกที่เกิดศรัทธาต่อผู้พบเห็น นอกเหนือจากคุณสมบัติทางกายภาพ มีการศึกษาศึกษาค้นคว้าวิชาการต่างๆ มีความรู้ความเข้าใจอย่างดี ถือว่าเป็นคุณสมบัติภายใน รวมถึงการการประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัย

คำสำคัญ : พระสงฆ์ต้นแบบ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

Objectives of this research were 1. To study the identity of a model Buddhism preaching monk in Thai society, 2. To study the process of Buddhism preaching to the world society of a preaching monk and 3, to propose the preaching model of successful Buddhism preaching monk to the world society. Methodology was the qualitative research method, collected data from 25 key informants with structured-in-depth-interview and 12 participants in focus group discussion. Data were analyzed by descriptive interpretation.

Findings of this research were as follows:

1. Identity of model monks was that the Buddhism monks had identity in preaching with objectives and purpose in preaching. They used well practiced Dhamma to preach people to understand the Dhamma principles causes and effects, to abstain from bad doing, commit good doing for tranquility and peace with Niravna as the ultimatum goal in life. Majority of Thai monks concentrated on Dhamma, giving, first and Sila, precepts then Pavana, meditation at the end. There were many ways to preach Buddhism including individual differences of the preaching monks.

2. The model monks' process of Buddhism preaching to the world society was that Buddhadhamma education was open for all levels of people from all nationalities and languages. The preparation process such as Dhamma preaching monk education for physical and mental readiness (vijjacharanasampanno), media production for Dhamma preaching were also open for all concerned to know. Buddha's teaching methods, Dhamma and Vinaya, were adapted for easy understanding and appropriateness to the present situations in order for laity people to apply in daily life. The preaching process began with Pavana, meditation, then Sila, precepts and then Dana, giving. This process was used by two successful model monks in preaching Buddhism to the world society. They are Venerable Phradhammongkolyarn (Viriyung Sirintharo) and Venerable Phrabhavanavideht (Khemadhammo Bhikku). These two model monks had performed the outstanding work in Buddhism preaching to the world, both in Thailand and abroad. The Buddhism learners clearly understood and comprehended Dhamma that they

could apply in daily life with the right directions which was the beneficial to self, to countries and to the world.

3. Models of Buddhism preaching to the world of two successful Buddhism preaching monks: Venerable Phradhammamongkolyarn (Viriyung Sirintharo) and Venerable Phrabhavanavideht (Khemadhammo Bhikku) were that the two model monks used the Dhammakatika, the qualities of preaching monk as; 1) the instruction was regulated and gradually advanced in details, 2) instruction with reasoning and referring to the cause and effect, 3) instruction with kindness for their benefits, 4) instruction without expecting worldly gain or something in return and 5) instruction in the way that it did not hurt oneself or others, not exalting oneself while contempting others. Instruction with good conducts which was the external quality the other people admired. The model monks, not only have external quality but also internal charm with good education and profound Dhamma knowledge and application of modern teaching media that were appropriate to the present time.

Keywords: Model Monk, Buddhism Preaching

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกผนวชจากศากยวงศ์ จุดมุ่งหมายของพระองค์ คือ เพื่อแสวงหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยใช้เวลาแสวงหาความรู้ 6 ปี จึงตรัสรู้อรุณตรัสมาสัมโพธิญาณ คือ ทรงค้นพบทางหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงเมื่อก่อนพุทธศักราช 45 ปี จึงได้พระนามว่า “พุทธะ” พระพุทธองค์ได้ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ในหมู่สัตว์ เสด็จจาริกไปในนิคมชนบท เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ทั้งปวง ในเบื้องต้นนั้น พระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทำให้ปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน ต่อจากนั้น ทรงแสดงธรรมแก่ยสกุลบุตรและสหาย จึงทำให้บังเกิดมีพระอรหันตสาวกในพระพุทธศาสนาจำนวน 60 องค์ พระพุทธองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหมดไปเผยแผ่ธรรมะในที่ต่างๆ โดยไม่ซ้ำกัน โดยมีพระพุทธดำรัสในวันทีส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรกมีใจความว่า “จรธ ภิกขเว จาริกัม พุชชนิตาย พุชชนสุชาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทว มนุสสานัม เทเสถ ภิกขเว ธมมัม อาทิกถยานัม มขณเณกถยานัม ปริโยสานกถยานัม สาทถัม สพฺพญชนัน กเวถัม ปริบุญณันัม ปริสุทฺธัม พรหมจริยัม ปกาเสถ” (วิ.ม. (บาลี)

4/32/40) แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหุชน เพื่อความสุขแก่พหุชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) ถือว่า เป็นกุญแจสำคัญที่เป็นการเปิดประตูสู่การเดินทางเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมแก่พุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ช่วยกันทำหน้าที่ในการเผยแผ่ และสืบทอด พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แผ่ขยายไปทั่วสารทิศ และพระพุทธองค์ทรงตั้งปณิธานในการเผยแผ่ของพระองค์ โดยการส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระสาวกผู้ไปปฏิบัติหน้าที่นี้ ในกาลต่อมาที่เรียกว่า “พระศาสนทูต” “พระสมณทูต” หรือ “พระธรรมทูต” ซึ่งหมายถึงผู้ทำหน้าที่จาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ ทั้งใกล้และไกล ทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากว่า “ศาสนา” เป็นระบบความเชื่อที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม สังคมจำต้องมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นสื่อช่วยประสานคนในสังคมเข้าด้วยกัน ศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม อิทธิพลของศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานทั้งทางด้านจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีคิดของคนในสังคม ให้รู้จักเสริมสร้างชีวิตอย่างมีสาระและมีค่าสูงสุดตามบทบัญญัติและจุดหมายของศาสนาที่ตนนับ

ดังนั้น ในปัจจุบัน ศาสนาทุกศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนเกิดมามีเป้าหมายของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก เนื่องจากความซับซ้อนทางสังคมไม่ว่าศาสนาใด ตัวอย่างเช่น ศาสนาคริสต์ กล่าวคือ ศาสนาคริสต์มิได้เริ่มต้นที่พระเยซู แต่เริ่มต้นมาตั้งแต่มนุษย์คนแรกเริ่มทำบาปและตัดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพระเจ้าทั้งไป “บาป” คือการพูดคำว่าไม่กับพระเจ้า เมื่อพระองค์ถามว่ารักพระองค์หรือไม่? การไม่รักพระเจ้าสำหรับคริสตชนหมายถึงการปฏิเสธความดีงามทุกอย่างในชีวิต รวมทั้งการปฏิเสธการมีชีวิตนิรันดร์กับพระเจ้าด้วย และเมื่อปฏิเสธการมีชีวิตบรมสุขนิรันดร์กับพระเจ้านั้นคือมนุษย์ต้องพบกับความตายไม่ได้อยู่กับพระเจ้าอีก ดังที่ศาสนาคริสต์ได้ให้ความหมายคำว่า “ชีวิต” ไว้ 2 ประเภท คือ (1) ชีวิตในโลกนี้ หมายถึง เป้าหมายที่ต้องการให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุขกาย สุขใจ และสันติภาพอันยั่งยืนในแบบนี้ (2) ชีวิตในโลกหน้า หมายถึง จุดหมายปลายทางของชีวิตที่เป็นความสุขนิรันดร์ คือ สวรรค์ อันเป็นอาณาจักรของพระเจ้า คริสต์ศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติได้ดีสมบูรณ์ที่สุดตามพระบัญญัติจะได้มีจุดหมายปลายทางของชีวิตคือสวรรค์อันเป็นการได้อยู่กับพระเจ้าในสรวงสวรรค์ (Somporn Promta, 2003)

เพราะเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงสอนให้เห็นในเรื่องของความจริงและสอนให้มนุษย์เข้าใจและเข้าถึงความจริงตามหลักอริยสัจ แม้คนส่วนใหญ่จะบอกว่าชีวิตเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นความสุขล้วน แต่เป็นความทุกข์หรือไม่ ก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ความสุขที่แท้จริงในมุมมองพระพุทธศาสนาก็คือความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ที่เรียกว่าภาวะแห่ง

นิพพาน ดังนั้นจุดหมายของชีวิตขั้นสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์พร้อมทั้งสรรพชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เป็นงานที่ยิ่งใหญ่และมีความสำคัญมากในการที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน เป็นการอนุเคราะห์ สงเคราะห์กันโดยธรรม ซึ่งต้องมีความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่เข้ามากระทบ เพื่อนำหลักธรรมคำสอนไปเผยแผ่แก่ชาวโลกให้รู้ถึงความเป็นจริงของชีวิต เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและเป็นการเอื้อประโยชน์กัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์การเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

2.3 เพื่อนำเสนอต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งได้กำหนดแนวทางวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้าง และผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ตามระเบียบวิธีวิจัย จำนวน 12 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีรายละเอียดรูปแบบการวิจัย ดังนี้ 1) ประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก 3) ประเด็นเกี่ยวกับการเผยแผ่ของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก มีลักษณะที่ดีและเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ได้

3.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาขอบเขตด้านแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก จากการสัมภาษณ์จำนวน 25 รูปหรือคน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติงาน และ 2) กลุ่มผู้รับสาร

3.3 เครื่องมือใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ที่มีต่อประชาชน แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลโดยประเด็นที่เป็นสาระสำคัญในการสัมภาษณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมและเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การลงพื้นที่ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมของพระสงฆ์ต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกของพระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิรินธโร) พระภิกษุสามเณร (เขมธมโม ภิกษุ) และบุคลากรที่ร่วมทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผลสัมฤทธิ์จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีต่อประชาชน

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิรินธโร) พระภิกษุสามเณร (เขมธมโม ภิกษุ) และบุคลากรที่ร่วมทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต่อการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ปี พ.ศ. 2559 จำนวน 25 รูปหรือคน

3.5 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เมื่อได้การวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ทำการสังเคราะห์สกัดเนื้อหาเป็นต้นแบบ จากนั้นจะทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อรับรองต้นแบบที่ได้จากการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย จำนวน 12 รูป/คน ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มพระภิกษุผู้เผยแผ่ และ 2) กลุ่มนักวิชาการ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมเกิดจากการประมวลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1) **อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา** พบว่า อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเลื่อมใส สละเรือนออกบวช ถี้อวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ ด้วยคุณสมบัติที่เรียกว่า “ทวิฐีสามีญญตา และศีล” ในการอยู่ร่วมกันตามกฎเกณฑ์ที่เท่าเทียมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่มีความแปลกแยกแตกต่าง เป็นสังคมหรือชุมชนอารยะมีอิสระอย่างแท้จริง และเป็นแม่พิมพ์หรือต้นแบบของสังคมในอุดมคติ แม้บางท่านจะไม่ถึงกับสิ้นราคะ สิ้นโทสะ และสิ้นโมหะโดยสิ้นเชิง ที่เรียกว่า “ที่จบ (เป้าหมาย) ของพรหมจรรย์” คือ โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผล เหล่านี้เรียกว่า “ผลของพรหมจรรย์” แต่คงดำรงตนเป็น “สุปฏิปันโน” คือท่านผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ โดยเป็นผู้ปฏิบัติตนอยู่ในด้านใด ซึ่งมีด้านชุมชน ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในแต่ละด้านก็มุ่งเน้นถึงการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้กับประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการทะนุบำรุงพระศาสนา ให้ความสันติสุขต่อสังคมโลกสืบไป อันเป็นหน้าที่และบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ ก็คือ ความเป็นผู้ส่งสาร มีจุดมุ่งหมาย มีวิธีการสอน มีอุบาย ประกอบการสอน มีรูปแบบ และแผนการสอนอย่างดี มีการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น สามารถสร้างบุคลากรไว้สืบทอดพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า “พระธรรมทูต” ซึ่งผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา และนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแกนกลางในการพัฒนาแต่ในความเป็นจริงในปัจจุบัน

2) **กระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก** พบว่า จากการศึกษากระบวนการการเผยแผ่เชิงพุทธของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก จะเห็นว่า ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกนั้น ประกอบไปด้วย กระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ 1) การวางแผนการเผยแผ่ที่ดีมีระบบ 2) การผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ, และผลิตสื่อที่เข้าใจง่าย 3) การประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการเผยแผ่หลักธรรม ส่วนใหญ่การสอนภาวนา เป็นลำดับแรก ต่อด้วยศีลและทานสุดท้าย จะเห็นได้ว่า การวางแผนการเผยแผ่ที่ดีมีระบบ การผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุน และผลิตสื่อที่เข้าใจง่าย ภายใต้วิธีการเผยแผ่ ที่ผสมผสานประยุกต์ใช้พุทธวิธีในการเผยแผ่หลักธรรม ระหว่างเนื้อสาระที่บรรยายกับคุณสมบัติของผู้บรรยาย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการ เผยแผ่ ซึ่งเป็นกระบวนการการเผยแผ่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางของ 2 ท่าน ก็คือ พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร) และพระภิกษุวิเทศ (เชมธมโม) ที่มีผลงานปรากฏต่อสาธารณชนนั้น นับได้ว่าเป็น

ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในระดับที่ดี และเหมาะสมต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงช่วยให้ผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาเกิดความรู้ความเข้าใจวิธีการ สามารถนำรูปแบบไปสู่การพัฒนาชีวิต พัฒนาการเผยแผ่ในทิศทางที่ถูกต้อง อันจะเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประเทศชาติ ต่อสังคมโลก และที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา นั้นเอง

3) ต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก พบว่า ต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก จะเห็นได้ว่า พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร) และพระภวนาวินทศ (เชมธมโม ภิกขุ) มีคุณสมบัติที่โดดเด่น ก็คือ 1) รู้หลักการสอน 2) รู้การวิเคราะห์ผู้รับสาร (ผู้ฟัง) 3) รู้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4) รู้หลักการเกี่ยวกับเนื้อหาที่เผยแผ่ 5) มีคุณสมบัติภายนอก (กายภาพ) ของผู้เผยแผ่ และ 6) มีคุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ 7) รู้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดังนั้น หลักการเผยแผ่ของทั้ง 2 ท่าน นั้น ได้นำเอาหลักการเทคนิควิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้ามาปรับประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ สถานที่ เวลา ชุมชน โดยยึดหลักกรรมกถิกหรือธรรมะสำหรับนักเผยแผ่ 5 ประการ คือ 1) แสดงหลักธรรมหรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ - His instruction or exposition is regulated and gradually advanced 2) ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกเยื้องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล - It has reasoning or refers to causality 3) แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา - It is inspired by kindness; teaching out of kindliness 4) ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน - It is not for worldly gain และ 5) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีชมขี่ผู้อื่น - It does not hurt oneself or others; not exalting oneself while contempting others” จะเห็นได้ว่า พระธรรมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร) และพระภวนาวินทศ (เชมธมโม ภิกขุ) มีคุณลักษณะ 3 ประการ 3 คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ พระสงฆ์ต้นแบบ จะต้องเป็นผู้มีความอดทนไม่แสดงกิริยาทำที่อันจะทำให้เสียบุคลิกภาพ “ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” เป็นผู้รู้จักข่มจิตในการปฏิบัติหน้าที่ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก ยอมตรากตรำทำงานเพื่อพระศาสนา 2) ด้านคุณธรรม พระสงฆ์ต้นแบบ จะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นอุดมคติประจำตัวซึ่งคุณธรรมลักษณะพื้นฐาน เช่น ปฏิบัติตนตามโอวาทปาฏิโมกข์ “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” ถือเป็นคติประจำตัวที่พระสงฆ์ต้นแบบ ต้องถือเป็นอุดมคติด้วยการไม่ทำบาปทางกาย วาจา และใจ เป็นผู้ทำแต่ความดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เป็นผู้ผู้มีจิตใจเบิกบาน มีความเมตตาปราณีต่อทุกคน มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ 3) ด้านการดำเนินชีวิต พระสงฆ์ต้นแบบ จะต้องดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน มีชีวิตแบบ

เรียบง่ายไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นผู้สำรวมระวังในการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ เป็นผู้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบไม่เบียดเบียนใคร มีแต่แผ่เมตตาธรรมให้แก่บุคคลอื่น นั้นเอง

5. สรุป

1) อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

กล่าวคือ อัตลักษณ์ของการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสังคมไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ ก็คือ 1) การยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ เป็นรูปแบบที่พระพุทธเจ้าทรงใช้บ่อยๆ เพราะทำให้เข้าใจความได้ง่าย 2) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปไมย ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้ง 3) ใช้สื่อธรรมชาติใกล้ตัว ทำให้รู้จักเข้าใจง่ายเป็นอุปกรณ์การสอน 4) การสาธิตให้ดูหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง 5) การใช้ภาษาในความหมายใหม่ เป็นเรื่องของความสามารถในโวหารธรรมหรือการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณไหวพริบ 6) การเลือกคน พระพุทธองค์จะทรงเลือกบุคคลที่เป็นประมุขหรือหัวหน้า แม้ในการแสดงธรรมในท่ามกลางพุทธบริษัท เมื่อมีเป้าหมายจะโปรดบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่ทรงทิ้งบุคคลส่วนมาก ทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ในการฟังธรรมตามกำลังของตน 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อรอความพร้อมของผู้รับฟังทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และทางจิตใจ 8) ความยืดหยุ่นในการสอน มีทั้งการยกย่อง การชม การปลอบประโลม หรืออ่อนอ่อนผ่อนตาม 9) การลงโทษและให้รางวัล เมื่อเห็นว่าบุคคลใดควรยกย่องก็ยกย่อง หรือควรตำหนิก็ตำหนิ 10) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยจะต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา ประยุกต์พุทธวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการสอน (การเทศนา) คือ การยกหัวข้อธรรมขึ้นแสดง เพื่อสั่งสอนประชาชนให้รู้และเข้าใจอย่างถูกต้องมีเหตุผล จะได้ละชั่ว ทำดี มีความสุขสงบ มีสันติ หรือถึงนิพพานอันเป็นจุดสูงสุดของชีวิตในทัศนะคติทางพระพุทธศาสนา แต่พระสงฆ์ในสังคมไทยส่วนใหญ่เน้นสอนเรื่องทานเป็นลำดับแรก ต่อด้วยศีล และภาวนาสุดท้าย โดยส่วนใหญ่วางหลักการสอนไว้ คือ 1) วิเคราะห์ผู้ฟัง 2) กำหนดรู้ปริบทของผู้ฟัง เช่น เพศ วัย ฐานะ เป็นต้น 3) กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน มีขั้นตอนการเลือกธรรมที่จะนำมาสอนนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง 4) รูปแบบการนำเสนอ เช่น การสนทนา การบรรยาย และการตอบปัญหา เป็นต้น 5) วิธีการนำเสนอ เช่น บางครั้งทรงใช้วิธียกอุปมาขึ้นเปรียบเทียบ บางครั้งใช้วิธีตอบปัญหา บางครั้งใช้วิธีเล่านิทานมาประกอบ เป็นต้น 6) ลดส่วนที่เกินเพิ่มส่วนที่พร่อง มุ่งประโยชน์เกื้อกูล ต่อชาวโลก 7) การประเมิณผล พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการประเมิณผลในการแสดงธรรมะทุกครั้ง เมื่อจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว จะเกิดคำว่าธัมมาภิสมโย คือ การได้บรรลุธรรมตามเหตุปัจจัย ส่วนคนที่อยู่ในที่ประชุม นั้น ก็สามารถบรรลุคุณธรรมมากน้อยต่างกันไปตามความแก่กล้าของอินทรีย์ 8) การติดตามผล พระพุทธองค์จะทรงติดตามผลความคืบหน้า ในเรื่องที่ทรงสอนไป

2) กระบวนการการเผยแพร่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก กล่าวคือ ส่วนกระบวนการการเผยแพร่ของพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลกนั้น โดยมีการผลิตบุคลากร และการผลิตสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบุญช่วย สิริธโร และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยครอบครัวในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหาเสพติดของเด็กและเยาวชน” โดยสรุป ได้ 4 ประการ คือ 1) การให้ความสำคัญกับเด็ก 2) การฝึกฝนพัฒนาตนเอง 3) ความกตัญญูต่อบุคคล 4) การปฏิบัติตามหน้าที่นอกจากนี้ ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแนวพุทธยังมีหลักการสำคัญอีก 4 ประการ คือ 1) การขัดเกลาแบบครบองค์ประกอบ 2) การขัดเกลาด้วยความเสมอภาค 3) คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล และ 4) เห็นความสำคัญในการฝึกฝนพัฒนาตนเองของเด็ก อย่างไรก็ตาม การนำหลักการดังกล่าวมาประยุกต์อาจยังต้องได้รับการพัฒนาต่อไป เพื่อให้ชุมชนปลอดภัยจากปัญหาเสพติดอย่างแท้จริง ประการสุดท้าย การศึกษาอิทธิพลของกลุ่มองค์กรชุมชนที่พัฒนาตนเองจนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่มีต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคมภายในครอบครัว ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านแปะมีอยู่จำนวนหลายกลุ่มและมีความหลากหลายในบทบาท หน้าที่ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ 1) กลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจ 2) กลุ่มองค์กรทางการเมือง และ 3) กลุ่มองค์กรสงเคราะห์และวัฒนธรรมสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะสังกัดกลุ่มองค์กรมากกว่าหนึ่งองค์กรขึ้นไป ลักษณะของกลุ่มสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มประเภทนี้สามารถดำรงองค์กรอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีไม่มากนัก 2) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มหรือจัดตั้งโดยภาครัฐ ความเข้มแข็งของกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายนอก โดยมีภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน มีบทบาทในฐานะ เป็นแหล่งผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน แหล่งเงินทุนในชุมชน หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง 2) ปัจจัยภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความร่วมมือของชาวบ้าน ทั้งนี้การที่จะดำรงองค์กรอยู่ได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาของชาวบ้าน โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การพัฒนา” ของภาครัฐ อันมีอิทธิพลสำคัญในการสร้างวิถีคิดแก่สมาชิกในองค์กรชุมชนก่อน แล้วถ่ายทอดลงสู่วิถีคิดของสมาชิกในครอบครัวต่อไป และจากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลต่อกลุ่มต่างๆ ในครอบครัวแตกต่างกัน โดยเฉพาะกับกลุ่มพ่อบ้านที่เน้นในเรื่อง การจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำมาหากินเป็นหลัก ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านมีความคิดในเชิงอนุรักษ์มากกว่า และเน้นความสำคัญของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่เดิม ส่วนกลุ่ม เด็กและเยาวชนกลับมีมิติการมองเห็นภาพองค์รวมของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ และมีความ ใกล้เคียงกับภาพความจริง และได้เสริมมิติของความรักความอบอุ่นจากการจัดการความสัมพันธ์ในครอบครัวและการ รักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน ไม่เน้นการจัดการแบบสมัยใหม่แต่ให้ความสำคัญกับการจัดการตามศักยภาพของชุมชน โดยยึดหลักความพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต (Phramaha Boonchuy Sirindharo,2004)

3) **ต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก** กล่าวคือ ต้นแบบของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก คือ 1) หลักการสอนของพระพุทธเจ้า 2) หลักการวิเคราะห์ผู้รับสาร (ผู้ฟัง) 3) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4) หลักการเกี่ยวกับเนื้อหาที่เผยแผ่ 5) คุณสมบัติภายนอก (ทางกายภาพ) ของผู้เผยแผ่ 6) คุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ และ 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นข้อมูล (Data) กล่าวคือโลกในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิต ในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่างก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลก แห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมเทคโนโลยี ในยุคปัจจุบันเราปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ทำให้โลกต้องมีสถานะที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลก ติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการ ศึกษา และการพัฒนาตนเองทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่ เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสาร อินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และทางการเผยแพร่ ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มี มากยิ่งขึ้นตามมาด้วย และมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง หาญพานิช ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มีความต้องการในระดับมากขณะที่สภาพเป็นจริงในปัจจุบันเกิดขึ้นในระดับค่อนข้างน้อยในทุกด้านที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ การบริการความรู้ การสื่อสารความรู้ การใช้เทคโนโลยี วัฒนธรรมการไว้วางใจ วัฒนธรรมพลังร่วม นวัตกรรมเวิร์คเกอร์ สิ่งท้าทาย และ ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการความรู้ ลักษณะงานที่ผู้บริหารมีความต้องการในระดับมาก ให้มีการนำองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเกิดจากการบริหารจัดการความรู้ไปใช้ ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนาการเรียน การสอน หลักสูตร เทคโนโลยี ห้องสมุด การวิจัย การประเมินความดีความชอบ การดำรงรักษา บุคลากร การสร้างนักวิชาการ การกำหนดภาระงานของบุคลากร และ การบริการความรู้ ผู้บริหารมีความประสงค์ให้ในระดับมาก ให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามหน่วยงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่

เป็นทางการมากขึ้น ให้มีการบริการความรู้ในลักษณะของการร่วมมือที่ต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ (Boonsong Hanpanich, 2003)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรนำผลการวิจัยนี้ ไปใช้เป็นแนวทางแก่นักเผยแพร่ธรรมะในยุคปัจจุบัน เพื่อประยุกต์ธรรมะให้นำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมยุคปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อพระพุทธศาสนา และประชาชนผู้รับฟังสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรกำหนดนโยบายให้มีการจัดตั้งงบประมาณจัดพิมพ์ผลงานวิชาการของพระสงฆ์ที่มีผลงานดีเด่นเพื่อเป็นการเผยแพร่ สนับสนุนกิจกรรมของพระพุทธศาสนา

3) ควรส่งเสริมบุคลากร คือ พระสงฆ์ในเมืองไทยให้เผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในและต่างประเทศให้มากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรมีการฝึกอบรมพระธรรมทูต (สถาบันการศึกษาทางคณะสงฆ์) ร่วมกับองค์กรพระธรรมทูตในต่างประเทศให้มีการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้มีการเอื้ออำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้มากขึ้น โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เป็นสื่อกลาง นำวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ เข้าด้วยกัน นั่นเอง

2) สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรดูแลพระธรรมทูต ให้มีเครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ รวมถึงพระธรรมทูตต่างประเทศและพระธรรมทูตในประเทศไทยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อนำไปพัฒนาบุคลากรในการขยายงานให้มากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความองอาจและสามารถที่จะอธิบายธรรมะให้กับชาวต่างชาติ ให้มีรูปแบบที่หลากหลายผ่านสื่อเทคโนโลยี Internet วิทยุหรือโทรทัศน์ ส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาพระเถระที่เป็นวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและวิญญูรูปอื่นๆ อีกที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ที่ทำนุบำรุงการเผยแพร่พุทธธรรมในประเทศและต่างประเทศให้มากขึ้น

2) ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศไทยกับพระธรรมทูตในต่างประเทศ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ทั้งสองกลุ่มมาพัฒนาพระธรรมทูตและควรศึกษาวิเคราะห์งานการเผยแพร่ ส่งเสริมพระธรรมทูตในประเทศอื่นๆ ให้มีความมั่นคงสืบไป

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบพระสงฆ์ต้นแบบ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่สังคมโลก เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นจุดเด่น จุดด้อยของการจัดโครงการพัฒนาและการเผยแพร่

References

- Boonsong Hanpanich.(2003).“*The Development of Knowledge Management Models in Thai Higher Education Institutions*” (Doctor of Education Degree Thesis). Faculty of Education. Chulalongkorn University.
- Chandradhar Sharma. (1991). *A Critical Survey of Indian Philosophy*.8th ed., (Delhi: Motilal Banarsidass.
- Heinrich Zimmer. (1956). *Philosophies of India*. New York: Meridian Books.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Pali Tripitaka. The Rules Reflect Mahachula Tepic*. 2500. Bangkok's Chulalongkorn University Printing College, 1992.
- Monier Williams. (1920) .*A Sanskrit English Dictionary. Revised Edition*. USA : Oxford University Press.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (2005). *Thai Buddhism in the Buddhist World*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Phramaha Boonchuay Sirindharo. (2004). “Application of the Buddha’s Teaching in Socialization by Family in Strengthened community for Prevention and Reduction of Drug Abuse among the Youth”. *A Research Report*, the Institute of Buddhism. Ergonomics: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Samuel George Frederick Brandon. (1970). *A Dictionary of Comparative Religion*. New York: Scribner.
- Somporn Promta. (2003). *Human and Buddhism*. Bangkok: Sayam.
- Tinnapan Nakata. (2001). *Buddhism and Thai Society*. Bangkok: Sahai Block& Printing.
- Tinnapan Nakata. (1986). *The Monastics Role in Society Monks*. Bangkok : Aksorn Charoen Tat.
- Venerable Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1998). *Buddhist Teaching Methods*. Bangkok: Sahathammik Co., (2004).

รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท

GOOD MANAGEMENT MODEL OF MONASTORY IN CHAINAT PROVINCE

พระปลัดวรมเมศวร์ นาควโร* พระสุธีวีรบัณฑิต** เต็มศักดิ์ ทองอินทร์***

Phrapalad Woramet Nāgavaro (Yimkrung),

Phra Suthiwirabandit, Termsak Thongin

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท 2) ศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท 3) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายและพรรณนาความ แล้วจึงสร้างรูปแบบเบื้องต้น ก่อนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 รูปหรือคน ยืนยันรูปแบบอีกครั้งหนึ่งในการสนทนากลุ่มเฉพาะ และวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.981 จำนวน 162 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์จังหวัดชัยนาท ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า มีจุดแข็งคือมีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด มีความรู้เป็นอย่างดี ส่วนจุดอ่อนคือ มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว บางวัดมีแต่พระที่ชราภาพ ทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ สกปรก รกร้าง โบราณสถานเกิดการชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา โอกาสคือ จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มี

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เป็นเมืองพระพุทธรูปที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีพระเกจิพระเถระที่มีคนนับถือจำนวนมาก มีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธรูป และประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธรูป อุปสรรคคือ จังหวัดชัยนาทมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม กระแสความนิยมของต่างประเทศเริ่มเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัด เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมเดิมๆ ที่ปู่ย่าตายายเคยทำเอาไว้เป็นแบบอย่าง มักเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมใหม่จนกลายเป็นเทรนที่ผิดๆ

2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาทนั้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 12 หลักการ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ด้านบำรุงรักษา วัด จัดกิจการ และ ศาสนสมบัติ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัด หลักการที่ 2 พัฒนาวัดต้นแบบ อุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง หลักการที่ 3 จัดทำเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติของวัดที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 ด้านการปกครองบรรพชิต และคฤหัสถ์ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 จัดตั้งสำนักงานเจ้าอาวาสแบบครบวงจร หลักการที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ปกครอง หลักการที่ 3 คือ สร้างศาสนทายาทต้นแบบ องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอนประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 ด้านคือ หลักการที่ 1 จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี หลักการที่ 2 คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต หลักการที่ 3 คือ พัฒนาอาจารย์รักท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 4 คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 หลักการคือ หลักการที่ 1 ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง หลักการที่ 2 คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริการ หลักการที่ 3 คือ สร้างมัคทายกน้อย

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า มี 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดคู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ และพัฒนาวัดสู่เป้าหมายด้วยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และพัฒนาวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด เพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และสร้างศาสนทายาทที่ดี รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรมคือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ สร้างแหล่งการเรียนรู้ และการสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรมคือ การพัฒนาศาสนสถาน การพัฒนาศาสนบุคคล และการพัฒนาศาสนพิธีกรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, วัดในจังหวัดชัยนาท

ABSTRACT

Objectives of this research were; 1. To study general condition of monastery management in Chainat Province, 2. To study the components of monastery management in Chainat Province and 3. To propose a good management model for monastery in Chainat Province

Methodology was the mixed methods. The qualitative method collected data from document and in-depth-interviewing 32 key informants and analyzed data by content analysis and descriptive interpretation and then used the findings to form a basic model for monastery development and then submitted the basic model to 12 participants in focus group discussion to confirm the model. The quantitative method collected data from stratified 162 samples who were monks in Chainat Province by using questionnaires with reliability score at 0.981, analyzed data with descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings of this research were as follows:

1. General conditions of monastery management In Chainat Province were that: Strength; there was unity in management under supervision of various levels of administrative monks where the abbots with good knowledge were the highest administrators, Weakness; monks and novices were limited, minimal in numbers. Some monasteries had only abbots causing monastery maintenance ineffective and not-orderly. The ancient buildings were left dirty, deserted and decay, Opportunity; Chainat Province is the province of Buddhism with long history where majority of people were Buddhists. There are many Buddhist arts and crafts and honorary and sacred monks. People live their lives in line with Buddhism, Threats; Chainat Province has diversity in culture and the trends of foreign culture favoritism began to take shape and replace the good cultures of the province. Young people do not understand and appreciate the old cultures from their ancestors and begin to adopt new cultures from outside which was the wrong trend.

2. Components of monastery management in Chainat Province were of 4 components with 12 principles. Component 1: monastery maintenance, management and religious property consisted of 3 principles; 1) monastery development strategic plan, 2) model monastery development, learning gardens in monasteries, 3) effective tools and system development for ancient property maintenance. Component 2: monk and laity administration; consisted of 3 important principles; 1) abbots' modernly completed offices, 2) administrative

monks development, 3) model Buddhism heritage generation. Component 3: training and dissemination; consisted of 3 principles; 1) Phrapariyattidhamma school, establishment, Dhamma and Pali, 2) lifelong education support, 3) local loving teachers development. Component 4: support and facilitate in merit making; consisted of 3 principles; 1) beautiful and secured monastery development, 2) personnel development for being ready for services and 3) junior monastery warden building.

3. Models for monastery management development In Chinat Province were of 4 models; Model 1: monastery development towards competency organizations, consisting of 3 activities; formulating strategic monastery development plan with participation from all parties concerned, public hearing and plan implementation. Effective administrative tools development, learning center implementation in monasteries and monastery development towards the outstanding developed monasteries. Model 2: good and qualified religious personnel development, consisting of 3 activities; office setting in monasteries, more contacting channels creation, qualified personnel development by selecting novices and monks for higher education, good religious heritage building by selecting qualified religious inheritors for more training and higher education. Model 3: ethical learning development; consisting of 4 activities; Phrapariyattidhamma school networking, joint learning activities at sub-district or district levels, qualified personnel development, learning center such as physical development, morality, social, spirits and wisdom, education quality promotion by developing administrators and teachers to have qualification and ethics, model youth development by immunity vaccination. Model 4: religious place, religious personnel and religious ceremonies consisting of 4 activities; religious place development by safeguarding and developing the religious places to the sustainable, strong and holding Thailand identities. Personnel development emphasizing language competency and folk cultural center and religious ceremonies. Training for the right religious ceremonies, religious handbooks for the right religious ceremonies, community tradition and culture activity promotion and Buddhism promotion activities should be set up regularly.

Keywords: Management Model, Monastery in Chainat Province

1. บทนำ

การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาสนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน เจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน (Pradhammawarodhom,1996)

ปัจจุบันเจ้าอาวาสส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการบริหารจัดการวัดทั้งในด้านการบำรุงรักษาวัด การจัดการทำระบบศาสนสมบัติต่าง ๆ ของแต่ละวัดให้เป็นไปด้วยดี วัดหลายแห่งเน้นพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมพระภิกษุสามเณร หรือการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละชุมชน ไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระศาสนาได้ การบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมบางวัดก็ขาดความดูแลรักษาเอาใจใส่ปล่อยให้เสนาสนะชำรุดทรุดโทรมผุพังไปตามกาลเวลา การปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร หรือคฤหัสถ์ที่มาอาศัยอยู่ในวัดบางวัดยังไม่มีการระเบียบ การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์บางวัดก็ยังไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ รวมทั้งการจัดให้วัดนั้นเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมทั้งในส่วนของวัดเองก็ดี ชุมชนหรือในส่วนของราชการที่มาขอใช้สถานที่บางวัดอาจจะมีกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ที่กล่าวมาเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการวัดในปัจจุบัน

ผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสังกัดอยู่ในจังหวัดชัยนาทจึงมองเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พร้อมทั้งศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาทว่ามีอะไรบ้างที่เป็นปัญหา เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้รวบรวมปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลการวิจัยเป็นองค์ความรู้เพื่อที่จะได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาทต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท
- 2.2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท
- 2.3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ผลการวิจัย

4.1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า จากการศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า จุดแข็ง (Strengths) ได้แก่ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของจังหวัดชัยนาทมีความเข้มแข็ง มีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่างๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด เจ้าอาวาสที่ได้รับการแต่งตั้งผ่านการคัดเลือกและอบรมถวายความรู้มาเป็นอย่างดี เข้าใจบริบทของวัดตนเอง บริหารจัดการวัดไปตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเป็นอย่างดี ดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล เน้นความโปร่งใส ความคุ้มค่า และสามารถตรวจสอบได้ จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ วัดบางวัดในจังหวัดชัยนาทมีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว บางวัดมีแต่พระที่ชราภาพ ทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ ขาดมาตรการในการดูแลรักษาที่ดี ขาดนโยบายในการบำรุงรักษาวัด โอกาส (Opportunities) ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มีพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก มีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา และประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านเศรษฐกิจ จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่ของจังหวัดเกิดจากการทำการเกษตร ด้านการเมือง จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีนักการเมืองที่มีชื่อเสียง อุปสรรค (Threats) ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาทมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม กระแสความนิยมของต่างประเทศเริ่มเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัด

4.2 องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 12 หลักการ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านบำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และ ศาสนสมบัติ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัด เหตุผลประกอบ คือ วัด

ทุกวัดในจังหวัดชัยนาทจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของวัด ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนและพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารก็สามารถดำเนินการวางแผนและพัฒนาต่อได้ ไม่สะดุดและติดขัดเชิงการบริหาร หลักการที่ 2 พัฒนาวัดต้นแบบ อุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ออกประกาศว่าด้วยเกณฑ์การพัฒนาวัดเพื่อขอเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น เพื่อให้วัดทุกวัดในประเทศไทยดำเนินการพัฒนาวัดของตนแล้วส่งผลงานเข้าประกวด หากวัดใดได้รับการคัดเลือกก็จะได้รับรางวัลและเงินอุดหนุนในการพัฒนาวัดต่อไป จังหวัดชัยนาทจึงจำเป็นต้องรณรงค์ให้วัดทุกวัดได้พัฒนาวัดของตนตามเกณฑ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป หลักการที่ 3 จัดทำเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติของวัดที่มีประสิทธิภาพ เหตุผลประกอบคือ วัดหนึ่งๆจะมีศาสนสมบัติที่มีค่าจำนวนมาก หากการเก็บรักษาไม่ถูกต้องและไม่มีประสิทธิภาพผลที่ตามมาก็คือการสูญหาย หรือการชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา การพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรักษาศาสนสมบัติจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในการจะต้องพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ใช้งานได้ง่ายและสามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆวัด ก็เกิดประโยชน์อย่างมาก

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ ประกอบด้วย 3 หลักการสำคัญ คือ หลักการที่ 1 จัดตั้งสำนักงานเจ้าอาวาสแบบครบวงจร เหตุผลประกอบคือ ในการบริหารจัดการวัดที่คตินั้นจำเป็นต้องมีสำนักงานของเจ้าอาวาส เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการให้บริการและการบริหารงาน มีวัสดุอุปกรณ์ที่ครบครัน สะดวกในการติดต่อประสานงาน อีกทั้งมีผู้ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจน หลักการที่ 2 พัฒนาพระสงฆ์ปกครอง เหตุผลประกอบคือ ในการบริหารวัดจำเป็นต้องมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดแทนเจ้าอาวาส เนื่องจากเจ้าอาวาสอาจมีภาระงานเยาะการดูแลวัดอาจไม่ทั่วถึงทำให้ภาระงานบางอย่างติดขัด การส่งเสริมและพัฒนาพระสงฆ์ให้ขึ้นมารับผิดชอบและเป็นหูเป็นตาแทนเจ้าอาวาสก็จะช่วยให้การบริหารงานภายในวัดสามารถดำเนินไปได้ การคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถสูงมาช่วยงานวัดจะทำให้วัดพัฒนาเจริญขึ้น หลักการที่ 3 คือ สร้างศาสนทายาทต้นแบบ เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันศาสนทายาทมีน้อย การจะพัฒนาศาสนทายาทที่ดีและมีคุณภาพจำเป็นต้องสร้างตั้งแต่กระบวนการแรก มีการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีคุณภาพเข้ามาบวช มีการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร ปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการรักษาพระพุทธศาสนา พัฒนาทั้งกายและใจ ให้เจริญเติบโตสมวัย ประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม หล่อหลอมให้เป็นนักบวชที่ดี ช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนาได้ การสร้างศาสนทายาทที่ดีนั้นจะช่วยให้วัดเจริญรุ่งเรือง การมีศาสนทายาทที่ดีจะช่วยให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง

องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอน ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 3 ด้านคือ หลักการที่ 1 จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี เหตุผลประกอบคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีในปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลง เหตุผลเนื่องจากครูผู้สอนและนักเรียนมีจำนวนลดน้อยลง ทำให้โรงเรียนต้องปิดตัวลง คุณภาพการจัดการ

เรียนการสอนก็ลดน้อยลงไปด้วย คุณภาพของนักเรียนก็ลดลงไปด้วย ดังนั้นการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีขึ้นมาใหม่จะช่วยให้มีโรงเรียนที่ดีและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

หลักการที่ 2 คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต เหตุผลประกอบคือ การศึกษาตลอดชีวิตจะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ การที่วัดส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดได้รับการศึกษาในลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพให้แก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด วัดจะต้องจัดการศึกษาลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทางธรรมและทางโลก หรือการศึกษาทั้งสองลักษณะดังกล่าวควบคู่กัน การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในวัดจะช่วยเสริมสร้างลักษณะแห่งการเรียนรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด เช่น การสร้างอุทยานการศึกษาภายในวัด การสร้างห้องสมุดภายในวัด การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศิษย์วัดได้ศึกษาต่อทางโลก เช่น การศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา แม้กระทั่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

หลักการที่ 3 คือ พัฒนาอาจารย์รักท้องถิ่น เหตุผลประกอบคือ ในปัจจุบันวัดและสำนักเรียนมีปัญหาเรื่องไม่มีอาจารย์ผู้สอน หรือปัญหาเรื่องคุณภาพของอาจารย์ผู้สอน การที่วัดจะพัฒนาอาจารย์ผู้สอนหรือส่งเสริมให้อาจารย์ผู้สอนได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น เช่น การส่งอาจารย์ไปเรียน หรือไปพัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นต้น แล้วกลับมาช่วยงานที่วัดหรือสำนักเรียน จะช่วยให้วัดและสำนักเรียนเกิดการพัฒนา การสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับอาจารย์ผู้สอน หรือการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกับอาจารย์ผู้สอน ก็จะช่วยให้อาจารย์เกิดกลับมาช่วยเหลืองานของวัดและสำนักเรียนอย่างจริงจัง การที่วัดหรือสำนักเรียนสามารถผลิตครูผู้สอนที่มีคุณภาพและกลับมาช่วยงานของวัดและสำนักเรียนได้จะช่วยให้วัดและสำนักเรียนเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ประกอบที่ 4 คือ ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ประกอบด้วยหลักการสำคัญๆ 3 หลักการ คือ หลักการที่ 1 ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง เหตุผลประกอบคือ การพัฒนาศาสนสถานให้สวยงามและมั่นคง เป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาวัด การปลูกสร้างศาสนสถานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์สูงสุดในปัจจุบันจะช่วยให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการวัด วัดบางวัดมีศาสนสถานอยู่แล้วแต่การใช้ประโยชน์อาจจะไม่คุ้มค่า หรือการจัดสรรศาสนสถานไม่เหมาะสม จะทำให้วัดไม่ได้รับการพัฒนา ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนและพัฒนาศาสนสถานให้เกิดความเหมาะสมทั้งการใช้ประโยชน์ ความคุ้มค่า และความสวยงาม นับเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป

หลักการที่ 2 คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการบริการ เหตุผลประกอบคือ หัวใจสำคัญของการบริการคือ การมีความรู้ความสามารถ เข้าใจหลักของศาสนพิธีกรรม และช่วยเหลือผู้ที่มารับบริการให้เกิดความพึงพอใจในการรับบริการ ดังนั้นการพัฒนาบุคคลให้มีความพร้อมในการให้บริการจะช่วยให้วัดมีความพร้อมในการดูแลพุทธศาสนิกชนที่มามำเพ็ญกุศลที่วัด

หลักการที่ 3 คือ สร้างมัคทายกน้อย เหตุผลประกอบคือ การสร้างและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรักพระพุทธศาสนาและช่วยเหลืองานของวัด เก่งและมีความสามารถในศาสนพิธีกรรมจะช่วยให้เกิดแรงศรัทธาและเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน

4.3 รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า มี 4 รูปแบบ

รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดสู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว

รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ และการพัฒนาศักยภาพของเจ้าอาวาสอย่างต่อเนื่อง และสร้างศาสนทายาทที่ดี ด้วยการคัดเลือกศาสนทายาท อบรมศาสนาทายาท ให้การศึกษาที่ดี และสนับสนุนทุนการศึกษา พัฒนาศาสนทายาทให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน และส่งเสริมและสนับสนุนให้สนองงานคณะสงฆ์

รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สร้างแหล่งการเรียนรู้ เช่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาร่างกาย ศีลธรรม สังคม จิตใจ และปัญญา ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ด้วยการพัฒนาผู้บริหารและครูมีคุณวุฒิและคุณธรรม การสร้างครูให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ สร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด ชุมชน และราชการ ในการสนับสนุนและส่งเสริมสำนักศาสนศึกษา และการสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย และการเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การพัฒนาศาสนสถาน ด้วยการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม การพัฒนาศาสนบุคคล ด้วยการการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด ศาสนพิธีกรรม ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม สร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการเรียนการสอน และการพัฒนาศาสนพิธีกรรม ด้วยการอบรมให้ความรู้เรื่องศาสนพิธีกรรมที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือศาสนพิธีกรรมออกเผยแพร่

แม่ จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

5. อภิปรายผล

5.1. รูปแบบที่หนึ่ง ได้แก่ การพัฒนาวัดคู่องค์กรที่มีสมรรถนะ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว และพัฒนาวัดสู่เป้าหมาย ด้วยการพัฒนาวัดเป็นอุทยานการศึกษาภายในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet) (2014) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" ผลการวิจัย การพัฒนาแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามกระบวนการจัดการ คือ กระบวนการที่เจ้าอาวาสและคณะบุคคลจัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมมือร่วมใจของเจ้าอาวาสกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน

5.2 รูปแบบที่สอง ได้แก่ การพัฒนาศาสนบุคคลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ จัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการคัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถ พัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ในข้อนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Thriti Rungchaiwithun (2014) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์" ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ 4 ประการ (VETS) คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การศึกษา (Education) 3) การอบรม (Training) และ 4) การดูงาน (Study Tour) ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนาในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่ สิกขา 3 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ภาวนา 4 อิทธิบาท 4 และ สปัปฺริสธรรม 7 ส่วนรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามแนวทั่วไป และตามแนว พระพุทธศาสนา ที่จะให้มีประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ควรมีการบูรณาการ การพัฒนาพระสังฆาธิการ ตามแนวทั่วไปและพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น

5.3. รูปแบบที่สาม ได้แก่ การพัฒนาการเรียนรู้คู่คุณธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และส่งเสริมพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สร้างแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ PhramahaAmnat Pawatthano (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัย พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรม ตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การ บริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม เป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิวฐีสามัญญตา เป็น

4. รูปแบบที่สี่ ได้แก่ การพัฒนาศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธีกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ การพัฒนาศาสนสถาน ด้วยการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutchai Saatyng (2003) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการแก้ไข ปัญหาของประชาชนในระดับหมู่บ้าน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า วัดมีอาคารสถานที่เพียงพอ ร่มรื่นสะอาด มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปรกรณ์ ห้องน้ำ สาธารณูปโภค และ การคมนาคมมายัง วัดสะดวกสบาย และปลอดภัย ด้านบุคลากร ประกอบด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการพัฒนาเจ้าอาวาส พระ เณร เป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้นำของ ชุมชน และการส่งเสริมให้มีพระ เณร ในวัดมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์จังหวัดควรชี้ยานาหน้าผลการวิจัยไปจัดทำคู่มือการบริหารจัดการวัดที่ดีใน จังหวัดชยนาท ปรับปรุงรูปแบบและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของวัดในจังหวัดชยนาทให้มาก ขึ้น จัดพิมพ์และเผยแพร่ต่อสาธารณชนและวงการวิชาการ

2) คณะสงฆ์จังหวัดชยนาทร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดชยนาท ควร ขับเคลื่อนรูปแบบและกิจกรรมตามที่ผู้วิจัยเสนอ ไปสู่ภาคการปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการกำกับติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ควรจัดทำแผนพัฒนาวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติ การพัฒนาเครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัดอย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว

2) ควรจัดตั้งสำนักงานภายในวัด ด้วยการเตรียมสถานที่จัดตั้งสำนักงาน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ประจำสำนักงานให้ครบครัน แต่งตั้งบุคคลประจำสำนักงาน ดูแลสำนักงาน ปรับปรุงสำนักงานตามคำแนะนำของผู้รับบริการและเพิ่มช่องทางการติดต่อประสานงานกับชาวบ้านให้มากขึ้น

3) ควรพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรม ด้วยการเรียนร่วมที่ศูนย์ตำบลหรืออำเภอ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่าย สร้างและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ พัฒนาสำนักศาสนศึกษาให้เป็นต้นแบบ และการเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

4) ควรอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย การนำภูมิปัญญาในชุมชนมาสร้างศาสนสถาน จัดวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และเชิงปฏิบัติธรรม จัดทำคู่มือศาสนพิธีกรรมออกเผยแพร่ จัดกิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

6.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดที่ดี เน้นไปที่การนำเอาทฤษฎีตะวันออกและตะวันตกมาบูรณาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดที่ดี

2) ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาวัดในทศวรรษหน้า เพื่อค้นหาแนวทาง วิธีการ หรือหลักการสำคัญที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดในทศวรรษหน้า เพื่อรองรับการเปลี่ยนในอนาคตที่ส่งผลต่อการพัฒนาวัด

3) ควรศึกษาเรื่องนวัตกรรมการสร้างวัดปลอดมลพิษ เน้นการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ ด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ภายในวัด

References

- Atchara panmun. (2015). *The Number of Monks, Novices and Religious Places in the District, 2011-2012*. Chai Nat: Office of Buddhism. Chainat.
- Buddhist Monastery. (2010). *A Guide to Developing a Standardized Measurement*. Nakhon Pathom: Buddhist Monastery Office of National Buddhism.
- Kanok Saenpraseat. (2006). *Ecclesiastical Code*. Bangkok : Buddhist office Printing House.

Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet).(2016). Buddhist Integrated Approach to The Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31 -42.

Phrapalat Chaiphath Khantitharo. (2016). The Model of Administration Development for the Abbot In Sangha Administration Region VI. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 67 – 76.

Pradhammawarodhom. (1996). *Governance*. Bangkok: Religion Publishing House.

**สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา:
กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว**
A SITUATION AND BUDDHIST MANAGEMENT OF STRESSES: A CASE STUDY OF
SANGHA IN NAKORN NAYOK AND SRAKAEW PROVINCES

ชลวิทย์ เจียรจิตต์*
Cholvit Jearajit

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์การศึกษา ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว 2) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บแบบสำรวจจากพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในจังหวัดนครนายกและสระแก้ว กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ Taro Yamane จำนวน 262 รูป เพื่อให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้งพระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 15 รูป/คน และยังมีการจัดสัมมนากลุ่มย่อยและการสัมมนาเชิงปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อเกี่ยวกับแนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาด้วย

ผลการศึกษาพบว่า ประการที่หนึ่งสถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว ปัจจัยที่นำไปสู่ความเครียดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้วคือการมีความรู้สึกกังวลหรือมีปัญหาต้องให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ รองลงมาคือ รู้สึกต้องแบ่งเบาภาระความเครียดจากคนรอบข้างประสบปัญหาความเครียด อันดับที่สาม คือกังวลต่อปัญหาสุขภาพของตนเอง จึงจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจแนวทางการจัดระบบงาน มีการแบ่งเบาภาระร่วมกัน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ฆราวาสสามารถเข้ามามีส่วนทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น ประการที่สองหลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สำคัญ 4 หลักธรรมกล่าวคือ 1) หลักไตรลักษณ์ 2) หลักอริยสัจ 4 3) หลักโยนิโสมนสิการ และ 4) หลักเจริญสติ ซึ่งมีจุดหมายร่วมกันคือการสร้างให้

---

* Associate Professor, Department of Sociology Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

เห็นถึงเหตุแห่งทุกข์และการมองชีวิตให้ทะลุถึงต้นตอของปัญหา เพื่อที่จะสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาความเครียดได้อย่างถูกต้อง ไม่หลงไปกับการแก้ไขปัญหาคความเครียดที่เพิ่มแต่กิเลสและมิจฉาทิฐิ แต่มุ่งให้ใช้กระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้สติและปัญญาเป็นเครื่องกำหนดการตัดสินใจในกระบวนการแก้ไขปัญหาคความเครียดที่เกิดขึ้น และประการที่สามแนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ คือการพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาพื้นที่และการพัฒนากิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ของวัดและชุมชนที่ใกล้เคียง โดยมีเป้าหมายสำคัญที่การพัฒนาแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตให้พระสงฆ์ สามารถพัฒนาศักยภาพและการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์สามารถเรียนรู้กระบวนการพัฒนาสุขภาพของตนเองและฆราวาสได้

สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยที่สำคัญที่สองประการกล่าวคือ ประการที่หนึ่ง สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครนายกและสระแก้ว และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครนายกและสระแก้ว ควรพิจารณาจัดการตรวจสุขภาพเคลื่อนที่ให้กับพระสงฆ์ ทั้งในมิติสุขภาพกายและสุขภาพใจเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญของการยกระดับการดูแลสุขภาพ และประการที่สองสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำร่องนำแนวทางการจัดการปัญหาความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้เพื่อการสำรวจสถานการณ์ปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดอื่นๆ เพื่อกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาคความเครียดให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความเครียด, หลักธรรมกับความเครียด

ABSTRACT

The study of a situation and Buddhist management of stresses: a case study of sangha in Nakorn Nayok and Srakaew Provinces. This mixed-method study had three objectives: to analyze stressful situations and methods of stress management used by monks in Nakorn Nayok and Srakaew provinces; to analyze core Buddhist teachings and their application in a stress management program; to propose guidelines in correspondence to modern social contexts. The research tools comprised a survey of 262 monks employing the Yamane sampling method; an interview of 15 Buddhism experts (monks and academics); focus group discussions and workshops.

The research found that the main stress factor the monks faced was anxiety caused by their obligation to help people solve their problems, followed by indirect negative impact caused by stressful people in their immediate community, and anxiety about their own health problems. The findings led to three suggestions.

First, the monks in charge of administration and management should develop co-learning processes related to job management and allocation skills. In addition, laypeople should be given more opportunities to arrange religious activities in collaboration with monks. Second, four main Buddhist concepts, *The Three characteristics* or “*trilaksana*”, *the Four Noble Truths*, *Critical Reflection*, and *Mindfulness & Meditation*, should be applied in stress management as they can assist monks in problem solving and reasoning processes by identifying causes of problems and finding solutions, guided by mindfulness and wisdom. Third, to apply Buddhist teachings in modern contexts, it is useful for monks to learn more about healthy living concepts. Not only can monks maximize their potential to achieve good health, they can promote such ideas among Buddhist laypeople. Most importantly, this would help re-establish the role of the temple as the center of the community. It is expected that this would reduce the stress of monks.

Finally, to support the future changes as recommended, two activities should be incorporated. First, a mobile health checkup service for monks should be provided by the Offices of Buddhism in Nakhon Nayok and Srakaew to be a starting point to collect information for a database for future holistic healthcare improvement. Last, the guidelines from this research should be applied and implemented in other provinces by the Office of National Buddhism with the aim of gaining more information about stress in the monkhood.

Keywords: Stress management, Buddhist doctrines and stress

1. บทนำ

สังคมสมัยใหม่เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและการใช้ชีวิตอยู่กับอุปกรณ์ เทคโนโลยี ตลอดจนกิจกรรมที่สร้างความพอใจให้กับปัจเจกชนเป็นสำคัญ การที่ปัจเจกบุคคลสามารถหาความสุขผ่านเครื่องมือและกลไกของเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้กลุ่มทางสังคมที่เคยมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกันมีแนวโน้มลดความสำคัญลง แม้ว่าภาวะดังกล่าวจะก่อให้เกิดกลุ่มทางสังคมขนาดเล็กที่สามารถสะท้อนลักษณะเฉพาะตนของสมาชิกได้หลากหลาย ซึ่งเปิดโอกาสให้คนในสังคมได้เห็นถึงความแตกต่างและการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น แต่ก็กำลังส่งผลให้เกิดการของวัฒนธรรมการละเลยสังคม สนใจเฉพาะประเด็นที่มีผลกระทบต่อตนเองเท่านั้น นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแล้ว ในระดับสถาบันทางสังคมนั้น สถาบันทางสังคมเองก็ได้รับผลกระทบทั้งในเชิงความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรม ปรับทัศนคติต่อสังคมภายนอกองค์กรของผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน ตลอดจนพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา จะเห็นได้ว่าสถาบันศาสนาก็เองก็ได้รับผลกระทบจนต้อง

เปลี่ยนแปลงบทบาทและกระบวนการสื่อสารสังคม เพื่อให้พระสงฆ์สามารถรักษาวัตรปฏิบัติและปณิธานในการสืบทอดพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน

การศึกษาของ Phramaha Suthit Aphakro (2016) ที่ชื่อว่า “การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” ได้เสนอว่าพระสงฆ์ควรปรับบทบาทในการดำเนินกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยควรมุ่งเน้นการดำเนินงานเผยแผ่ผ่านกิจกรรมที่สามารถเกื้อกูลผู้คนในทุกชนชั้นในสังคมไทยปัจจุบัน ตั้งแต่การดำเนินงานพัฒนาการศึกษา สิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์กับประชาชนทั่วไป ตลอดจนกลุ่มคนที่ยากจนต่างๆ การส่งเสริมการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในกลุ่มประชาชนที่ให้ความสนใจกับการยกระดับปัญญาและขึ้นขอบสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการส่งเสริมการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาคประชาชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เพื่อให้สามารถขยายบทบาทการทำงานขององค์กรทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ให้ดียิ่งขึ้นได้

การศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ความเครียดในกลุ่มพระสงฆ์โดย Phramaha Udom Nupan (2007) พบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พระสงฆ์มีความเครียดมากขึ้นในชีวิตประจำวัน เนื่องจากพระสงฆ์บางรูปจำเป็นต้องศึกษาทั้งการศึกษาทางบาลีและการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้เผชิญกับความเครียดอันเกิดจากปัจจัยทางการศึกษามากขึ้น ขณะทำงานของ Pannathorn Chachavarat (2010) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพจิตของพระสงฆ์จังหวัดพะเยา ได้สรุปให้เห็นว่าปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างความเครียดในกลุ่มพระสงฆ์คือการป่วยเป็นโรคเป็นสาเหตุหลักของการมีความเครียดในการดำเนินชีวิตในกลุ่มพระสงฆ์ ดังนั้นจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าปัจจัยพื้นฐานทั้งทางด้านการศึกษา สังคมและสุขอนามัย ถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่อาจส่งผลกระทบต่อการเกิดความเครียดของพระสงฆ์ได้เช่นกัน

สำหรับการนำแนวคิดสังคมวิทยาของความเจ็บป่วยและความเครียดมาใช้ มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจสาเหตุเชิงพฤติกรรม รวมทั้งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองที่อาจส่งผลกระทบต่อการแพร่ขยายของโรค รวมทั้งการสถาปนาอำนาจให้กับแพทย์และรัฐในการจัดการและควบคุมสุขภาพของคนในสังคม ซึ่งในมุมมองทางสังคมวิทยา Ivan Illich (2015) นักปรัชญาชาวออสเตรเลีย ที่ให้ความสนใจกับแนวคิดการสร้างการเจ็บป่วยโดยรัฐ (iatrogenesis) หรือการที่บุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับการกระทำที่เจ็บป่วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วแม้ว่าแพทย์จะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วยและสามารถก่อให้เกิดการบาดเจ็บได้ ซึ่งในมุมมองของ illich ได้เสนอว่าแบบแผนของการสร้างความเจ็บป่วยในปัจจุบันได้ขยายจากเฉพาะการแพร่กระจายของโรค ออกสู่การสร้างการเจ็บป่วยโดยโรงพยาบาลหรือวงการสาธารณสุข (Clinacal iatrogenesis) การสร้างความเจ็บป่วยโดยสังคม (Social iatrogenesis) และการสร้างความเจ็บป่วยโดยวัฒนธรรม (Cultural iatrogenesis)

ขณะที่มุมมองทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับการจัดการความเครียด Paul Farmer (1992) ได้ศึกษาความเครียดของชาวไฮติเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาเอดส์ งานชิ้นนี้เชื่อมโยงให้เห็นว่าความรุนแรงทางโครงสร้างในสังคมไฮติ เช่น ความยากจน ปัญหาการเมือง อคติทางเชื้อชาติ ได้ทำให้ความเครียดและความทุกข์ใจแทรกซึมอยู่ในประสบการณ์ของบุคคล Paul Farmer ใช้วิธีการศึกษาจากประสบการณ์ความเจ็บป่วย ที่ส่งผลให้เกิดความเครียดที่ชาวไฮติเผชิญในชีวิตประจำวัน โดยอธิบายว่าประสบการณ์เหล่านี้ล้วนมีที่มาจากปัญหาทางโครงสร้างทั้งสิ้น ในการที่ทำให้บุคคลที่ต้องเผชิญกับสภาวะเครียดอยู่ในสภาวะไร้อำนาจ คือเชื่อว่าความเครียดของตนเองนั้นเป็นผลมาจากโชคชะตา หรือชะตากรรมของตนเอง ไม่ได้เป็นผลจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ จนกระทั่งทำให้บุคคลนั้นยอมรับความเครียดและความเจ็บป่วยที่ตนเป็นนั้น เป็นผลมาจากกฎแห่งกรรมที่ตนเองกระทำไว้ โดยเมื่อบุคคลเกิดทัศนคติเช่นนี้ จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเรียกร้องหาผู้กระทำการการศึกษาถึงความเจ็บป่วยและความเครียดในหลากหลายมิติ มีการนำแนวคิดที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ ส่งผลให้งานศึกษาทางด้านสังคมวิทยากับความเจ็บป่วยและความเครียดมีความเป็นพลวัตไปตามยุคสมัย โดยองค์ความรู้ทางสังคมวิทยาเชื่อว่าความเจ็บป่วยเป็นปรากฏการณ์ที่มีหลายมิติ สลับซับซ้อน และเป็นพลวัต โดยมองว่าความเจ็บป่วยเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม (bicultural phenomenon) หรือที่ Frazer (1926) เรียกว่า “วิทยาศาสตร์โบราณ” (primitive science) โดยศึกษาเหตุผลเชิงตรรกะว่าเหตุใด สังคมเหล่านี้จึงมีตรรกะหรือการเป็นเหตุเป็นผลในลักษณะดังกล่าว โดยการพยายามเข้าไปทำความเข้าใจในฐานะคนใน (Emic หรือ native’s point of view) โดยไม่ได้พยายามลดทอนคุณค่าของความเชื่อดังกล่าว

จึงจะเห็นได้จากพัฒนาการของงานทางด้านสังคมวิทยากับเรื่องของสุขภาพได้มีการพัฒนาต่อไปยังสาขาวิชาอื่นๆ เพิ่มเติมอีกมากมาย เช่นในงานของ Margaret Lock (1993) ที่ได้ศึกษาและทำการอธิบายว่าชีววิทยานั้นไม่ได้คงที่ตายตัว แต่ชีววิทยามีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของท้องถิ่น ทั้งนี้บริบททางสังคมและท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดให้ร่างกายตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมด้วยกระบวนการทางชีววิทยาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีนักคิดแนว postmodernism หลายคนที่ได้ทำการศึกษาเพื่อที่จะอธิบายความเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจในหลากหลายมิติ หนึ่งในงานที่น่าสนใจคืองานของ Michel Foucault เรื่อง Madness and Civilization (1973) และ The Birth of Clinic (1975) ที่ใช้แนวคิดเชิงวิพากษ์ในการอธิบายเกี่ยวกับอำนาจและความรู้ ที่มีผลต่อการควบคุมและบงการร่างกายของผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ดังนั้นจึงจะเห็นว่า การพิจารณาความเครียดจึงมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และศาสนา รวมถึง การสามารถสร้างแนวทางการจัดการความเครียดได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้องค์กรทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้ดำเนินกิจกรรมที่เป็นคุณูปการต่อสังคมในอนาคตได้อีกเป็นจำนวนมาก ดังที่งานของ ประเวศ วะสี (2559) เรื่อง “พระพุทธศาสนา: ทุนอันยิ่งใหญ่เพื่อพัฒนาประเทศไทย” ได้เสนอให้เห็นไว้ว่า การที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อศรัทธาแห่งศักยภาพในการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ของศาสนิก ถือเป็นจุดแข็งที่ช่วยพัฒนาให้มนุษย์ที่

เข้าใจและนำหลักการศึกษาหรือการเรียนรู้ จะสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้ฟันฝ่าวิกฤตทั้งใน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ผ่านการสร้างการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานสามระดับได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในระดับบุคคล ระดับองค์กรและระดับสังคม ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “สถานการณ์และการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัด นครนายกและสระแก้ว” จึงให้ความสนใจต่อสถานการณ์ความเครียดของพระสงฆ์โดยเฉพาะจังหวัด สระแก้วและนครนายก รวมทั้งการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นแนวทาง ต่อการสร้างรูปแบบและกิจกรรมในการลดความเครียดที่จะเกิดขึ้นกับพระสงฆ์ให้ได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัด นครนายกและสระแก้ว
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับ บริบทสังคมสมัยใหม่

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและแนวความคิด

- 1) มุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์ จังหวัดนครนายกและสระแก้ว
- 2) มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์หลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนว พระพุทธศาสนา ทั้งในมิติของหลักธรรมและการประยุกต์ในภาคปฏิบัติขององค์กรทาง พระพุทธศาสนา
- 3) มุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดสังคมวิทยาการเจ็บป่วยและสังคมวิทยาความเครียด เพื่อ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเจ็บป่วยและความเครียดในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและ วัฒนธรรม

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

- 1) มุ่งเน้นการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์จังหวัดสระแก้วและนครนายก ที่เกี่ยวข้อง กับสถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียด
- 2) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์เจ้าคณะปกครอง พระสังฆาธิการและนักวิชาการเกี่ยวกับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการความเครียดทั้งสิ้น 15 รูป/คน

4. ผลการวิจัย

4.1 สถานการณ์ปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว
สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่ความเครียดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว คือการมีความรู้สึกกังวลหรือมีปัญหาต้องให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 (SD=1.078) รองลงมาคือ รู้สึกว่าช่วงนี้คนรอบข้างประสบปัญหาความเครียด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 (SD=1.148) อันดับที่สามคือกังวลต่อปัญหาสุขภาพของตนเอง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 (SD=1.190) จึงจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจแนวทางการจัดระบบงาน มีการแบ่งเบาภาระร่วมกัน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ฆราวาสสามารถเข้ามาร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น

4.2 หลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา

1) ไตรลักษณ์กับการเข้าใจสถานะแห่งความเป็นมนุษย์ ไตรลักษณ์ คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ลักษณะ 3 ประการ หมายถึง สามัญลักษณ์ คือ กฏธรรมดาของสิ่งทั้งปวง พระสงฆ์เองถึงแม้จะเป็นผู้ที่พยายามละลดกิเลส และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจริญสติและสมาธิอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่อาจสร้างให้เกิดความไม่สบายใจ ทั้งภาระหน้าที่ที่มีต่อองค์กรทางพระพุทธศาสนา ปัญหาสุขภาพหรือปัญหาจากการให้คำปรึกษาญาติโยม ก็อาจจะเผชิญกับสถานการณ์ความเครียดได้เช่นกัน การใช้หลักไตรลักษณ์เพื่อทำความเข้าใจปัญหาความเครียดว่าเป็นสถานการณ์ธรรมดาแห่งชีวิต จะสามารถช่วยให้ได้สติและระลึกถึงการลดความเป็นตัวตน จนสามารถเข้าใจปัญหาและหนทางแห่งการปล่อยวางเพื่อไปสู่ความสุขได้

2) หลักโยนิโสมนสิการ: ไตรตรองเพื่อให้เข้าใจและพ้นสภาวะความเครียด โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยโยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้น แหล่งเกิดปัญหา ส่วนมนสิการแปลว่าการคิดคำนึงหรือนึกถึงใส่ใจ หลักโยนิโสมนสิการได้ใน 4 มิติกล่าวคือ

มิติที่หนึ่ง อุบายมนสิการ มีความหมายว่าการคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือ คิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริงสอดคล้องเข้าแนบกับสัจจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณ์ของสิ่งทั้งหลาย

มิติที่สอง ปณมนสิการ มีความหมายว่าการคิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้หรือมลำดับ หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน รวมทั้งความสามารถที่จะจัดความนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

มิติที่สาม การณมนสิการ มีความหมายว่าการคิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผลหรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัยพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

มิติที่สี่ อุปาทกมนสิการ มีความหมายว่าการคิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น

ปลุกเร้าให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติหรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น

3) อริยสัจ 4: รู้จักความเครียดเพื่อเข้าใจ รู้เห็นและแก้ไข

ทุกข์ คือ สภาพปัญหา ความคับข้องติดขัด กัดค้น บีบคั้น บกพร่อง เกิดแก่ชีวิตหรือคนที่ประสบอย่างกว้างขวาง คือ ภาวะสังขาร หรือ ชั้น 5 โลกหรือชีวิตตกอยู่ในอำนาจของกฎธรรมดา เป็นของไม่เที่ยงแท้ถูกปัจจัยต่างๆ บีบคั้น และขึ้นต่อปัจจัยไม่มีตัวตนอยู่ในอำนาจครอบครองบังคับจริงนั่นเอง ทุกข์ กำหนดรู้ คือ ทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตให้ชัดเหมือนอย่างแพทย์กำหนดรู้หรือตรวจให้รู้ว่าอาการของโรคคืออะไรการเอาทุกข์มาแบกไว้หรือคิดขัดเคืองเป็นอุปสรรคกับความทุกข์ คิดอย่างนั้นทำให้ทุกข์ หากอยากแก้ทุกข์ต้องแก้ด้วยการรู้ละกำจัดเหตุ กำหนดรู้ทุกข์เข้าใจปัญหา

สมุทัย คือ เหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา ได้แก่ เหตุปัจจัยต่างๆ ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้ง ส่งผลสืบทอดปรากฏให้เป็นสภาพบีบคั้น ต้องหาสาเหตุให้พบและกำจัดเสีย โดยหลักการสืบเหตุปัจจัย คือ หลักปฏิจจสมุพบาท เมื่อประสบทุกข์หรือปัญหา ต้องพิจารณาสืบหาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และต้องหาทางกำจัดแก้ไข

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ความพ้นทุกข์ ภาวะไร้ทุกข์ ภาวะพ้นปัญหา หหมดหรือปราศจากปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ สัจฉิกิริยา หรือประจักษ์แจ้ง ทำให้เป็นจริง ทำให้สำเร็จหรือบรรลุถึงกำหนดได้ว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่นี้หรือจะปฏิบัติเพื่ออะไร จะทำกันไปไหน จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ เป็นไปได้อย่างไร มีหลักการในการเข้าถึงอย่างไรเพื่อให้สามารถแก้ไขความทุกข์ลงได้

มรรค คือ ทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือวิธีแก้ไขปัญหาได้แก่ วิธีการและรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อ กำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา ให้เข้าถึงจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ภาวนา คือ ปฏิบัติ หรือลงมือทำ กำหนดวางวิธีการแผนการและรายการสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จ โดยสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ

4) การเจริญสติภาวนา

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาภายในรู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้สึกชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามสี และเป็นนิรามสี ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้นๆ. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นเพียงจิตไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติพร้อมด้วยความรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ ตามที่เป็นอยู่ขณะนั้น ฉัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติอยู่พร้อมด้วยความรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิ वर्ณ 5 ชั้น 5 आयตนะ 12 โพชนงค์ 7 อริยสัจ 4 ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปได้อย่างไร เป็นต้น

สำหรับการเจริญสติภาวนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำคัญในการที่จะใช้เพื่อเจริญสติและพัฒนาความมั่นคงทางสมาธิให้กับผู้ปฏิบัติ เราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเกิดกลุ่มการเรียนรู้วิปัสสนาสมาธิมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการเจริญสติและเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไป มีส่วนช่วยยกระดับกระบวนการคิดให้กับผู้เรียนรู้สามารถปล่อยวางปัญหาได้มาก จะเห็นได้ว่าปัจจุบันการที่พระสงฆ์ต้องมีภาระหน้าที่ รวมทั้งการใช้ชีวิตในสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น การสร้างการเรียนรู้ให้ตระหนักถึงทางสายกลางที่เหมาะสมและถูกต้องกับสมณสาธูป จะช่วยทำให้พระสงฆ์สามารถดำรงได้อย่างตามสมควรกับความเป็นสงฆ์ รวมทั้งสามารถช่วยลดปัญหาความเครียดที่เกิดขึ้นจากหนทางของความเจริญทางสังคมในมิติต่างๆ ที่กำลังก้าวเข้ามาในองค์กรทางพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย

4.3 แนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา

1) การสร้างการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การพัฒนากิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถสอดแทรกธรรมะเข้าไปในพื้นที่ทางสังคมได้ การพัฒนากิจกรรมทั้งในรูปแบบการจัดอบรม การพัฒนากิจกรรมวิปัสสนากัมมัฏฐาน การพัฒนาสื่อการสอนและการเรียนรู้สมัยใหม่ผ่าน Social Media ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสื่อสารถึงความสำคัญและการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สำคัญที่จะสามารถสร้างการเรียนรู้ให้เห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้ นอกจากนี้ยังควรใช้พื้นที่ทางพระพุทธศาสนาหรือวัด ยกย่องกิจกรรมให้สามารถสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น เช่น การให้พระสงฆ์สอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เข้าใจง่ายและยกตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้กับฆราวาสในโอกาสที่ไปทำบุญตามประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสถานศึกษาที่มีพื้นที่อยู่ร่วมกับวัดได้เข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการจัดกิจกรรมของชุมชนหรือสถานศึกษา พร้อมทั้งสอดแทรกการมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้หลักธรรมะที่สามารถไปประยุกต์ใช้เพื่อการเข้าใจปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2) การพัฒนาพื้นที่สัปปายะคินสู่วัดและแหล่งชุมชน

การพัฒนาพื้นที่ทางพระพุทธศาสนา ทั้งในมิติของวัดหรือพื้นที่สาธารณะที่วัดเป็นเจ้าของ ให้สามารถรองรับกิจกรรม มีบรรยากาศที่ร่มรื่น เหมาะสมต่อการเข้ามาใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทำกิจกรรมในวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หรือการทำบุญตามปรกติก็ตาม เพราะการยกระดับพื้นที่ทางพระพุทธศาสนาให้มีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมหรือกลับมาเป็นศูนย์กลางการรวมตัวทำกิจกรรมของคนในชุมชนได้ จะสามารถช่วยให้วัดและผู้คนในชุมชนสามารถสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันซึ่งจะสามารถช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ของวัดร่วมกัน รวมทั้งพระสงฆ์เองจะได้รับความไว้วางใจและความคุ้นเคยกับชุมชนในฐานะผู้ที่เป็นที่เคารพของสมาชิกในชุมชน การที่วัดสามารถพลิกพื้นที่ให้กลับมาเป็นบทบาทต่อชุมชนในสังคมไทยสมัยใหม่อีกครั้ง จะทำ

ให้หน้าที่ขององค์กรทางพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมมีมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจะสามารถช่วยส่งเสริมความร่วมมือของการทำงานร่วมกันในอนาคตได้

3) การยกระดับกิจกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่มีความเครียดมีปัจจัยส่วนหนึ่งมาจากการให้คุณค่าในบทบาทและหน้าที่ประจำที่ตนเองได้รับมอบหมายอยู่ในระดับต่ำหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาวัดหรือองค์กรทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากสาเหตุประการแรกคือวัดส่วนหนึ่งอาจไม่ได้พัฒนากิจกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น การจัดอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานให้แก่ฆราวาส การจัดกิจกรรมสวดมนต์หรืออบรมธรรมะให้กับเยาวชน และคนในชุมชนในวันสำคัญทางชาติและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือการเข้าร่วมจัดกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา และอีกประการคือการไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาคุณภาพหรือการจัดอบรมในส่วนของคุณะสงฆ์ ส่งผลให้ไม่เห็นเป้าหมายที่ชัดเจนในการอยู่ร่วมกับคณะสงฆ์ นอกจากนี้การไม่ได้มีโอกาสได้ใช้ร่างกายในการทำกิจกรรมอื่นๆ นอกจากกิจวัตรทั่วไปส่งผลเชิงกายภาพกับร่างกายให้มีโอกาสเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งส่วนใหญ่คือโรคที่เกี่ยวข้องกับความอ้วนเป็นหลัก ดังนั้นหากทางวัดสามารถพัฒนาหรือยกระดับกิจกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ให้สามารถดึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการดำเนินการที่ประกอบไปด้วยบรรยากาศที่สะอาดร่มรื่น การนำเสนอเนื้อหาหลักธรรมที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันและสามารถยกตัวอย่างที่เข้าใจง่าย ตลอดจนการปรับสมดุลระหว่างพื้นที่การบริจาคน และการทำบุญตามสมควรใจได้ จะสามารถดึงดูดให้ผู้คนในสังคมไทยสมัยใหม่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมได้มากขึ้น อีกทั้งวัดเองก็จะมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในวัดได้อีกด้วย

5. อภิปรายผล

5.1 สถานการณ์และการจัดการปัญหาความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดนครนายกและสระแก้ว

ปัจจัยที่นำไปสู่ความเครียดในกลุ่มพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามอันดับแรกคือ รู้สึกกังวลหรือมีปัญหาต้องให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ รองลงมาคือ รู้สึกว่าช่วงนี้คนรอบข้างประสบปัญหาความเครียด ถัดมาคือ กังวลต่อปัญหาสุขภาพของตนเอง ถัดมาคือ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้โดยง่าย และอันดับ 5 คือ รู้สึกได้เมื่อตนเองมีภาวะความเครียด ปัจจัยที่นำไปสู่ความเครียดที่สำคัญที่สุดคือ รู้สึกกังวลหรือมีปัญหาต้องให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ บทบาทของพระสงฆ์มีหลายอย่าง อาทิ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ การบำบัดความทุกข์ให้กับญาติโยม ซึ่งมีหลายหน้าที่ให้พระสงฆ์ทำ ทำให้มีปัญหาให้แก้ไขอยู่เป็นประจำ ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุหลักที่นำไปสู่ความเครียด นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้สึกของคนรอบข้างมีปัญหาความเครียด และต้องคอยให้คำปรึกษาที่หลากหลายอยู่ตลอดเวลาก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญ นอกจากนี้ประเด็นที่น่าสนใจคือ ปัญหาที่มีความกังวลถึงปัญหาสุขภาพของตนเอง เนื่องจากพระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในปัญหาสุขภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังขาดความใส่ใจ ขาดองค์ความรู้ในการจัดการด้าน

ปัญหาสุขภาพ อาทิ ในเรื่องการฉันทาอาหาร ความรู้ในการเลือกกินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ผ่านการบิณฑบาตที่ดี การทำกายบริหารที่ดี เพื่อให้ตนมีสุขภาพที่ดีขึ้น

5.2 หลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา

สำหรับการสรุปหลักธรรมและกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาวិเคราะห์หลักธรรมที่เหมาะสมต่อการอธิบายเพื่อประยุกต์ให้พระสงฆ์และฆราวาส เข้าใจปัญหาความเครียด ทั้งนี้เพื่อให้ปรับมุมมองในการดำเนินชีวิตในการเข้าใจธรรมชาติและความ เป็นไปของสรรพสิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์นำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การ วิปัสสนาสมาธิ การเข้าวัดเพื่อทำกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการคิด อย่างสร้างสรรค์โดยมีกลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นต้น ทั้งนี้ในส่วนนี้สามารถสรุปกระบวนการนำ หลักธรรมไปใช้จัดการความเครียดได้ดังต่อไปนี้

หลักธรรมที่หนึ่ง ไตรลักษณ์กับการเข้าใจสภาวะแห่งความเป็นมนุษย์ กล่าวคือการที่หลัก ไตรลักษณ์เน้นให้เห็นถึงไม่เที่ยง มีความไม่คงทนและสามารถแตกสลายได้ รวมทั้งยังพยายามมุ่ง เสนอว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีความหมายแห่งความเป็นตัวตน ไม่มีลักษณะอันใดทำให้ยึดถือเป็นตัวเรา จึงสามารถนำมาประยุกต์ให้เห็นได้ว่าชีวิตเมื่อเกิดมาแล้ว จำเป็นต้องเผชิญกับสถานการณ์แห่งทุกข์ ทางกายหรือทุกข์ทางใจทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาหลักไตรลักษณ์ประกอบก็ทำความเข้าใจปัญหา ความเครียดว่าเป็นสถานการณ์ธรรมดาแห่งชีวิต จะสามารถช่วยให้ได้สติและระลึกถึงการลดความ เป็นตัวตน จนสามารถเข้าใจปัญหาและหนทางแห่งการปล่อยวางเพื่อไปสู่ความสุขได้

หลักธรรมที่สอง หลักโยนิโสมนสิการกับการไตร่ตรองเพื่อให้เข้าใจและพ้นสภาวะ ความเครียด กล่าวคือการที่หลักโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นให้พระสงฆ์หรือคนในสังคมสามารถตระหนัก คิดไตร่ตรองถึงสถานการณ์ปัญหาความเครียด หรือวิถีการดำเนินชีวิตได้อย่างสุขุมรอบคอบ จะ สามารถทำให้ตัดสใจแก้ไขปัญหาหรือมีกระบวนการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถลด ปัญหาที่จะตามมาจากการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดได้ ถ้าหากสามารถใคร่ครวญหรือสร้างการเรียนรู้ได้ อย่างรอบด้าน เมื่อจะประสบปัญหาหรือจำเป็นจะต้องลงมือดำเนินการแก้ไขปัญหาใดๆ ก็ตาม จะ สามารถลดความเครียดจากการต้องดำเนินการ ดังนั้นหลักโยนิโสมนสิการ จึงถือเป็นกระบวนการคิด เพื่อไตร่ตรองอย่างรอบด้านและลดปัญหาความเครียดให้น้อยลงไปได้

หลักธรรมที่สาม อริยสัจ 4 กับรู้จักความเครียดเพื่อเข้าใจ รู้เห็นและแก้ไข กล่าวคือการที่ หลักอริยสัจ 4 เน้นให้เห็นถึงวิธีการแห่งปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่ต้องเผชิญในรูปแบบต่างๆ ซึ่ง เป็นการแก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผลเป็นระเบียบวิธีแบบอย่างในการแก้ปัญหาที่มีคุณค่าและสม เหตุผลและดำเนินในแนวเดียวกัน สำหรับการใช้อริยสัจในการแก้ปัญหาความเครียด จึงมุ่งเน้น ไปที่เข้าใจสาเหตุหรือต้นตอของปัญหาความเครียด จนกระทั่งสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาลงได้ ทั้งนี้จากการศึกษาจะพบว่าส่วนใหญ่ปัญหาความเครียดของพระสงฆ์เกิดจากปัญหาด้าน สุขภาพและการบริหารจัดการองค์กร ที่มีภาระหน้าที่และการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง อีกทั้งในบาง กรณีไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาลงได้ตามระยะเวลาที่กำหนดหรือพระสงฆ์ท่าน

นั่นเองคาดหวังไว้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาความเครียดตามมา ดังนั้นแนวทางของการใช้หลักอริยสัจจะช่วยให้สามารถเข้าใจปัญหาได้อย่างเป็นระบบและเข้าถึงต้นตอของปัญหามากยิ่งขึ้น

หลักการที่สี่ การเจริญสติ หมายถึง การมีสติระลึกตัวพร้อม กำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลาย รู้เห็นตามความเป็นจริง การมีสติกำกับดูสิ่งต่างๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โดนรู้เท่าทันสภาวะของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้ายใดๆ ซึ่งหากมองในมิติของการนำมาประยุกต์เพื่อจัดการความเครียดแล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้หลักเจริญสติก็เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ในการที่จะใช้เพื่อเจริญสติและพัฒนาความมั่นคงทางสมาธิให้กับผู้ปฏิบัติ เราจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันเกิดกลุ่มการเรียนรู้วิปัสสนาสมาธิมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการเจริญสติและเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่กันไป มีส่วนช่วยยกระดับกระบวนการคิดให้กับผู้เรียนรู้สามารถปล่อยวางปัญหาได้มาก

5.3 แนวทางการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่

สำหรับการนำเสนอกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมหรือกระบวนการจัดการความเครียดได้ โดยจากการศึกษาภาคสนามจะพบว่ากระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถสร้างและพัฒนาเกิดขึ้นได้ เพื่อเป็นรูปแบบกิจกรรมที่จะสามารถช่วยลดปัญหาความเครียดทางสังคมให้กับ ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสได้ โดยในการศึกษาค้นคว้าสามารถสรุปกระบวนการจัดการความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนาได้สามประการดังต่อไปนี้

สำหรับในมิติของการสร้างการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา จะสามารถเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้สัมผัสกับการปรับกระบวนการคิดเชิงหลักธรรมสู่การปฏิบัติ เพราะมีความจำเป็นที่พระสงฆ์จะต้องอธิบายกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ฆราวาสเข้าใจว่าแนวทางลักษณะดังกล่าวจะดำเนินการได้ด้วยกระบวนการเช่นไร นอกจากนี้พระสงฆ์เองยังสามารถใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่ากับสังคม ซึ่งจะช่วยด้านการพัฒนาคุณค่าของตนเองได้อีกด้วย สำหรับฆราวาสแล้วการมีที่มีกิจกรรมหรือเอกสารชุดความรู้ที่จะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาได้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจต่อหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นสามารถทำให้มีหลักยึดที่มั่นคงและสามารถตั้งสติในช่วงเวลาที่มีปัญหาทางจิตใจ หรือเจอกับอุปสรรคจากการดำเนินชีวิตซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียดได้

ขณะที่ประโยชน์ของการลดปัญหาความเครียดในมิติของการพัฒนาพื้นที่สัปปายะ จะทำให้พระสงฆ์มีกิจกรรมในการพัฒนาร่วมกับชุมชน ซึ่งจะสามารถสร้างให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้กิจกรรมรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากภารกิจเดิม อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้พัฒนาสภาพแวดล้อมภายในวัด ซึ่งจะช่วยสร้างให้พระสงฆ์ได้มีกิจกรรมและมีโอกาสที่จะปรับปรุงและพัฒนาให้มีสภาวะที่ดีขึ้น สำหรับฆราวาสการพัฒนาพื้นที่สัปปายะ จะสร้างให้เกิดพื้นที่การเรียนรู้หลักธรรมะที่สะดวกและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อเป็นประโยชน์และได้เรียนรู้หลักธรรมะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้สะดวกขึ้นด้วย ซึ่งจะส่งผล

ให้ฆราวาสสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแก้ไขปัญหาชีวิตได้มากขึ้น โอกาสที่จะเกิดความเครียดหรือมีความเข้าใจต่อการจัดการปัญหาความเครียดก็จะเพิ่มมากขึ้นไปด้วยเช่นกัน

ส่วนด้านการยกระดับกิจกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ในระดับพระสงฆ์จะสามารถช่วยให้พระสงฆ์เห็นคุณค่าของใช้ชีวิต รวมทั้งได้มีกิจกรรมที่ช่วยร่างกายได้อย่างเหมาะสมกับความ เป็นพระสงฆ์ ซึ่งจะส่งผลทางอ้อมต่อการลดปัญหาที่จะมากระทบต่อจิตใจและหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังสร้างการมีส่วนร่วมต่อการทำงานเป็นกลุ่มซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการลดปัญหาความ ขัดแย้งจากการที่ไม่ได้พูดคุยกันมาก่อนอีกด้วย สำหรับฆราวาสแล้วการปรับรูปแบบกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่มากขึ้น จะสามารถส่งเสริมศรัทธาให้กับกลุ่มเยาวชน และคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ลดช่องว่างของความไม่เข้าใจหลักธรรมะกับผู้คนใน สังคม ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ถูกต้องกับพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมได้อีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครนายกและสระแก้ว และสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดนครนายกและสระแก้ว ควรพิจารณาจัดการตรวจสุขภาพเคลื่อนที่ให้กับพระสงฆ์ ทั้งในมิติ สุขภาพกายและสุขภาพใจเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญของการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

6.2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำร่องนำแนวทางการจัดการปัญหา ความเครียดตามแนวพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้เพื่อการสำรวจสถานการณ์ปัญหา ความเครียดของพระสงฆ์จังหวัดอื่นๆ เพื่อกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาความเครียดให้เหมาะสม กับบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนจัดทำแผนการดำเนินงานในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ทั้งประเทศต่อไป

References

- Ivan Illich. (2015). *Healthy People Need no Bureaucracy to Mate, Give Birth, and Die*. In *The Sociology Book*. London: Dorling Kindersley Limited.
- James George Frazer. (1926). *The Golden Bough*. London: Dover Publications Inc.
- Margaret Lock. (1993). *Encounter with Aging, Mythologies of Menopause in Japan and North America*. Los Angeles and London: University of California Press.
- Michel Foucault. (1973). *Madness and Civilization: A History of Insanity in The Age of Reason*. New York: Vintage Books.
- _____. (1975). *The Birth of the Clinic; An Archaeology of Medical Perception*. New York: Vintage Books.
- Pannathorn Chachavarat. (2010). *Factors Affected to Health Behavior Among Monks in Muang District, Phayao*. Phayao: Boromarajonnani College of Nursing.

- Paul Famer. (1992). *AIDS and Accusation: Haiti and the Geography of Blame*. Los Angeles, and Oxford: University of California Press.
- Phra Narong Sangkhawichit. "Administration: Problems and Suggested Solutions". *Journal of MCU Social Science Review*. 6(1), 27-40
- Phramaha Suthit Oboun. (2016). *Sustainable Community Happiness Indicators*. Bangkok: Learning and Empowerment for Healthy Communities Institute.
- Phramaha Udom Nupan. (2007). *Stress from Studying of Monks and Novices in The Pali Ecclesiastical Education of The Central Region*. Thesis of Master of Arts. Graduate School, Silpakorn University.
- Prawase Wasi. (2016). *Buddhism is a Capital of Thailand Society*. Bangkok: Offset Plus.
- Somyot Ruksakeaw. Development of Behavioral Morality Model for Students in Primary Schools Under The Office of Primary Educational Area in Upper Southern Part of Thailand. *Journal of MCU Social science Review*. 6(1), 303-312.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

PARTICIPATORY DEVELOPMENT OF A TRAINING CURRICULUM TO ENHANCE
LEARNING MANAGEMENT COMPETENCIES BASED ON THE CONSTRUCTIVIST
CONCEPTS FOR TEACHERS UNDER THE OFFICE OF NAKHON PHANOM
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA II

วิไลวรรณ สิทธิ* ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์** พจมาน ชำนาญกิจ***

Wilaiwan Sitthi, Phumphong Chomhongphiphat, Photchaman Chamnankit

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ 3) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 4) ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 40 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดสมรรถนะด้านความรู้ 2) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ 3) แบบวัดเจตคติ และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ ดำเนินการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบที และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะที่พัฒนาขึ้น ด้านความรู้ จำนวน 5 สมรรถนะ 16 ตัวบ่งชี้ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติ จำนวน 4 สมรรถนะ 9 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะด้านเจตคติ จำนวน 1 สมรรถนะ 3 ตัวบ่งชี้ 2) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุด 3) องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมี 9 ประการ คือ ความเป็นมาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญ โครงสร้าง แนวทางการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล 4) ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่าสมรรถนะด้านความรู้ของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติของครูหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่

* Doctor of Philosophy Program in Sakon Nakhon Rajabhat University.

** Ubon Ratchathani Rajabhat University.

*** Sakon Nakhon Rajabhat University.

กำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมรรถนะด้านเจตคติของครูหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, สมรรถนะ, การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to investigate competencies of learning management based on the constructivist concepts, 2) to examine need of competencies, 3) to develop a training curriculum, and 4) to examine results of experiment in using the training curriculum. A sample in this experiment was 40 primary teachers under the Office of Nakhon Phanom Primary Education Service Area 2 who taught in the second semester of academic year 2016. The instruments used in study were: 1) a form for measuring knowledge competency, 2) a form for measuring performance skill, 3) a form for measuring attitude, and 4) a form for assessing satisfaction. The experiment was a one-group pretest-posttest design. Statistics used in data analysis were mean, standard deviation, t-test and value of need.

Findings revealed as follows: 1) The developed competencies comprised 5 knowledge competencies with 16 indicators, 4 performance skill competencies with 9 indicators, and 1 attitude competency with 3 indicators. 2) Need of competencies was at the highest level. 3) The training curriculum comprised 9 components: background and significance, vision, principles, objectives, important competencies, structure, training guidelines, media and equipment, and measurement as well as evaluation. 4) The results of experiment in using the training curriculum were as follows: teachers' knowledge competency after training was significantly higher than before training at the .05 level and passed the criterion set at 80 out of 100; teachers' performance skill competency after training was at the highest level and significantly higher than the criterion set at the mean score of 3.51 at the .05 level; teachers' attitude competency after training was significantly higher than before training at the .05 level; and teachers' satisfaction with implementing

the training curriculum was at the highest level and significantly higher than the criterion set at the mean score of 3.51 at the .05 level.

Keywords: Development of a Training Curriculum, Competencies, Participation

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน (National Economic and Social Development Board, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีความสามารถเต็มศักยภาพ มีความสมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม โดยผ่านกระบวนการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Bureau of Policy, Plan and Standard of Education, Religion and Culture, 2002) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อพัฒนาคนให้มีศักยภาพ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริง คิดเป็น ทำเป็น และร่วมกันแก้ปัญหา โดยมีผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (National Economic and Social Development Board, 2011) ซึ่งครูมีหน้าที่สำคัญ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ อบรมสั่งสอนผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะต่างๆ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากงานวิจัยหลายฉบับของกลุ่มประเทศองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ที่พบว่านักเรียนที่มีโอกาสได้เรียนกับครูที่สอนเก่งจะมีพัฒนาการที่ก้าวหน้ามากกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนไม่เก่งถึง 3 เท่า (The Secretariat of the Council of Education, 2010)

จากรายงานการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 (2558) พบว่า ครูส่วนใหญ่จัดการเรียนรู้โดยขาดการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์สื่อและนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้การบูรณาการความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันให้กับผู้เรียน ขาดการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู วิธีการหนึ่งก็คือ ใช้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยสร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งพบเห็นกับความรู้เดิมที่มีมาก่อน ผู้สอนต้องเปลี่ยนจากผู้ควบคุมการเรียนรู้มาเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพื่อชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นพบ และสร้างองค์ความรู้ (Sumali Chai charoen, 2011) โดยผ่านกระบวนการอบรมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งทางด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผน การปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการ

ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น (Somdet Sisaeng, 2004) จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ในลักษณะการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์
- 2.2 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์
- 2.3 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2
- 2.4 เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 ในประเด็นต่อไปนี้
  - 1) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม
  - 2) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ หลังการฝึกอบรมกับเกณฑ์ที่กำหนด
  - 3) เปรียบเทียบสมรรถนะด้านเจตคติในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ก่อนและหลังการฝึกอบรม
  - 4) ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

- 1) ประชากร คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่ไม่มีวิทยฐานะทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 410 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่ไม่มีวิทยฐานะทางการศึกษา จำนวน 200 คน และกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง คือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่ไม่มีวิทยฐานะทางการศึกษา จำนวน 40 คน

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1) ตัวแปรต้น คือ การใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2

2) ตัวแปรตาม ประกอบด้วย สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ และความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) บทนำ 2) แนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ 3) การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ 4) การออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ 5) การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ และ 7) การนำแผนสู่การปฏิบัติ

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการทดลอง

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการวิจัยไว้ในปีการศึกษา 2559 ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนากรอบความคิดของหลักสูตรการฝึกอบรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะของครูผู้สอน และแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างสมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างสมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีประชากรคือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่ไม่มีวิทยฐานะทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 410 คน แล้วดำเนินการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หลักการมีส่วนร่วม การอบรมแบบมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และองค์ประกอบของหลักสูตร แล้ววิเคราะห์

และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยร่างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญ โครงสร้าง แนวทางการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผลและร่างคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมมี 3 ส่วน คือ 1) การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญ บทบาทของวิทยากร กิจกรรม ตารางการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ แนวการวัดและประเมินผล 2) โครงสร้างรายวิชา จำนวน 7 หน่วย ใช้เวลา 45 ชั่วโมง และ 3) เครื่องมือในการฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ระยะที่ 3 การทดลองและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยนัดประชุมกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ และรายละเอียดของกิจกรรมการฝึกอบรม และทดสอบสมรรถนะด้านความรู้และเจตคติของกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ประชากรคือ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาที่ไม่มีวิทยฐานะทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จำนวน 410 คน แล้วดำเนินการเลือกแบบเจาะจง จากครูผู้สอนที่สมัครใจ และยินดีเข้าร่วมการฝึกอบรม ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมลักษณะนี้มาก่อน ผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและเห็นความสำคัญ ยินดีที่จะอำนวยความสะดวกและสนับสนุนตลอดการฝึกอบรม ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง จำนวน 40 คน โดยการฝึกอบรมหน่วยการเรียนรู้ที่ 1-7 จำนวน 45 ชั่วโมง ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตติดตาม ให้คำแนะนำช่วยเหลือเป็นระยะ จากนั้นจึงจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลงาน และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดสอบสมรรถนะของครูผู้สอนหลังการฝึกอบรม และวัดความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ในประเด็นดังนี้ 1) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบ สมรรถนะด้านความรู้ ก่อนและหลังการฝึกอบรม แล้วทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติทดสอบที่แบบไม่อิสระ 2) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนประเมิน สมรรถนะด้านทักษะหลังการฝึกอบรม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1 และใช้สถิติทดสอบที่แบบกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ 3) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนวัดสมรรถนะด้านเจตคติ ก่อนและหลังการฝึกอบรม แล้วทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติทดสอบที่แบบไม่อิสระ 4) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนประเมินความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมหลังการฝึกอบรม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1 และใช้สถิติทดสอบที่แบบกลุ่มเดียวเทียบกับเกณฑ์ 5) ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 สมรรถนะที่พัฒนาขึ้น ด้านความรู้ จำนวน 5 สมรรถนะ 16 ตัวบ่งชี้ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติ จำนวน 4 สมรรถนะ 9 ตัวบ่งชี้ และสมรรถนะด้านเจตคติ จำนวน 1 สมรรถนะ 3 ตัวบ่งชี้

5.2 ความต้องการจำเป็นในการสมรรถนะอยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมี 9 ประการ คือ ความเป็นมาและความสำคัญ วิสัยทัศน์ หลักการ วัตถุประสงค์ สมรรถนะสำคัญ โครงสร้าง แนวทางการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล

5.4 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

1) สมรรถนะด้านความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

2) สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติหลังการฝึกอบรมอยู่ในระดับดีมาก และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) สมรรถนะด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ความพึงพอใจของครูต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ค่าเฉลี่ย 3.51 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

6.1 ผลการศึกษาสมรรถนะ พบว่า สมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผลจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เอกสารจากนักการศึกษาและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า เป็นความสามารถของครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาหรือจัดโครงสร้างทางความคิดจากสิ่งที่พบเห็น สถานการณ์ หรือปัญหา ให้เชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่แล้ว แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ด้วยตนเอง โดยมีการร่วมมือกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนทำให้เกิดความรู้ใหม่อย่างมีความหมาย ซึ่งสมรรถนะทั้ง 3 ด้านนั้นประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติ และเจตคติ ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด การจัดการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ การใช้สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการออกแบบและจัดทำแผนการเรียนรู้ ความสามารถในการนำแผนการเรียนรู้ไปปฏิบัติ ความสามารถในการใช้

สื่อนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ และความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ และสมรรถนะด้านเจตคติ หมายถึง เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งสอดคล้องกับ Suban lamwichan (2005) ได้กล่าวไว้ว่า สมรรถนะเป็นองค์ประกอบของความรู้ ทักษะ และเจตคติของบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ของการทำงานของบุคคลนั้นๆ และเป็นบทบาท หรือความรับผิดชอบซึ่งสัมพันธ์กับผลงานหรือความสามารถที่วัดค่าเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรมและการพัฒนา แล้วยังสอดคล้องกับ Chanthima Saengloetuthai (2007) ได้กล่าวไว้ว่า สมรรถนะหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในบุคคลนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติ และยังสอดคล้องตรงกันกับงานวิจัยของ Anuchit Chanthasila (2016) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถด้านภาษาของผู้เรียนสำหรับครูระดับประถมศึกษา พบว่า ได้สมรรถนะ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ

6.2 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับสมรรถนะ พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ระดับมากที่สุดทุกสมรรถนะ และที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จะบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากหน่วยงานการศึกษาที่รับผิดชอบโดยตรงจะกำหนดนโยบายให้ชัดเจนแล้ว สถานศึกษายังต้องดำเนินการพัฒนาให้ครูผู้สอนรับรู้ว่าคุณมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มากน้อยเพียงใด ดังที่ Suwimon Wongwanit (2017) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็นโดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การประเมินความต้องการจำเป็นทำให้ได้ข้อมูลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาหรือเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดขึ้นปลายทาง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเป็นการเปลี่ยนแปลงทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับ ไคลส์ (Klimes, 1977) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นต่อการวางแผนหรือการพัฒนาองค์กร ได้ว่า การวางแผนการทำงานจะต้องเริ่มที่การประเมินบริบทเพื่อเข้าใจสถานภาพที่เป็นอยู่ของหน่วยงาน และรู้ความต้องการของหน่วยงานว่าจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองในด้านใด การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำงาน ด้วยเหตุนี้ถึงมีการพัฒนาวิธีการวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment Research) เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข จากการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจึงถูกนำมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนงานการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในการวางแผนและพัฒนาองค์กร ดังนั้นจึงสรุปได้

ว่าการประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญต่อการวางแผน หรือการพัฒนาองค์กรอย่างมาก เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจสถานภาพที่เป็นอยู่ของหน่วยงาน และรู้ความต้องการของหน่วยงาน ว่าจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองในด้านใด

6.3 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

1) หลักสูตรฝึกอบรมมีลักษณะเป็นหลักสูตรฝึกอบรมที่ยืดสมรรถนะ เป็นฐานของการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ยึดหลักการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ แบ่งปันประสบการณ์ สะท้อนและอภิปรายความคิด สรุปเป็นความคิดรวบยอด และประยุกต์ใช้แนวคิด ให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ตลอดหลักสูตร และคำนึงถึงวัยผู้ใหญ่ว่ามีประสบการณ์ มีความพร้อมในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักสูตรและคู่มือดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Suwadi Uppinchai (2010) พบว่า กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ 1) สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา 3) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ก๊อดดาร์ด (Goddard, 2005) พบว่า การรับรู้การมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นกลุ่มมีอิทธิพลต่อความพยายามและความอดทนในการทำงานประจำวันของครู นอกจากนี้ยังพบว่า การรับรู้ดังกล่าวนอกจากจะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้แล้วยังได้สร้างบรรทัดฐานที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งยังสอดคล้องกับ โพล (Powell, 2009) พบว่า การทำงานเป็นกลุ่มของครูได้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และครูได้รับความเชื่อมโยงระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มและการปฏิบัติหน้าที่ในชั้นเรียนในรูปแบบที่แตกต่างกันนอกจากนั้นครูยังได้นำความรู้ที่ได้จากการทำงานกลุ่มมาปรับปรุงความสามารถในการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในการเรียนรู้

2) หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ ความสำคัญและความเป็นมาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สมรรถนะสำคัญ โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ประกอบหลักสูตร และการวัดและประเมินผลหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Watcharapat Techajanasiridamrong (2010) ที่กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพครู สำหรับนิสิตปฏิบัติการสอนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีองค์ประกอบ 6 ส่วน คือ สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล

6.4 ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า ครูผู้สอนมีสมรรถนะด้านความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสมรรถนะด้านทักษะการ

ปฏิบัติอยู่ในระดับดีมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีสมรรถนะด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนยังมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ประสบการณ์และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ได้รับคำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง รวมถึงการมีประสบการณ์การสอนเดิมอยู่แล้ว และได้เรียนรู้แนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เพิ่มเติมขึ้น จึงทำให้ครูมีสมรรถนะหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Patiphong Chongrutham (2015) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของพนักงานมหาวิทยาลัยสายผู้สอน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการใช้หลักสูตรพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถนะเพิ่มขึ้นทุกด้าน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1) ในการนำหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ไปใช้ ต้องศึกษาหลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ตลอดจนครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการฝึกอบรมต้องตระหนักและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง ในการนำไปใช้อาจมีการปรับกระบวนการฝึกอบรม และเนื้อหาในหลักสูตรบางส่วน เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด

2) ในการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรจัดบรรยากาศให้เป็นกัลยาณมิตร โดยวิทยากรต้องมีความกระตือรือร้นเป็นแบบอย่างที่ดี ฝึกอบรมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ให้การช่วยเหลือชี้แนะผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดเวลา และสร้างแรงจูงใจให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ไปใช้ในฝึกอบรมในกลุ่มครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมนี้

2) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานทฤษฎีอื่นๆ ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้มีความแตกต่างหลากหลาย

References

- Anuchit Chantasila. (2019). *The Development of Training Curriculum to Enhance Competency in Teaching and Learning. Using the Brain as a Base to Develop Language Skills for Elementary School Teachers* (Doctoral Dissertation). Graduate School:Sakon Nakhon Rajabhat University.
- Bureau of Policy. (2002). *Plan and Standard of Educatio., Religion and Culture. National Education Plan No. 9 (BE 2545-2559)*. Bangkok: National Education Board.
- Chanthima Saengloetuthai. (2007). *The Development of Enrichment Curriculum To Enhance Information Communication Technology (Ict) Competency For Students of The Teaching Profession* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Srinakharinwirot University.
- Goddard, Roger D. (2005).*The Effects of Collective Teacher Efficacy on Student Achievement in Urban Public Elementary Schools. Dissertation Abstract International.*
- National Economic and Social Development Board.(2011). *National Economic and Social Development Board No. 11*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Patiphong Chongrutham.(2015). *Development of a Training Curriculum for Encouraging the Instructional Management Competency of University Teaching Staff, Rajamangala University of Technology Isan* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Rajabhat University.
- Powell, Anne E. (2009). *Urban Elementary Teachers' Perceptions of Teacher Workgroups: Exiling Professional Development Through a Sociocultural Lens. Dissertation Abstract International.*
- Secretariat of the Council of Education. (2010). *National Education Improvement Plan (2009-2016)*. Bangkok: Chili Sweet Graphic Co., Ltd.
- Somdet Sisaengchut. (2004). *Manual of School Administration in Basic Education Schools Under the National Education Act*. Chai Nat: The knowledge

- Development Club on Legal Regulations and Professional Standards Development. Office of the National Primary Education Commission.
- Sumalee Chaiyachaoen. (2002). *Theory of Designing Teaching in New Paradigms*. Khon Kaen: Department of Technology Faculty of Education Khon Kaen University.
- Surabaya Eamrong. (2005, February - April). Competency Management of Personnel: The Key to Thai Higher Education Development. *Journal of Sakon Nakhon Rajabhat University*, 2(6), 50-60.
- Suvimol Vongvanich. (2007). *Research Needs Assessment*. 2nd edition. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Suwadi Uppinchaichut. (2010). *Developing Community Participatory Management Strategies for Basic Education Institutions in the Northern Highlands* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Chulalongkorn University.
- Watcharapat Techajanasiri. (2010). *The Development of Training Curriculum to Enhance Teacher Professional Competencies for Students Teaching and Practicing Teachers. Bachelor's Degree Programs (5 years)* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Burapha University.

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ
อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

PROCESS OF TRANSFERRING LOCAL WISDOM WICKER IN BAN
DONGCHAPU, BANG MAPLOR SUB-DISTRICT, KROK PHRA DISTRICT,
NAKHON SAWAN PROVINCE

อุทัยวรรณ ภูเทศ*
Uthaiwan Pootes

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความมุ่งหมาย มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญา จำนวน 3 ท่าน และกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา จำนวน 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์นั้น มีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ภายใต้การดำรงชีวิตประจำวัน มีการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และส่วนใหญ่จะได้รับการถ่ายทอดจากพ่อ แม่ ลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาการจักสาน มีรูปแบบการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการส่งสมประสมการณ์จากการที่เห็นพ่อ แม่ ทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่เด็ก และลงมือปฏิบัติจริง การฝึกฝนด้วยตนเองและจากเพื่อนบ้าน จากผู้รู้ ผู้ชำนาญ การเรียนรู้จากตนเองโดยเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก เจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริม สนับสนุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำเครื่องจักสานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานพื้นบ้านมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องจักสาน, นครสวรรค์

---

* Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University.

ABSTRACT

This research aimed to study the transferring local wisdom wicker in Ban Dongchapu, Bang Maplor sub-district, Krok Phra district, Nakhon Sawan province. It's a qualitative research. Population of this research were divided into two groups : three experts and nine practitioners. The collection methods were construction interview and construction interview and descriptive analysis.

There are three findings from this research which can be identified as follows :

The process of transferring local wisdom wicker in Ban Dongchapu, Bang Maplor sub-district, Krok Phra district, Nakhon Sawan province is a form of knowledge, wisdom, inherited knowledge within the community under the daily life. Learning and knowledge inherited together for a long time. And most of them have inherited from their parents characteristics inherited wisdom. This process comes from the experience of them from their daily life that parents since childhood. And real action. The practice of self and neighbor of expert knowledge to learn from their own learning by trial and error. The government officer to help promote and support to enhance the wicker of the community more.

Keywords: Process of Transferring Local Wisdom, Wicker, Nakhon Sawan Province

1. บทนำ

เครื่องจักสาน เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านได้หลายอย่าง เช่น ตะกร้า กระจาด กระด้ง ซึ่งใช้วัตถุดิบในชุมชน สะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดในการเลือกสรรวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเครื่องจักสาน ซึ่งชาวบ้านจะมีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุดิบแต่ละชนิดเป็นอย่างดี แล้วนำมาดัดแปลงแปรรูปเป็นวัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานด้วยวิธีง่าย ๆ แต่สนองการใช้สอยได้ดี เช่น ชาวภาคใต้นำใบลำเจียก หรือใบป่านั้นมาจักและสานเป็นเสื่อและกระสอบ โดยนำใบลำเจียกไปลนไฟให้ใบนิ่มก่อนที่จะจักเป็นเส้น หรือนำต้นลำเจียกไปแช่โคลนแล้วรีดให้แบน หรือการจักไม้ไผ่เป็นตอกแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมที่จะใช้สานเครื่องจักสานแต่ละชนิด สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ชาวบ้านเรียนรู้ จากการสังเกตและการทดลองสืบต่อกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ จนทำให้เครื่องจักสานแต่ละชนิดมีรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยที่สมบูรณ์ลงตัว

คุณค่าประการหนึ่งของเครื่องจักสานคือ คุณค่าทางศิลปะและความงาม เครื่องจักสานหลายชนิดมีรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายที่ลวดลายอย่างยากที่จะหาเครื่องมือ เครื่องใช้ประเภทอื่นเทียบได้ เช่น ก่องข้าวของภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งเป็นตัวอย่างของเครื่องจักสานที่ได้รับการออกแบบอย่างแยบยล สนองการใช้สอยได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่การสานตัวก่องข้าวสองชั้นเพื่อให้เก็บความร้อนได้ดี โดยไอร้อนจากข้าวเหนียวหนึ่งจะระเหยออกไปได้ตามรูระหว่างเส้นตอกอย่างช้า ๆ ไม่กลายเป็นหยดน้ำที่จะทำให้ข้าวเหนียวแฉะและบูดเสียได้ง่าย ก่องข้าวจึงเป็นภาชนะสำหรับใส่ข้าวเหนียวหนึ่งได้ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลจากการออกแบบที่แยบยลของช่างพื้นบ้านที่ได้ทดลอง ปรับปรุง สืบทอดกันเรื่อยมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้รูปทรงของก่องข้าวแต่ละท้องถิ่นยังมีความงดงามแตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละถิ่นด้วย

คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเครื่องจักสานไทย คือคุณค่าในการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจของช่างพื้นบ้าน เครื่องจักสานหลายชนิดของไทยสานอย่างละเอียดประณีตนั้น เริ่มตั้งแต่การแปรรูปวัตถุดิบ เช่น การจักตอกและเหลาหวายให้เป็นเส้นเล็ก ๆ เพื่อใช้สานและถัก ส่วนที่ต้องการความละเอียดประณีตของเครื่องจักสาน จนถึงการสานเป็นลวดลายซับซ้อนอย่างลายดอกพิกุลหรือลายसानของเครื่องจักสานย่านลิเภา เป็นต้น

เครื่องจักสานไทย เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งอย่างหนึ่งของไทยที่ทำสืบทอดกันมาแต่โบราณ แม้ทุกวันนี้จะมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังมี เครื่องมือเครื่องใช้หลายชนิดที่ไม่สามารถผลิตด้วยวัตถุดิบอื่น ๆ ที่ผลิตด้วยเครื่องจักสานตามระบบอุตสาหกรรมมาใช้แทนเครื่องจักสานได้ เช่น เครื่องจักสานประเภทก่องข้าวที่กล่าวมาแล้ว ไม่มีภาชนะอื่นใดใส่ข้าวเหนียวหนึ่งได้ดีเท่าก่องข้าวและกระติบที่สานด้วยไม้ไผ่ ไม่มีเครื่องจับปลาที่ทำด้วยวัตถุดิบอย่างอื่นมาแทนที่ ลอบ ไซ สุ่มที่สานด้วยไม้ไผ่ได้ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นคุณลักษณะพิเศษของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าในตัวเอง ยากที่จะใช้งานหัตถกรรมและอุตสาหกรรมอย่างอื่นทดแทนได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เครื่องจักสานมีอายุยืนยาวสืบต่อกันมานับพันปี แม้ในปัจจุบันการทำเครื่องจักสานจะลดจำนวนลงไปบ้างตามสภาพสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรม และก้าวต่อไปเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่การผลิตสิ่งต่าง ๆ ด้วยมือจะต้องลดลงเปลี่ยนมาเป็นการผลิตด้วยเครื่องจักรกลก็ตาม แต่เครื่องจักสานยังเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ยังไม่สามารถผลิตได้ด้วยเครื่องจักรกล เพราะการทำเครื่องจักสานต้องใช้ความชำนาญและความสามารถเฉพาะตัวของช่างพื้นบ้านแต่ละถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าพิเศษของเครื่องจักสานที่ต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นที่ผลิตด้วยเครื่องจักร เครื่องจักสานจึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งอย่างหนึ่งของไทยที่ควรอนุรักษ์ไว้สืบไป (Wibool Lee Suwan, 1989)

บ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นหมู่บ้านขนาดกลางประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำไร่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ในเวลาว่าง ๆ หลังจากทำนา ทำไร่ ทำสวน จะใช้ไม้ไผ่มาทำของใช้ในครัวเรือนเกือบทุกหลังคาเรือน โดยนำมาผลิตเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น ตะกร้า กระจาด เสื่อรำแพน และยังมีเครื่องมือจับปลา เช่น สุ่ม ลอบ ไซ ซึ่งความรู้ในการจักสานนั้นจะได้มาจากการ

เรียนรู้ต่อ ๆ กันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความงามและการสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เป็นศิลปะพื้นบ้านที่ควรอนุรักษ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านสืบไป

อย่างไรก็ตาม การทำหัตถกรรมเครื่องจักสานไม่ใฝ่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ สภาพชีวิตทางสังคมเศรษฐกิจความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี รวมไปถึงวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ถึงทุกวันนี้ การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานจึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ก่อนที่จะสูญหายไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการศึกษาเรื่อง การกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานของชุมชน ว่ามีวิธีการอย่างไร จึงสามารถสืบทอดและอนุรักษ์ให้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านได้ในขณะที่ความเจริญทางเทคโนโลยี ทำให้สภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนไป และยังคงรักษาคุณภาพของงานไว้ได้ ซึ่งถือได้ว่าชุมชนบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชากร 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยวิธีการสุ่มเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้ถ่ายทอดที่สำรวจได้ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ 1) อายุ 50 ปีขึ้นไป 2) มีประสบการณ์ในการทำเครื่องจักสานมากกว่า 20 ปี 3) ความสามารถในการพัฒนาทักษะของตน 4.) ความสามารถในการถ่ายทอดทักษะไปยังผู้รับการถ่ายทอด กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้รับการถ่ายทอด โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และใช้วิธีสโนว์บอล (Snowball Sampling) เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านของผู้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

บ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก พุดคุย สันทนาากลุ่ม และการสังเกตร่วมกันระหว่างผู้วิจัย นักวิชาการ และชุมชนชาวบ้านดงชะพลู ผู้วิจัยจึงได้ใช้กระบวนการกลุ่มโดยใช้เทคนิค PRA และใช้เทคนิคในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน ทั้งในด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และสังเกตการณ์ตลอดช่วงระยะการดำเนินการประกอบอาชีพ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งในด้านกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสาน

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 1) ข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
- 2) ข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และตรวจสอบข้อมูล จะดำเนินการไปพร้อมๆกันกับการรวบรวมข้อมูล โดยมีโอกาสซักถามและตรวจสอบข้อมูลที่ได้อีกด้วยการแลกเปลี่ยนคำถามและแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ พร้อมกับการพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำมาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ทุกยังได้มีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆของข้อมูลด้านต่างๆ โดยการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลของเวลา สถานที่ และบุคคล ให้ครบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1) แหล่งเวลา (Time) เป็นการนำข้อมูลที่เป็นสัมภาษณ์ผู้ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานในชุมชนบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาจักสานที่ได้รับ ณ เวลาต่างกัน มาตรวจสอบและยืนยันข้อมูลว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

2) แหล่งสถานที่ (Place) เป็นการนำข้อมูลที่ได้รับจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ณ สถานที่ต่างกัน มาตรวจสอบและยืนยันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3) แหล่งบุคคล (Person) เป็นการนำข้อมูลที่ได้รับจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายๆ คน มาตรวจสอบและยืนยันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

5. ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พูดคุย สนทนากลุ่ม และการสังเกต ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย นักวิชาการ ราษฎรชาวบ้าน และชาวบ้านในชุมชนที่ประกอบอาชีพจักสานในชุมชนบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการกลุ่มโดยใช้เทคนิค PRA พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานต่างๆ ที่ถูกคิดค้น และมีการพัฒนาตลอดเวลา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองร่วมกันของชุมชนบ้านดงชะพลู ได้แก่ พัด ตะกร้า กระจาด ลอบ ไซ กระจุง กระจดง โคมไฟ เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้มีผลต่อภูมิปัญญาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมจักสานเป็นอย่างมาก จนเกิดผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานนี้ยังคงอยู่

จากการสำรวจสภาพพื้นที่ของบ้านชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ และสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน พบว่า ในปัจจุบันบ้านชะพลูประกอบอาชีพจักสานเป็นอาชีพรองจากการทำนา มีจำนวน 20 ครอบครัว และบ้านแต่ละหลังจะมีพื้นที่สำหรับใช้เป็นที่จักสานเครื่องใช้ต่างๆ เช่น กระจุง กระจาด หาบ ลอบ ไซ ตะกร้า ซึ่งชาวบ้านทำไว้ใช้เอง จะเห็นได้ว่า เมื่อครอบครัวมีการทำเครื่องจักสานไว้ใช้เอง แสดงว่าบ้านเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ หรือครอบครัวเป็นแหล่งความรู้สำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานของบ้านดงชะพลู ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ พ่อแม่ก็ได้รับการถ่ายทอดจากปู่ ย่า ตา ยายต่อกันมา จะเห็นได้ว่า ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดจะมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเป็นระบบเครือญาติ และเพื่อนบ้าน และยังคงมีการถ่ายทอดการทำเครื่องจักสานโดยวิธีนี้อยู่ สำหรับการถ่ายทอดเครื่องจักสานของบ้านดงชะพลู โดยมีเพื่อนบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดการทำเครื่องจักสานนั้น ชาวบ้านมักจะไปรวมกลุ่มกันทำเครื่องจักสานที่บ้านใดบ้านหนึ่ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่า บ้านที่ไปรวมกลุ่มกันทำนั้น จะเป็นบ้านของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำจักสานหรือเป็นผู้ทรงภูมิปัญญา จะช่วยแนะนำการทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน หากมีข้อขัดข้องหรือสงสัยใดๆ จะได้คุยกันไปทำกันไป หรือสอนแบบตัวต่อตัว เพราะแต่ละคนจะมีความสามารถและความถนัดไม่เหมือนกัน ถือว่าเป็นการถ่ายทอดวิธีการจักสานอย่างหนึ่งโดยอาศัยพื้นความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้เรียนรู้วิธีการทำเครื่องจักสานได้เร็วขึ้น

6. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษา กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเครื่องจักสานบ้านดงชะพลู ตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการจักสานได้มาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เนื่องจากถูกฝึกหัดในการทำจักสานมาตั้งแต่อายุยังน้อย การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดความรู้ภายในชุมชน โดยมีครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้หลักที่สำคัญ โดยวิธีการสานให้ดูเป็นตัวอย่าง การลงมือทำจริง การลองผิดลองถูก และการรวมกลุ่มกันเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Prathom Nikamanon (1992) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การค้นหาความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย พบว่ารูปแบบการเรียนรู้กับการถ่ายทอดความรู้มีรูปแบบเหมือนกัน คือ การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำเหมือน ๆ กันและเป็นอาชีพรองจากการทำนา ทำไร่ ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้หัตถกรรมจักสานนั้น ได้แก่ บรรพบุรุษประกอบอาชีพนั้นสืบทอดต่อกันมานานแล้ว บรรพบุรุษอพยพมาจากถิ่นอื่นโดยมีความรู้ความชำนาญติดตัวมาก่อนแล้วมาอยู่ในพื้นที่ที่ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมอำนวย จึงประกอบอาชีพจักสานและถ่ายทอดสืบทอดกันมา ก่อให้เกิดอาชีพของหมู่บ้าน ในส่วนของแรงจูงใจที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ คือ การจักสานทำให้เกิดรายได้และผู้รับการถ่ายทอดอย่างมีความภูมิใจที่เครื่องจักสานได้เป็นสัญลักษณ์จังหวัดนครสวรรค์ ได้สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาที่เพิ่มพูนคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Amon Krishnarangsan (2003) ที่กล่าวว่า คนมีแรงจูงใจได้หลายลักษณะ เช่น แรงจูงใจปฐมภูมิเป็นแรงจูงใจที่เป็นความต้องการทางชีวภาพเพื่อการอยู่รอด ในที่นี้คือ รายได้เพื่อมาเลี้ยงครอบครัวแรงจูงใจภายนอกเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากแหล่งจูงใจที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล เช่น เงิน ผลของแรงจูงใจ คือ ช่วยเพิ่มระดับของพลังและกิจกรรมของบุคคล ดังนั้น การที่จะสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในชุมชนจะช่วยให้การถ่ายทอดความรู้การผลิตเครื่องจักสานให้คงอยู่ต่อไปได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) การถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว พ่อแม่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้และสืบทอดความรู้ของผู้สืบทอด ดังนั้น จึงควรมีการสร้างตระหนักและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของการจักสานแก่กลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ในชุมชนให้มากขึ้น เนื่องจากว่าปัจจุบันความเจริญของวัตุนิยมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการย้ายแรงงานจากชุมชนสู่เมือง หน่วยงานภาครัฐควรเข้าไปดูแลในส่วนการสร้างแรงจูงใจ เช่น การสร้างรายได้ การหาแหล่งทุนตลาด เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อองค์ความรู้ท้องถิ่น ดังนั้น จึงต้องร่วมกันในการสร้างความตระหนักให้กับลูกหลานเยาวชนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

โดยเฉพาะอาชีพการจักสานที่พ่อแม่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไปยาวนานเท่านาน

2) การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนในการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานนั้น เกิดมาจากคนในครอบครัวและผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ซึ่งในช่วงหลังการจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้นั้นมีหน่วยงานราชการเข้าไปแนะนำ และสถานที่ราชการ หรือโรงเรียนเป็นศูนย์ฝึกอบรม ดังนั้น ควรมีการพัฒนาการเรียนรู้อการผลิตและการจักสานผ่านระบบการศึกษา การถ่ายทอดความรู้การจักสานเชื่อมโยงกับระบบโรงเรียนในชุมชนอันเป็นสถานที่เรียนรู้ในหลักสูตรการพัฒนาอาชีพ ควรเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างแท้จริง ครูซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเป็นสื่อกลางในการประสานสัมพันธ์สร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกันระหว่างพ่อแม่ลูกหลานในครัวเรือน รวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มอาชีพจักสานโดยร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้อาชีพจักสาน หากองค์กรชุมชนร่วมมือกับโรงเรียนท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้อาชีพจักสาน จะช่วยให้นักเรียนได้ซึมซับวิถีชีวิตในท้องถิ่น และเรียนรู้วิธีการทำมาหากินของผู้ปกครอง รวมทั้งโรงเรียนยังได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนตรงตามสภาพที่เป็นจริง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปในอนาคตอันยาวนาน

3) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยโรงเรียนในชุมชนร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นหรือภาครัฐในการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาในชุมชนเป็นตัวตั้ง ด้วยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ พัฒนาหลักสูตรสำหรับเยาวชนให้เยาวชนได้เรียนในโรงเรียน ในที่นี้คือ การผลิตเครื่องจักสานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการดังกล่าวจะช่วยลดปัญหาที่ว่าความรู้ของพ่อแม่ที่ใช้ในการประกอบอาชีพไม่ได้รับการถ่ายทอดให้ลูกหลานที่อยู่ในระบบ การศึกษา ยิ่งลูกหลานเข้าเรียนในระบบโรงเรียนก็ยิ่งห่างจากชุมชนมากขึ้นตามลำดับ ลูกหลานไม่สามารถสืบทอดต่ออาชีพที่พ่อแม่ได้ทำไว้

7.2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาบทบาทของหน่วยงานราชการท้องถิ่น หรือภาครัฐ ในการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) ควรศึกษาศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

3) ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในสาขาอื่นและในท้องถิ่นอื่น เช่น ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ด้านเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

References

- Amon Krishnarangsan. (2003). *Teaching Students to Apply Psychology to Learning*. Bangkok: Saun Sunandha Rajabhat Institute.
- Nidhi Eoseewong. (1996). *Local Knowledge for Sustainable Development*. Phitsanulok Thammachak Printing.
- Prathom Nikamanon. (1992). *Research Report for Knowledge and Knowledge Transfer in Rural Thailand*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Samart Chansoon. (1993). *Wisdom and Rural Development. Landscape Foundation Intelligence Foundation and Villages*. Bangkok: Amarin Printing Group F.
- Supang Chandawanich. (2009). *The Data Analysis in Qualitative Research*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Wibool Lee Suwan. (1989). *Baskets in Thailand*. Bangkok: Odeon Store.

การพัฒนาแบบจำลองการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

THE DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL ON GIVING GUIDANCE TO MAKE THE SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN CHAINART RESTRAIN THEIR DESIRE TO HAVE PREMATURE SEX

ฐิติวัสส์ สุขป้อม* สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์** เกษมศรี อัสวศรีพงษ์ธร***

Thitiwas Sukpom, Santana Wichinaowaratana, Kasemsri Asawasripongtorn

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (1) เพื่อพัฒนาแบบจำลองการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท (2) เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท (3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท 3.1) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล 3.2) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาแบบจำลองกิจกรรมฯ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นทดสอบก่อนเรียน 2. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 3. ขั้นทำกิจกรรม 4. ขั้นสรุป / ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5. ขั้นประเมินผล โดยรูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียนและผู้วิจัย กระตุ้นการคิดอย่างอิสระ โดยผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ (Access Facilitator)

* Department of Graduate Diploma in Teacher Profession , Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University.

** Department of Graduate Diploma in Teacher Profession , Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University.

*** Doctor of Philosophy Program in Interdisciplinary Studies for Development , Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University.

2. คะแนนการประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีค่าประสิทธิภาพเกินกว่าที่ตั้งไว้ 80/80 แบบ E1/E2 แสดงว่าชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามที่ตั้งไว้

3. คะแนนประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

ด้านความรู้เรื่องเพศศึกษา พบว่า กลุ่มทดลอง มีความรู้มากกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนว, การยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์

ABSTRACT

There were 3 main objectives in this research study. It aimed (1) to develop an instructional model emphasizing on giving guidance to make the secondary school students in Chainat restrain their desire to have premature sex , (2) to investigate the efficiency index of the mentioned model, and (3) to evaluate its effectiveness. The third objective was done by means of (3.1) comparing the sexual desire restraints of the students in an experimental group before and after their use of the instructional model as well as in a follow-up study. Besides (3.2) the sexual desire restraints of the students in a control group were compared before and after their use of the instructional model as well as in a following-up study.

The findings can be summarized as follows:

Firstly, there were 5 stages in designing and developing the aforementioned instructional model, viz: 1) Taking a pretest 2) Introducing learning materials, 3) Doing learning activities, 4) Summarizing/Exchanging what were learned and 5) Evaluation. The developed instructional activities focused mainly on

cooperative learning between the students and the researchers and stimulating the students to have free thinking. The researchers acted only as access facilitators.

Secondly, on average the scores from 12 activities of the mentioned model were higher than the set criteria of 80/80 which indicated that the efficiency index of the model was high as predetermined.

Finally, it was found that on average the students in the experimental group had more knowledge on sex education than that of the control group significantly at the level = 0.001. There were the same results on the aspect of the attitudes towards having premature sex and on the aspect of the risk behaviors to have premature sex as follows. There were no statistically significant differences in the pretest between the experiment group and the control group. But in the posttest and in the follow-up study, there was statistically significant decrease at the level 0.001 in the experiment group compared to the control group.

Keywords : Instructional model on giving guidance, Have premature sex

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในช่วง พ.ศ. 2551-2552 เด็กระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาอมรับว่ามีเพศสัมพันธ์แล้วถึงร้อยละ 37 และยังพบว่า วัยรุ่นหญิงอายุต่ำกว่า 19 ปี มาทำคลอด 69,387 ราย หรือเฉลี่ยวันละ 190 ราย ซึ่งนับเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศ เพราะหากไม่ได้รับการแก้ไข จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย อาทิเช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การทำแท้งและทารกถูกทอดทิ้ง เป็นต้น สำหรับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น เริ่มตั้งแต่การจับมือ สัมผัสและเนื้อต้องตัว กอด จูบ และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกัน การตั้งครรรภ์ การมีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ที่ขาดความรับผิดชอบมักจะนำไปสู่การตั้งครรรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา การทำแท้ง การติดโรคทางเพศสัมพันธ์ และการใช้ความรุนแรงทางเพศ ข้อมูลระบบรายงานสภาวะการมีบุตรของวัยรุ่น สถานการณ์การคลอดบุตรของวัยรุ่น ในภาพรวมของประเทศไทย ปี 2554 พบว่า มีการเกิดจากเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในวัยที่ไม่พร้อมที่จะเป็นแม่ จำนวน 3,676 คน และมารดาที่ตั้งครรรภ์และคลอดบุตรอายุน้อยกว่า 20 ปี ทั้งหมดจำนวน 114,001 คน ซึ่งในจำนวนนี้ พบว่า มีแม่วัยรุ่นอายุน้อยที่สุด 8 ปี ในขณะที่พ่อวัยรุ่นอายุน้อยที่สุด 10 ปี (Department of Health, 2010)

ทั้งนี้ จังหวัดชัยนาทจัดได้ว่า เป็นจังหวัดที่มีมารดาอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 0.51 มารดาต่ำกว่าอายุ 20 ปี จำนวน 531 คน ร้อยละ 18.15 ซึ่งมีระดับความรุนแรงเป็นลำดับที่ 16 ของประเทศ จากแผนการวิจัยที่ 3.12 การวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ และการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ ในกลุ่มเด็กและวัยรุ่น จังหวัดชัยนาท มีสภาพปัญหาที่เด่นชัด คือ การตั้งครรรภ์ก่อนวัยอันควรของเด็กและเยาวชน โดยเป็นจังหวัดที่มีอัตรา

การคลอดบุตรของมารดา อายุต่ำกว่า 20 ปี เป็นอันดับ 2 ของประเทศ ในปี พ.ศ. 2551 และเป็นอันดับที่ 8 ในปี พ.ศ. 2552 เป็นอันดับ 5 ในปี พ.ศ. 2553 และจากงานวิจัยของ chularat Nithakon (2013) พบว่า แนวทางในการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรจากกลุ่มตัวอย่าง 20 คน ได้เสนอประเด็นดังนี้ 1) การให้ความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องเพศศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน ให้รู้จักปฏิเสธเพศตรงข้าม ปลูกฝังค่านิยมการรักษาวลสงวนตัวอยู่ในระดับ มาก 2) ด้านโรงเรียน ครู และอาจารย์ โดยเสนอแนะในเรื่องของบทบาทครู อาจารย์ ให้ทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมเด็กกลุ่มเสี่ยง และให้ความรู้ด้านเพศศึกษาอย่างจริงจัง ตลอดจนหาวิธีการสอนเพศศึกษาอย่างเป็นระบบ

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษามีโอกาสได้รับการอบรมด้านการจัดการเรียนรู้เพศศึกษารอบด้าน และมีประสบการณ์ในการศึกษาวิจัยในบริบทของเพศศึกษา ประกอบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีศูนย์การศึกษาที่ต้องจัดการเรียนการสอนบริการชุมชนที่ศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท จึงพิจารณาเห็นว่า ควรจะมีบทบาทในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อหาแนวทางนำแก้ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นปัญหา และวิธีการส่งเสริมความยับยั้งชั่งใจ ตลอดจนพัฒนารูปแบบชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1. เพื่อพัฒนารูปแบบชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

2.2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

2.3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

1) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล

2) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-experimental) ซึ่งมีแบบแผน การทดลองที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการทดลองในรูปแบบที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแบบสุ่ม และมีการทดสอบก่อนและหลัง (Randomized Control Group Pre-test Post-test Design) (Taweerat, Pongrat: 2000 67) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเปรียบเทียบ ดังนี้ เปรียบเทียบการ ยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจ ด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่ม ควบคุม ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน 8 อำเภอ จำนวน 15 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 6 โรงเรียน และโรงเรียนในระดับเล็ก 8 โรงเรียน ในจังหวัดชัยนาท จำนวนทั้งสิ้น 6,321 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียน จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน กลุ่มควบคุม 50 คน โดยมีวิธีการ สุ่มหลายขั้นตอน ดังนี้

1) ใช้การสุ่มแบบช่วงชั้น (Stratified Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ได้มาจำนวน 7 โรงเรียน ประกอบไปด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 2 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก 4 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 4,371 คน

2) ใช้แบบสอบถามการยับยั้งชั่งใจการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ให้นักศึกษาแต่ละ โรงเรียนทำแบบวัดความยับยั้งชั่งใจตามจำนวนของนักเรียน โดยเปิดตารางของอาร์ วี เกิตซีและ ดี ดับเบิลยู มอร์แกน. (R.V. Krejcie & D.W.Morgan. 1970) ที่จำนวน 4,500 คน ใกล้เคียงกับกลุ่ม ตัวอย่างในข้อ 1 รวม 400 คน และใช้การสุ่มแบบช่วงชั้นแยกโรงเรียนแต่ละขนาด ได้จำนวน นักเรียนดังนี้ โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 160 คน โรงเรียนขนาดกลาง 148 คน โรงเรียนขนาดเล็ก 92 คน และให้ทำแบบสอบถามความยับยั้งชั่งใจในการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และเลือก นักเรียนที่มีความยับยั้งชั่งใจต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา เพื่อเข้าร่วมโครงการ

3) ใช้การสุ่มอย่างง่ายและสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 100 คน

4) ใช้การสุ่มอย่างง่ายในการคัดเลือกกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองกลุ่มละ 50 คน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดย วิเคราะห์สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัด ความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอน กิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยใช้สูตรในการหา ประสิทธิภาพของชุดการสอน โดยใช้เกณฑ์ E1/E2 เป็นวิธีการที่สามารถชี้วัดประสิทธิภาพของชุด

การเรียนการสอน ได้ทั้งภาพรวมในลักษณะกว้าง และวัดส่วนย่อยเป็นรายจุดประสงค์ ทำให้ได้ผลการวัดที่ชัดเจน นำข้อมูลที่ได้มาเป็นเครื่องตัดสินใจได้โดยไม่ต้องใช้วิธีการอื่นมาประกอบให้เกิดการซ้ำซ้อนอีก เกณฑ์ที่ใช้ คือ E1/E2 อาจเท่ากับ 80/80 (Brahmawong Chaiyong,1994.) หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยจะประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

2.1) คำนวณค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2) วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา ระหว่างข้อความกับนิยามศัพท์เฉพาะ โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence) (Wanni Kaemket, 2006 : 216-217)

2.3) คำนวณหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวโดยใช้สูตร (Brahmawong Chaiyong,1988) E1/E2

2.4) สถิติวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดรายข้อ โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation : r_{xy}) (Shaughnessy, Zechmeister & Zechmeister. 2000 : 175)

4. ผลการวิจัย

4.1. การพัฒนารูปแบบชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

รูปแบบชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้รับการตรวจคุณภาพของรูปแบบ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.66 – 1.00 ได้รูปแบบประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นทดสอบก่อนเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ร่วมกันอภิปราย

ขั้นที่ 5 ขั้นทดสอบหลังเรียน

4.2. การหาประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

การประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของแต่ละกิจกรรม รวมทั้งหมด 12 กิจกรรม ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตรการคำนวณหาประสิทธิภาพ E1/E2 พบว่า มีค่าคะแนนของประสิทธิภาพตั้งแต่ 81.4

- 96 ซึ่งเกินกว่าที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงว่าชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามที่ตั้งไว้

4.3. การประเมินประสิทธิผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท

1) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล

ด้านความรู้ คะแนนการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองอยู่ในระดับน้อย และหลังการติดตามผลอยู่ในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกัน

ด้านเจตคติ ไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละระยะเวลาในการทดลอง

ด้านพฤติกรรม คะแนนด้านพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองพบว่า กลุ่มควบคุม มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก หลังการทดลอง พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001. ส่วนระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกัน

2) เปรียบเทียบการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองหลังการทดลองและหลังการติดตามผล

ด้านความรู้ คะแนนการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองอยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลองอยู่ในระดับดี และหลังการติดตามผลอยู่ในดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกัน

ด้านเจตคติ ไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละระยะเวลาในการทดลอง

ด้านพฤติกรรม คะแนนด้านพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองพบว่า กลุ่มทดลอง มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก หลังการทดลอง พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับน้อย และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับน้อยมาก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001. ส่วนระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่มีความแตกต่างกัน

3. การวิเคราะห์ผลทางสถิติเรื่องการพัฒนาารูปแบบชุดการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาทของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดด้านความรู้เรื่องเพศศึกษา แบบวัดด้านเจตคติต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และแบบวัดด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล แล้วทำให้รู้ว่า

ด้านความรู้เรื่องเพศศึกษา พบว่า กลุ่มทดลอง มีความรู้มากกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ด้านเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า ในระยะก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง และหลังการติดตามผล พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5. อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาารูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามข้อค้นพบในช่วงการทำวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

5.1. การพัฒนาารูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ผู้วิจัยได้พัฒนาารูปแบบมาจากการหลักการ แนวคิด ในเรื่องของการพัฒนาชุดการสอน ซึ่งเน้นใน 5 ขั้นตอน ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง และได้นำแนวคิด ตามทฤษฎี ของเอ็ดเวิร์ด เจ.โอคีฟ และเอส.เบอร์เกอร์ (Edward J.O Keefe & Donna S. Berger. 1999) ที่กล่าวถึงการจัดการตนเอง Self Management ว่าเป็นความสามารถในการกำกับดูแลความรู้สึก การกระทำ และการคิดของตนเอง ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยนำมาผสมผสานกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ครูหรือผู้วิจัยเป็นแค่เพียงผู้อำนวยความสะดวก คอยกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิด และการวิเคราะห์ ตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็น ได้อย่างหลากหลาย ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า ผู้อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล (Access Facilitator) ในขั้นตอนการทำกิจกรรมผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้อยู่ตลอดเวลา จนถึงขั้นสรุปและแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ร่วม กันอภิปราย/แสดงความคิดเห็น ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากกรณีตัวอย่าง ใบงาน ประสพการณ์เดิม เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นตามการรับรู้ของแต่ละคนผ่านประสพการณ์เดิมและนำมาเสนอผ่านกระบวนการกลุ่ม ตลอดกันร่วมกันคิดและสรุปหาประเด็น ที่เหมาะสม เป็นการเชื่อม

ข้อมูลเดิมที่มีอยู่ ผสมผสานกับข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้นขั้นสุดท้าย คือการประเมินผล Assessments ผู้วิจัยได้ใช้การวัดและประเมินผลในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรม โดยได้มีการสร้างแบบประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวและประเมินความรู้ เจตคติ และคุณลักษณะด้านการจัดการพฤติกรรมที่มีต่อการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

จากการพัฒนารูปแบบชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ผลปรากฏว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการทดลองในครั้งนี้ มีความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยในด้านความรู้ มีความรู้เรื่องเพศศึกษามากยิ่งขึ้น ด้านเจตคติมีเจตคติด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลง และด้านพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ Supphawadi Puyayuang (1986) อ้างถึงใน Niran Chunsap (2018) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การสนองความต้องการและความใส่ใจของผู้เรียน การส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างครู และนักเรียน มีกระบวนการช่วยเหลือเกี่ยวกับทักษะชีวิต มุ่งให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเอง วิเคราะห์ตนเอง และตัดสินใจด้วยตนเองผ่านกระบวนการแนะแนว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasemsri Asawasripongton (2013) ที่กล่าวว่า หลังการทดลองพบว่า ประชาชนในเขตจตุจักร มีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับเพศด้านชีววิทยาถูกต้อง ร้อยละ 41.67 สำหรับรูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา ประชาชนในเขตจตุจักรหลังการทดลองมีคะแนนการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการวิจัยยังพบว่า รูปแบบการจัดชุดกิจกรรมแนะแนวมีผลต่อกระบวนการเกิดความยับยั้งชั่งใจ เนื่องจากรูปแบบเน้นการมีส่วนร่วม มีการใช้บทบาทสมมติ และกิจกรรมกลุ่ม โดยได้อ้างอิงรูปแบบการจัดเพศศึกษาของ PATH และนำมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม จึงทำให้ผลการทดลองเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasemsri Asawasripongton (2014) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา “ก้าวอย่างเอ้าท์” มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ ความเชื่อทางเพศ ความคิดที่แตกต่างระหว่างเพศ การสัมผัส โดยผลรวมของคะแนนการรับรู้ของผู้เรียนเห็นจากคะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นและผลการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเพศ ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้เรื่องเพศที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.2 ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้าน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรซึ่งผู้วิจัยได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของแต่ละกิจกรรม รวมทั้งหมด 12 กิจกรรม ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตรการคำนวณประสิทธิภาพ E1/E2 พบว่า มีค่าคะแนนของ

ประสิทธิภาพตั้งแต่ 81.4 – 96 ซึ่งเกินกว่าที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงว่าชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามที่ตั้งไว้

5.3. การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวที่ ข้อค้นพบจากการทำวิจัย ดังนี้

1) เปรียบเทียบความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท กลุ่มทดลอง โดยใช้แบบวัดด้านความรู้เรื่องเพศ เจตคติต่อพฤติกรรมการณ์มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

ด้านความรู้ คณะแผนการยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ของกลุ่มทดลองสูงขึ้น ทั้งหลังการทดลองและหลัง การติดตามผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการพัฒนารูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวผู้วิจัยได้จัดชุดกิจกรรมแนะแนวที่เป็นข้อมูลในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาตามวัยที่เหมาะสม โดยได้นำรูปแบบการสอนเพศศึกษาตามโครงการแพธ (PATH) ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรมโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง โดยในกิจกรรมจะมีใบงานที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ใกล้ตัว และเหมาะกับวัย จึงทำให้ความรู้ในเรื่องเพศศึกษาในกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้น อีกทั้ง ผู้วิจัยได้ใช้สื่อการสอนที่ได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักอนามัยเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นสื่อสวยงาม อธิบายง่าย ใช้ในการประกอบการทำกิจกรรมการให้ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sathian Chueali, Nongyao Narongsang (2007) ที่กล่าวว่า หน่วยงานสถานศึกษา บุคลากร ควรเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับเยาวชน ในการสอนเรื่องเพศศึกษา ด้วยวิธีการจัดกิจกรรม หรือการมีส่วนร่วม ตลอดจนควรจัดทำคู่มือในการสอนเรื่องเพศศึกษาในครอบครัวสำหรับผู้ปกครอง

ด้านเจตคติ คณะแผนการเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ก่อนการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก หลังการทดลอง พบว่า มีเจตคติด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงอยู่ในระดับเสี่ยงน้อย และหลังการติดตามผล พบว่า มีเจตคติด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวได้นำทฤษฎีหลักการควบคุมตนเอง (Self Management) เข้ามาเป็นแนวคิดในการทำกิจกรรม โดยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมทดลองได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล การฝึกการแก้ปัญหา การสร้างความมั่นใจในการนำเสนอ การเป็นผู้รับฟัง และมีสัมพันธภาพกับเพื่อนในกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Somsak Sinthuravej (2007 : 2) ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลที่จะสามารถในการจัดการตนเองได้นั้นต้องมีทักษะชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วย การตัดสินใจและแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์และมีวิจารณ์ญาณ ความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ความมีกัลยาณมิตร และสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ เมื่อสามารถฝึกปฏิบัติได้ก็จะทำให้บุคคลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองและสามารถควบคุมตนเองทั้งในด้านความรู้สึก การกระทำ และการคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ด้านพฤติกรรม คณะแนด้านพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ ก่อนวัยอันควร ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท ก่อนการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยงมาก หลังการทดลอง พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงอยู่ในระดับเสี่ยงน้อย และหลังการติดตามผล พบว่า มีพฤติกรรมที่แสดงถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงอยู่ในระดับเสี่ยงน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการทดลองครั้งนี้ รูปแบบชุดกิจกรรมของผู้เรียนจะเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ ในกระบวนการคิด การได้สื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องเพศของเพื่อนในห้องและจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงใบความรู้ และที่สำคัญคือการศึกษาจากกรณีตัวอย่าง โดยได้ใช้ใบงาน ใบกิจกรรม สื่อที่เป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียน เช่น ช่วยแต่งโมผ้าทางตัน เป็นเรื่องราวที่นักเรียนหญิงสาวท้องและหาวิธีการ ที่จะช่วยหลีกเลี่ยงได้อย่างไร กรณีความรักในวัยรุ่น และจบด้วยการมีเพศสัมพันธ์แล้วท้อง หรือกรณีการศึกษาโรคติดต่อที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอุทาหรณ์สอนใจ และคอยเตือนใจ ผู้เข้าร่วมการทดลองด้วยเหตุนี้ กลุ่มทดลองจึงเกิดความยับยั้งชั่งใจด้านพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลง ซึ่งการสื่อสารพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเรื่องเพศมีผลต่อพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Roger (1976 อ้างถึงใน Department of Health (2010) ที่กล่าวว่า การสื่อสาร พูดคุยเป็นการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความคิด หรือการกระทำต่าง ๆ โดยมีเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมในที่นี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และพฤติกรรมที่แสดงออกโดยเปิดเผย

2) เปรียบเทียบความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท กลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดด้านความรู้เรื่องเพศ เจตคติต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

กลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลองรูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนว มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในครั้งนี้มีความรู้เรื่องเพศศึกษาน้อย มีเจตคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยง และมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรอยู่ในระดับเสี่ยง ทั้งก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในด้านความรู้ นักเรียนส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาความรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ หรือคุยกับเพื่อนซึ่งอาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หรือคลาดเคลื่อน จึงให้ความรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องน้อยลง ส่วนในเรื่องของเจตคติ นักเรียนส่วนใหญ่จะตามกระแสของสังคม ตามเพื่อน พฤติกรรมการเลียนแบบ การหมกมุ่นในเรื่องเพศ จึงทำให้เจตคติเรื่องเพศ โดยเฉพาะเจตคติจึงอยู่ในกลุ่มเสี่ยง เพราะทำตามกระแสสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Chaowrit Daengson (2009) ที่ได้ศึกษาพบว่า จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจากการดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ทั้งนี้อาจเพราะมีสาเหตุมาจากมีกลุ่มนักเรียนและกลุ่มวัยรุ่น

บางกลุ่มเท่านั้นที่เข้าถึง หรือมีโอกาสได้อบรมพัฒนาความรู้ ยังมีนักเรียนและวัยรุ่นอีกจำนวนมากที่ยังไม่เข้าถึง ซึ่งอาจเนื่องมาจากฐานความคิดของสังคมไทย ยังมองเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้าม ยังไม่กล้า ที่จะพูดคุยกันในเรื่องนี้ และไปแสวงหาความรู้จากข้างนอก เช่น สื่อ หรือสอบถามจากเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่อาจจะไม่ถูกต้อง อันจะนำมาสู่ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

3) เปรียบเทียบความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยนาท กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดด้านความรู้เรื่องเพศ เจตคติต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล

รูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น มีผลในการพัฒนาด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะสาเหตุ การที่นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว โดยเฉพาะเรื่องเพศศึกษา ซึ่งตามปกติจะค่อนข้างมาพูดกัน แต่ในการวิจัยครั้งนี้ เราได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งที่ตนเองเคยได้ยิน ได้ฟังมา แล้วนำมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อนำไปสู่การชี้แนะ และหาข้อเสนอแนะจากกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนการที่ผู้วิจัยได้ใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารด้วย เรื่องราวของวัยรุ่น ซึ่งเป็นที่สนใจ และทำให้นักเรียนมองเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องที่สามารถเกิดได้กับทุกคน ตลอดจนการนำเรื่องราวของวัยรุ่น (Case Study) ที่เป็นตัวอย่างทั้งทางที่ไม่เหมาะสม เสี่ยงต่อพฤติกรรมทางเพศ หรือเรื่องราวของรุ่นที่เจอกับปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เขาต้องเจออะไรบ้าง มีทางออกอย่างไร และเขาจะต้องดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร บนการตัดสินใจที่ประกอบด้วยข้อมูล และข้อสารสนเทศต่างๆ

ทั้งนี้รูปแบบชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรยังมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ชื่อว่า SATA MODEL ซึ่งนำหลักแนวคิดดังนี้

S : (Self Management) . A : Access Facilitator) . T :Transfer of learning

A : (Assessment) มีขั้นตอนการนำไปใช้ ดังนี้

1. ขั้นทดสอบก่อนเรียน ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดก่อนเรียนในแต่ละกิจกรรม
2. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

2.1 ครูชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม รูปแบบการสอน บอกวิธีวัดและประเมินผลต่อผู้เรียนให้ได้รับทราบ

2.2 อธิบายถึงความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา และประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน

2.2.1 ผู้ดำเนินกิจกรรมชี้แจงรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละวัน

2.2.2 ผู้ดำเนินกิจกรรมอธิบายว่าวิธีการดำเนินกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม

อย่างละเอียด

3. ขั้นกิจกรรม

3.1 สร้างความคุ้นเคยด้วยการทำกิจกรรมนันทนาการ “ร้องเพลง ลมเพ ลมพัด”

3.2 ร้องเพลงแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 6 กลุ่ม

3.3 แจกใบงาน ใบความรู้ และอธิบายให้ผู้เรียนได้รับทราบ

4. ขึ้นสรุปและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ / ร่วมกันอภิปราย

5. ขึ้นทดสอบหลังเรียน ครูให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดหลังบทเรียนเพื่อประเมินผลหลังเรียนในกิจกรรมทุกครั้ง

ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมแนะแนวที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในครั้งนี้ จึงส่งผลให้กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมมีผลปฏิบัติการได้ดี เหมาะสม และมีคะแนนเพิ่มขึ้นในด้านความรู้เรื่องเพศ มีเจตคติที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลง และมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรลดลงอย่างเห็นได้ชัด

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) โรงเรียนและหน่วยงานที่ดูแลเรื่องเยาวชนควรจัดกิจกรรมที่ให้ความรู้ และกิจกรรมที่พัฒนาจากงานวิจัยนำไปใช้เพื่อให้เกิดความยับยั้งชั่งใจด้านการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยใช้กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นทั้งหมด 12 กิจกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 1. ชื่อกิจกรรม “อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว” 2. ชื่อกิจกรรม “สะอาด สดใส ปลอดภัย” 3. ชื่อกิจกรรม “รู้ทัน ป้องกันได้” 4. ไม่มีไม่แท้ “แฟน” 5. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 6. สื่อสารอย่างไรให้ผู้ใหญ่เข้าใจ 7. ชะลอดีกว่ามั้ย 8. จินตนาการรัก 9. ช่วยแต่งโมฟ่าทางต้น 10. เข้มทิศชีวิต 11. รู้จัก คุ่นเคย 12. สัมผัสดี สัมผัสไม่ดี

2) รูปแบบและชุดกิจกรรมแนะแนวต้องทำความเข้าใจทุกขั้นตอนและระมัดระวัง ในการใช้ภาษาที่อาจจะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่เปิดใจ และไม่กล้าแสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรม

6.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษากลุ่มเป้าหมายทั้งระดับประถม มัธยมต้น และมัธยมปลาย เพิ่มเติม

2) ควรขยายกลุ่มเป้าหมายเป็นเขตภาคกลาง และพัฒนารูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

3) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องด้านครอบครัว สังคม และกลุ่มเพื่อนที่มีผลต่อการเสี่ยงต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

References

- Asawawongthorn, Kasemsri and Others. (2014). *The Development of a Learning Model on Sex Education to Enhance the Restraint of the People in Jaturak District in Bangkok* (A Research Report). Bangkok: Chandrakasem Rajabhat University.
- Brahmawong Chaiyong. (1994). "Performance Tests" in *Instructional Materials. Elementary 8 - 15. Unit 490 -493 Type 3* Bangkok: Sahamit Printing Factory.

- Daengson, Chouwarit. (2015). *Small Talks about Sex between Parents and Teenagers in the Northern Part of Thailand* (Master's Degree Thesis). Bangkok: Mahidol University.
- Edwards, Jokeefe & Donna S.Berger. (1999). *Self-Management*. New York : AMACOM.
- Kaemket, Wannee. (2006). *Research Methodology in Behavioral Science*, 2nd Edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Nithakorn, Jurarath. (2013). *A Follow-Up Study on a Survey and Solutions of Pre-Mature Pregnancy Problems* (A Research Report). Health Department, Ministry of Public Health.
- Punnawong Supawadee. (1986: 5). *Guidance Psychology*. Faculty of Education thaksin University.
- Reproductive Health Office. (2010). *A Report on Communication about Sex in Thai Families*. Agricultural Cooperatives in Thailand.
- Rogers, Carl R. (1976). *Client Centered Therapy*. Boston : Houghton Company.
- Sinthuravej, Somsak. (2007). *Moving towards the Quality of Education*. Bangkok: Thai Wattanapanit Printing Co.
- Taweerat, Poungrat. (2000). *Research Methodology in Behavioral and Social Sciences*, 4th Edition. Bangkok: Educational and Psychological Testing Bureau, Sri Nakharinwirot University.

จะสอนวรรณคดีอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์
HOW TO TEACH LITERATURE
TO ENHANCE STUDENTS' CONCEPTUAL THINKING SKILL

กิงกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล*
Kingkarn Buranasinvattanakul*

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดเชิงมโนทัศน์ให้กับผู้เรียนโดยใช้วรรณคดีเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากวรรณคดีเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทั้งในด้านวิชาการ สังคม และเท่าทันผู้คนในสังคม โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล อันเป็นทักษะสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การสอนวรรณคดี, การคิดเชิงมโนทัศน์

ABSTRACT

This article presents a learning management for conceptual thinking development by using literature as the media in teaching. Learning literature can be the pathway to several kinds of knowledge from science, sociology to media literacy, by systematic thought process which is an essential skill in 21st century learning management.

Keywords: Thai literature instructional, Conceptual Thinking

1. บทนำ

วรรณคดีเป็นศิลปะประเภทหนึ่งซึ่งเกิดจากจินตนาการของมนุษย์ ดังนั้นจึงมีลักษณะตรงกันข้ามกับวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือศาสตร์แขนงอื่น ๆ ที่เป็นการศึกษาความเป็นมาของโลกของธรรมชาติ ของสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้ได้ความรู้ ความเข้าใจ และนำมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จัดเป็นความรู้ที่มีทฤษฎี มีเหตุมีผล มีข้อพิสูจน์ และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ทว่าวรรณคดีเป็นเรื่องของนามธรรมมากกว่ารูปธรรม เพราะต้องอาศัยจินตนาการ อารมณ์ และความคิดของผู้แต่งมุ่งสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความบันเทิง ความรู้ประสบการณ์ และแง่คิดต่าง ๆ แก่ผู้อ่านวรรณคดี ดังที่ Panya Borisutdhi (2542: 1) ได้กล่าวไว้

---

* Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction, Lecturer, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.

ว่า “วรรณคดี คือ การสร้างสรรค์ทางภาษาให้เกิดผลงาน เพื่อการอ่าน การฟัง และความบันเทิงใจ ทั้งยังอาจให้ความรู้และคติธรรมเป็นผลพลอยได้อีกด้วย”

วรรณคดีจึงเป็นอาหารทางใจที่จะช่วยยกระดับสติปัญญา และจิตใจ เนื่องจากการอ่าน วรรณคดีแต่ละเรื่องนั้นมีใช้เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นกระจกสะท้อนภาพสังคม และความหลากหลายของมนุษย์ด้วย (Saithip Nukunkit, 1982: 3; Ruenruthai Sujjapun, 2006: 31) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Kusuma Raksamane (2004: 2) ที่ได้กล่าวว่า วรรณคดีโบราณของไทยมักมีบทบาทหน้าที่ทั้ง 2 ประการเท่าเทียมกัน หรือควบคู่กัน คือ ให้ทั้ง ความเพลิดเพลินใจ และสั่งสอนเพื่อยกระดับจิตใจของผู้ฟัง และผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการอ่าน วรรณคดี จึงทำให้ผู้อ่านทราบถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น ๆ มีลักษณะเป็น อย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากสังคมในปัจจุบันมากน้อยแค่ไหน และผู้แต่งมีกลวิธีการใช้ถ้อยคำ โวหารอย่างไร จึงทำให้ผู้อ่านเข้าถึงรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้แต่งผ่านตัวอักษรได้

การเรียนรู้เรื่องราวในวรรณคดีจึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสำรวจ และให้ ความบันเทิงในเวลาเดียวกัน จากความสำคัญดังกล่าว วรรณคดีจึงได้รับการบรรจุในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยตลอดมา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเข้าใจ และแสดงความคิดเห็น วิจัยวรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (Ministry of Education, 2008: 3) ฉะนั้นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดให้มีการเรียนการสอน วรรณคดีในรายวิชาภาษาไทยขึ้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาวรรณคดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และประโยชน์แก่ผู้ ศึกษาตามที่ Sittha Pinijphuvadol and others (1978: 4 - 5) ได้กล่าวถึงคุณค่า และประโยชน์ใน การเรียนวรรณคดีไว้ ดังนี้

1. คุณค่าทางศีลธรรม ผู้แต่งได้สอดแทรกคติ คำสอน และศีลธรรมไว้ในเนื้อเรื่อง ในคำ บรรยาย หรือในถ้อยคำสำนวน ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อคิด และคติที่ดีงามนี้ไปโดยไม่รู้ตัว
2. คุณค่าทางปัญญา วรรณคดีทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิดเพิ่มขึ้น มีผลให้แตกฉาน ทางปัญญา ทั้งในด้านวิทยาการ ความรู้รอบตัว และความรู้เท่าทันคน
3. คุณค่าทางอารมณ์ วรรณคดีทำให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์สุขบนบันเทิงใจจากความสะเทือน อารมณ์ต่าง ๆ ในวรรณคดี
4. คุณค่าทางวัฒนธรรม วรรณคดีทำหน้าที่ผู้สืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีก รุ่นหนึ่ง เป็นสายใยเชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
5. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วรรณคดีจะนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาเป็นวัตถุดิบใน การแต่ง ทำให้ผู้อ่านได้รับรสแห่งความบันเทิงใจ ขณะเดียวกันก็ได้รับทราบเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ของชาติด้วย แต่ทั้งนี้วรรณคดีมิใช่เอกสารทางวิชาการสำหรับอ้างอิงทาง ประวัติศาสตร์
6. คุณค่าทางทักษะเชิงวิจารณ์ วรรณคดีเป็นสิ่งช่วยยั่วให้ผู้อ่านใช้ความนึกคิดตรองตัดสินว่า สิ่งใดดีหรือไม่ดีเป็นการฝึกฝนการใช้วิจารณ์ญาณที่ก่อให้เกิดทักษะเชิงวิจารณ์

หากแต่การเรียนการสอนวรรณคดีในปัจจุบัน ยังพบว่าเป็นปัญหาอยู่ เนื่องจากผู้เรียนไม่สนใจ หรืออยากเรียนวรรณคดีด้วยความรู้สึกชอบ แต่เรียนเพราะถูกบังคับให้เป็นวิชาที่ต้องเรียน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Ajjima Kirdpol (1996: 127) กล่าวว่า “การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยเกิดปัญหามากมาย ทั้งนี้เนื่องจากตัวเด็กเองไม่มีความสนใจที่จะเรียน และยังเห็นว่าวรรณคดีเป็นเรื่องเพื่อฝัน” จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าหรือความสำคัญของการเรียนวรรณคดี

ในส่วนของผู้สอนพบว่า วิธีสอนของครูไม่เข้าใจ ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนโดยครูผู้สอนมักจะมุ่งสอนแบบอ่านเอาเรื่อง และให้นักเรียนเรียนด้วยวิธีการท่องจำเท่านั้น ซึ่งความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bureau of Academic Affairs and Educational Standards (1996: 32) พบว่า “ครูส่วนใหญ่มุ่งสอนให้นักเรียนท่องจำเพื่อการสอบไล่ ครูบางคนขาดการค้นคว้าไม่พยายามหาเทคนิคการสอนแบบใหม่ อีกทั้งยึดการสอนแบบเดิม จนลืมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด และทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย”

จากปัญหาการเรียนการสอนวรรณคดีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากผู้สอนละเลยการแก้ปัญหา ปล่อยให้วรรณคดีเป็นเรื่องยาก และไกลตัวผู้เรียน ในที่สุดวรรณคดีก็คงเป็นเสมือนโบราณวัตถุที่เก็บรักษาไว้ เพื่อเป็นสื่อแสดงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมทางภาษาในอดีต แต่ไม่ได้รับการอ่านด้วยใจรักอย่างซาบซึ้ง และจริงจัง (Pornthip Sirisomboonvej, 2004: 4) การแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องใช้การจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถตั้งคำถามและตอบคำถามที่ตนเองต้องการทราบจากบทเรียนได้โดยการค้นคว้าและเลือกสรรข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ดังที่ Sriwilai Dorkchan (1985: 19) ได้กล่าวว่า

การเรียนการสอนวรรณคดีที่ดีจะยอมรับได้นั้นขึ้นอยู่กับวิธีสอนของครูด้วย การสอนควรจะเป็นไปในลักษณะที่นักเรียนเป็นผู้คิดค้นที่จะวิจารณ์วรรณคดีตามพื้นฐาน และประสบการณ์ของเขา เช่น นักเรียนอาจคิดค้นวิพากษ์วิจารณ์ว่า สุนทรภู่เขียนนิราศภูเขาทอง ทำไมจึงพรรณนาความโดยเอาสถานที่มาเชื่อมโยงกับชีวิตตนเอง ทั้งนี้นักเรียนอาจได้คำตอบจากการศึกษาประวัติชีวิตสุนทรภู่ว่า ชีวิตของสุนทรภู่ต้องผ่านสิ่งเหล่านั้นมาการศึกษาชีวิตผู้แต่งจึงสัมพันธ์กับการศึกษาเนื้อหา และคุณค่าของวรรณคดีคือ ข้อคิดปรัชญา และสาระอันเป็นสัจจะของชีวิต

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี ควรสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด และคิดเป็น หากแต่ผู้เรียนจะรู้จักคิดได้นั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับผู้สอนที่เป็นผู้เลือก และจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีมาเป็นสื่อในการสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงแนวคิด ทศนคติ ในวรรณคดี เข้าสู่กับการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบันโดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองทางได้ความคิดอย่างมีเหตุผล จนเกิดเป็นมโนทัศน์ได้ในที่สุด

2. เนื้อหา

หลักสำคัญของการเรียนวรรณคดี ควรให้ผู้เรียนเกิด “มโนทัศน์” เนื่องจากจะเป็น การช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะกว้าง ๆ เป็นภาพรวมเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม จนสามารถนำไปคิดเชื่อมโยงกับสิ่งรอบตัวได้ ดังนั้นการ เรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้รับมโนทัศน์ ดังที่ Deese (1958: 415) ได้กล่าวว่า การ คิดมโนทัศน์เป็นรากฐานสำคัญของการเรียน มนุษย์จะคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับมโนทัศน์เป็นสำคัญ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson (1959: 314) ที่กล่าวไว้ว่า การคิดมโนทัศน์ช่วยทำให้มนุษย์เข้าใจโลกที่เขาอาศัยอยู่ มนุษย์จะใช้มโนทัศน์ที่ เขาได้เรียนรู้แล้ว มาช่วยทำให้เกิดความคิดในการบรรยาย สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา คุณค่าของมโน ทัศน์ที่ได้จากการเรียนมิได้มีขอบเขตของการใช้เฉพาะในรูปการสื่อสาร (Communication) เท่านั้น หากยังนำมาใช้ในเชิงเหตุผลและเชิงความคิดได้อีกด้วย

การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมด้านการคิด และ ความเข้าใจของผู้เรียน เพราะมโนทัศน์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดประเภทของวัตถุหรือเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนได้อย่างมีระบบระเบียบ และลดความสับสนซับซ้อนของสภาวะลงได้ และ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคิด และความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับคนในโอกาสต่อไป (De Cecco, 1968: 397) แนวคิดเชิงมโนทัศน์จึงเป็นพื้นฐาน การคิดที่น่าสนใจวิธีหนึ่ง เพราะถ้า หากผู้เรียนมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการคิดเชิงมโนทัศน์ ผู้เรียนก็จะสามารถคิดในมิติต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี การคิดเชิงมโนทัศน์จึงเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสติปัญญาของการคิดทุกประเภทดังที่ Surang Kowtakul (2013: 302) กล่าวว่ามนุษย์ไม่สามารถคิดได้ถ้าไม่มีมโนทัศน์เป็นพื้นฐาน เนื่องจากการคิดเชิงมโนทัศน์เป็นพื้นฐานของการคิดประเภทอื่น ๆ

ดังนั้นผู้สอนจึงควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เนื่องจากการคิดเชิงมโนทัศน์จะช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ และความสามารถเชื่อมโยงเหตุผลเชิงนามธรรมกับมโนทัศน์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถ พิจารณาจำแนกแยกแยะสิ่งใหม่ ๆ ที่รับรู้ได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น (Kriangsak Charoenwongsak, 2006: 78 - 112) ดังที่ Klausmeier and Ripple (1971: 391) กล่าวว่า การเรียนมโนทัศน์ เป็นจุดประสงค์ที่สำคัญยิ่งของการศึกษาในโรงเรียนทุกระดับ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ด้วย เครื่องมือ และวิธีการที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ยังกระทำ มากกว่าการสอนให้ผู้เรียนท่องจำ เนื่องจากมนุษย์ ไม่อาจใช้ “ความจำ” ในการดักจับความรู้ซึ่งมีอย่างกว้างขวางได้สะดวกอีกต่อไป ทั้งความรู้ที่ได้จาก ความจำนั้นยากที่ยังยืนในตัวบุคคล ยากที่จะแนะนำออกไปใช้ และยากที่จะอธิบายอีกด้วย ดังนั้น แนวคิดเชิงมโนทัศน์จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญที่สามารถนำมาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพการ เรียนรู้ในการอ่านวรรณคดีดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การคิดเชิงมโนทัศน์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคลเพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้บริหาร จัดการข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมหาศาลโดยบ่งชี้ลักษณะข้อมูลแล้วจัดเป็น หมวดหมู่ของความคิดที่มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบเพื่อลดความซ้ำซ้อนของ

ข้อมูลทำให้การประมวลผลทางสติปัญญามีความคล่องตัวและสะดวกยิ่งขึ้นบุคคลจึงสามารถสร้างข้อสรุปเชิงสารสนเทศ และเข้าใจสาระสำคัญของสรรพสิ่งได้อย่างรวดเร็วและชัดเจนนอกจากนี้การคิดเชิงมโนทัศน์ยังช่วยสร้างข้อมูลประกอบการตัดสินใจของบุคคลตลอดจนสร้างหลักการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องที่สำคัญที่สุดคือการคิดเชิงมโนทัศน์เป็นพื้นฐานของทักษะการคิดทุกประเภท ทั้งนี้ได้มีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการในการสร้างมโนทัศน์ไว้ดังต่อไปนี้

DeCecco (1968: 112 – 113) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างมโนทัศน์ว่ามีขั้นตอนต่อไปนี้

1. การสัมผัส (Sensation) ผู้เรียนอาจเกิดมโนทัศน์ได้เมื่อได้สัมผัสสิ่งเร้า โดยใช้อวัยวะรับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง
2. การรับรู้ (Perception) เมื่อผู้เรียนได้สัมผัสในสิ่งเร้าแล้วย่อมมีการแปลความหมายในสิ่งที่สัมผัสนั้น เพื่อจะได้เกิดมโนทัศน์ขึ้น
3. การจำ (Memory) หลังจากที่ได้สัมผัสสิ่งเร้าแล้วย่อมจะจำสิ่งเร้านั้นได้ว่ามีลักษณะอย่างไร
4. การจำแนกแยกแยะ (Discrimination) เมื่อผู้เรียนจำสิ่งเร้าได้แล้ว ย่อมจะพินิจพิเคราะห์เพื่อจำแนกสิ่งเร้า นั้น ๆ ว่าเป็นอะไร
5. การสรุปรวบยอดและการแผ่ขยาย (Generalization) หลังจากที่ได้พินิจพิเคราะห์และจำแนกเกี่ยวกับสิ่งเร้า นั้นแล้วก็จะเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจในสิ่งเร้า นั้น ๆ เรียกว่า เป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งเร้า นั้น

Klausmeier (1992: 273 – 274) กล่าวว่ากระบวนการสร้างมโนทัศน์มี 4 ระดับซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญาสรุปได้ดังนี้

1. Concrete Level เป็นระดับที่บุคคลจำลักษณะพิเศษของตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์ได้ และกลายเป็นประสบการณ์ในเวลาต่อมา ยกตัวอย่างเช่นเมื่อเด็กสนใจนาฬิกาที่แขวนอยู่บนผนังเด็กจะจำแนก (Discrimination) นาฬิกานั้นออกจากวัตถุอื่น ๆ และสร้างภาพตัวแทนของนาฬิกาขึ้นภายในจิตใจแล้วเก็บสะสมไว้เช่นเดียวกับวัตถุหรือเหตุการณ์อื่น ๆ นักจิตวิทยาเรียกความสามารถในระดับนี้ว่า “การรับรู้” (Perception)
2. Identity Level เป็นระดับที่บุคคลสามารถระบุหรืออ้างอิงกลับไปยังความทรงจำของตนเมื่อได้พบกับวัตถุนั้นในบริบทหรือสถานการณ์ใหม่ เช่นการรับฟังหรือการเห็นภาพจากตัวอย่างข้างต้นเด็กจะสามารถระบุหรือบ่งชี้นาฬิกาเรือนเดิมที่ได้ย้ายจากห้องที่พบในครั้งแรกไปอีกห้องหนึ่ง ในระดับนี้เด็กจะมีความสามารถในการสร้างข้อสรุป (Generalize) เพื่อใช้ระบุวัตถุที่มีการเปลี่ยนบริบทของสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตามความสามารถทั้งระดับที่ 1 และ 2 ไม่ได้แสดงว่าเด็กมีมโนทัศน์เกิดขึ้นนักจิตวิทยาเรียกทั้งสองระดับรวมกันว่า “มโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ” (Object Concepts)
3. Classificatory Level เป็นระดับที่บุคคลสามารถระบุได้ว่าตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์ซึ่งแตกต่างกันนั้นล้วนอยู่ภายในมโนทัศน์เดียวกันกล่าวคือเมื่อเด็กพบนาฬิกาเรือนหนึ่งอยู่

บนฝาผนังและอีกเรือนหนึ่งวางอยู่บนโต๊ะแม้ทั้งสองเรือนจะมีรูปร่างต่างกันแต่เด็กก็สามารถบอกได้ว่าวัตถุทั้งสองใช้บอกเวลาซึ่งแสดงว่านักเรียนเริ่มเกิดมโนทัศน์ “นาฬิกา” และสามารถสร้างข้อสรุป (Generalize) เกี่ยวกับวัตถุที่แตกต่างกันอย่างน้อย 2 สิ่งซึ่งมีลักษณะร่วมกันแสดงว่านักเรียนมีความสามารถในอยู่ในระดับการจำแนก

4. Formal Level เป็นระดับที่บุคคลสามารถจำแนกตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ (Discrimination) ตั้งชื่อมโนทัศน์และอธิบายลักษณะของมโนทัศน์ได้อย่างถูกต้องรวมทั้งวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์หนึ่งกับอีกมโนทัศน์หนึ่งได้จากตัวอย่างที่กล่าวมาเด็กจะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับนาฬิกาอย่างสมบูรณ์เมื่อสามารถยกตัวอย่างของนาฬิกาเช่นนาฬิกาข้อมือนาฬิกาแดดสามารถบ่งชี้ลักษณะของนาฬิกาเหล่านั้นอธิบายความหมายและลักษณะของนาฬิกา รวมทั้งวิเคราะห์ลักษณะที่แตกต่างของนาฬิกาแขวนผนังนาฬิกาข้อมือและนาฬิกาแดดรวมทั้งจำแนกนาฬิกาที่พบจากวัตถุอื่น ๆ ได้

Wichai Wongyai (1989: 22 - 23) ได้อธิบายกระบวนการของการเกิดมโนทัศน์สรุปได้ดังนี้

1. การรับข้อมูลทางผัสสะ (Sense Data) นักเรียนใช้กลไกของประสาทสัมผัสหรือการรับรู้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุบุคคลหรือเหตุการณ์
2. การจัดข้อมูลเข้าเป็นระเบียบของกลุ่มหรือพวกเดียวกันนักเรียนจะใช้กระบวนการเพินจำแนกข้อมูล (Discrimination) เกี่ยวกับลักษณะร่วมหรือลักษณะที่เหมือนกันเพื่อจัดรวมข้อมูลให้อยู่ในประเภทเดียวกัน
3. การเกิดความคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) นักเรียนเข้าใจลักษณะสำคัญหรือลักษณะร่วมของสิ่งเร้าจากกระบวนการในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2
4. การเกิดมโนภาพ (Image) นักเรียนจะจำลักษณะเฉพาะหรือแบบของสิ่งนั้นไว้ในลักษณะภาพความนึกคิดหรือภาพในใจสำหรับนำไปเปรียบเทียบกับความรู้ใหม่

Preeyaporn Wonganuttaroch (1991: 111) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของการเรียนรู้มโนทัศน์ดังนี้

1. การเรียนรู้เริ่มต้นจากการได้รับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจากสิ่งที่ได้เห็นและสิ่งที่ได้สัมผัสมาก่อน
2. วิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลเหล่านั้น
3. ผู้เรียนจะเริ่มพิจารณาถึงลักษณะร่วมของสิ่งเร้า
4. ตั้งสมมติฐานว่าความรู้มโนทัศน์นั้นคืออะไร
5. ทดสอบสมมติฐานที่สร้างขึ้น
6. เลือกข้อสมมติฐานที่สามารถรวมกลุ่มสิ่งเร้าซึ่งมีลักษณะบางประการร่วมกันหากปรากฏว่าถูกต้องก็จะคงสมมติฐานไว้อย่างนั้นถ้าผิดจะกลับไปสังเกตและคิดตั้งสมมติฐานใหม่จนกว่าจะถูกต้อก็จะคงสมมติฐานนั้นไว้

Kriangsak Charoenwongsak (2006: 14-15) กล่าวถึงกระบวนการสร้างมโนทัศน์ว่า

1. เริ่มจากสมองรับข้อมูลเข้ามา
2. จากนั้นจะนำไปเปรียบเทียบกับต้นแบบที่มีอยู่ถ้าภาพต้นแบบใกล้เคียงนั้นมีอยู่แล้วก็จะตอบสนองหรือตัดสินใจได้แต่ถ้ายังไม่พบต้นแบบบุคคลก็จะไม่เข้าใจข้อมูลดังกล่าวแต่จะเกิดความพยายามในการตีความข้อมูล
3. นำไปบันทึกจัดแยกประเภทไว้ในหมวดหมู่ความคิดอย่างเหมาะสมเมื่อพบข้อมูลใหม่ก็จะเรียกข้อมูลนั้นกลับมาเพื่อเปรียบเทียบกับอีกครึ่ง

จากแนวคิดของนักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่กล่าวถึงกระบวนการสร้าง มโนทัศน์ สามารถสรุปเป็นตารางสังเคราะห์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์กระบวนการสร้างมโนทัศน์

De Cecco	Klausmeie	Wichai Wongyai	Preeyaporn Wonganutta roch	Kriangsak Charoen wongsak	Writer
1. สัมผัส	1. ชั้น Concrete Level เกิดการรับรู้มโนทัศน์นั้น	1. รับข้อมูลทางผัสสะ	1. สัมผัส และรับรู้ ด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม	1. เริ่มจากสมองรับข้อมูลเข้ามา	1. ชั้นรับรู้ข้อมูล
2. รับรู้	2. ชั้น Identity Level เข้าใจโดยอาศัยประสบการณ์เดิม			2. เปรียบเทียบข้อมูล	
3. จำ					
4. จำแนกแยกแยะ	3. ชั้น Classificatory Level ระบุความแตกต่าง / ลักษณะร่วมของมโนทัศน์	2. จำแนกข้อมูล	2. วิเคราะห์ความแตกต่างของข้อมูลเหล่านั้น	3. เปรียบเทียบข้อมูลกับประสบการณ์เดิมและ วิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูลดังกล่าว	2. ชั้นพินิจพิจารณา
5.สรุปรวบยอดและแผ่ขยาย	4. ชั้น Formal Level สรุปมโนทัศน์ของสิ่งนั้นได้	3. เกิดความคิดเชิงมโนทัศน์	4. ตั้งสมมติฐาน	4.บันทึกข้อมูลนั้นลงในความคิด	3. ชั้นตกผลึกความคิด
		4. เกิดมโนภาพ	5. ทดสอบสมมติฐาน		
			6. สรุปสมมติฐานนั้น		

จากการศึกษากระบวนการคิดเชิงมนทัศน์ดังกล่าว ผู้เขียนสามารถสรุปเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในวรรณคดีเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงมนทัศน์ได้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นรับรู้ข้อมูล เป็นขั้นที่เกิดจากการสังเกต รับรู้สิ่งเร้า ซึ่งอาจเป็นภาพ ภาษา หรือสัญลักษณ์ในมิติต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นทักษะสำคัญเบื้องต้นในการคิด

2. ขั้นพินิจพิจารณา เป็นขั้นที่ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อที่จะตอบสนองอันเกิดจากการเข้าใจกฎเกณฑ์ หรือหลักการ หรือเหตุผล ในการเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนหรือแตกต่างของสิ่งเร้านั้น

3. ขั้นตกผลึกความคิด เป็นขั้นที่เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น ๆ และสามารถถ้อยโยงความคิดนั้นไปประยุกต์ใช้กับสิ่งเร้าใหม่

ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำกระบวนการคิดเชิงมนทัศน์มาบูรณาการร่วมกับแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาเพื่อให้เกิดกระบวนการสอนคิดเชิงมนทัศน์ดังนี้

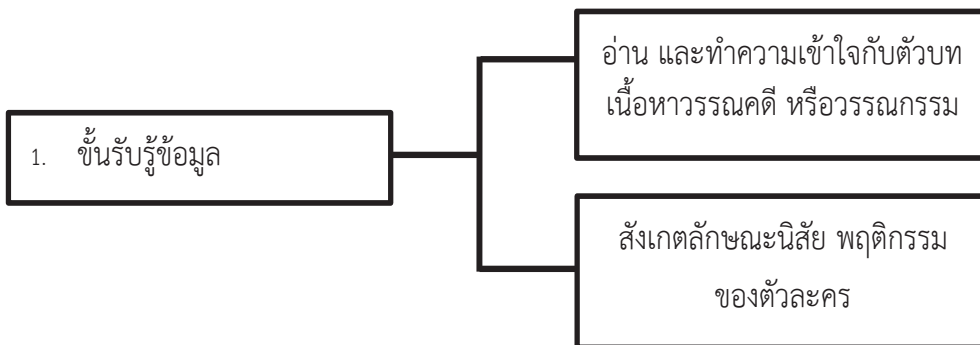
1. การคิดเชิงมนทัศน์ มโนทัศน์ คือ ภาพที่เกิดขึ้นในใจ ของบุคคลเกี่ยวกับกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะร่วมกัน กลุ่มของสิ่งเร้าที่เป็นชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ เหตุการณ์ หรือบุคคลก็ได้ ทั้งนี้ Santrock (2003: 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิดเชิงมนทัศน์ไว้ว่า การจะคิดหาเหตุผลเพื่อจะแก้ปัญหาใด ๆ ต้องอาศัยการมีมโนทัศน์ในสิ่งนั้น ๆ แม้ว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นการคิดสร้างสิ่งใหม่ ๆ หรือที่เรียกว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ก็ตาม แต่การคิดนั้นก็ต้องอาศัยมโนทัศน์เดิมที่มีอยู่แล้วมาจัดเรียงเรียง ผสมผสานตัดบางสิ่งบางอย่างออกไป จนเกิดเป็นมโนทัศน์ใหม่หรือความคิดใหม่ขึ้นมา ฉะนั้นยังมีประสบการณ์มากเท่าใด ก็จะทำให้เกิดมโนทัศน์ได้มากขึ้นเท่านั้น โอกาสที่จะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ก็มากการเข้าใจนามธรรมทางภาษาของมนุษย์หรือสัญลักษณ์ทางภาษาของมนุษย์ ก็ต้องอาศัย มโนทัศน์เป็นพื้นฐาน ตลอดจนถึงการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ก็ต้องอาศัย มโนทัศน์ มโนทัศน์จึงจัดเป็นเครื่องมือในการปรับแต่งหรือจัดการสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้การมีมโนทัศน์ที่ถูกต้องและกว้างขวางจะเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญอย่างยิ่งของการศึกษา

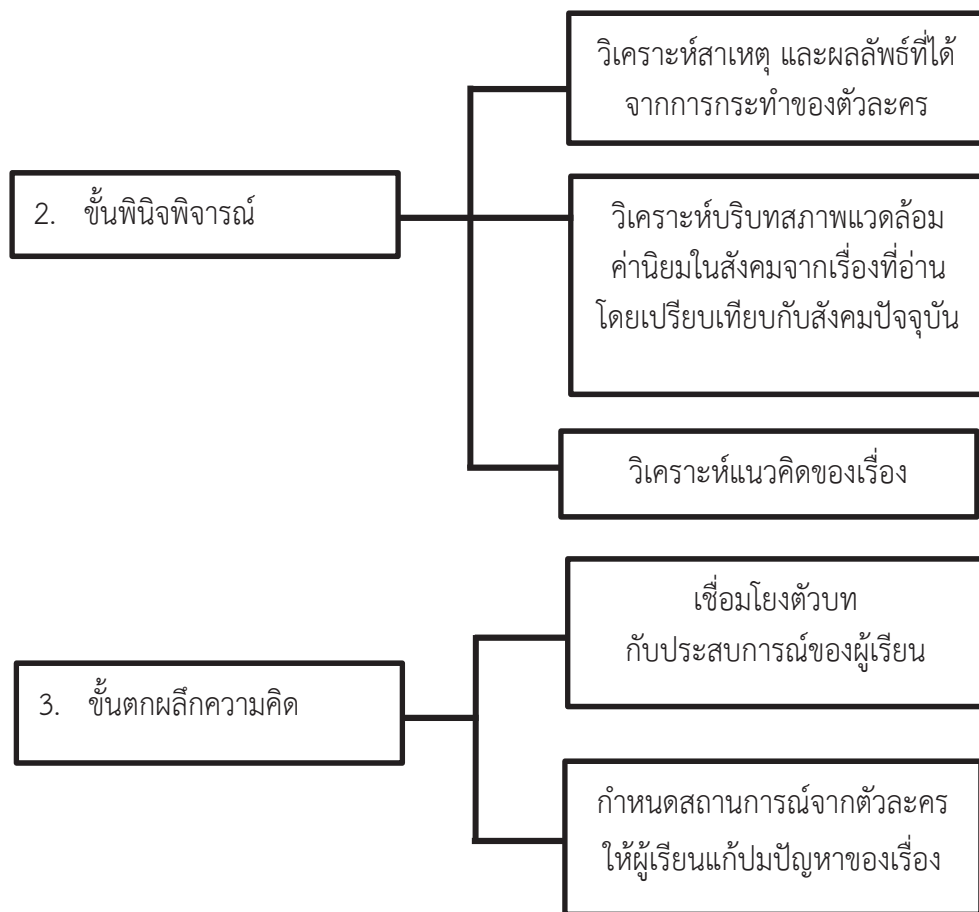
2. การสอนตามแนวคิดฐานวรรณคดี การจัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดฐานวรรณคดีหมายถึง การนำวรรณคดี หรือวรรณกรรมมาเป็นแกนกลางในการจัดการเรียนรู้ แล้วจัดสาระการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับวรรณคดี หรือวรรณกรรมเรื่องนั้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางภาษา และพัฒนาเจตคติต่อวรรณคดี และการอ่านวรรณคดีเพื่อการค้นคว้า การจัดทำหน่วยการเรียนรู้วิธีนี้ใช้การจัดลักษณะแบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ (Intra Disciplinary Integrations) เป็นหลัก โดยการบูรณาการสาระการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม ภายในขอบเขตวรรณคดี หรือวรรณกรรมที่กำหนดทั้งนี้อาจใช้การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ การเรียนรู้ (Inter Disciplinary Integrations) ร่วมด้วย โดยพิจารณาว่าวรรณคดีเรื่องนั้นสามารถเชื่อมโยงไปสู่สาระการเรียนรู้ใดได้บ้าง ซึ่งแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ตามแนวคิดฐานวรรณคดี สรุปได้ (Pornthip Sirisomboonvej, 2004) ดังนี้

1. ต้องมีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือจุดประสงค์การเรียนรู้
2. กิจกรรมการเรียนรู้ต้องส่งเสริมกระบวนการคิด กระบวนการศึกษาค้นคว้าการอภิปราย เชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง
3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความรู้ทางภาษา และแนวคิดของวรรณคดีอย่างชัดเจน จะต้องเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ ได้ฝึกทักษะทางภาษา และ การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติ ตามศักยภาพ และความสนใจเฉพาะบุคคลผู้เรียนควรมีโอกาสนำเสนอผลงาน และคัดเลือกกิจกรรมดีเด่นมารวบรวมไว้ในแฟ้มพัฒนางาน
5. ผู้สอนควรแนะนำกิจกรรมเรียนรู้ที่ยากขึ้น เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติการเรียนรู้ขั้นต้นได้ แล้ว

ดังนั้นการสอนภาษาไทยตามแนวคิดฐานวรรณคดี เป็นการจัดการเรียนรู้ภาษาแบบองค์รวม (Whole Language) คือ จัดสาระหลักการใช้ภาษา ทักษะการใช้ภาษา และวรรณคดี วรรณกรรมให้สอดคล้องกับภายในหน่วยการเรียนรู้วรรณคดี หรือวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำหนด ส่วนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดเดิมเป็นการจัดการเรียนรู้แบบแยกเนื้อหาเป็นส่วน โดยเนื้อหาแต่ละส่วนเป็นอิสระต่อกัน ผู้เรียนจะได้รับความรู้ลักษณะที่แบ่งแยก ซึ่งขัดแย้งต่อชีวิตจริง

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถวิเคราะห์เป็นกระบวนการสอนคิดเชิงมโนทัศน์ในวรรณคดีได้ ดังนี้

3. สรุป

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี ครูผู้สอนควรปลูกฝังกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนผ่านการวิเคราะห์ วิเคราะห์ลักษณะนิสัย หรือการกระทำของตัวละครได้อย่างมีเหตุมีผล ตลอดจนสามารถนำแนวคิดที่ได้การอ่านวรรณคดีไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยนำสิ่งที่ได้เรียนมาเปรียบเทียบ หรือเชื่อมโยงให้เข้ากับชีวิต วัย และประสบการณ์ของผู้เรียน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ผู้เรียนก็จะเห็นความสำคัญของการเรียนวรรณคดีมากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุมีผล เพื่อนำไปสู่ข้อสรุป หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ อันเป็นเป้าหมายใน การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

References

Ajjima Kirdpol. (1996). "Teaching Thai Literature Through Group Process." Sa-ang Damnoenswat (Eds.). *How to teach Thai Language to be Fun*, Bangkok: Chulalongkorn University Publishers.

- Bureau of Academic Affairs and Educational Standards. (1996). *The Effective Secondary Education Research*. Bangkok: Khurusapha Press.
- De Cecco, John P. (1968). *The Psychology of Learning and Instruction: Educational Psychology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Deese, James. (1958). *The Psychology of Learning*. Tokyo: Mc Graw Hill.
- Klausmeier, Herbert J. (1994). "Concept learning and Concept Teaching." *Educational Psychologist* 27,(3): 267 -286.
- Klausmeier, Herbert J. and Ripple, R.E. (1971). *Learning and Human Abilities Educational Psychology*. 3rd ed. New York: Harper and Row.
- Kriangsak Charoensak. (2006). *Conceptual thinking*. 7th ed. Bangkok: Success Media.
- Kusuma Raksamanee. (2004). *Kusumawanna 4 : Journal Research of Literature*. Bangkok: Mae-Khamphang.
- Panya Borisudhi. (1999). *Analysis of Thai literature by Genre*. 2nd ed. Bangkok: The Royal Institute of Thailand.
- Pornthip Sirisomboonvej. (2004). "Unit of the Preparation in Thai Language by Literature-Base Approach." Phimphan Dechakhup, Pornthip Sirisomboonvej and Rachaneekorn Hongphanut (Eds.). *Curriculum and Development Curriculum by Educational Reform*. Bangkok: Chulalongkorn Univesity Publishers.
- Preeyaporn Wonganuttaroch. (1991). *Educational Psychology*. Bangkok: Charoenkit.
- Ruenruthai Sujjapun. (2006). *Aesthetic Taste of Literature*. Bangkok: Na Nakorn.
- Saithip Nukunkit. (1982). *Literary Criticism*. Bangkok: Khurusapha Press.
- Santrock, J. W. (2003). *Psychology*. 7th ed. Boston: McGraw-Hill.
- Sittha Pinijphuvadol and Others. (1972). *Introduction to Thai Literature*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Sriwilai Dorkchan (1985). *Theory and Practice in Literature Study*. Chiangmai: Faculty of Education, Chiangmai University.
- Surang Kowtakul. (2013). *Educational Psychology*. 11th ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Thompson, George G. (1959, July – September). *Educational Psychology*. New York: Appleton Century.
- Wichai Wongyai. (1989). "Concept Learning Teaching : The Principles." *Journal of Education Research* 19,18 – 32.

วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ORGANIZATIONAL CULTURE AFFECTING THE PERSONNEL PERFORMANCE
EFFICIENCY OF OFFICE OF THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION COMMISSION
PROVINCIAL IN THE NORTHEAST PART

พินิตตา คำกรธษา* ภาณีตา สุนทรไชย** นิสารัตน์ โชติเชย***

Pinitta Khamkornluecha, Panita Soomthornchai, Nisarath Chotechoei

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ 2) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร 3) ศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t-test ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การของบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

---

* Master of Business Administration, Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University.

** Lecturer, Master of Business Administration, Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University.

*** Lecturer, Master of Business Administration, Faculty of Management Science, Rajabhat Maha Sarakham University.

3) วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า วัฒนธรรมองค์การ 7 ด้าน กับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร มีความสัมพันธ์ทางบวกค่อนข้างต่ำถึงค่อนข้างสูง มีค่าอยู่ระหว่าง 0.319 ถึง 0.760 ($R_{xy} = 0.319-0.760$) เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพของบุคลากร ด้วยวิธี Stepwise พบว่า มีวัฒนธรรมองค์การ 4 ด้าน ประกอบด้วย วัฒนธรรมพันธกิจ (X_4) มีอาชีพ (X_7) วัฒนธรรมเอกภาพ (X_2) และวัฒนธรรมส่วนร่วม (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.854 มีอิทธิพลสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของประสิทธิภาพการทำงาน ร้อยละ 73 ($R^2 = 0.730$) และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 2.01880 ($SE_{EST} = 2.01880$) โดยสามารถสร้างสมการได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ :

$$\hat{Y} = 5.259 + 2.038X_4 + 2.358X_7 + 1.335X_2 + 0.589X_1$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน :

$$\hat{Z} = 0.367Z_4 + 0.362Z_7 + 0.218Z_2 + 0.099Z_1$$

จากสมการแสดงตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 ตัวแปร นั่นคือ วัฒนธรรมพันธกิจ มีอาชีพ วัฒนธรรมเอกภาพ และวัฒนธรรมส่วนร่วม

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์การ, ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ABSTRACT

This research objectives were to (1) study the level on opinions of organizational culture (2) study the levels on opinions of personnel performance efficiency and (3) study the organizational culture affecting to the efficiency of the personnel performance of Office of the National Anti-Corruption Commission provincial in the northeast part, By collecting data from 300 government officer of Office of the National Anti-Corruption Commission provincial in the northeast part, The instrument used for gathering data was a questionnaire at five-rating scale. The statistics used for data analyzing included Frequency, Percentage, Mean, Standard deviation, t-test, Pearson Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression Analysis.

The results were as follows:

(1) The analysis of the level on opinions of the organizational culture, revealed was at the high level.

(2) The analysis of the level on opinions of personnel performance efficiency, revealed was at the high level.

(3) Organizational culture affecting the personnel performance efficiency of Office of the National Anti-Corruption Commission provincial in the northeast part, the analysis of the relationships of the organizational culture and the efficiency of the personnel performance revealed that, on the whole, there was at the low to high positive relationship, correlated ranged .319 - .760 (r_{xy} .319-.760)

The Stepwise Multiple Regression Analysis of the organizational culture affecting the personnel performance efficiency was found that mission culture (X_4) professional(X_7) consistency culture(X_2) and involvement culture(X_1) had a positive relationship in the same direction with personnel performance efficiency, there was coefficient of multiplying correlation (R) amounting to 0.854, personnel performance efficiency was change to predict accounted for 73 percent ($R^2 = .730$) has predictive standard error of 2.02880 ($SE_{EST} = 2.02880$) the equation can be written as follow :

Raw score Regression Equation:

$$\hat{Y} = 5.259 + 2.083X_4 + 2.358X_7 + 1.335X_2 + .0589X_1$$

Standard score Regression Equation:

$$\hat{Z} = 0.367Z_4 + 0.362Z_7 + 0.218Z_2 + 0.099Z_1$$

The regression equation shows 4 variable best for prediction. These can predict personnel performance efficiency of Office of the National Anti-Corruption Commission provincial in the northeast part. That's mission culture professional consistency culture and involvement culture.

Keywords: Organizational culture, Personnel performance efficiency, Office of the National Anti-Corruption Commission

1. บทนำ

วัฒนธรรมองค์การเป็นตัวบอกลถึงความเข้มแข็งขององค์การ มีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวด้านการบริหารงานของผู้บริหารอีกด้วย นั้นเพราะวัฒนธรรมองค์การถูกสร้างขึ้นจาก ค่านิยม ความเชื่อ ความเข้าใจ และวิถีความคิด ถูกนำมาใช้ร่วมกันโดยสมาชิกขององค์การ และถ่ายทอดต่อไปยังสมาชิกใหม่จนกลายเป็นพฤติกรรมของบุคคลในองค์การและสามารถส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพขององค์การ (Woranat Sangmanee, 2011 : 9) ค่านิยม

หลัก “ซื่อสัตย์ เป็นธรรม มีอาชีพ” เป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นวัฒนธรรมที่ช่วยหล่อหลอมให้คนในองค์กรเป็นหนึ่งเดียวกัน หากปลูกฝังค่านิยมในผู้ปฏิบัติงานเดิมและผู้ปฏิบัติงานใหม่จะสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ (National Anti-Corruption institution Sanya Thammasak and Miss Consult Co Ltd., n.d.b :3-9)

ซึ่งรากฐานสำคัญของการจัดการ อันเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จและสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้องค์กร คือ “คน” หลายองค์การหันมาให้ความสนใจในการพัฒนาศักยภาพของคน โดยใช้เครื่องมือเชิงการบริหารเข้ามาใช้คัดเลือก พัฒนา จูงใจ จัดสวัสดิการ เพื่อให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Krittin Kunpheng, 2012 : 9-18) บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยวิธีการที่ง่าย รวดเร็ว มีปริมาณมาก มีคุณภาพสูง และประหยัด เหล่านี้มีผลมาจากความตั้งใจ การมีจุดมุ่งหมาย การวางแผน การวิเคราะห์ การกระตุ้นเตือนความจำ และการแบ่งงาน (Vichit Nareepon, 2013 : ออนไลน์) เมื่อบุคคลและสังคมยอมรับนับถือค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อและปฏิบัติตามแล้วกลายเป็นบรรทัดฐานของการทำงาน จะส่งผลต่อการทำงานทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (Kantaya Phoemphon, 2011 : 163)

ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้กระจายภารกิจตามโครงสร้าง เพื่อลดความซ้ำซ้อนของงานและสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างครอบคลุม แต่พบว่ามีปัญหาด้านโครงสร้าง อัตรากำลัง และการบริหารจัดการภายใน เช่น การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจำนวนมาก การทำงานบางขั้นตอนขาดความยืดหยุ่น บางส่วนขาดความชัดเจน ทำให้การพิจารณาบางเรื่องล่าช้า ระบบไอทีที่นำมาใช้ประสบปัญหาช่วงเปลี่ยนผ่านการทำงาน การมีวัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนไปจากเดิม ขาดการทำงานเป็นทีม ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผน การบูรณาการแผนและการปฏิบัติ (Office of the National Anti-Corruption Commission, n.d. : 25) เพื่อทบทวนและแก้ไขสิ่งที่บกพร่องและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีก โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานในแต่ละองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรที่มีอยู่ และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กร ให้พี่สอนน้องตามพื้นฐานสังคมไทย 2) การพัฒนาระบบระเบียบให้มีระบบงานที่ดีมีกระบวนการทำงานชัดเจน และ 3) การพัฒนากระบวนการทำงานโดยการนำเทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนมากขึ้น เพื่อให้เป็นหน่วยงานที่เชื่อถือและพึงได้ ทุกคนในสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องร่วมมือกันทำงานบนหลักความพอเพียงความโปร่งใส และตรวจสอบได้ (Interview Jaidet Pornchaiya, 2011)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงาน ศึกษาความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อ

ประสิทธิภาพการทำงาน เพื่อสามารถนำผลลัพธ์ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนารูปแบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีม การบูรณาการทำงานร่วมกัน สามารถใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการส่งเสริมพัฒนาวัฒนธรรมการปฏิบัติงาน เสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้มีความเหนียวแน่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ ของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เพื่อศึกษาวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากบุคลากรเป้าหมาย เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งดำรงตำแหน่งใน 4 สายงาน ได้แก่ สายงานปราบปราม การทุจริต สายงานตรวจสอบทรัพย์สิน สายงานป้องกันการทุจริต และสายงานอำนวยการ จำนวน 310 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยอ้างอิงข้อตกลงจำนวนกลุ่มตัวอย่างการวิจัย โดยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ตามแนวคิดของ Lindeman, Merenda และ Gold (1980 Cited in Nonglak Wiratchai, 1999 : 54) เสนอแนะว่า หน่วยตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรเป็น 20 หน่วย ต่อ 1 ตัวแปร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีตัวแปรที่ศึกษาจำนวน 15 ตัวแปร ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 หน่วย ของ 15 ตัวแปร จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 300 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสายงาน ระดับรายได้ต่อเดือน และระยะเวลาในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 -4 มีมิติย่อยด้านละ 3 มิติ และด้านที่ 5 – 7 เป็นค่านิยมหลักของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดังนี้

1. วัฒนธรรมส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างอำนาจ 2) การทำงานเป็นทีม และ 3) การพัฒนาสมรรถภาพของบุคลากร
2. วัฒนธรรมเอกภาพ ประกอบด้วย 1) ค่านิยมแกนกลาง 2) การตกลงร่วมกัน และ 3) ความร่วมมือและการประสานบูรณาการ
3. วัฒนธรรมการปรับตัว ประกอบด้วย 1) การสร้าง การเปลี่ยนแปลง 2) การเน้นผู้รับบริการ และ 3) การเรียนรู้ขององค์กร
4. วัฒนธรรมพันธกิจ ประกอบด้วย 1) ทิศทางยุทธศาสตร์ และความมุ่งมั่น 2) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ และ 3) วิสัยทัศน์
5. ความซื่อสัตย์
6. ความเป็นธรรม และ
7. มีอาชีพ

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลา ด้านการสื่อสาร ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านเทคโนโลยี และด้านการเน้นทีมงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การให้มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด (Open ended Questions)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างและเนื้อหา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติและการวัดผลและประเมินผล และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้ภาษาการวิจัย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับค่านิยมศัพท์เฉพาะและวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่ จากนั้นรวบรวมข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อคำถามแต่ละข้อทำการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 52 คน นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์

คุณภาพของแบบสอบถาม โดยหาค่าอำนาจจำแนกด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ได้ค่าอยู่ระหว่าง -0.460 ถึง 0.732 ผู้วิจัยจึงพิจารณาตัดข้อคำถามที่มีค่าต่ำกว่า 0.231 (Songsak Phuseeorn, 2551 : 70-73) แล้วหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 โดยปกติการวิจัยทางสังคมศาสตร์มีเกณฑ์ ยอมรับได้อยู่ที่ 0.70 ขึ้นไป (Nunally, 1978 Cited in Wuttichat Sunthonsamai, 2009 : 82) เมื่อได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์และถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คนต่อไป

4. ผลการศึกษา

1) ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.70, มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 64.70, จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 64.70, อยู่ในสายงานปราบปรามการทุจริต ร้อยละ 33, มีระดับรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,000-25,000 บาท ร้อยละ 65.30 และมีอายุ การทำงานในองค์กรระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 88

2) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ 7 ด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.11) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความซื่อสัตย์ ($\bar{x}$ = 4.60) และความเป็นธรรม ($\bar{x}$ = 4.58) รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือ มีอาชีพ ($\bar{x}$ = 4.31) วัฒนธรรมการปรับตัว ($\bar{x}$ = 4.02) วัฒนธรรมเอกภาพ ($\bar{x}$ = 3.81) วัฒนธรรมพันธกิจ ($\bar{x}$ = 3.77) และวัฒนธรรมส่วนร่วม ($\bar{x}$ = 3.69) ตามลำดับ

3) ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร 8 ด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับความสำคัญตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ด้านคุณภาพ ($\bar{x}$ = 4.06) ด้านการสื่อสาร ($\bar{x}$ = 4.03) ด้านการเน้นทีมงาน ($\bar{x}$ = 3.98) ด้านค่าใช้จ่าย ($\bar{x}$ = 3.89) ด้านเวลา ($\bar{x}$ = 3.88) และด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{x}$ = 3.86) รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านปริมาณงาน ($\bar{x}$ = 3.46) และด้านเทคโนโลยี ($\bar{x}$ = 3.38) ตามลำดับ

4) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ คือ วัฒนธรรมองค์การ 7 ตัวแปร ประกอบด้วย วัฒนธรรมส่วนร่วม วัฒนธรรมเอกภาพ วัฒนธรรมการปรับตัว วัฒนธรรมพันธกิจ ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และมีอาชีพ กับตัวแปรเกณฑ์ 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร พบว่า วัฒนธรรมองค์การ มีความสัมพันธ์ไปในทางบวกกับประสิทธิภาพการ

ทำงานของบุคลากรอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำถึงระดับค่อนข้างสูง (r_{xy} อยู่ระหว่าง 0.319 ถึง 0.760) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร (Collinearity) ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด ต่ำกว่า 0.80 ทุกตัวแปร สรุปลงได้ว่าตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถนำไปวิเคราะห์ได้

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) วัฒนธรรมองค์กร (X) ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน (Y) ของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า วัฒนธรรมองค์กร ซึ่งมีองค์ประกอบ 7 ด้าน ประกอบด้วย วัฒนธรรมส่วนร่วม (X_1) วัฒนธรรมเอกภาพ (X_2) วัฒนธรรมการปรับตัว (X_3) วัฒนธรรมพันธกิจ (X_4) ความซื่อสัตย์ (X_5) ความเป็นธรรม (X_6) และมีอาชีพ (X_7) เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อคัดเลือกตัวแปรที่ดีที่สุดเข้าสู่สมการ โดยการขจัดตัวแปรพยากรณ์ที่ไม่สามารถพยากรณ์ได้ออกปรากฏผลการวิเคราะห์ว่า วัฒนธรรมองค์กร 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมพันธกิจ (X_4) มีอาชีพ (X_7) วัฒนธรรมเอกภาพ (X_2) และวัฒนธรรมส่วนร่วม (X_1) มีค่า Sig เท่ากับ 0.000, 0.000, 0.000 และ 0.042 ตามลำดับ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 เป็นตัวแปรที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.854 มีค่าคงที่ของคะแนนดิบเท่ากับ 5.259 (Constant (a) = 5.259) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 2.083, 2.358, 1.335 และ 0.589 ตามลำดับ มีความแปรปรวนเท่ากับ 0.730 ($R^2 = 0.730$) แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรได้ร้อยละ 73 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.367, 0.362, 0.218 และ 0.099 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์เท่ากับ 2.02880 ($SE_{EST} = 2.02880$) สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 5.259 + 2.083X_4 + 2.358X_7 + 1.335X_2 + .0589X_1$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.367Z_4 + 0.362Z_7 + 0.218Z_2 + 0.099Z_1$$

5) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามีผู้แสดง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จำนวน 31 คน สามารถสรุปได้ดังนี้

มากที่สุด คือ จำนวนบุคลากรน้อย เห็นควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน มอบหมายงานให้ตรงกับบุคคล จำนวน 10 คน คิดเป็น ร้อยละ 26

รองลงมา คือ บุคลากรเข้าใจทิศทางการทำงานคลาดเคลื่อนไปจากที่กำหนด เห็นควรสร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างและปรับทัศนคติในการทำงาน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 24

และน้อยที่สุด คือ ขาดอุปกรณ์สนับสนุนการทำงาน เห็นควรเพิ่มอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน จำนวน 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 3

5. การอภิปรายผล

จากการวิจัย วัฒนธรรมองค์การที่ผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระดับ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ โดยภาพรวมระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และระดับความคิดเห็นเกี่ยวประสิทธิภาพ การทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านปริมาณงานและด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วัฒนธรรมองค์การ 7 ด้าน ประกอบด้วย วัฒนธรรม ส่วนร่วม วัฒนธรรมเอกภาพ วัฒนธรรมการปรับตัว วัฒนธรรมพันธกิจ ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และมีอาชีพ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ปรากฏผลการวิเคราะห์ว่า วัฒนธรรมองค์การ จำนวน 4 ด้าน คือ วัฒนธรรมเอกภาพ วัฒนธรรมพันธกิจ มีอาชีพ และวัฒนธรรมส่วนร่วม มีอิทธิพลเชิงบวก สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดี สามารถอภิปรายผลการวิจัยแต่ละประเด็น โดยเรียงตามลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 วัฒนธรรมพันธกิจ ซึ่งประกอบด้วยมิตีย่อย 3 ด้าน คือ (1) ทิศทาง ยุทธศาสตร์และความมุ่งมั่น (2) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ และ (3) วิสัยทัศน์ มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kannikar Saithep (2558: 123-136) ได้ศึกษา วัฒนธรรมข้ามชาติที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์การและผลสัมฤทธิ์ใน การปฏิบัติงานของพนักงาน ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า วัฒนธรรมองค์การ ด้านที่มุ่งเน้นโครงสร้างและกฎระเบียบขององค์การ วัฒนธรรมที่เน้นการปรับตัว และวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นผลสำเร็จ ส่งผลเชิงบวกทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน เพราะพนักงานทำงานตามคำสั่ง เน้นการประหยัดและมุ่งเน้นประสิทธิภาพการทำงาน มีกระบวนการทำงานตามขั้นตอนหรือวิธีการทำงานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ทำงานภายใต้หลักการที่เป็นทางการและมีระเบียบแบบแผน ที่ชัดเจน

ประเด็นที่ 2 มีอาชีพ มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวความคิดของ National Anti-Corruption institution

Sanya Thammasak and Miss Consult Co Ltd. (n.d.a) การปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจ และสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในกระบวนการและการปฏิบัติงานตลอดจนปรับปรุง พัฒนาผลงาน บุคลากรการทำงาน เพื่อนำองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่มาเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 3 วัฒนธรรมเอกภาพ ซึ่งประกอบด้วยมิตีย่อย 3 ด้าน คือ (1) ค่านิยม แกนกลาง (2) การตกลงร่วมกัน และ (3) ความร่วมมือและประสาน บุคลากร มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดของ Schermerhorn Hunt and Osborn (2003: 263 Cited in Rangsana Prasoetsee 2005: 209-210) การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ด้วยการหาวิธีที่ดีที่สุดเพื่อกำหนดขอบเขตความสำเร็จโดยสมาชิกที่มีประสบการณ์ร่วมกันกำหนดและทำกิจกรรมเพื่อสร้างและพัฒนาวิธีการที่จะทำให้เกิดการบรรลุผลสำเร็จ สมาชิกขององค์การต้องทราบและมีความเข้าใจภารกิจและบทบาทที่มีร่วมกันในองค์การเพื่อทราบถึงสาเหตุที่ประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว

ประเด็นที่ 4 วัฒนธรรมส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยมิตีย่อย 3 ด้าน คือ (1) การเสริมสร้างอำนาจ (2) การทำงานเป็นทีม และ (3) การพัฒนาสมรรถภาพของบุคลากร มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประจำจังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับการศึกษาของ Thada Soonchan and witat Janposri (2012 41- 54) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การในยุคโลกาภิวัตน์ตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขกับการปฏิบัติงานตามคุณลักษณะขององค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสกลนคร พบว่า วัฒนธรรมองค์การในยุคโลกาภิวัตน์ตามการรับรู้ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามคุณลักษณะขององค์การแห่งการเรียนรู้ใน รพ.สต. ในจังหวัดสกลนคร โดยด้านที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดคือ ด้านวัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นการบริการ รองลงมาคือ ด้านวัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นคุณภาพ วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นทีมงาน และน้อยที่สุดคือ วัฒนธรรมองค์การมุ่งเน้นเวลา

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรด้านปริมาณงาน และด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น สอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ซึ่งบุคลากรในกลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะว่าควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน มอบหมายงานให้ตรงกับบุคคล ควรสร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างและปรับทัศนคติในการทำงาน ตลอดจนการเพิ่มอุปกรณ์เทคโนโลยีช่วยในการทำงาน ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อองค์การในการวางแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และสร้างความเข้าใจต่อเป้าประสงค์ขององค์การแก่บุคลากรให้ถูกต้องตรงกัน ผู้บริหารองค์การควรให้ความสำคัญกับบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นจำนวนบุคลากรการปรับปรุงโครงสร้างของ

องค์กรและการบริหารจัดการภายในองค์กร เพื่อพัฒนาทีมงาน ร่วมกันประสานบูรณาการตลอดจนการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร นำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรต่อไป

References

- Kannikar Saithep. (2015). The Study of Cross Culture Effective toward Corporate Culture and Employee Performance in Northern Region Industrial Estate of Thailand. *Journal of Modern Management Scienc*, 8 (1), 123-135.
- Kantaya Phoemphon. (2011). *Dfficiency Development*. (3rd ed). Bangkok: Rajabhat Institute Suan Disit Book Center.
- Krittin Kunpheng. (2012). *The Reality Hurts in The HR Jobs*. Bangkok: HR Center.
- Nonglak Wiratchai. (1999). *Mate-Analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Rangsan Prasoetsee. (2005). *Organizational Behavior : Test And Oraganizational Behavior (OB) (Application)*. Bangkok: Dharmasarn.
- Thada Soonchan and Witat Janposri. (2012). Relationships between Organizational Culture in Era of Globalization Perceived by Health Personnel and Performance According to Learning Organization Characteristics of Sub-District Health Promoting Hospital in Sakon Nakhon Province. *Journal of the Office of ODPC 6 Khon Kaen* 19 (2), 41-54.
- Songsak Phuseeorn. (2008). *Statistical Package for the Social Sciences*. Kalasin: Prasan printing.
- Woranat Sangmanee. (2011). *Organization and Organizing* (3 nd ed). Bangkok: Rabeangthong Printing.
- Wuttichat Sunthonsamai. (2009). *Maketing Research and Marketing Information System*. Bangkok: SE-Education.

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**
**FACTORS AFFECTING KNOWLEDGE MANAGEMENT OF
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY**

สุมาลี บุญเรือง* ศราวุธ สังข์วรรณะ**

Sumalee Boonrueang, Sarawut Sangwanna

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ 2. ศึกษา ระดับการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3. ศึกษา ระดับปัจจัยที่ส่งผล ต่อจัดการความรู้ และ 4. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้การศึกษาคั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ ผสม โดยวิจัยเชิงคุณภาพใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การ วิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างจำนวน 245 คนโดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ด้วยวิธีแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพและปัญหาการจัดการความรู้พบว่า ด้านการแสวงหา ความรู้ มีการขอคำแนะนำจากผู้รู้ ศึกษาจากเอกสาร ตำรา และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ปัญหาคือเรื่องทุน สนับสนุนให้กับบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ยังไม่ตรงกับความต้องการ ด้านการสร้างความรู้ มีการ สร้างเอกสาร คู่มือ ตำรา และงานวิจัย รวมทั้งผลิตสื่อที่มีความทันสมัย ปัญหาคือผลการค้นคว้ายัง ขาดความเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ด้านการจัดเก็บความรู้ มีการแบ่ง ชนิดและประเภทข้อมูลความรู้ไว้เพื่อค้นหาและการใช้งาน ปัญหาคือขาดการจัดทำระบบฐานข้อมูล เพื่อสามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว ด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ มีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้ บุคคลภายนอกได้รับทราบ เช่น บทความ เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ ฐานข้อมูลสารสนเทศในการ เผยแพร่ ปัญหาคือความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ในองค์กรและในหน่วยงานยังไม่ทั่วถึง 2. ระดับ ความคิดเห็นการจัดการความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. ระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ การจัดการความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ พบว่า ปัจจัย ด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล (X7) ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ (X3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (X1) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (X6) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (X5) ส่งผลต่อการจัดการความรู้ (Y) ได้อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และพยากรณ์การปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Adjusted R2) ได้ร้อยละ 78.90

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผล, การจัดการ, ความรู้

ABSTRACT

Objectives of this research were to: 1. To study the problem conditions of knowledge management 2. To study the level of knowledge management 3. To study the level of factors affecting the knowledge management and 4. To study the factors that affect the knowledge management. Methodology was the mixed methods, the qualitative, research, data were from 7 key informants who were administrators, lecturers and personnel who were involved with knowledge management, analyzing data by content analysis. The quantitative research collected data with from 245 samples who were administrators, academicians and administrative personnel by stratified sampling with questionnaires, analyzed data with percentile, mean, standard deviation and stepwise multiple regression.

Findings were as follows: 1. The state and problem of knowledge management found that the searching for knowledge had the request for suggestion from the scholars, study from documents , textbooks and electronics media. The problems were the financial support to the officers for knowledge development improperly to the demand. For the knowledge creation had created the documents, handbooks, textbooks and research works including the modern media production. The problem was the result of research that lacked of new knowledge which can be really applied. For the knowledge collection had the share of type and kind of knowledge data for search and usage. The problem was the lack of data system management for speedily searching ability. For the knowledge publication had the knowledge publications to external persons to know it such as articles, websites, journals , leaf , data base for publication. The problem was the cooperation in knowledge publication in the organization and other offices no overall. 2. The levels of opinions toward the knowledge management were at high level, 3. The opinion toward the factors affecting the knowledge management by overall were at high level and 4. Factors that affect the knowledge management were that evaluative factor (X_7) knowledge management policy (X_3), factor of leadership (X_1), factor of technology (X_6), factor of culture (X_5) had affects to the knowledge management (Y) at the statistical significant level at 0.001 that can predict the factors affecting the knowledge management of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (Adjusted R²) 78.90 percent.

Keywords: factors affecting; knowledge management; knowledge

1. บทนำ

เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมีสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยภาครัฐบาลและภาคเอกชนมีเป้าหมายไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่งให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีความรู้ ใช้สติปัญญาและองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพัฒนาศักยภาพอุดมศึกษา ยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทยในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งของการศึกษาและให้ความรู้ในระดับสูง เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไปเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า เนื่องด้วยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ยังกำหนดไว้ว่า ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอโดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน (Office of the Public Sector Development Commission and Thailand Productivity Institute, 2005)

ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยการจัดการความรู้ เนื่องจากการจัดการความรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น โดยนำความรู้ต่างๆ ทั้งที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งการจัดการความรู้สามารถนำมาใช้ในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากรวบรวมจัดระเบียบ วิเคราะห์แบบบูรณาการ การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการความรู้ด้วยการกำหนดแผนกลยุทธ์อย่างมีมาตรฐาน มีการสร้างกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีการสร้างคลังความรู้ ในการจัดระบบอย่างเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย (Suttipon Saythong, 2016) อีกทั้งความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการสร้างความเติบโต และความมั่นคงขององค์กร ด้วยการผลิตองค์ความรู้ในระดับสูงที่มีคุณค่า การธำรงรักษาองค์ความรู้ การเผยแพร่ความรู้และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสังคมและความต้องการของสังคมซึ่งกระบวนการจัดการความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาระบบการศึกษาของประเทศไทยโดยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการและการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วเหมาะสมกับสถานการณ์ซึ่งจำเป็นต่อการสร้างมาตรฐานคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

จากในสภาพปัจจุบันการดำเนินการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีสภาพในการทำงานแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหัวหน้าของแต่ละส่วนงาน รวมทั้งขาดการรายงานผลการจัดการความรู้ที่ชัดเจนทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยไม่

สามารถบรรลุเป้าหมาย รวมถึงบุคลากรบางส่วนไม่มีความรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่มีการส่งเสริมให้ทุกส่วนงานใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนา ขาดความร่วมมืออย่างจริงจัง ในการนำการจัดการความรู้มาใช้ในหน่วยงาน และภาระงานประจำมาก

บุคลากรของมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งต้องมีการจัดการความรู้เพื่อมุ่งสู่สถาบันแห่งการเรียนรู้ โดยมีการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยอันจะส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด กระบวนการในการบริหารจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย การระบุมุมมอง การคัดเลือก การรวบรวม การจัดเก็บความรู้ การเข้าถึงข้อมูล และการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัย การกำหนดแนววิถีปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งผู้นำควรสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำ ผ่านการให้ความเคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้นำต้องเคารพและต้องเชื่อถือความจริงใจของอีกฝ่ายหนึ่ง (Phra Phrombandit, 2014)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อศึกษาระดับการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ประจำ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้และนักวิชาการที่มีผลงานด้านการจัดการความรู้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายปฏิบัติการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จำนวน 630 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก ผู้บริหาร

บุคลากรสายวิชาการ และบุคลากรสายปฏิบัติการ จำนวน 245 รูป/คน ที่ได้จากสูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, อ้างถึงใน Suttanu Srisai, 2008)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีคำถามในลักษณะปลายปิดและปลายเปิด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยหา ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และระดับการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

2) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นสถิติที่ใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพและปัญหาการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ (1) การแสวงหาความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยใช้ความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายนอกและภายในองค์กร โดยการศึกษาดูงานจากสถานที่ต่างๆ และเชิญวิทยากรมาบรรยายมีการเสนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการหาข้อมูลความรู้จากอินเทอร์เน็ต เอกสารวิชาการ การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่างๆ องค์กรมีการสนับสนุนและให้โอกาสเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรม มีโอกาสได้เรียนรู้ตามที่มหาวิทยาลัยจัดให้มีการอบรม (2) การสร้างความรู้ มจร ยังเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งในทางวรรณกรรม คัมภีร์ ที่มีผลต่อการนำมาประยุกต์ใช้ มีการสร้างเอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน คู่มือระเบียบข้อบังคับงานบุคคล คู่มืองานวิชาการ รายงานการประชุมคณะกรรมการอำนวยการและรายงานการประชุมบุคลากรและรายงานสรุปผลการดำเนินงาน และมีการสร้างเอกสารต่างๆ ไว้จากการได้เรียนรู้หรืออบรมในแฟ้มส่วนตัว (3) การจัดเก็บความรู้ มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจากคอมพิวเตอร์มาช่วยทำให้ทุกคนในองค์กรสื่อสารและเชื่อมโยงกันได้อย่างทั่วถึงทั้งภายในองค์กรและกับองค์กรภายนอกมากที่สุด เช่น งานบัญชี งานทะเบียนนิติ งานการเงิน งานบุคคล งานพัสดุ บุคลากรได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเชื่อมโยงในด้านการทำงานผ่านระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัย ส่วนของการจัดเก็บ มีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการติดต่อได้ถึงกันด้วยระบบอินเทอร์เน็ตแต่ยังไม่มีการใช้ในการ

ติดต่อสื่อสารเพื่อการสร้างความรู้ และ (4) การเผยแพร่องค์ความรู้ มหาวิทยาลัยมีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้บุคคลภายนอก เช่น เอกสาร บทความ เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ ลงในฐานข้อมูลสารสนเทศ การเผยแพร่มีหลายรูปแบบ เช่น สื่อต่างๆ เว็บไซต์ MCU TV

4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ และการเผยแพร่องค์ความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยพิจารณารายด้านพบว่า

1) การแสวงหาความรู้ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยมีกระบวนการค้นหาข้อมูล/ความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร อย่างเป็นระบบและมีจริยธรรม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.05 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ได้มีการสอบถามข้อสงสัยจากผู้รู้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ บุคคลอื่นๆ นอกหน่วยงาน เพื่อนำมาแก้ปัญหาในการทำงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.87

2) การสร้างความรู้ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การสร้างเอกสาร คู่มือ ตำรา และงานวิจัย รวมทั้งผลิตสื่อที่มีความทันสมัย อันเกิดจากความรู้ที่มีหรือเกิดจากการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคลากรนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และจากประสบการณ์มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่และปรับใช้ให้เข้ากับการปฏิบัติงานของตนเอง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94

3) การจัดเก็บความรู้ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การแบ่งชนิดและประเภทข้อมูล/ความรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อความง่าย สะดวกต่อการค้นหา และการใช้งาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ องค์กรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลของการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practices) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.93

4) ด้านการเผยแพร่องค์ความรู้ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยมีการเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ เช่น เอกสาร บทความ เว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ ฐานข้อมูลสารสนเทศ ในการเผยแพร่ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.15 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการเผยแพร่ความรู้ภายในองค์กรและในทุกส่วนงานอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.01

4.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด รองลงมา คือ โครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำ วัตถุประสงค์และประเมินผล เทคโนโลยี นโยบายการจัดการความรู้ และแผนปฏิบัติการการจัดการความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยพิจารณาทางด้านพบว่า

1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ พบว่า ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถสื่อสารและผลักดันให้มีการจัดการความรู้ในองค์กร อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.18 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กำหนดทิศทางที่ชัดเจนของการจัดการความรู้ เป้าหมายของการจัดการความรู้เป็นแผนงานและจัดกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้ในหน่วยงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02

2) ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.06 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์กรมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ชัดเจนและเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.19 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ องค์กรมีการแจ้งข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับหน่วยงานให้บุคลากรรับทราบอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.92

3) ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.92 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการกำหนดเป้าหมายการจัดการความรู้ที่ชัดเจน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการสืบต่อนโยบายการจัดการความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.82

4) ปัจจัยด้านแผนปฏิบัติการการจัดการความรู้ พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.95 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการกำหนดแผนงานการจัดการความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.00 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการประเมินแผนปฏิบัติการการจัดการความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.90

5) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บุคลากรเป็นตัวแทนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจและปัญญา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บุคลากรสามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.16

6) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทำให้สามารถค้นหา จัดเก็บ และนำความรู้ไปใช้ได้ อย่างสะดวก และรวดเร็วขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เทคโนโลยีช่วยให้บุคลากรในหน่วยงานเชื่อมโยง และสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึง ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.91

7) ปัจจัยด้านวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.05 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หน่วยงานคิดค้นวิธีการต่างๆ ที่เชื่อมโยงความรู้กับผลการดำเนินงานที่ผ่านมา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ องค์กรมีการติดตามและประเมินผลในการจัดการความรู้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07

4.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์สมการของตัวแปรพยากรณ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการใช้วิธีการถดถอยพหุคูณ โดยวิธีแบบขั้นตอน (Stepwise) ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแปรอิสระจำนวน 7 ตัว ประกอบด้วย (1) ด้านภาวะผู้นำ (2) ด้านโครงสร้างองค์กร (3) ด้านนโยบายการจัดการความรู้ (4) ด้านแผนปฏิบัติการการจัดการความรู้ (5) ด้านวัฒนธรรม (6) ด้านเทคโนโลยี (7) ด้านวัดผลและประเมินผล เข้าสมการเพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรใด ได้รับการคัดเลือกเข้าสมการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ (Stepwise Multiple Regression) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ลำดับการเข้าสมการของตัวแปรพยากรณ์	R	R ²	Adjusted R ²	F
(X ₇)	0.794	0.630	0.629	402.448*
(X ₇) (X ₃)	0.859	0.738	0.736	331.290*
(X ₇) (X ₃) (X ₁)	0.873	0.762	0.759	250.050*
(X ₇) (X ₃) (X ₁) (X ₆)	0.884	0.782	0.778	208.344*
(X ₇) (X ₃) (X ₁) (X ₆) (X ₅)	0.891	0.794	0.789	178.512*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านวัดผลและประเมินผล (X₇) สามารถทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Adjusted R²) เท่ากับ 0.629 ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านวัดผลและประเมินผล สามารถพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 62.90

เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ (X₃) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Adjusted R²) เท่ากับ 0.736 แสดงว่าปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือปัจจัยด้านวัดผลและประเมินผล ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ สามารถร่วมพยากรณ์ทำนาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 73.60

เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (X₁) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Adjusted R²) เท่ากับ 0.759 แสดงว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ได้อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ และปัจจัยด้านภาวะผู้นำ สามารถร่วมพยากรณ์ทำนาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 75.90

เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (X_6) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Adjusted R^2) เท่ากับ 0.778 แสดงว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยี สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือ ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ และปัจจัยด้านเทคโนโลยี สามารถร่วมพยากรณ์ทำนาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 77.80

เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (X_5) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Adjusted R^2) เท่ากับ 0.789 แสดงว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรม สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นั่นคือปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และปัจจัยด้านวัฒนธรรม สามารถร่วมพยากรณ์ทำนาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร้อยละ 78.90

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ (Stepwise Multiple Regression) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตัวแปรพยากรณ์ที่นำเข้ามา ทั้งหมดในขั้นตอนเดียว	b	SE _b	β	t	sig
ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล (X_7)	0.218	0.045	0.268	4.885	0.000
ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ (X_3)	0.220	0.052	0.221	4.197	0.000
ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (X_1)	0.197	0.046	0.193	4.298	0.000
ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (X_6)	0.189	0.045	0.206	4.181	0.000
ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (X_5)	0.161	0.043	0.166	3.703	0.000
R	= 0.891	SE _{est}	=	0.330	
R ²	= 0.794	a	=	0.013	
Adjusted R ²	= 0.789	Durbin-Watson	=	2.305	
F	= 178.512				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0.5

จากตารางที่ 2 พบว่าปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล (X_7) ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ (X_3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (X_1) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (X_6) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (X_5) สามารถพิจารณาพร้อมกันได้ว่าปัจจัยใดส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Adjusted R^2) ได้

ร้อยละ 0.789 และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเกณฑ์ (Y) และตัวพยากรณ์ (X_7, X_3, X_1, X_6, X_5) มีค่าเท่ากับ 0.891 และค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการพยากรณ์เท่ากับ 0.330 โดยมีสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.218, 0.220, 0.197, 0.189 และ 0.161 และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนมาตรฐาน β เท่ากับ 0.268, 0.221, 0.193, 0.206 และ 0.166 ส่วนค่า Durbin-Watson เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความเป็นอิสระต่อกันของค่าความคลาดเคลื่อนซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งการวิเคราะห์ความถดถอย ในที่นี้ได้ Durbin-Watson = 2.305 ซึ่งมากกว่า 1.5 แสดงว่า ค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน

5. อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล 2) ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ 3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และ 5) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ตามลำดับ

5.1 ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ สามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ดำเนินการตามตัวชี้วัดชัดเจนสามารถวัดได้ว่าบุคลากรในหน่วยงานเกิดการเรียนรู้และมีการเรียนรู้มีการพัฒนาองค์ความรู้สำหรับการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังมีการติดตามและประเมินผลในการจัดการความรู้ รวมถึงมีหน่วยงานสนับสนุนการติดตามการดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ผู้รับผิดชอบกิจกรรมต้องมีการประเมินผลทุกครั้งเพื่อเป็นการรับรู้ผลสรุปจากการจัดกิจกรรม

5.2 ปัจจัยด้านนโยบายการจัดการความรู้ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ สามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีการกำหนดนโยบายการจัดการความรู้ กำหนดเป้าหมายที่ตอบสนองวิสัยทัศน์มหาวิทยาลัยชัดเจน และสร้างทีมงานจัดการองค์ความรู้ในองค์กร ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการความรู้ของหน่วยงานสามารถนำนโยบายการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยไปสู่แผนปฏิบัติการบริหารจัดการความรู้ในส่วนงาน และติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากรของส่วนงาน มหาวิทยาลัยมีการส่งบุคลากรเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับนโยบายใหม่ๆ ของหน่วยงานก่อนปฏิบัติงานเสมอ พร้อมกับจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ronnachit Prussakum (2011) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีการนำนโยบายการจัดการความรู้สู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

5.3 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้สามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถสื่อสารและผลักดันให้มีการจัดการความรู้ในองค์กรด้วยการให้การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก และการมีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการจัดการความรู้ อีกทั้งการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการความรู้ ผู้นำเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย โดยมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดการความรู้ภายในหน่วยงานเพื่อสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร การให้การสนับสนุนในการทำกลยุทธ์โดยมีแรงจูงใจเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ผู้นำจึงเป็นผู้กำหนดทิศทางเป้าหมายของการจัดการความรู้เป็นแผนงานและจัดกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้ในหน่วยงาน สอดคล้องงานวิจัยของ Somnuk Aujirapongpan and others (2010) ได้ศึกษาเรื่องการยอมรับการจัดการความรู้ของบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี พบว่า บุคลากรมีระดับการรับรู้คุณลักษณะของการจัดการความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ Supansa Mongkolwivat (2008) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของบุคลากรกรมสุขภาพจิตต่อกระบวนการจัดการความรู้สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการความรู้สำเร็จมากขึ้นมี ด้านภาวะผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรมการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้สามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การจัดทำระบบเทคโนโลยีที่สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้สะดวก จึงต้องมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีให้สามารถใช้งานได้จริงทุกสถานที่ และกระตุ้นให้บุคลากรให้เทคโนโลยีในการจัดการความรู้ให้มากขึ้นเพราะเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการติดต่อและเชื่อมโยงคนภายในองค์กรเข้าด้วยกัน เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทำให้สามารถค้นหา จัดเก็บ และนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสะดวก และรวดเร็วขึ้น จึงมีการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการใช้งานของบุคลากรช่วยให้บุคลากรในหน่วยงานเชื่อมโยง และสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึง ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้องในการประสานงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adoondet Tawonchat. and others (2012) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พบว่า อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาพบว่า มหาวิทยาลัยมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทันสมัย

5.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมส่งผลต่อการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้สามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มุ่งเน้นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และสามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจในการปฏิบัติหน้าที่หรือเข้า

ร่วมกิจกรรมเทคนิคการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนเพื่อส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา แนวทางการบริหารวิชาการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นตัวแทนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจและปัญญา นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดลเดช ถาวรชาติ และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ พบว่า บุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบว่า บุคลากรมีการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่ตลอดเวลาทำให้มีความสนิทคุ้นเคยซึ่งกันและกันจนทำให้เกิดการไว้วางใจเชื่อใจกันในการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ LatchaRee Dethyothin (2007) ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ตามการรับรู้ของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์การ เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาพบว่าบุคลากรมีความไว้วางใจความมีคุณภาพ ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเอื้ออาทรต่อกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

- 1) มหาวิทยาลัยควรกำหนดทิศทางที่ชัดเจนของการจัดการความรู้ เป้าหมายของการจัดการความรู้เป็นแผนงานและจัดกิจกรรม เพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้ในหน่วยงาน
- 2) มหาวิทยาลัยควรมีการแจ้งข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับหน่วยงานให้บุคลากรรับทราบอย่างสม่ำเสมอ
- 3) มหาวิทยาลัยควรมีเทคโนโลยีให้บุคลากรในหน่วยงานเชื่อมโยง และสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึง ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 4) มหาวิทยาลัยควรมีการติดตามและประเมินผลในการจัดการความรู้
- 5) มหาวิทยาลัยควรมีการสอบถามข้อสงสัยจากผู้รู้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ บุคคลอื่นๆ นอกหน่วยงาน เพื่อนำมาแก้ปัญหาในการทำงาน
- 6) มหาวิทยาลัยควรมีบุคลากรนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและจากประสบการณ์มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่และปรับใช้ให้เข้ากับการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อเผยแพร่ความรู้ภายในองค์กรและในทุกส่วนงานอย่างทั่วถึง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

- 1) ควรศึกษา เรื่อง ผลการดำเนินงานด้านการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยตามตัวชี้วัดหรือนโยบายองค์กร
- 2) ควรศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในอนาคต เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ตอบสนองต่อพันธกิจของมหาวิทยาลัย

3) คว้าศึกษาโมเดลเชิงเส้นการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

References

- Adoondet Tawonchat. and Others. (2012). Factors Affecting the Knowledge Management of Personnel in Nakhon Sawan Rajabhat University. *Nakhon Sawan Rajabhat University Graduate Studies Journal*, 7(20), 123-134.
- Brahmapundit. (2014). Leadership and World Peace. *Journal of MCU Social Science Review*, 3(2),1-7.
- Latcharee Dethyothin. (2007). *Organizational Culture Affecting the Learning Organization As Perceived by Personnel in Schools Under The Khon Kaen Educational Service Area 4* (Master's Thesis). Graduate School, Khon Kaen University.
- Office of the Public Sector Development Commission and Thailand Productivity Institute. (2005). *Knowledge Management Action Plan*. Bangkok: OPDC.
- Ronnachit Prussakum. (2011). *An Analysis of Factors Affecting the Implementation of a Knowledge Management Policy of Secondary Schools Under* (Doctoral Dissertation). Graduate School, Chulalongkorn University.
- Somnuk Aujirapongpan and others.(2010). Acceptance of Knowledge Management among Staff at Prince of Songkla University, *Surat Thani Campus Saint John's Journal*, 16(19), 93-111.
- Suttanu Srisai. (2008). *Applied Statistics for Social Science Research*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University.
- Suttiapon Saythong. (2016). Buddhist Approach to Knowledge Management for Development the Sangha College in Upper Northern Thailand. *Journal of MCU Social Science Review*,5(2), 85-96.
- Supansa Mongkolwivat. (2008). *The Staff's Opinions on the Knowledge Management Process towards Becoming a Learning Organization. Independent Study Master of Social Work* (Social Welfare Administration and Policy). Faculty of Social Administration.Thammasat University.

การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

THE DEVELOPMENT OF ORGANIZATION CULTURE : A CASE STUDY OF
FACULTY OF LIBERAL ARTS, RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
SUARNABHUMI

ธนู ทอดแทนคุณ *

Thanu Thodthankhun

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (มทร.สุวรรณภูมิ) และ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม พื้นที่วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ส่วนงานภายในคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการและสายสนับสนุน พนักงานราชการ ลูกจ้าง ของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายของการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กรในอดีตของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ประกอบด้วยวัฒนธรรมองค์กรใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านการมีวินัย 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร และ 6) ด้านความสามัคคี ซึ่งในอดีตจะมีการปฏิบัติต่อกันเป็นเครือข่ายที่แน่นแฟ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมร่วมกันในศูนย์พื้นที่อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในองค์กรต้องอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของราชการมีการช่วยเหลือกันตลอดเวลา มีความผูกพันฉันท์พี่น้อง และเห็นผู้อาวุโสในองค์กรเสมือนญาติผู้ใหญ่

2) ส่วนสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ผู้วิจัยยกนำเสนอผลการศึกษาใน 2 ประเด็น คือ สภาพวัฒนธรรมองค์กรในปัจจุบันกับปัญหาวัฒนธรรมองค์กรปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร โดยภาพรวมของวัฒนธรรมองค์กรใน 6 ด้าน พบว่า รูปแบบการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมีช่องทางในการสื่อสารหลากหลาย อาทิ โทรศัพท์ โทรสาร เอกสารทางราชการมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่

* Faculty of Liberal Arts of Mahasarakham University.

ทันสมัยมีการกำหนดกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน ทุกคนอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของทางราชการ มีโครงการพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรมจริยธรรม มีการปรับทัศนคติให้บุคลากรตระหนักเรื่องการเมือง จิตใจใฝ่บริการอย่างต่อเนื่องมีการร่วมมือกันประเมินองค์กรเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร ร่วมกันระบุดูจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยในการบริหารคณะ ส่งเสริมให้ทำงานเป็นทีมมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมา นำไปสู่แนวทางการพัฒนา วัฒนธรรมองค์กรของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ในภาพรวมของวัฒนธรรมองค์กร ดังนี้คือ การสร้างความตระหนักและส่งเสริมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการรับและส่งต่อข้อมูล ข่าวสารระหว่างกันอย่างถูกต้องครบถ้วนและสร้างสรรค์ จัดให้มีการเรียนรู้องค์กร และทำความเข้าใจกฎระเบียบให้มากขึ้น จัดอบรมแนวทางปฏิบัติตามระเบียบราชการใหม่ ๆ รวมทั้งรณรงค์ให้ ปฏิบัติตามกฎปลูกฝังให้เข้าใจและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนา องค์กร และควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อเรียนรู้ความแตกต่างทางความคิดของบุคลากรแต่ละ ช่วงวัย ตลอดจนจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรให้มากขึ้น

คำสำคัญ : วัฒนธรรมองค์กร,การพัฒนา,มทร.สุวรรณภูมิ

ABSTRACT

This research has purposes to 1) study the history of organization culture of the Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi (RUS) culture of Faculty of Liberal Arts, RUS. The research used qualitative research methodology by collecting data from documents and field data. The research areas were selected by purposive sampling method comprised of the departments within the Faculty of Arts, RUS whereas populations and samples of the study included government officials, administrators, academic and support staffs, government employees, employees of the Faculty of Liberal Arts, RUS which were 40 people in total. Research instruments included observation, interview, group discussion and workshop. The obtained data was validated by using triangular validation techniques, analyzed the qualitative data for the purpose of research and present the results by descriptive method.

The research found that the history and past culture of the Faculty of Liberal Arts Suvarnabhumi contains organizational culture in 6 areas: 1) Communication; 2) Discipline; 3) Public Mind; 4) Participation; 5) Democracy in organization and 6) Harmony. In the past, they treated each other as a tangible network that there were regular inter-agency activities within the center. Members of the organization

must be subject to official regulations. They supported each others at all time, had a brotherhood-liked relationship and respected the seniors in the organization as their elder relative.

Considering the current situation, problems, and guidelines for the development of organization culture of Faculty of Liberal Arts, RUS, The researcher separately presented the results of the study in two issues as : the current organizational culture of the organization, current organization culture issues and the development of organization culture of the Faculty of Arts, RUS as an overview of organization culture in 6 areas. It found that the forms of communication, both formal and informal, are channels for multi-channel communication such as telephones, faxes and government documents with a modern information technology with explicitly defined rules of both personnel and students. All members of the organization are subject to government regulations and must comply with the rules determined. There is a providing of personnel development projects in the field of morality and ethics with purposes to ;) increase the knowledge of the work and to adjust the attitude of the personnel within the faculty to aware of the service mind on a continuous basis continually ;) to encourage the collaboration in evaluating the effectiveness of the organization to make the organization more efficient by engaging personnel in internal and external environmental analysis to identify strengths, weakness, opportunities, and obstacles to determine visions for joint development and) to uphold democratic principles in administration by encouraging personnel to work more as a team. All of the mention above leads to the development of organizational culture of the Faculty of Arts, RUS as an overview of organization cultures in 6 areas as follows: 1) to raise awareness and promote morality and ethics in receiving and transmitting information between each other accurately, completely and creatively;2) provide organizational learning and understand rules better and 3) organize training sessions for new government regulations and campaign to follow the rules including to cultivate the personnel to understand and realize that they are a part and a vital part of organizational development. The activities / projects should be organized to learn the differences in the thinking of each age group as well as organizing activities to strengthen relations between personnel.

Keywords: Organizationd Culture, Development, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.

1. บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อให้องค์กรสามารถอยู่ได้ และก้าวทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) มีบทบาทสำคัญต่อการทำงานของบุคลากรในองค์กร เนื่องจากลักษณะสำคัญขององค์กรอย่างหนึ่งคือ การเป็นที่รวมของบุคคลซึ่งมาทำงานร่วมกันและยอมรับร่วมกันถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร วัฒนธรรมองค์กรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรเป็นอย่างมาก หน้าที่ของวัฒนธรรมก็เพื่อสร้างแนวทางการปฏิบัติในการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อม เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงาน รวมทั้งยังมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของพนักงานในองค์กรอีกด้วย ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงมีความพยายามในการสร้างและแสวงหาวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับองค์กรของตน ทั้งนี้เพื่อสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทั้งนี้ นักวิชาการด้านการพัฒนาองค์กรได้สรุปแบบแผนในการแก้ไขปัญหาและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเพื่อส่งผลให้การทำงานดีมีคุณภาพ มุ่งสู่เป้าหมายและทิศทางเดียวกันประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีวินัย ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านประชาธิปไตยในองค์กร และด้านความสามัคคี ซึ่งผู้บริหารควรเห็นความสำคัญด้วยการกำหนดวัฒนธรรมองค์กรที่พึงปรารถนาเพื่อใช้เป็นแนวทางถือปฏิบัติในองค์กร โดยพิจารณาจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ และลักษณะการดำเนินงานขององค์กร ทั้งนี้ต้องสำรวจและวิเคราะห์วัฒนธรรมองค์กรเดิมที่มีอยู่เสียก่อน เพื่อคงวัฒนธรรมเดิมที่ดีและนำมาใช้ต่อยอด ส่วนสิ่งใดเป็นข้อเสียก็นำมาปรับปรุงแก้ไข การสร้างความเข้าใจกับบุคลากรเรื่องวัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้ทุกคนมีความเข้าใจ ป้องกันการตีความหมายไปคนละทิศละทาง ต้องชี้ให้ชัดเจนถึงการใช้ชีวิตร่วมกันในองค์กรเพื่อการบริหารงานที่ราบรื่น ซึ่งองค์กรอย่างคณะและมหาวิทยาลัยก็มีความจำเป็นจะต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ซึ่งจะทำให้ส่งผลต่อประสิทธิภาพทุก ๆ ด้านของการจัดการศึกษาในคณะและมหาวิทยาลัยนั้น ๆ

มจร.สุวรรณภูมิมีพื้นที่ทั้งหมด 4 ศูนย์ คือ ศูนย์พระนครศรีอยุธยา หันตรา ศูนย์พระนครศรีอยุธยา วาสูกรี ศูนย์นนทบุรี และ ศูนย์สุพรรณบุรี จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548 เมื่อ 18 มกราคม 2548 มีคณะวิชา 6 คณะ คือ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะศิลปศาสตร์ (ซึ่งมีพื้นที่จัดการศึกษาเพียง 3 ศูนย์-ยกเว้นศูนย์พระนครศรีอยุธยา วาสูกรี) มีภารกิจด้านการจัดการสอน การวิจัย การบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริการวิชาการแก่สังคม คณะศิลปศาสตร์แบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาภาษา สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ซึ่งภาระงานข้างต้นเป็นงานที่จะต้องเกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันกับบุคคลและหน่วยงานทั้งภายในและนอกมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี การบริหารงานคณะศิลปศาสตร์ใน 3 ศูนย์ที่ผ่านมา ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการอย่างมาก ขาดความเป็นเอกภาพ มีปัญหาเรื่องการสื่อสารข้อมูล การร่วมมือกันทำงาน ตลอดจนขาดความสามัคคี เมื่อพิจารณาตามเหตุผลจะพบว่า คณะศิลปศาสตร์ทั้ง 3 ศูนย์นั้น เกิดจากการรวมกลุ่มของคนที่ต้องอาศัยศูนย์รวมจิตใจเป็นตัวนำ ที่มีกล่าวไว้ว่า “สำเร็จด้วยใจ” เมื่อปัจเจกบุคคลมารวมกันในองค์กรทำให้มีจิตใจแตกต่างกันไป สิ่งที่จะผูกความแตกต่างของจิตใจเหล่านี้ให้อยู่ด้วยกันและทำงานไปในทิศทางเดียวกันได้ก็คือวัฒนธรรมในการทำงาน เพื่อให้คณะสามารถทำงานมุ่งไปสู่ทิศทางเดียวกันได้และกลายเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในที่สุด

จากความสำคัญของปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาและการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ เพื่อเป็นกรณีศึกษาและเป็นการนำร่องให้เห็นเป็นตัวอย่างแก่คณะวิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ตลอดจนหน่วยงานระดับคณะหรือเทียบเท่าคณะในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ด้วย เพื่อจะได้มีแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นรูปแบบสถาบันอุดมศึกษา อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อระบบการศึกษาของชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กรคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยภายใต้ความมุ่งหมายการวิจัยดังนี้ เนื้อหาของการวิจัย คือ 1) วัฒนธรรมองค์กรคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ 2) สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ และ 3) การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานองค์กรมากยิ่งขึ้น เนื้อหาที่จะนำไปสู่การการพัฒนา

3.2 ระยะเวลาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย โดยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 ถึง เดือนมีนาคม 2560

3.3 พื้นที่ที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ เพราะมีการบริหารจัดการองค์กรที่น่าสนใจ 3 ศูนย์พื้นที่ใน 3 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี และสุพรรณบุรี

3.4 ด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ประชากร ได้แก่ บุคลากรในสังกัดคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์สายวิชาการ และเจ้าหน้าที่ทุกระดับ รวมทั้งสิ้น 125 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกและแบ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้รู้ (Key informants) คือ ผู้บริหารระดับสูงของคณะ คือ อดีตคณบดี 2 คน คณบดี 1 คน และรองคณบดี 5 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน โดยเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informants) คือ ผู้บริหารระดับกลาง ได้แก่ หัวหน้าสาขาวิชา 3 คน หัวหน้าสำนักงานคณบดี 1 คน คณาจารย์ 4 คน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในคณะ 16 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน โดยเก็บข้อมูลแบบสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General informants) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษาของคณะ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ผู้มารับบริการจากคณะ และนักศึกษา รวมทั้งสิ้น 8 คน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ โดยทำการคัดเลือกด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ (Basic Survey) แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบสังเกต (Observation) แนวทางสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายการวิจัย ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา รายงานการประชุม งานวิจัย ปรินต์นิต อินเทอร์เน็ต และวิดีโอ โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา 2) การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ศึกษา โดยวิธีการสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ (Formal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focused Group Discursion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

4.3 การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธี Investigator Triangulation และใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denzin (1970) คือการแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน (สุภางค์ จันทวานิช. 2546 : 126-130) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) และ 4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

4.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมตารางประกอบ

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กรในอดีต ของคณะศิลปศาสตร์ มทร. สุวรรณภูมิ ประกอบด้วยวัฒนธรรมองค์กร 6 ด้านคือ 1) ด้านการสื่อสาร 2) ด้านการมีวินัย 3) ด้านการมีจิตสาธารณะ 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร และ 6) ด้านความสามัคคี ซึ่งในอดีตจะมีการปฏิบัติต่อกันเป็นเครือข่ายที่แน่นแฟ้นเป็นรูปธรรม มีกิจกรรมร่วมกันในศูนย์พื้นที่อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกทุกคนต้องอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของราชการ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดเวลา มีความผูกพันกันฉันท์พี่น้อง และเห็นผู้ใหญ่ในองค์กรเปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ นอกจากนี้บุคลากรในคณะยังมีวัฒนธรรมองค์กรในเรื่องมีความเอื้ออาทร ดูแลเอาใจใส่ มีความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความผูกพันใกล้ชิดกันไม่ว่าจะเป็นบุคลากรใหม่หรือเก่า และร่วมกิจกรรมทางสังคมทั้งภายในและภายนอกคณะอย่างสม่ำเสมอ

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ โดยภาพรวมปัจจุบันของวัฒนธรรมองค์กรใน 6 ด้าน พบว่า รูปแบบการสื่อสารทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีช่องทางในการสื่อสารหลายช่องทาง อาทิ โทรศัพท์ โทรสาร เอกสารทางราชการ มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีการกำหนดกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจนทั้งในส่วนของบุคลากรและนักศึกษา ซึ่งสมาชิกทุกคนอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนตามที่ทางราชการกำหนด บุคลากรในคณะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีโครงการพัฒนาบุคลากรด้านคุณธรรม จริยธรรม และการปรับทัศนคติให้บุคลากร มีความตระหนักในการมีจิตใจไปบริการอย่างต่อเนื่อง มีการร่วมมือร่วมใจกันประเมิณองค์กรเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร ร่วมกันระบุดจุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน ยึดหลักประชาธิปไตยในการบริหารคณะ ส่งเสริมให้บุคลากรมีการทำงานกันเป็นทีมมากขึ้น โดยทั้งหมดที่กล่าวมา นำไปสู่แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรของคณะในภาพรวมของวัฒนธรรมองค์กร ดังนี้คือ การสร้างความตระหนักและส่งเสริมคุณธรรมในการรับส่งข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสร้างสรรค์ จัดให้ทุกคนมีการเรียนรู้องค์กรและทำความเข้าใจกฎระเบียบให้มากขึ้น จัดอบรมให้ทราบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบราชการใหม่ ๆ รวมทั้งรณรงค์ให้ปฏิบัติตามกฎ ปลูกฝังให้เข้าใจและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาองค์กร และควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดของบุคลากรในแต่ละช่วงวัย ตลอดจนจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรให้มากขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร (ยกเว้นด้านการมีจิตสาธารณะและด้านประชาธิปไตยในองค์กร ที่ไม่พบปัญหา) สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรปัจจุบันของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ

ด้าน	แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร
1. การสื่อสาร	1.1 ทบทวนและพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาด้านการสื่อสารของคณะ 1.2 จัดกิจกรรมร่วมกันในลักษณะสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคลากรทุกเพศทุกวัย 1.3 แบ่งกลุ่มผู้รับข่าวสารออกเป็นกลุ่ม กำหนดปัญหา และจัดวิธีการสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้เหมาะกับบุคคลแต่ละกลุ่ม 1.4 จัดช่องทางการสื่อสารของคณะในช่องทางที่หลากหลาย ง่ายต่อการเข้าถึง รวมถึงดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร 1.5 ใช้ช่องทางที่เหมาะสมโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีทันสมัยมาใช้ 1.6 มีช่องทางการสื่อสารที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดการประสานงานข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ 1.7 สร้างความตระหนักและส่งเสริมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในการรับ และส่งต่อข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสร้างสรรค์
2. การมีวินัย	2.1 ควรปลูกฝังให้บุคลากรตระหนักและปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะผู้บริหารเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรทุกคน 2.2 จัดให้ทุกคนเรียนรู้อำนาจและทำความเข้าใจกฎระเบียบให้มากขึ้น จัดอบรมให้ทราบแนวทางปฏิบัติตามระเบียบราชการใหม่ ๆ รวมทั้งรณรงค์ให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎ 2.3 ปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรตระหนักเรื่องความตรงต่อเวลาอย่างเคร่งครัด 2.4 กำหนดผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา
3. การมีส่วนร่วม	3.1 ปลูกฝังให้บุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาองค์กร 3.2 ควรมีนโยบายให้สามารถนำงานที่ปฏิบัติส่วนรวมนำไปบันทึกคิดเป็นภาระงานหรือมีแนวทางการคิดภาระงานอื่น ที่เป็นประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนร่วมกับงานส่วนกลางได้
4. ความสามัคคี	4.1 ควรจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดของบุคลากรในแต่ละช่วงวัย และมีการสานสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร 4.2 ควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างศูนย์พื้นที่

6. อภิปรายผล

6.1 จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กรในอดีต ของคณะศิลปศาสตร์ มทร.สุวรรณภูมิ พบว่า คณะเกิดจากการรวมตัวของคณะวิชาศึกษาทั่วไปเดิมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 4 วิทยาเขต จึงมีการทำกิจกรรมเป็นเครือข่ายที่แน่นแฟ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความสัมพันธ์ลักษณะพี่น้องระหว่างหน่วยงานในแต่ละศูนย์พื้นที่เท่านั้น สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) Wilhelm Schmidt (1868-1954) ที่ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทำให้เกิดรูปแบบบางอย่างที่เคลื่อนตัวจากวัฒนธรรมหนึ่งไป อีกรัฐวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การที่มนุษย์ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวและสังคม มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนค้าขาย ทำให้วัฒนธรรมเกิดการ

หลังไหลและผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจนเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับและเข้มแข็ง ก่อให้เกิดการแพร่กระจาย แล้วเกิดการถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง อีกทั้งยังพบว่า ในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งคณะ ยังคงอาศัยระเบียบแบบเดิมของแต่ละวิทยาเขตเป็นหลักในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการอย่างมากและขาดความเป็นเอกภาพ อีกทั้งการสื่อสารในอดีตไม่ทันสมัยเหมือนปัจจุบันทำให้เป็นอุปสรรคในการบริหารงาน แต่บุคลากรภายในคณะมีจิตสาธารณะสูงมากเป็นที่ประจักษ์ อาจเพราะคณะมีภาระจัดการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปให้กับนักศึกษาทุกคณะในทุกศูนย์ของมหาวิทยาลัย ทำให้ต้องติดต่อประสานงานกับทุกหน่วยงาน และเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ แม้นตนเองเดือดร้อนก็ยังพร้อมใจกันมาช่วยเหลือผู้อื่น จะเห็นได้ว่า ในช่วงแรกของการก่อตั้งคณะมีปัญหาในเรื่องความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างมาก เนื่องจากเกิดจากการรวมตัวกันของหน่วยงานในต่างบริบท ต่างพื้นที่ ต่างประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้น ในช่วงแรกจึงต้องอาศัยผู้ใหญ่ในหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ประสานความร่วมมือและเสริมสร้างความเข้าใจในทุกศูนย์พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ชินลอย (Chin-Loy, 2003) ที่ศึกษาการประเมินอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ โดยใช้เครื่องมือประเมินวัฒนธรรมองค์กรของ Cameron and Quinn (1999) โดยวัดวัฒนธรรมองค์กรทั้ง 4 แบบ คือ วัฒนธรรมองค์กรแบบเน้นความสัมพันธ์ แบบก้าวหน้า แบบการตลาด และแบบราชการ ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมองค์กรแบบก้าวหน้ามีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ ($r=.40$) ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Theories) ของเพียเจท์ ที่เชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนมีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด เพราะมนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลจากกระบวนการดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เกิดพัฒนาการของเขาวนปัญญาและความสัมพันธ์นั่นเอง

6.2 จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร คณะศิลปศาสตร์ มทร.สุพรรณภูมิ พบว่า

1) ด้านการสื่อสาร พบว่า การที่คณะมีพื้นที่จัดการศึกษาใน 3 ศูนย์ 3 จังหวัด ซึ่งมีระยะทางที่ห่างไกลกัน ทำให้มีความล่าช้าในการทำงานไปบ้าง คณะจึงพยายามจัดหาเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเพื่อสนับสนุนบุคลากรทำงานให้รวดเร็วและได้รับความพึงพอใจจากผู้ใช้บริการให้มากที่สุด จนปัจจุบันสามารถสื่อสารกันในหลายรูปแบบหรือหลายช่องทางมากขึ้น เช่น LINE, e-mail, e-doc เป็นต้น

2) ด้านการมีวินัย พบว่า คณะมีการกำหนดกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจนทั้งในส่วนของบุคลากรและนักศึกษา ซึ่งทุกคนต้องอยู่ภายใต้ระเบียบแบบแผนของทางราชการ และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เนื่องจากระเบียบวินัยเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural-Functional Theory) ซึ่งมองสังคมโดยรวมว่าเป็นระบบหนึ่งอันประกอบไปด้วยส่วนหรือระบบต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและสัมพันธ์กัน ซึ่งสังคมจะต้องมีโครงสร้างหน้าที่ของสังคม ทุกสังคมต้องมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติตาม และสอดคล้องกับ Pannee Ae-Oi (2015 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย

พบว่า ภาพรวมและรายด้านของโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกขนาดมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมอบอำนาจซึ่งสะท้อนถึงความมีวินัยในการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งสอดคล้องกับ Nathathai Sodasri (2015 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การจัดการความรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานต่อกลยุทธ์การจัดการความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความตระหนักรู้ มีระดับความคิดเห็นที่มากที่สุด ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวินัยในการทำงานเช่นเดียวกัน

3) ด้านการมีจิตสาธารณะ พบว่า จากสภาวะการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไป คณะจึงต้องปรับโครงสร้างหน้าที่และภารกิจไปพอสมควร ทำให้บุคลากรในคณะจะต้องพัฒนาและปรับตัว ขณะเดียวกันคณะมีนโยบายเพื่อให้บุคลากรมีจิตใจไม่บริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้รับบริการประทับใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Amporn Chantawibul (2013 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการประยุกต์วัฒนธรรมองค์กรในการสร้างจิตสาธารณะของบุคลากรโรงพยาบาลเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันภาพรวมของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของโรงพยาบาลเอกชนในเขต กทม. มีรูปแบบวัฒนธรรมที่หลากหลาย อันเนื่องมาจากปัจจัยย่อยที่แตกต่างกัน โดยมีวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ และวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นสายบังคับบัญชาเป็นวิธีการทำงานของโรงพยาบาลเอกชนในเขต กทม. ทั้งนี้ ผลการศึกษาเชิงคุณภาพสรุปให้เห็นถึงวิวัฒนาการการปรับตัวของโรงพยาบาลเอกชน ซึ่งสะท้อนรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของโรงพยาบาลทั้งสองรูปแบบดังกล่าว แต่ในอนาคตบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลต้องการวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ควบคู่กับวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ แทนที่วัฒนธรรมแบบราชการ

4) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า บุคลากรร่วมมือร่วมใจกันประเมินประสิทธิภาพขององค์กรให้สูงขึ้น ซึ่งคณะได้ทบทวนเรื่องดังกล่าวทุกปีว่าเป็นไปถูกต้องทิศทางหรือไม่ และภารกิจสำคัญในการสร้างจิตสำนึกด้านการมีส่วนร่วม ต้องปรับกระบวนการทัศนคติของอาจารย์เจ้าหน้าที่ทุกระดับให้คิดเชิงบวก มีจิตสำนึกอย่างจริงจัง เต็มใจ และเสมอภาคกับทุกคน ทั้งร่วมมือกันปรับปรุงการให้บริการด้านบุคลากร อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในคณะและผู้มาติดต่อโดยทั่วถึง แต่อย่างไรก็ดีพบว่า บุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารของคณะหรือบุคลากรเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะกรรมการที่มีคำสั่งปฏิบัติงานเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Rachen Kaewpitak (2014 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัด สพม. เขต 8 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 3 แบบ ได้แก่ แบบเน้นการตลาด แบบเน้นสายการบังคับบัญชา และแบบเฉพาะกิจ

5) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร พบว่า คณะยึดถือระบอบประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร มีระบบการควบคุมติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณอย่างเข้มงวด ใช้ระเบียบกระทรวงการคลังในการดำเนินงานพัสดุของคณะ ใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ในการรับ-ส่งหนังสือ นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นแบบสร้างสรรค์ และการที่

คณะมีบุคลากรรุ่นใหม่ ที่กล้าคิดกล้าทำ จำนวนมาก จึงทำให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีมากขึ้นโดยไม่กังวลเรื่องตำแหน่งหน้าที่ สอดคล้องกับ Waraphorn Sangtrong (2014 : Abstract) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของบริษัทเอ.เอ็ม.พี. คอนสตรัคชั่น 299 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลซึ่งสอดคล้องตามแนวทางของประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

6) ด้านความสามัคคี พบว่า มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง เนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนคนบดีทุกวาระ ส่งผลให้นโยบายขาดความต่อเนื่องและเกิดความขัดแย้งในองค์กร แต่จากการที่บุคลากรมีภาระงานจำนวนมาก จึงทำให้ต้องช่วยกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเวลาที่กำหนด ซึ่งถือว่าเป็นการพลิกวิกฤติให้กลายเป็นโอกาส โดยส่งเสริมให้บุคลากรทำงานเป็นทีมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Piya Lamooman (2013 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัด สพพ. ปทุมธานีเขต 1 ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัด ได้แก่ ด้านยุทธวิธีที่ใช้ ด้านตัวประสานองค์กร ซึ่งเป็นเรื่องของความสามัคคีที่เด่นชัด และด้านคุณลักษณะเด่นขององค์กร

จากปัญหาที่กล่าวมา คณะมีการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สานสัมพันธ์ระหว่างศูนย์พื้นที่และระหว่างบุคลากร เพื่อสร้างความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมของคณะเป็นลำดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับ Nathathai Sodasri (2015 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การจัดการความรู้เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ผลการวิจัยพบว่า ด้านความตระหนักรู้ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดที่สุดเกี่ยวกับความภูมิใจในการเป็นพนักงานของสำนักงาน ด้านการร่วมกำหนดเป้าหมาย มีระดับความคิดเห็นที่มากที่สุดเกี่ยวกับการร่วมกำหนดเป้าหมายร่วมกันซึ่งถือเป็นสิ่งที่ดี ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีระดับความคิดเห็นที่มากที่สุดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับผู้อื่น ทำให้เกิดการพัฒนาทางความคิด ซึ่งความคิดเห็นข้างต้นจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ดี เกิดความสัมพันธ์อันดีที่ยังทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ความคิดในแต่ละช่วงวัยของบุคลากรมีความสัมพันธ์กันในทิศทางที่ดีมากขึ้นอีกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ควรจัดฝึกอบรมบทบาทหน้าที่ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายในหน่วยงานย่อย การวางแผนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

7.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการใช้จ่ายงบประมาณให้คุ้มค่าเกี่ยวกับด้านการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยมุ่งเสริมสร้างพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มากขึ้น ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติวิธีการดำเนินงาน การบริหารโครงการ และกระบวนการทำงานร่วมกันที่แตกต่างจากระบบราชการ

7.3 ในระยะยาวควรมีการกระจายอำนาจแก่หน่วยงานย่อย โดยให้มีอำนาจในการตัดสินใจ การดำเนินงานด้วยตนเอง หน่วยงานราชการจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมมาเป็นผู้แนะนำและ ให้คำปรึกษามากขึ้น รวมทั้งเข้าไปสนับสนุนสิ่งที้องค์กรส่วนกลางไม่สามารถดำเนินการได้

References

- Amporn Chantawibul. (2013). *Guidelines on Application of Organizational Culture to Creating Relationship between Staff officers of Private Hospitals* (Master's thesis). Suan Dusit Rajabhat University.
- Faculty of Liberal Arts. (2015). *Self-Assessment Report*. Phranakhon Si Ayutthaya : Rajamangala University of Technology, Suvarnabhumi.
- Nathathai Sodasri. (2015). *Knowledge Management Strategies for Creating Organizational Culture of the Government Lottery office* (Master's thesis). Suan Dusit Rajabhat University.
- Panee Ae-Oi. (2015). *Organizational Culture of Secondary School, Krabi Province* . (Master's thesis). Valaialongkorn Rajabhat University.
- Piya Lamooman. (2013). *Organizational Culture Affecting Learning Organization of Schools Under Pathumthani Primary Educational Service Area Office1*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology, Thanyaburi.
- Rachen Kaewpitak. (2014). *Types of Organizational Culture Affecting Knowledge Management in Educational Institutions Under the Jurisdiction of Secondary Educational Service Area Office 8* (Master's thesis). Nakhon Pathom Rajabhat University.
- Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet).(2016). Buddhist Integrated Approach to the Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31 -42.
- Phrapalat Chaiphath Khantitharo. (2016). The Model of Administration Development for The Abbot In Sangha Administration Region VI. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 67 – 76.
- The Ministry of Culture. (2003). *Documents Used During the Seminar Attended by the Central and Regional Public Servants of the Cultural Ministry*. Bangkok : The Ministry of Culture.
- Waraphorn Sangtrong. (2014). *The Relationship between Transformational Leadership and Organizational Culture on Learning. Organization of A.M.P. Construction 299 Company Limited* (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology, Suvarnabhumi.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ และ $RMSR = 0.040$) ซึ่งตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา เท่ากับ 0.70

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ; โรงเรียนมาตรฐานสากล

ABSTRACT

The objectives of the research were to build and verify the validity of the academic leadership model of primary school administrators that would affect the school management effectiveness in the world class standard schools under the Office of Basic Education Commission, The population was 406 school administrators and deputy administrators on academic affairs in schools under the Office of Basic Education Commission and the 324 samples were selected by multi-stage random sampling. A constructed questionnaire for administrators to analyze was using confirmatory analysis employing LISREL.

The main findings revealed that the academic leadership model included one exogenous latent variable, that is, academic leadership, which consisted of three observable factors, such as behavior of being academic leaders, participation in administration, and competency of school administrators. Moreover, there was one endogenous latent variable, that is school management effectiveness which consisted of five observable factors such as being a good person, being an intellectual person, being a happy person, task accomplishment; advance in their career path. The results of verification of this model revealed that it was in accordance with the empirical data. ($\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ and $RMSR = 0.040$) The variable of academic leadership affected the effectiveness of school administration at 0.07

Keyword: Academic Leadership; The world class standard school

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม โลกแห่งการศึกษาในปัจจุบันไม่อาจหยุดนิ่งได้ หากต้องมีการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลง มีการแข่งขัน ถ้าเรายังย่ำอยู่กับที่ นอกจากจะขาดโอกาสในการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังจะส่งผลให้ประเทศด้อยพัฒนาตามไปด้วย ขณะนี้มีคำว่า “การศึกษาข้ามชาติ” คือการศึกษากำลังจะไร้พรมแดน ปัจจุบันการจัดการศึกษาได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก หลายประเทศมีแนวโน้มที่จะจัดการศึกษาข้ามชาติ หรือข้ามพรมแดน (Transnational Education :TNE) ให้มากขึ้น เพื่อดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้าไปศึกษาในสถาบันการศึกษาของตน อันเป็นการสร้างรายได้ที่จะสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง การศึกษาข้ามชาติกำลังมีบทบาทสำคัญต่อตลาดการศึกษาระดับโลกและแนวโน้มในอนาคตประเทศใน “เอเชีย” จะเป็นเป้าหมายสำคัญที่มหาวิทยาลัยดังของโลกจะพากันเข้ามาลงทุน โดยเฉพาะประเทศที่ประกาศนโยบายจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (Education Hub) ของภูมิภาค อย่างจีน ฮองกง มาเลเซีย และเกาหลีใต้ ความเคลื่อนไหวของการจัดการศึกษาข้ามชาติกำลังแพร่กระจายทั่วเอเชียในช่วงที่หลายประเทศกำลังเตรียมการรวมตัวเข้าเป็นประชาคมอาเซียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีการวางแผนกำหนดทิศทางการศึกษาให้ชัดเจนขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาข้ามชาติดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องก้าวให้ทันเพื่อการแข่งขันได้เปรียบทางการศึกษาในอนาคต และก้าวหนึ่งที่สำคัญอันจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเยาวชนคนไทยให้มีทักษะ มีกระบวนการ มีความสามารถ รู้เท่าทันโลกในยามที่โลกกำลังจะไร้พรมแดน คือการให้ความสำคัญกับโลกแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากผลการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ที่ผ่านมาในภาพรวม สะท้อนถึงการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ 1) มุมมองด้านหลักสูตร จากการศึกษาและวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับหลักสูตรของนานาประเทศ พบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เป็นลำดับแรก แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์น้อยมาก ไม่สะท้อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) มุมมองด้านการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) การดำเนินงานในภาพรวมของการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลนั้น ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารและไม่มีประสบการณ์มีปัญหาที่แตกต่างกัน กระบวนการดำเนินงานควรมีการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้บริหารโรงเรียนทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนควรมีวิธีสื่อสารกับบุคลากรหลากหลายวิธีอย่างเหมาะสม เพื่อนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมาย อาทิ การบริหารเชิงกลยุทธ์ ให้ลงสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน มุ่งพัฒนาบุคลากร การสร้างความผูกพันและความสามัคคี เพื่อให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มตามศักยภาพ

ภาวะผู้นำทางการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กัน การเป็นผู้บริหารสมัยใหม่ต้องมีความเป็นผู้นำในการบริหารงาน เพราะผู้บริหารสมัยใหม่ต้องตระหนักว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันตามลำดับขั้นของความต้อการจำเป็น ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหาร ทฤษฎีจะเป็นเครื่องมือและเครื่องช่วยนำทางสำหรับผู้บริหาร ถ้าไม่มีทฤษฎีการ

บริหารงานจะประสบความสำเร็จก็ด้วยเหตุบังเอิญเท่านั้น ส่วนศิลปินนั้นจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเอาทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรในโรงเรียนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนอันจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของโรงเรียนในอนาคต คุณลักษณะผู้นำอย่างเปี่ยมคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับผู้บริหารระดับมีอาชีพตามความต้องการ (Wantana Naowan, 2558)

จากความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังกล่าว ที่ต้องทำหน้าที่วิเคราะห์ วิจัยเพื่อเป็นรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงนำมาสู่ความสนใจของผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการตามบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดข้อความรู้ที่แสดงถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เหมาะสม สามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาถึงการได้มาของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ทางหนึ่ง และนำไปสู่การพัฒนาแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าจะมีวิธีการใดที่จะพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่เอื้อต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา หรือสนับสนุนส่งเสริมตลอดจนการพัฒนาให้บุคลากรในสถานศึกษาโดยเฉพาะกับผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด ให้สามารถบริหารงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1) เพื่อสร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.2) เพื่อตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดของฮอลลิงเจอร์และเมอร์ฟี (Hallinger & Murphy, 1985, pp. 221-224) กล่าวถึง องค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 3

องค์ประกอบคือ การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา การจัดการด้านการเรียนการสอน และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และแนวคิดของ โคเฮนและฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เป็นการบริหารโดยให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการได้รับประโยชน์ทางวิชาการ จากการจัดการศึกษา การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการดำเนินงาน ในการรับผลประโยชน์ และในการประเมินผล และขอบเขตเนื้อหาด้านสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย การมองเห็นทักษะและความสามารถที่บุคลากรแสดงออกในการทำงานที่ท้าทายร่วมกัน รวมถึงการมีทัศนคติในการทำงาน มีทักษะในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงไปตรงมาและมีทักษะในการจัดการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ยุ่ยากซึ่งสามารถจะนำองค์กรไปสู่การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) องค์ประกอบของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา พิจารณาได้จาก 5 ตัวแปร ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้านการเป็นคนดี ด้านการเป็นคนเก่ง และด้านการเป็นคนมีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านความสำเร็จของงาน และด้านความก้าวหน้าตามแนวคิดของ Hoy & Miskel (2001), Locke (1984, P. 93)

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) โดยศึกษารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดปัญหา และวัตถุประสงค์งานวิจัย ศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย ในประเด็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนมาตรฐานสากล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบงานวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง เลือกลุ่มตัวอย่าง สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ออกแบบการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการวิจัยตามโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการโรงเรียนละ 2 คน ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 406 คน ประกอบด้วย ภาคเหนือ 23 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 54 โรงเรียน ภาคกลาง 65 โรงเรียน ภาคตะวันออก 11 โรงเรียน ภาคตะวันตก 13 โรงเรียน และภาคใต้ 37 โรงเรียน ที่อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 324 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการ ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ในสังกัดประถมศึกษา 203 โรงเรียน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 406 คน ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ (Krejcie & Morgan, 1970) ควรมีกลุ่มตัวอย่าง 201 คน และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจร่วมด้วย ดังนั้น สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ ใช้โปรแกรม LISREL ซึ่งเป็นสถิติวิเคราะห์ขั้นสูง จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ (Byrne, 2006) และควรมีจำนวนอย่างน้อย 5 เท่าของตัวแปรแฝง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ตัวแปรในโมเดลมีการแจกแจงแบบปกติพหุนามทุกตัว ขนาดเท่ากับหรือมากกว่า 100 หน่วย (Byrne, 2006) การวิจัยครั้งนี้ใช้การประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีโลคัลลิฮูดสูงสุด (Maximum Likelihood) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 6 ต่อ 1 พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (Path) ในการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 41 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ของ ตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัยทั้งหมด 41 เส้นทาง ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามสูตรของ (Hair. et al, 2006) ควรมีขนาด 246 คน จาก 406 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 324 คน เพื่อชดเชยกรณีที่มีการตอบกลับแบบสอบถามไม่ครบ

ขั้นที่ 2 การแบ่งสถานศึกษา

ผู้วิจัยใช้การแบ่งกลุ่มตามภาคของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งสถานศึกษาตามเขตออกเป็น 6 กลุ่ม และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยการจับฉลากโดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 1 ขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มสถานศึกษา	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
	ขนาดประชากร	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มที่ 1 กลุ่มภาคเหนือ	46	36
กลุ่มที่ 2 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	108	86
กลุ่มที่ 3 กลุ่มภาคกลาง	130	104
กลุ่มที่ 4 กลุ่มภาคตะวันออก	22	18
กลุ่มที่ 5 กลุ่มภาคตะวันตก	26	20
กลุ่มที่ 6 กลุ่มภาคใต้	74	60
รวม	406	324

ที่มา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

ขั้นที่ 3 การระบุกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 324 คน

4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม และสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา

2. ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การเป็นคนเก่ง การเป็นคนดี การเป็นคนมีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูความสำเร็จของงาน และความก้าวหน้าของงาน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบวัดภาวะผู้นำทางวิชาการ และ ตอนที่ 3 แบบวัด ประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) โดย 1 หมายถึง น้อยที่สุด จนถึง 5 หมายถึง มากที่สุด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง และดำเนินการติดตามแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง โดยใช้การติดตามด้วยตนเองและโทรศัพท์ติดตาม โดยเว้นระยะห่างจากเวลาที่ส่งแบบสอบถามเป็นเวลาครั้งละ 1 สัปดาห์ และมีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การวิเคราะห์เชิงสำรวจ การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 54.4) อายุอยู่ในช่วงอายุ 46 – 55 ปี (ร้อยละ 52.5) จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 80.7) ขนาดของโรงเรียนเป็นโรงเรียน

ขนาดใหญ่ (ร้อยละ 81.3) เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในการบริหาร พบว่า ประสบการณ์ในการบริหารที่มากที่สุด คือ ประสบการณ์ 1-10 ปี (ร้อยละ 41.1)

ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรในการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ (LS) รวม 3 ตัวแปร คือ การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา (LSa) การจัดการด้านการเรียนการสอน (LSb) และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ (LSc) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.667 ถึง 4.839 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.753 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดการด้านการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.720

2. ผลการวิเคราะห์การแจกแจงของตัวแปรด้านการจัดการศึกษามีส่วนร่วม (LP) รวม 4 ตัวแปร คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (LPa) การตัดสินใจ (LPb) การรับผลประโยชน์ (LPc) และการประเมินผล (LPd) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.544 ถึง 4.731 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.688 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.672

3. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงด้านสมรรถนะผู้บริหาร (LC) รวม 4 ตัวแปร คือ ทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล (LCa) ทักษะคติในการทำงาน (LCb) ทักษะคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป (LCc) และทักษะคติในการแก้ปัญหา (LCd) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.636 ถึง 4.778 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.720 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทักษะคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6527

4. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) รวม 5 ตัวแปร คือ คือ การเป็นคนดี (EFFa) การเป็นคนเก่ง (EFFb) การเป็นคนมีความสุข (EFFc) ความสำเร็จของงาน (EFFd) และความก้าวหน้าของงาน (EFFe) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.579 ถึง 4.698 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเป็นคนมีความสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.698 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การเป็นคนเก่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.520

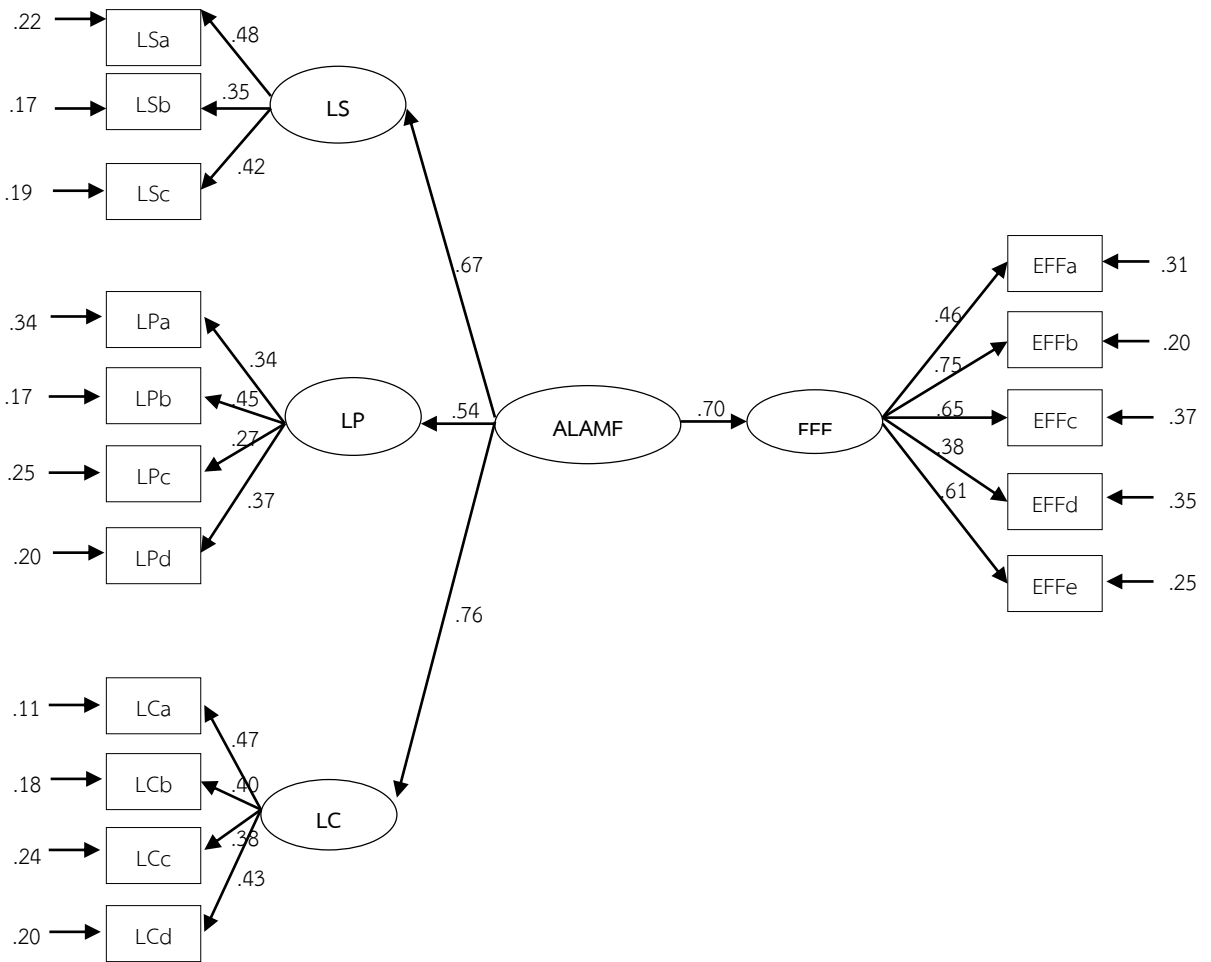
5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย

1) รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล 16 ตัวแปร แยกวิเคราะห์เป็นรายตัวแปร ดังนี้ ตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร (ALAMF) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ ตัวแปรสังเกตได้ 11 ตัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .890 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ กับ การจัดการศึกษามีส่วนร่วม และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .841 เป็น

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ กับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแปรแฝงภายในประสิทธิผลการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ในทางบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .765 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความสำเร็จของงาน กับความก้าวหน้าของงาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .515 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเป็นคนดี กับความสำเร็จของงาน เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งหมด 120 คู่ มีความสัมพันธ์ในทางบวกทุกคู่ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ ตัวแปรแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนใหญ่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .366 ถึง .834 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .834 เป็นค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติในการทำงาน กับความก้าวหน้าของงาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .366 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล กับทัศนคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป

2) ผลการตรวจสอบความตรง พบว่า ค่า $\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ และ $RMR = 0.040$ ซึ่งตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา เท่ากับ 0.07 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำทางวิชาการได้ร้อยละ 91.2 ตัวแปรความสำเร็จของงานสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาได้ร้อยละ 67.3 และผลการวิเคราะห์โดยสรุปรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความตรง (validity) และข้อมูลที่ได้มีความตรงเชิงโครงสร้าง สรุปได้แผนภูมิรูปภาพดังนี้

$\chi^2 = 100.53, df = 67; p = 0.005; GFI = 0.956; AGFI = 0.937$ และ $RMSR = 0.040$

6. อภิปรายผล

รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เห็นได้จาก องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Napadech Booncherdchoo (2552: 124) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา พบว่า ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ และ Prapan Boonwan (2556: 7) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานโรงเรียนมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 พบว่าทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และมาตรฐานด้านผู้บริหารตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านระบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การนำระบบการจัดการความรู้ (KM) มาใช้ในการบริหารจัดการ; การนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้าน และด้านประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sasiporn Rintha, (2554: 5) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองคง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 พบว่า ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารมีวิธีสื่อสารกับบุคลากรหลากหลายวิธีและเหมาะสม ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีการจัดทำแผน และจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ การถ่ายทอดแผนกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เน้นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ดำเนินการเลือก รวบรวม วิเคราะห์ จัดการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศ และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และทบทวนผลการดำเนินการ และนำผลมาเพื่อผลักดันให้เกิดการปรับปรุงยกระดับมาตรฐานการศึกษา ด้านการมุ่งพัฒนาบุคลากร การสร้างความผูกพันและความสามัคคีให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มตามศักยภาพ ด้านการจัดการกระบวนการ จัดโครงสร้างการบริหารจัดการเป็นระบบและครอบคลุมงานทุกฝ่าย กำหนดแนวทางเพื่อมุ่งพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโรงเรียน และ ด้านผลลัพธ์ การบริหารจัดการเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างชัดเจนและเป็นระบบมีความสะดวก รวดเร็ว ข้อมูลเป็นปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Purkey and Smith (1983: 427-452) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่แสดงถึงการมีประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็น 2 ด้าน คือ (1) ด้านโครงสร้าง ประกอบด้วย การบริหารและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของครู หลักสูตรมีความชัดเจน และจัดเป็นระบบ การพัฒนาคณะครู การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีการยอมรับจากนักเรียนอย่างกว้างขวาง การมีเวลาจากการเรียนรู้อิสระ และมีการสนับสนุนจากท้องถิ่น (2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความคาดหวังร่วมกันสูง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

สถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา ไปใช้เป็นการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เห็นควรให้มีการศึกษาตัวแปรเชิงเหตุ หรือปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งอาจได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และเกิดแนวคิดสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. เห็นควรให้มีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา หรือโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ ที่มีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ รวมถึงมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และมีความเป็นทฤษฎีมากขึ้น

References

- Byrne, B.M. (2006) .*Structural Equation Modeling with EQS:Basic concept, Application, and Programming* (2nd). Mahwah, NJ:Erlbaun.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N T. (1977). *Rural development participation: Concepts And Measures For Project Design: Implementation and Evaluation*. USA : Cornell University.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R .L., & Black, W. C. (2006). *Multivariate Data Analysis* (6thed). Upper Saddle River, New Jersey : Pearson Education.
- Hallinger,P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, 86(2), 221-224.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational Administration : Theory, Research, And Practice* (4th ed.). Singapore : McGraw-Hill.
- Krejcie, R. A., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Education and Psychological Measurement*, 607-609.
- Napadech Booncherdchoo. (2552). *The Development of A Model of School Administrators competency Development in Accordance with Education Professional Standards*. (Doctoral Dissertation). Bangkok. Chulalongkorn University
- Prapan Boonwan. (2556). *Problem State of International Standard School Administration of Secondary School Clusters Attached to secondary Educational Service Area office 34, Mae Hong on province*. Journal of Graduate School, Far Eastern University.

- Purkey, S.C.& Smith M.S. (1983). *Effective school : A review*. The Elementary School Journal, 83 (4).
- Sasiporn Rintha. (2554). Sasiporn Rintha. (2554). Educational Mangement of The School in World Class Standard School Project : a case Study of Muangkhong School Under The Secondary Office Educational Service Area 31. *Doctoral Dissertation*. Khon Khan. Khon Kan University.
- Wantana Naowan. (2558). Leadership Development According to Buddhadhamma of the Personnels of Phrapiriyaltitham Schools, General Education Section, Group 3 , *Journal of Mou Social Science Review*, 4(2), 87-101

BOOK REVIEWS : วิ่งตามฝันยังไวกี่ชนะ (8 วิธี ‘วิ่งคว่ำฝัน’ สไตล์คน ‘ญี่ปุ่น’)
 FOLLOW THE DREAM TO WIN : 8 WAYS, RUN TO DREAM,
 ACCORDING TO JAPANESE STYLE

โดย

พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว ทสสนีโย),ดร.
 Phra Sutheevirabundith Ph.D
 พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร),ผศ.ดร.
 Phra Udomsittinayok Ph.D.
 พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร.
 Phramaha Sunun Sunundho Ph.D.
 พระมหาฤชญา กิตติโสภโณ,ดร.
 Phramaha Krisada Kittisophano Ph.D.
 ดร.ประเสริฐ อีลาว
 Prasert Thiloa Ph.D
 ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานารักษ์
 Phongphat Chittanurak Ph.D

เรื่อง : วิ่งตามฝันยังไวกี่ชนะ [8 วิธี
 “วิ่งคว่ำฝัน” ตามสไตล์คน “ญี่ปุ่น”]
 ผู้เขียน : ภัทรพล เหลือบุญชู
 สำนักพิมพ์ : ยูทอมอร์โรว์
 ปีที่พิมพ์ : ตุลาคม 2559

บทนำ

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงเรื่องราวหลักฐานของคนญี่ปุ่น 8 คน ต่างอาชีพ ต่าง Profile แต่สิ่งเดียวที่มีเหมือนกันคือ "ความรักในสิ่งที่ทำจากใจจริง" ทั้งมีความสุข ทั้งเป็นต้นแบบ ให้กับคนรุ่นใหม่และคนวัยทำงานอีกเป็นจำนวนมากในประเทศญี่ปุ่น ถ้าได้เห็นหลักฐานก็จะเข้าใจว่า ถ้าอยากหาสิ่งที่รัก ไม่ใช่เรื่องหนักสำหรับชีวิตเลย "ใครก็ทำได้เพียงพลิกหลักคิดแค่นิดเดียว" ดังนั้นสาระของหนังสือ และสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดจากหนังสือนี้จึงมุ่งไปที่วิธีการและแนวทางแห่งความสำเร็จผ่านถ้อยคำ “วิ่ง” ที่หมายถึงอาการก้าวไปข้างหน้าและวิธีการสร้างเป้าหมายเพื่อไปสู่ความสำเร็จนั้นด้วย

การวิ่งเป็นอาการทางกายสื่อถึงการขยับก้าวไปข้างหน้า และการวิ่งก็คงไม่มีการวิ่งไปข้างหลัง ซึ่งสวนกับความเป็นธรรมชาติ อาจบางคนบอกว่าวิ่งไปข้างหน้าข้างหลังได้ แต่มันก็ไม่ใช่ธรรมชาติของการวิ่ง โดยในหนังสือนี้ การวิ่งเป็นการสื่อสารถึงการขยับก้าวที่มีเป้าหมาย และผลของความสำเร็จรออยู่ นอกจากนี้ยังหมายถึงแรงจูงใจต่อการไปสู่เป้าหมายซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ โดยในหนังสือมีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านอาทิ **วิสูตร แสงอรุณเลิศ (บอย)** - นักเขียน / นักพูด ที่ว่า "นี่คือหนังสือภาษาไทย เขียนโดยคนไทยที่ผมชอบที่สุด นับตั้งแต่ต้นปี 2016 มีทั้งแรงบันดาลใจ และวิธีทำที่คัดมาเนื่อ ๆ เน้น ๆ" **จักรพงษ์ เมษพันธุ์ - The Money Coach** มีมุมมองว่า "หนังสือเล่มนี้มันยอดเยี่ยมแบบสุดตึง บูมได้นำเรื่องราวต่าง ๆ มาสรุป และรวบรวมไว้อย่างน่าอ่านพร้อมตัวอย่าง

ของสุดยอดความเป็นเลิศในประเด็นต่าง ๆ ครบครัน ชนิดที่คุณคิดออก และเห็นภาพตามได้ทั้งหมดด้วยการอ่านหนังสือเล่มเดียว" **พลอย เช้ - CEO you2morrow** ให้ทัศนะว่า "เช้ชื่นชมในความพยายามของคุณบูมที่จะถ่ายทอดเรื่องราวดี ๆ แง่มุมใหม่ ๆ ของ "คนญี่ปุ่น" ที่มีชื่อเสียงในเรื่องของ "ความหลงใหล" "วินัย" และ "ความมีเกียรติ" ที่น่าจะเอาเป็นแบบอย่างมาก ๆ อะไรจะดีไปกว่าการได้ทำในสิ่งที่รักในสิ่งที่ทำ และมีความสุขในทุก ๆ วัน ?" หรืออย่าง **สรกมล อุดุลยานนท์ - หม่อมเมืองจันท** "การอ่านหนังสือเล่มนี้เหมือนกับเราได้ไปนั่งในร้านซูชิแบบ "โอมาคาเซะ" ที่มีที่นั่งไม่มาก "ซูชิ" ที่เสิร์ฟมาทีละคำ นอกจากจะมาจากวัตถุดิบที่ดีที่สุดในวันนั้นแล้ว ยังแฝงด้วยความรัก ความหลงใหลในงาน และศิลปะเฉพาะตัวของ "เชฟ" ด้วย"

ภาพประกอบ 1 โลกทัศน์ว่าด้วยการวิ่งและวิธีการวิ่งสู่เป้าหมาย (ภาพ : Online)

ตั้งนั้นหนังสือนี้ จึงกล่าวถึงการวิ่งโดยเป็นเทคนิคของการบริหาร และการจัดการตามรูปแบบของญี่ปุ่นและผู้เขียนคำนิยมได้สะท้อนออกมา ทั้งที่ในฐานะผู้เขียนเคยไปศึกษาได้นำมาถ่ายทอดเป็นประสบการณ์ตรงจึงนำมาเรียบเรียงเป็นเทคนิคทางการบริหารที่อ่านแล้วให้น่าสนใจ ฟังนำมาแบ่งปัน ให้กับผู้อื่นได้รับรู้เป็นความงดงามทางภาษา สาระของเรื่อง และเทคนิคของการเล่าเรื่องถ่ายทอดตั้งปรากฏในงานเขียนของหนังสือเล่มนี้

เทคนิคการวิ่ง/ทางสู่ความสำเร็จว่าด้วยการบริหารชีวิต

ในหนังสือที่ถูกนำมาแนะนำ ได้เขียนไว้ในหลายบท ซึ่งสะท้อนถึงความคิด ความเห็น และทัศนะของผู้เขียน ในการนำเสนอข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ทำให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นองค์ความรู้และปรากฏการณ์ของการดำเนินชีวิตภายใต้กลไกและการเกิดขึ้นอย่างเหมาะสมและเป็นไปได้ ซึ่งในแต่ละบทได้สรุปโดยรวมไว้คือ

เทคนิคการวิ่ง	เนื้อหาในแต่ละเทคนิค
เทคนิคการวิ่งที่ 1 มนุษย์เงินเดือนผู้รักงานประจำยิ่งกว่าธุรกิจส่วนตัว	คุณจะต้อง “ซึ้ง” กับวิถีคิดของบุคคลรุ่นปู่คนนี้ แม้อายุจะปาเข้าไปเป็น ศตวรรษ แก่ก็ไม่เคยคิดจะใช้ชีวิตแบบ Slow life แถมก็ยังมีคนมากมายให้ความสำคัญ อยากให้คุณปู่คนนี้เป็นที่พึ่งตลอดเวลา เพราะแกยึดถือว่า “เกิดมาเป็นคน ต้องทำตัวเป็นประโยชน์ตลอด” คนทุกคนที่อยากเป็นคนสำคัญ ควรศึกษาวิถีคิดในบทนี้ (p.20)

<p>เทคนิคการวิ่งที่ 2 มืออาชีพ รักษามาตรฐานของตัวเอง เสมอ</p>	<p>ในยุคสมัยที่ใครจะเด่นจะดังมันง่ายเหลือเกินดาราดัง ใหม่ทุกวัน คนมีชื่อเสียงเกิดใหม่ทุกวันแต่มีแค่คนส่วน น้อยเท่านั้น ที่ยังเป็น “ยอดฝีมือ” ในยุทธจักร คุณจะ ได้เรียนรู้วิธีการ “ขัดเกลา” ให้ฝีมือเป็นระดับท็อปอยู่ เสมอทำอะไรให้ร้านอาหารเล็ก ๆ เป็นที่หมายตา มองจากนักชิมทั่วโลกไม่เว้นแม้แต่บุคคลสำคัญของ โลกที่จะต้อง “ตั้งใจ” มาชิม “ความตั้งใจ” ระดับสุดยอดของชาวญี่ปุ่นวัย 90 ปีที่ชื่อ “ONO JIRO” (p.44)</p>
<p>เทคนิคการวิ่งที่ 3 ทวีแชน เขียนในชีวิตจริง</p>	<p>ถ้าคุณเก่งจริง คุณต้องกล้าทดสอบความเก่งและ คนเราไม่จำเป็นต้องเก่งแต่ในกระดาษชีวิตคนเรามี อะไรน่าสนใจมากกว่า "เกรดเฉลี่ย" ตั้งเยอะยังมี ความสามารถมากมายหลายอย่างที่ควรค่าแก่การยก ย่องเพราะเขาเหล่านั้นก็สามารถพัฒนาธุรกิจหรือ อุตสาหกรรมนั้น ๆ ให้ดีกว่าที่เคยมีมาในอดีตในบั้น นี้ คุณจะได้ศึกษาวิธีคิดของ “เด็ก” คนหนึ่งที่หลงใหลใน อะไรบางอย่าง จนกระทั่งจักรพรรดิญี่ปุ่นถึงกับต้องมา เยี่ยมชมอาณาจักรของเขา (p.58)</p>
<p>เทคนิคการวิ่งที่ 4 หนุ่มโตะ คุและสาวคอสเพลย์ ความ หลงใหลขั้นสุด</p>	<p>การแต่งตัวเลียนแบบตามการ์ตูนให้เหมือนกัน ไม่ใช่ เรื่องง่าย ๆ นักเขียนจะวาดอะไรออกมาก็ได้ แต่คนที่หลงรักจะพยายามเสกมันออกมาในชีวิตจริง ถ้าพูดถึงเรื่องความรักในการทำบางสิ่งบางอย่างเราจะ ไม่สามารถข้ามคนกลุ่มนี้ได้เลย คนที่กล้าเดินแต่งเป็น ตัวการ์ตูนหรือตัวละครในเกมส์เดินไปมานอกบ้าน ที่ เราเรียกกันว่า “คอสเพลย์” คุณจะได้เรียนรู้ในวิธีการ กระจายความหลงใหลให้เป็นชื่อเสียง ให้เป็นอาชีพที่มี อนาคตมากกว่างานประจำในบั้นนี้ (p.74)</p>

<p>เทคนิคการวิ่งที่ 5 เส้นทางความฝัน กับตำนาน 15 ปี</p>	<p>บางทีโชคชะตาก็เล่นตลกอย่างยาวนานโชคชะตาไม่ได้ยอมให้เราได้ในสิ่งที่รักง่าย ๆ สำหรับเธอคนนี้ IDA HIROKO ได้พิสูจน์ตัวเองในที่ ๆ เธอไม่ได้ชอบอยู่ถึง “15 ปี” หลาย ๆ คนลืมนึกถึงความฝันไม่ได้เป็นเพราะความฝันนั้นหมดเวลาแต่เป็นเพราะคนเหล่านั้น “หมดหวัง” ต่างหากใครที่กำลังท้อแท้กับความฝัน เดินเท้าไหววิ่งเท้าไหวกี่ไม่ใกล้สักที ผู้หญิงคนนี้จะดึงคุณให้ลุกขึ้นยืนอีกครั้ง (p.88)</p>
<p>เทคนิคการวิ่งที่ 6 อายุไม่ได้ใช้นับกับสิ่งที่รัก</p>	<p>ลองจินตนาการในวันที่คุณอายุ 80 ปีสิ่งที่คุณจะต้องทำก็คือ “เลี้ยงหลาน” เข้าวัดทำบุญ แต่สำหรับคุณยาย “WADA KYOKO” เธอกลับเพิ่งเริ่มตั้งบริษัทเป็นของตัวเองคนมากมายมีความฝันวัยเด็ก แต่กลับทิ้งมันเมื่อโตขึ้น เพราะบางทีเราก็อ่อนแอลงจากคำพูดของคนรอบข้างยอมเชื่อวันเวลาที่บอกว่าคุณแก่เกินไปในบั้นนี้คุณจะได้เรียนรู้เทคนิคการทำธุรกิจของคุณยายวัย 80 ปี ที่สร้างรายได้กว่า 100 ล้านบาทต่อปี (p.110)</p>
<p>เทคนิคการวิ่งที่ 7 แผนการตลาดกับสิ่งที่รัก</p>	<p>ไม่ใช่ทุกคนที่ประสบความสำเร็จกับสิ่งที่รักบางคนอาจจะโชคดี ทำในสิ่งที่รักซึ่งตอบโจทย์กับผู้คนอยู่แล้วแต่สำหรับหลาย ๆ คน โดยเฉพาะวงการที่แข่งขันกันอย่างดุเดือดไม่ถ่วงเลยที่คุณจะแจ้งเกิดได้ในยุคที่ “ใครก็ดังได้” ในบั้นนี้คุณจะได้เรียนรู้เทคนิคการตลาดในการปั้นตัวของ “ตลกต่างชาติ” ที่ใช้เวลาเพียง 11 เดือน ก็โด่งดังเป็นที่รู้จักทั่วประเทศญี่ปุ่น (p.124)</p>
<p>เทคนิคการวิ่งที่ 8 เมื่อพบสิ่งที่รักแล้วกัดไม่ปล่อย</p>	<p>คุณอาจจะไม่เชื่อว่า “เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ” นั้นจะมีความสำคัญอย่างไรของ “ขนมในร้านสะดวกซื้อ” ของแบบนี้มันจำเป็นต้องรู้ลึกรู้จริงด้วยหรือ ? มีคนโด่งดังจากมันได้ด้วยหรือ ? ในบั้นนี้ครับ คุณจะรู้ลึกเธอ “MATSUBAYASHI CHIHIRO” ผู้ที่รู้จักขนมทุกชนิดในเซลฟ์วางขนมเธอกินมาทุกอย่างจนรู้แม้กระทั่ง ลำดับในการกินขนม” มารู้จัก “นักกินขนม” ที่ทำให้ “เรื่องเล็ก” กลายเป็นชื่อเสียงให้กับเธออย่างยิ่งใหญ่ (p.136)</p>

มืออาชีพ รักษามาตรฐานของตัวเองเสมอ

ประโยคนำในบทนี้ของผู้เขียน โดยการยกประโยควาตะของ Ono Jiro (ค.ศ. 1925/2468-) “...มืออาชีพ คือคนที่รักในงานที่ทำอยู่จากกันบั้งของหัวใจ...” (p.47) เป็นนิยามของ Jiro Sushi ชายอายุ 90 ปี อุทิศเวลาทั้งชีวิตเพื่อสิ่งที่รัก (Jeff Gordinier, 2012) โดยผู้เขียนโยงเล่าไปถึงวันที่ “...บารัค โอบามา แวะเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น 2 คืน 3 วัน อย่างไม่เป็นทางการ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายชินโซ อาเบะ ได้เชิญบารัค โอบามา ไปเลี้ยงรับรองมื้อค่ำในนามของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง เพื่อแสดงการต้อนรับด้วยน้ำใจไมตรีจากรัฐบาลญี่ปุ่น ร้านอาหารแห่งนั้นเป็นร้านอาหารชื่อดังขนาดที่คนทั่วโลกไม่มีใครที่ไม่รู้จัก ตั้งอยู่ในมหานครโตเกียว และความน่าสนใจของร้านอาหารแห่งนี้ก็คือ มันมีขนาดเล็กเพียง 10 ที่นั่ง รับรองโต๊ะทางโทรศัพท์เท่านั้น และยังคงจอล่งหน้าหลาย ๆ เดือนร้านนี้ชื่อว่า ‘SUKIBAYASHI JIRO’ หรือ ‘ซูชิจิโร’...” (p.48) และบารัค โอบามาก็เคยปากชมว่า “นี่คือซูชิที่ดีที่สุดในชีวิต” (p.49) อะไรคือความพิเศษที่ร้านดังกล่าวทำให้คนทั่วโลกรู้จัก ด้วยผลการรับรางวัลมิชลิน 3 ดาว ถึง 9 ปีซ้อน โดยประเมินจากนักชิมทั่วโลก ซึ่งความสำเร็จเป็นส่วนหนึ่ง และผู้เขียนก็ให้นิยามไปสู่แนวทางการความสำเร็จที่ว่า “...เคล็ดลับในการคว่ำรางวัลทรงเกียรติมาจากบุคคลที่หลงรักในงานที่ทำ และมุ่งมั่นพัฒนาความเป็นมืออาชีพอย่างไม่หยุดยั้งอย่างคุณปู่ Ono Jiro นั่นเองครับ ท่านเป็นปรมาจารย์แห่งวงการซูชิที่ได้รับการยอมรับเป็นต้นแบบของเชฟทำซูชิทั่วโลก...” (p.49) ซึ่งผู้เขียนที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของคุณปู่ที่ทั้งชีวิตทำซูชิขายนับตั้งแต่เปิดร้านในวัย 41 ปี จนกระทั่งวัยกว่า 90 ปี ทำในสิ่งที่รัก พัฒนาในสิ่งที่รักด้วยความมุ่งมั่นดังคำบอกเล่าที่คุณปู่กล่าวไว้ในแต่ละช่วงเวลา “...ผมจะไม่บอกให้คุณตามหางานที่รัก ผมจะไม่บอกให้คุณออกเดินทางค้นหาตัวเอง เพื่อเจองานในฝัน มันไม่ใช่แบบนั้นเลย ผมจะบอกคุณว่า ถ้าเราเลือกงานด้วยตัวเองไปแล้ว เราต้องรักในงาน งานนั้น เฉาก เช่นเดียวกับการแต่งงาน ที่คุณต้องมอบความรักให้กับผู้หญิงสักคน...” (p.49) หรือคำบอกเล่าต่อความสำเร็จของซูชิที่ว่า “...ของไม่ดี ไม่เสิร์ฟให้ลูกค้าเด็ดขาด จงให้สิ่งที่ดีที่สุดกับลูกค้าเพราะนั่นคือการรักษาศักดิ์ศรีของอาชีพของเรา...” (p.49) ดังนั้นความสำเร็จต่อความเป็นจ้าวแห่งซูชิของคุณปู่จึงไม่ได้เกิดจากความบังเอิญ หรือเกิดจากช่วงเวลาอย่างเดียวแต่เกิดจาก “การเรียนรู้และการฝึกฝน” (p.50) รวมไปถึงการคิดค้นพัฒนาอยู่ตลอดเวลา “...จงเงยหน้ามองไปบนท้องฟ้าบ่อย ๆ แล้วเฝ้าถามว่าจะมีวิธีไหนอีกที่ดีกว่าขณะนี้ขบคิดมันซ้ำๆว่าจะทำอย่างไรให้ดีกว่าเดิม ?...” (p.50) จากหนังสือสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอในความรักที่จะทำ และทำในสิ่งที่รัก ย่อมเป็นหัวใจของความสำเร็จต่องาน และการพัฒนางาน แม้งานนั้นอาจดูไม่ได้สูงศักดิ์ แต่ศักดิ์ของงานอยู่ตรงที่คุณค่าของงานนั้น ซึ่งหากเทียบกับความสำเร็จของคนอีกมากมาย ส่วนใหญ่เกิดจากความรักและพัฒนามุ่งมั่นทุ่มเทให้จนเป็นความสำเร็จ ดังสูตรความสำเร็จในหลาย ๆ ข้อของ JACK MA (ค.ศ.1964/2507-) ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารกลุ่มบริษัทอาลีบาบา (Alibaba) และเศรษฐีที่รวยที่สุดในประเทศจีน (Shiyang, Liu; Avery, Martha, 2009) ให้นิยามไว้ว่า “ยอมแพ้เท่ากับล้มเหลว” ซึ่งในทัศนะของหมา มองว่าการยอมแพ้ เป็นความล้มเหลวที่เลวร้ายที่สุด ถ้าคุณไม่ยอม

แพ้ แต่ทำให้ดีที่สุด แม้สุดท้ายแล้วจะไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แต่คุณก็ได้เรียนรู้อะไรบางอย่าง โดยปัจจัยสำคัญของการประสบความสำเร็จคือการเรียนรู้จากความผิดพลาด ซึ่งหากมองความสำเร็จของคนทั่วโลกทั้งรุ่นก่อนและปัจจุบัน ส่วนใหญ่มาจากส่วนผสมของความสำเร็จในอดีตที่มาสวมรวมกับปัจจุบัน ประกอบด้วยความมุ่งมั่น ทุ่มเท่ จนกลายเป็นความสำเร็จและหนังสือในบพนี้ ก็นำเสนอให้เห็นผลจากความรักในสิ่งที่ทำ จนกลายเป็นมืออาชีพและรักษามาตรฐานอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

ภาพประกอบ 2 ภาพ Ono Jiro เจ้าของร้าน Sukiyabashi ในวันที่ให้การตอบรับอดีตประธานาธิบดี Barack Obama คราวแฉะเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น 2 คืน 3 วัน เมื่อ มิถุนายน 2014/2557 อย่างไม่เป็นทางการ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายชินโซ อาเบะ ได้เลี้ยงรับรองมือค้ำในนามของรัฐบาลญี่ปุ่น (ภาพ : Online)

อายุไม่ได้ใช้นับกับสิ่งที่รัก

อายุมักเป็นข้ออ้างในการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อายุมากแล้วไม่รู้จะทำไปทำไม ไม่รู้จะทำไปให้ใคร สุขภาพไม่ดี ในหนังสือผู้เขียนได้ยกกรณีของคุณยาย Wada Kyoko ที่มีปัญหาเรื่องการย้ายบ้านบ่อย แต่อีกนัยหนึ่งเธอก็ได้ประสบการณ์และความรู้จากการย้ายบ้านบ่อย จึงทำให้เธอตั้งใจ “...ใช้เวลาในชีวิตที่เหลืออยู่นี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และได้ทำในสิ่งที่อยากทำมาทั้งชีวิต...” (p.114) รวมไปถึงประสบการณ์ที่ประสบมาด้วยตนเอง “...เธอเคยประสบปัญหาการย้ายบ้านมาโดยตลอด ทั้ง ๆ ที่บ้านเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตแต่ทำไมคนเรายังต้องมาเจอเรื่องปวดหัวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยด้วย...” (p.114) จากประสบการณ์นั้นเธอจึงตั้งใจที่แนะนำหาความรู้เพื่อให้คำแนะนำกับผู้หาบ้านใหม่ จะได้ไม่ต้องประสบปัญหาเช่นเดียวกับเธอที่ประสบมาตลอดเวลาในการย้ายบ้าน คุณยายในวัย 79 จึงไปเรียนรู้ อบรม เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์อย่างละเอียด และสอบใบอนุญาตเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาด้านอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งนับเป็นเรื่องยาก เพราะสถิติอัตราการสอบผ่านทั่วประเทศญี่ปุ่นอยู่ที่ 17.5 % แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคของคุณยาย ทั้งยังเปิดบริษัทให้คำปรึกษาในเมืองหลวง ที่มีตัวแทนให้คำปรึกษาอยู่แล้ว 58,000 แห่ง แต่คุณยายใช้วิธีการที่ถือเป็นกลยุทธ์ทางการจัดการ และทำให้ยายเป็นที่กล่าวขวัญและมีผู้มาขอใช้บริการโดยประสบการณ์ของ

ยาย โดยยายให้คำปรึกษาจากสภาพปัญญาจริงและที่ตนเองเคยประสบมา และให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ไม่มีวันหยุด เพราะยายมองว่าปัญหาเกิดขึ้นทุกวันและไม่มีวันหยุด และไม่คิดค่านายหน้าจากผู้ซื้อสังฆาริมทรัพย์ รวมไปถึงไปตรวจสอบสถานที่ทุกแห่งที่จะมีการซื้อขาย รวมทั้งให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาทั้งดีและเสีย พร้อมกับแนวคิดที่ว่า “...ซื่อสัตย์และจริงใจต่อลูกค้า...” (p.117) จากแนวทางดังกล่าวคุณยายจึงประสบความสำเร็จ รายได้กว่า 100 ล้านบาทต่อปี และเป็นทีกล่าวขวัญ “...คุณยายว่าจะแนะนำที่อยู่ที่ดีที่สุดและไม่ทำให้เราผิดหวังแน่นอน...” ซึ่งเป็นสิ่งที่คุณยายเองก็ปรารถนาอย่างนั้น “...อยากจะทำให้ผู้คนสมหวังกับการเลือกที่อยู่อาศัยให้มากที่สุด..” (p.117) จากข้อมูลที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสื่อว่า “อายุ” ไม่ใช่ “เงื่อนไข” ที่จะทำให้คนสำเร็จ หรือไม่สำเร็จ ขอเพียงตั้งใจ และลงมือทำ “... ‘อายุไม่เคยเป็นอุปสรรคในการเริ่มต้นสิ่งใหม่ๆ’...ถ้าใจมุ่งมั่นอยากทำอะไรขอเพียงแค่ลงมือทำ คุณยาย 80 ปีแล้ว ยังเริ่มต้นบริษัทใหม่ได้...” (p.117)

ภาพประกอบ 3 ภาพข่าวเกี่ยวกับอายุกับความสำเร็จทางการศึกษา อาทิ ทึ่ง พระอายุ 80 ปี ยังไม่เลิกเรียน/เปิดใจ"คุณยาย" วัย 91 ปี ภัณฑิต มสธ.เรียนอ่านให้ทันโลก/ ในความหมาย ต้องการสื่อว่าอายุไม่ใช่ปัญหาสำหรับความรักที่จะประสบความสำเร็จในที่ที่ตัวเองต้องการ (ภาพ : Thai PBS News,Online: Retrieved 2015-04-03)

ความสำเร็จ กับอายุคงไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคสำหรับการเริ่มต้น ดังที่ผู้เขียนพยายามยกกรณีศึกษาในประเทศญี่ปุ่นมาเล่าสู่กันฟังที่ว่า อายุไม่ได้ใช้นับกับสิ่งที่รักทำก็คือ **“เลี้ยงหลาน-เข้าวัดทำบุญ”** แต่สำหรับคุณยาย “WADA KYOKO” เธอกลับเพิ่งเริ่มตั้งบริษัทเป็นของตัวเองคนมากมายมีความฝันวัยเด็ก แต่กลับทิ้งมันเมื่อโตขึ้น เพราะบางทีเราก็อ่อนแอลงจากคำพูดของคนรอบข้างยอมเชื่อวันเวลาที่บอกว่าคุณแก่เกินไปในบั้นนี้คุณจะได้เรียนรู้เทคนิคการทำธุรกิจของคุณยายวัย 80 ปี ก่อสร้างรายได้ให้กับคุณยายกว่า 100 ล้านบาทต่อปี ดังนั้นบทสรุปของอายุจึงไม่ใช่บทสุดท้ายของการเริ่มต้น ดังที่ Harland David Sanders ผู้ก่อตั้งไก่ KFC ที่เริ่มต้นธุรกิจในวัย 65 ปี และประสบความสำเร็จ รวมไปถึงภาพข่าวที่คุณยาย Ingeborg Rapoport (2 September 1912/2455 – 23 March 2017/2560) ชาวเยอรมันวัย 120 ปีที่จบปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Hamburg ของเยอรมนี หลังจากที่เธอหยุดไปเมื่อเกือบ 80 ปีในช่วงสงครามโลก (Damien McGuinness, 2015) หรือภาพข่าวพระครูถาวรสังฆโสภณ สุวณฺโณ (ดวงสุวรรณ) เจ้าอาวาสวัดประตู่เขียน จ.สงขลา ในวัย 90 ปี ที่เข้ารับปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2555 (Thairath online : Retrieved 2017-12-06) หรือคุณยายกิมหลั่น จินากุล บัณฑิตวัย 91 ปี จาก จ.พะเยา บัณฑิตอายุมากที่สุดในการเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2560 (Thai PBS News : Online, Retrieved 2017-12-06) วัยกับความสำเร็จไม่ใช่สิ่งเดียวกันเสมอไป แต่มันคือความมุ่งมั่นและใส่ใจต่อความสำเร็จนั้น ในส่วนพระพุทธรศานายกयोग **“ผู้ลงมือทำ”** มากกว่าอายุ ดังพุทธพจน์ที่ว่า **“...บุคคลผู้ปรารถนาความเพียรอย่างหนักมีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่าคนเกียจคร้านและละทิ้งความเพียรมีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี...”** (ขุ.อป. [ไทย] 33/231-240/486) ดังนั้นอายุไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคต่อการลงมือทำ และในเวลาเดียวกันในหนังสือก็ให้ข้อมูลว่าคุณยายประสบความสำเร็จเพราะทำในสิ่งที่ตัวเองมีความรู้ ขวนขวายหาความรู้ และรักที่จะทำเพื่อการช่วยเหลือเพื่อความสุขของคนอื่นจึงทำให้ความสำเร็จนั้นมาพร้อมกับความสุขด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า **“...ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนหมู่...”** (วิมพา [ไทย] 4/32/40 : เรื่องส่งพระอรหันต์ 60 รูป ไปประกาศศาสนา) หรือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2470-2559/1927-2016) ทรงปฏิบัติตามพระราชดำรัสพระปฐมบรมราชโองการในคราวเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ว่า **“เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** พระราชกรณีกิจของพระองค์จึงทรงทำเพื่อผืนแผ่นดินไทยและคนไทยทั้งประเทศดังปรากฏเป็นประจักษ์กว่า 70 ปี การทำเพื่อคนอื่น เพื่อสังคมและส่วนรวม จะส่งผลให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติสุขด้วยเช่นกัน

เมื่อพบสิ่งที่รักแล้วกัดไม่ปล่อย

ในหนังสือพูดถึงความชอบ สู่การทำสิ่งที่รัก โดยผู้เขียนกล่าวถึง Matsubayashi Chihiro ที่มีความชอบกินขนมทุกชนิดในร้านสะดวกซื้อ แต่ไม่ได้กินเพื่อความเอร็ดอร่อยเพียงอย่างเดียว แต่ศึกษาด้วยว่าแต่ละชนิดมีความต่างกันอย่างไร ทียบหอบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึงสังเกตว่าที่หน้าร้านสะดวกซื้อมีขยะจากขนมชนิดไหนเป็นที่นิยม เธอจึงกลายเป็นผู้รู้เรื่องดีที่สุดในเรื่องขนม จนกระทั่งรายการทีวีชื่อดังว่า “...Matsuko no Shiranai Sekai (หรือโลกที่คุณมัตสึโกะยังไม่รู้)” เป็นช่วงพิเศษที่พูดถึงมันฝรั่งทอดกรอบในประเทศญี่ปุ่น รายการนี้เชิญเธอมาออกรายการ นอกจากเธอสามารถแนะนำมันฝรั่งทอดกรอบต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดแล้ว เธอยังรู้ประวัติความเป็นมาของมันฝรั่งทอดกรอบในญี่ปุ่นด้วย เธอศึกษาทุกอย่างเกี่ยวกับขนม และที่สำคัญขนมที่ได้รับการแนะนำจากเธอในรายการ วันต่อมาขนมนั้นขายดีเป็นเทน้ำเทท่า...ผู้ชมที่ได้ดูรายการต้องเชื่อตั้งแต่แรกเห็นเลยว่า... เธอคือตัวจริงในเรื่องขนม ถ้าไม่เชื่อเธอแล้วจะเชื่อใคร...” (p.140) รวมทั้งเมื่อเธอเรียนจบเธอก็ประกอบอาชีพในร้านสะดวกซื้อ และทำงานในสิ่งที่รักและชอบในแวดวงขนมอยู่เป็นเวลากว่า 20 ปี และมีส่วนต่อการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ชนิดวัสดุที่ใช้ทำขนม ประเภทขนม การสร้างแบรนด์ใหม่ ๆ (House Brand) ให้กับวงการขนมให้กับบริษัทได้เป็นอย่างมาก แม้แต่เปลี่ยนงานไปอยู่แผนก Website ของบริษัทมือถืออันเป็นบริษัทในเครือของบริษัทเดิม “ตามระบบการหมุนเวียนเปลี่ยนงาน (Job Rotation)” เธอก็ยังทำในสิ่งที่รักด้วยการสร้างชุมชนออนไลน์ในเวปไซต์ สำหรับลูกค้าที่ส่งเสริมให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขนมและผลิตภัณฑ์ของบริษัทสะดวกซื้อที่เธอทำงานและนำไปต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับบริษัทได้เป็นจำนวนมาก ในความหมายของผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นว่า “**ความมุ่งมั่น**” และการลงมือทำอย่างมี “**วินัย**” ต่อสิ่งที่ทำเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จนั้น พร้อมยกกรณีตัวอย่างความสำเร็จผ่านสิ่งที่รักที่ชอบเหมือน Matsubayashi Chihiro ดังที่ปรากฏในหนังสือ หากเทียบเคียงความสำเร็จ เช่นผู้ประสบความสำเร็จในอดีต ไม่ว่าจะ **โทมัส อัลวา เอดิสัน** (Thomas Edison/ February 11, 1847/2390 – October 18, 1931/2474) ผู้ผลิตหลอดไฟให้แสงสว่างกับโลก กับแนวคิดที่คนส่วนใหญ่ในเวลานั้นมองว่า ล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า แต่ในมุมมองเขากลับมองความล้มเหลวนั้น เป็นการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ต้องเดินหน้าไปต่อ “...เราไม่ได้ล้มเหลว 500 ครั้งหรือเพื่อน แต่เราค้นพบ 500 วิธีที่มันใช้ไม่ได้ผลต่างหาก...” หรือกรณีของผู้พันฮาร์แลนด์ ดี แซนเดอร์ส (Colonel” Harland David Sanders/ค.ศ.1890-1980/2433-2523) ก่อตั้งไก่ทอดเคนตั๊กกี้ หรือ Kentucky Fried Chicken (KFC) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1939/2482 เป็นเครือข่ายร้านอาหารจานด่วนที่มีชื่อเสียงของอเมริกัน เป็นร้านที่มีเครือข่ายขยายไปทั่วโลก นับเป็นเครือข่ายร้านอาหารที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากแมคโดนัลด์ แต่อีกฉายาของเขาคือ “**ผู้พันแซนเดอร์ส ชายผู้ล้มเหลว (เกือบ) ทั้งชีวิต สู่อำนาจในไก่ทอด**” แปลว่าความมุ่งมั่นจนวัย 65 ปี จึงประสบความสำเร็จ ซึ่งแสดงถึงความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ เจ.เค. โรว์ลิง (Joanne "Jo" Rowling, ค.ศ.1965/2508-) ผู้แต่งนวนิยายเรื่องดัง Harry Potter ซึ่งเป็นนักเขียนที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในยุคปัจจุบัน ที่ยอดขายกว่า 107 ล้านเล่มทั่วโลก เมื่อเขียนต้นฉบับหนังสือ แฮรี่ พอตเตอร์ เสร็จ ต้นฉบับของเธอก็ถูกส่งไปยังสำนักพิมพ์ 12 แห่ง เพื่อ

พิจารณาผลก็คือ ทุกแห่ง ปฏิเสธเมื่อตีพิมพ์ และแนะนำให้ไปซื้อหนังสือสอนเขียนนิยายหรือไม่ก็เข้าคอร์สฝึกเขียน แต่นั่นไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคของเธอ เพราะในที่สุดหนังสือเล่มดังกล่าวก็ถูกตีพิมพ์และโด่งดังไปทั่วโลก หรือการที่เจ้าชายสิทธัตถะ ไม่ย่อท้อต่อการบำเพ็ญทุกกรกิริยา จนฝ่ายผอม แม้จะยอมละความเพียร เปลี่ยนวิธี ดังที่ปัญจวัคีย์ทั้ง 5 ก็แคลงใจต่อความมุ่งมั่นในคราวแรก ที่เจ้าชายสิทธัตถะหันกลับมาบริโภคอาหาร คงละลายความมุ่งมั่นเป็นแน่แท้ และหนีไปอยู่ป่าอิสิปตมฤคทายวันเสีย (วิ.มหา [ไทย] 1/11/16-ปัญจวัคคียกถา) หากการเปลี่ยนวิธีนั้น คือการละความมุ่งมั่น ทุ่มเท ก็คงไม่มีศาสดาผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ความมุ่งมั่นของพระองค์ พร้อมเปลี่ยนวิธีจึงส่งผลเป็นความสำเร็จต่อเป้าหมายที่วางไว้ รวมไปถึงการที่พระปุณณะ ที่ปรากฏในปุณณสูตร (ส.สพ. [ไทย] 18/88/86-ปุณณสูตร) ประสงค์จะไปเผยแผ่คำสอนในหมู่บ้านที่คนดูร้าย “สุนาปรันตะชนบท” ที่พระพุทธเจ้าทรงถามเพื่อสอบถามความมุ่งมั่นดังมีประโยคว่า

พระพุทธเจ้า : ชาวสุนาปรันตะดูร้าย หยาบชานัก ถ้าพวกเขาตาเธอ
เธอจะคิดอย่างไร ?

พระปุณณะเถระ : หากพวกเขาตา ก็ดีกว่าใช้มือตบตีทำร้าย

พระพุทธเจ้า : ถ้าพวกเขาใช้มือตบตีทำร้ายเธอ เธอจะคิดอย่างไร ?

พระปุณณะเถระ : หากพวกเขาใช้มือตบตีทำร้าย ก็ดีกว่าตีด้วยท่อนไม้

พระพุทธเจ้า : ถ้าพวกเขาตีด้วยท่อนไม้ เธอจะคิดอย่างไร ?

พระปุณณะเถระ : หากพวกเขาตีด้วยท่อนไม้ ก็ดีกว่าปลิดชีพด้วยอาวุธ

พระพุทธเจ้า : ถ้าพวกเขาปลิดชีพด้วยอาวุธ เธอจะคิดอย่างไร ?

พระปุณณะเถระ : หากพวกเขาปลิดชีพด้วยอาวุธ ข้าพระองค์คิดว่า ในขณะที่สาวก
ของพระผู้มีพระภาคบางท่าน อึดอัดเกลียดชังร่างกายและชีวิต จึง
ต้องแสวงหาอาวุธมาปลิดชีพตัวเองแต่ข้าพระองค์กลับได้รับการ
ปลิดชีพ โดยไม่ต้องแสวงหาเลย

พระพุทธเจ้า : ตีละ ปุณณะ เธอข่มใจได้ดังนี้ เธอไปยังสุนาปรันตะ ได้แล้ว

จากแนวคิดของพระปุณณะสะท้อนได้หลายมุมอาจตีความได้ว่า “ชีวิตคิดบวก” มองโลก
ในแง่ดี ความสำเร็จก็มีเกินกว่าครึ่ง หรืออีกความหมายหนึ่งอาจสะท้อนถึงความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ
ใช้ชีวิตเขาแลกต่อภาระงาน “ตายเป็นตาย” ความชอบและความมุ่งมั่นนั้นผลจึงสำเร็จตามความ
ประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งนั้น ดังมีพุทธพจน์ว่า “จงสละมือเพื่อรักษาแขน
จงสละแขนเพื่อรักษาร่างกาย และจงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” (ขุ.ชา. [ไทย] 28/467-472/177-
มหาสุตโสมชาดก) ซึ่งหมายถึงเป้าหมายและเจตนารมณ์ของหลักการเป็นสิ่งสำคัญสุด

ดังนั้นในหนังสือนี้ผู้เขียนซึ่งมีประสบการณ์เคยศึกษาในประเทศญี่ปุ่น และนำเสนอผ่านบุคคลในญี่ปุ่น อย่าง Matsubayashi Chihiro ที่สะท้อนผ่านความชอบกิน ชอบขนมเป็นชีวิตจิตใจ และสื่อออกมาเป็นความมุ่งมั่น แม้จะเป็นเรื่องไม่ใหญ่โต แต่เมื่อรัก ชอบ และมุ่งมั่น ทั้งมีวินัยต่อสิ่งรัก สิ่งชอบนั้น ความสำเร็จ หรือผลของความสำเร็จจึงปรากฏผล

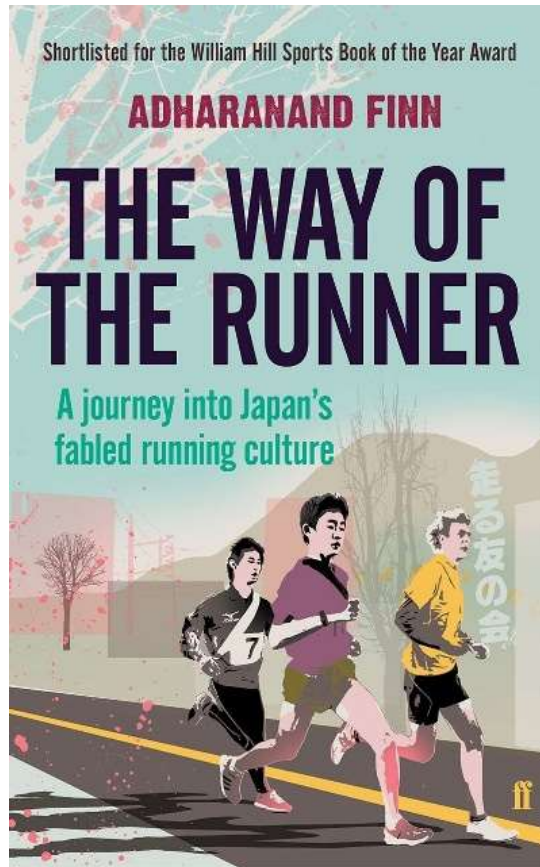

ภาพประกอบ 4 อายุกับความสำเร็จไม่ใช่เรื่องเดียวกัน ผู้พันแซนเดอร์ส ที่เริ่มต้นในวัย 65 ปี ชายผู้ล้มเหลว (เกือบ) ทั้งชีวิต สู่อำนาจ KFC (ภาพ : Online)

การวิ่งกับจิตวิญญาณ

การวิ่งซึ่งในความหมายของผู้เขียนต้องการสื่อคือความมุ่งมั่น ตั้งใจและความทุ่มเท ดังมีหนังสือชื่อ The Way of The Runner, a journey into the obsessive world of JAPANESE running เป็นหนังสือที่โด่งดังและขายดี เขียนโดยนาย Adharanand Finn ที่เขียนหนังสือเล่มดังกล่าว Running with the Kenyas โดยนายฟินเก็บข้อมูลในญี่ปุ่นตั้งแต่ปี 2013/2556 และหนังสือได้ตีพิมพ์ครั้งแรกปี 2015/2558 โดยมีข้อมูลในหนังสือว่า ปี 2013 นักวิ่งมาราธอนชาย 100 อันดับท็อปของโลกมีเพียง 6 คนเท่านั้นที่ไม่ใช่ชาวแอฟริกัน และใน 6 คนนี้เป็นชาวญี่ปุ่นถึง 5 คน ส่วนฝั่งนักวิ่งหญิงที่ประสบความสำเร็จมีชาวญี่ปุ่นติดอันดับท็อป 100 ถึง 11 คน อะไรเป็นปัจจัยความสำเร็จต่อการเป็นนักวิ่งระยะไกลของชาวญี่ปุ่น

ภาพประกอบ 5 ภาพปกหนังสือของ Adharanand Finn ที่เขียนเกี่ยวกับนักวิ่งของญี่ปุ่น ที่มีฐานคิดมาจากวิ่ง “สามัคคี- Ekiden” ที่เป็นสัญลักษณ์และทำให้ญี่ปุ่นมีนักวิ่งมาราธอนระดับโลกจำนวนมาก (ภาพ : online)

เมื่อสืบค้นจะพบว่า ชาวญี่ปุ่นจะเฉยๆกับคำว่ามาราธอน แต่จะตีความกับ “เอคิเด็น (Ekiden)” มากๆ เอคิเด็นกำเนิดในยุคเอโดะ (ช่วงประมาณ ค.ศ.1603-1868/2146-2411) โดยเอคิเด็น คือการวิ่งผลัดเพื่อส่งสารระหว่างเมืองหลวง เกียวโต-โตเกียว ที่กินระยะทางถึง 508 กิโลเมตร หลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง การวิ่งเอคิเด็นได้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการกระตุ้นความสามัคคีรวมพลังเพื่อสร้างชาติอีกครั้งหนึ่ง บริษัทใหญ่ ๆ ในญี่ปุ่นจะมีทีมเพื่อแข่งวิ่งเอคิเด็น นักวิ่งเหล่านี้จะทุ่มเทให้กับองค์กรสุดๆเช่นเดียวกับองค์กรที่ใส่ใจกับนักวิ่งโดยนักวิ่งจะได้เบี้ยเลี้ยงพิเศษจากบริษัท และยังได้รับสิทธิให้เลิกงานก่อนเวลาเพื่อซ้อมวิ่ง บริษัทจะมองว่าทีมนักวิ่งนี้เปรียบเสมือนสปิริตของบริษัทที่จะแสดงออกสู่สาธารณะในสนามเอคิเด็น ดังนั้นเมื่อย้อนกลับมาสู่แนวคิดเรื่องการวิ่ง ในญี่ปุ่นการวิ่งเป็นสูตรสำเร็จของการสื่อสาร แต่ในเวลาเดียวกัน “วิ่ง” กลายเป็นโลกทัศน์ว่าด้วยการแสดงออกต่อความสามัคคี ความเสียสละและการทุ่มเทต่อความเป็น “ชาติ” ภายหลังจากแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการวิ่งในพระพุทธศาสนา

ที่การวิ่งมีผลต่อความ “งาม” หรือไม่งาม ดังแนวคิดที่ว่า “วิ่งแล้วไม่งาม” อันประกอบด้วย กษัตริย์ สตรีที่สวมอาภรณ์ ช่างทรงเครื่องทรง พระสงฆ์ เมื่อวิ่งจะไม่สวยงาม

ดังมีหลักฐานในคัมภีร์ว่า

“พราหมณ์ ชน 4 จำพวก เหล่าไหน ? เมื่อวิ่ง ย่อมไม่งาม แม่วิสาखा. พ่อทั้งหลาย พระราชาผู้อภิเษกแล้ว ทรงประดับประดา แล้วด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง เมื่อถกเขมรวิ่งไปในพระลานหลวง ย่อมไม่งาม ย่อมได้ความครหา ช่างมงคลของพระราชา ประดับแล้ว วิ่งไป ก็ไม่งาม ต่อเมื่อเดินไปด้วยลีลาแห่งช่าง จึงจะงาม บรรพชิต เมื่อวิ่ง ก็ไม่งาม ย่อมได้แต่ความ ครหา ย่อมงาม ด้วยการเดินอย่างอาการของผู้สงบเสงี่ยม สตรี เมื่อวิ่งก็ไม่งาม ย่อมถูกเขาติเตียนอย่างเดี๋ยวยว่า “ทำไม หญิงคนนี้ จึงวิ่งเหมือนผู้ชาย แต่ยอมงามด้วยการเดินอย่างธรรมดา...” (พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่ม 1 ภาค 2 ตอน 2 หน้าที่ 80)

การวิ่งเป็นอากัปกิริยา แต่อีกนัยหนึ่งเป็นโลกทัศน์ของความสำเร็จ ซึ่งผู้เขียนได้พยายามเสนอแนวคิดในฐานะเป็นเทคนิค ดังนั้นการวิ่งอาจดูไม่เรียบร้อยในเรื่องอากัปกิริยาเมื่อใช้กับคน สัตว์ แต่ในกรณีเป็น “เทคนิคสู่ความสำเร็จ” การวิ่งที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นแนวทางหรือ กลไกสู่ปลายทางแห่งความสำเร็จ ซึ่งใช้ได้ในทุกสถานการณ์ อาทิ “ให้ทำงานที่รัก แล้วคุณจะไม่ ต้องทำงานไปตลอดชีวิต” หรือการได้พบกับสิ่งที่รักแล้วกัดไม่ปล่อย มุ่งมั่นทุ่มเทกับความ พยายามนั้นอย่างสูงสุด แล้วความสำเร็จจะมาเยือนในที่สุด ดังนั้นการวิ่งจึงเป็นวิธีการ หรือเทคนิค ไปสู่ปลายทางในงาน ในการสร้างงาน และพัฒนางานจนกระทั่งประสบความสำเร็จ (p.136) ดังที่ คนญี่ปุ่นใช้การวิ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงออกซึ่งความสามัคคี และฝ่าฟันความยากลำบากจากความ สูญเสียในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกลายเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าและเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจอีกประเทศหนึ่งของโลกเช่นปัจจุบัน

สรุปส่งท้าย

การวิ่งเป็นพฤติกรรมไปสู่เป้าหมายตามแบบวิถีแห่งโลกมนุษย์ หรือการกระทำเพื่อไปสู่ เป้าหมายในการดำเนินชีวิตแก่คนที่กระทำ หรือลงมือกระทำเพื่อเป้าหมายในการดำเนินชีวิต แต่ ในภาษาภาษาศาสตร์กลับมีแนวคิดเสริมต่อด้วยแนวคิดการวิ่งที่ว่า ‘บุคคลพึงรู้พึงเห็น พึงถึงที่สุด โลกได้ด้วยการวิ่งไปเช่นนี้’ แต่เราก็ไม่กล่าวว่า ‘บุคคลยังไม่ถึงที่สุดโลกจะทำได้ทุกขี้ได้’ (อง.นวก. (ไทย) 23/38/516) ในความหมายการวิ่งเป็นพฤติกรรมไปสู่เป้าหมาย แต่การวิ่งแล้วเห็น โลก ขยับไปข้างหน้าที่บ่งบอกถึงประสบการณ์ การก้าวอย่าง และการดำเนินชีวิตก็ย่อมเป็นประโยชน์ วิ่งในความหมายคือการเห็น มีประสบการณ์มากไม่ได้แปลว่าจะถึงเป้าหมายตามหลักศาสนา ซึ่ง พระพุทธศาสนามองไปที่การ “ถึงที่สุดแห่งทุกข์” คือการไปสู่เป้าหมายสูงสุดตามหลักศาสนา และ การประกอบการ หรือการบริหารประสบการณ์มากความรู้มาก ย่อมเป็นข้อมูลในการคิดตัดสินใจ และไปสู่การบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์เป็นผลสำเร็จได้ในที่สุด ซึ่งหนังสือ “วิ่งตาม ฝันยังไถ่ชนะ” ต้องการและนำเสนอไว้อย่างนั้น

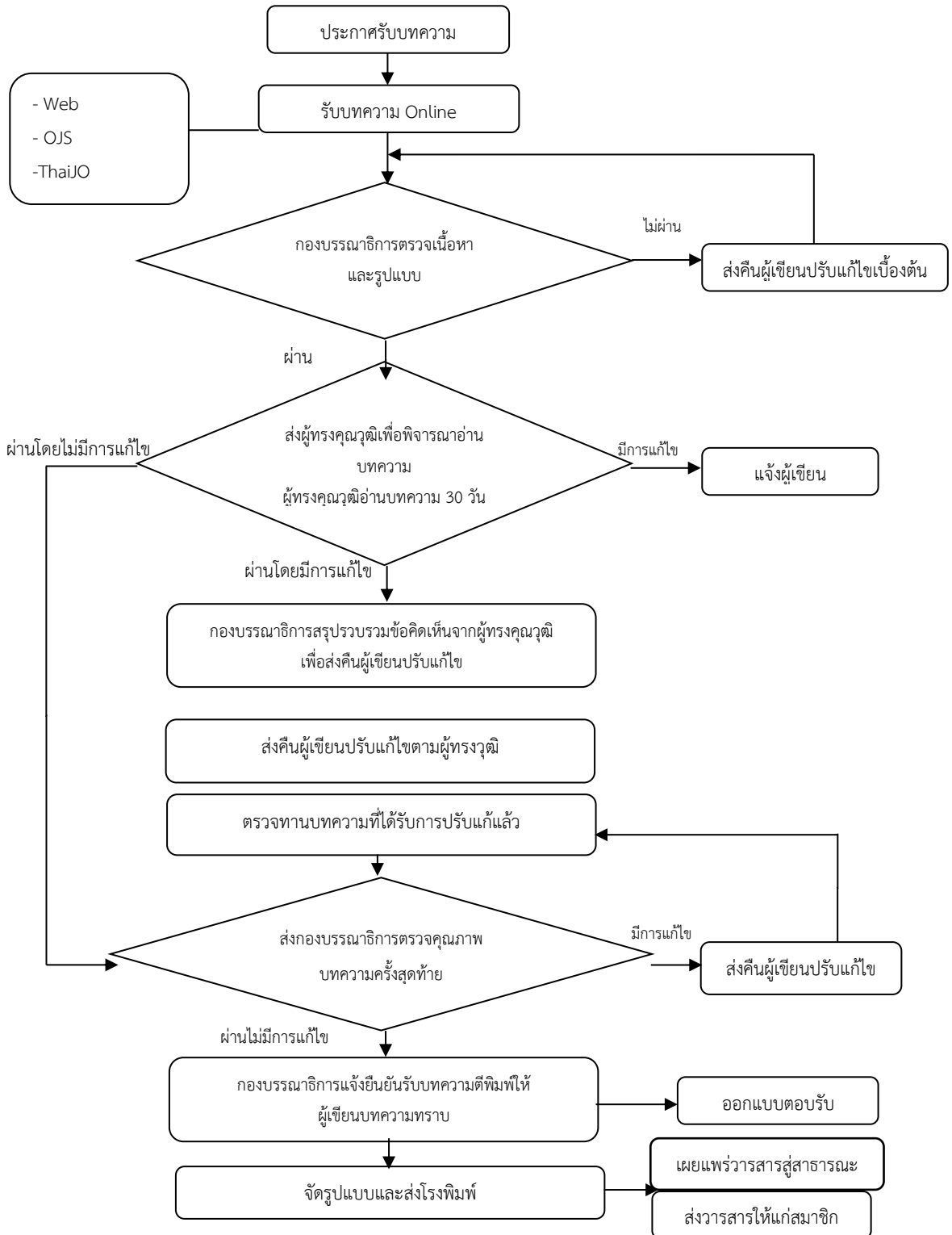

Reference

- Damien McGuinness. (2015). "Germany's Oldest Student, 102, Gets PhD Denied by NazisW", *BBC News Berlin, online*, 9 June 2015 <http://www.bbc.com/news/world-europe-33048927>. Retrieved 2017-12-03.
- Gordinier, Jeff. (28 February 2012). "Jiro Ono, a Sushi Legend, Is Captured in a New Documentary". *New York Times*. Retrieved 2015-04-03.
- Phatraphol Leuboonchoo. (2016). *Follow the Dream to Win : 8 Ways, Run to Dream, According to Japanese Style*. Bangkok : Youtomorrow.
- Shiyong, Liu; Avery, Martha (2009). *alibaba: The Inside Story Behind Jack Ma and the Creation of the World's Biggest Online Marketplace*. HarperCollins. "91-Year-Old Grandma to Receive Her Degree at STOU". Thai PBS News August 04, 2017, <http://news.thaipbs.or.th/content/264927>online : Retrieved 2015-04-03.
- "90-year-old Monk 'Luang Ta' Abbot of Wat Pratookhean to Receive His Degree at MCU", Thairath online. Public 14 May 2555 : <https://www.thairath.co.th/content/260126> Retrieved 2015-04-03. Retrieved 2017-12-03.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8200-3

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้าบทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่าง เช่น 1 (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ตัวอย่างเช่น

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69).

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสมภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (2557). “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อ เรื่องเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1), 67-97

3) วิทยานิพนธ์

อนุวัต กระสังข์. (2557). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแส บริโภคนิยม” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (7 กันยายน 2555). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์. 038-248-000 ต่อ 8203
www.journal-social.mcu.ac.th/ E-mail : journal.mcu.soc@gmail.com

1) อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว 2) ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์ 3) นายกรกรต ชาบัณจิต

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ขอแจ้งความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความเรื่อง

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ตีพิมพ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขา.....จาก (ชื่อสถาบัน).....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่กำหนดไว้คือ

1) บทความวิชาการ และอื่นๆ

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 1,000 บาท

2) บทความวิจัย

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 3,000 บาท

ลงชื่อ (.....)

ผู้พิมพ์บทความ

สำหรับเจ้าหน้าที่

กองบรรณาธิการได้รับเงินจำนวน.....บาท จาก.....

เพื่อตีพิมพ์บทความเรื่อง.....

.....

เป็นที่เรียบร้อยแล้ว (เอกสารแนบ)

ใบสมัครสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบหม้สการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

E - Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี 1,000 บาท (จำนวน 4 เล่ม)

( ) เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาคัติ (ส่งจ่าย.....)

( ) ตัวแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

ลงชื่อ.....

( )

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

คำบารุงปี พ.ศ..... เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... ลงบัญชีแล้ว.....

